

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

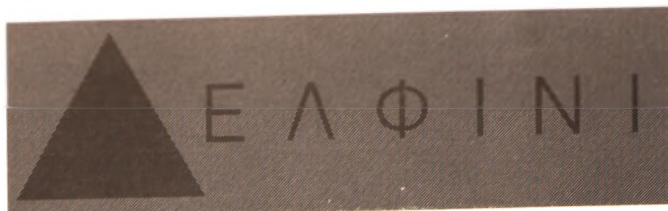

Περίοδος Β'
Τεύχος 550
Μ. Παρασκευή
29 Απριλίου 1991
Δρχ. 300

ANTI

ΕΛΛΗΝ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ ΕΝ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

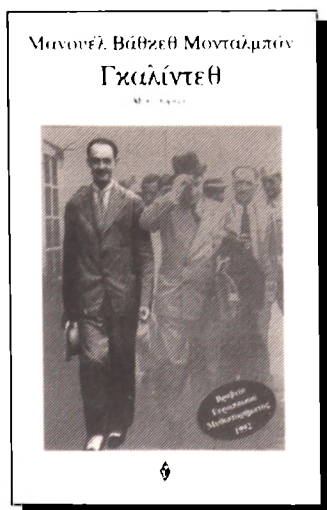

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ

*όχι μόνο
ΓΙΑ ΟΣΟΥΣ
«θα ήθελαν
να είναι
20 χρονών
το 1936»*

(ΑΛΛΑ ΚΥΡΙΩΣ ΓΙ' ΑΥΤΟΥΣ)

ΓΚΑΛΙΝΤΕΘ

*μαζί
με τις δύο
προηγούμενες
επιτυχίες του
διάσημου
ισπανού
συγγραφέα*

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ
ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΛΕΛΦΙΝΙ, ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 23-25, 106 77 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 36 30 955, FAX: 64 50 764

Περίοδος Β'
Χρόνος 21ος
Τεύχος 550
Παρασκευή 29 Απριλίου
94, Δρχ. 300

ΙΟΥΛΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819
FAX: 72.26.107

Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
Διαφημίσεις:
ΠΟΛΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ
Γραμματεία - Λογιστήριο:
ΓΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
Εξυλοποίηση, Μοντάζ:
ΓΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
Βιοστοχειοθεσία - Φιλμς:
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Α.Ε.
Ερμούπολις Λαδά 1 - Αθήνα
Τηλ. 32.33.114 - 32.19.182
FAX: 32.33.114

Εκτύπωση:
ΥΠΟΤΥΠ Α.Ε.
αίου 5 - Περιστερί
21 31 Αθήνα
Τηλ. 57.22.201

Γάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει τις
πόψεις του συγγραφέα του.

Γειόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

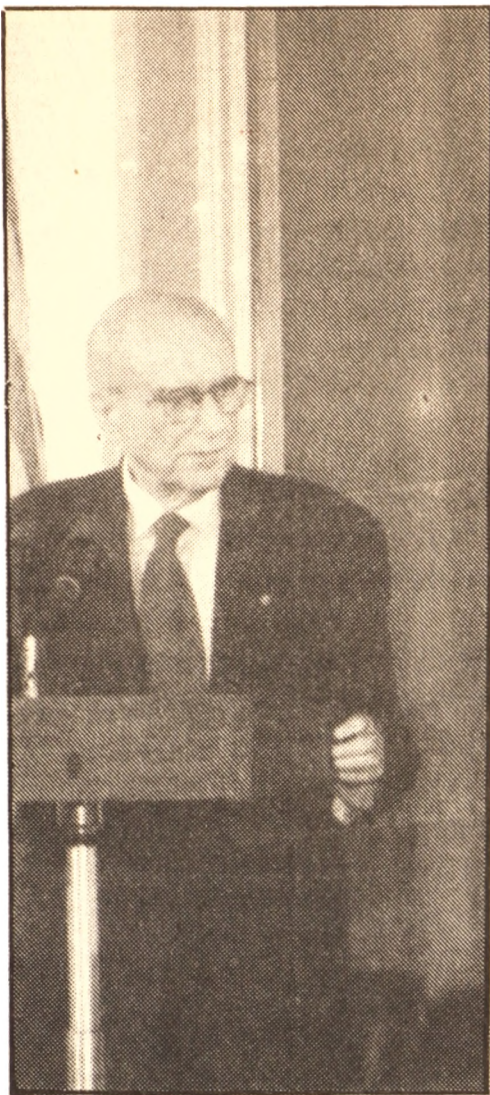
υπερικού
αμ. 3.400 δρχ.
ήσια 6.800 δρχ.
ήσια Οργανισμών,
πρεζών, κτλ.: 25.000 δρχ.
ιτητική ετήσια: 6.100 δρχ.

υπερικού
ρήπη - μεσογ. χώρες:
μηνη: δολ. 27
σα: δολ. 54
Τ.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
σφαλία - Ωκεανία:
μηνη: δολ. 30
σα: δολ. 60

μβάσματα, επιταγές:
ΡΗΣΤΟΣ
ΙΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
ημοχάρους 60
15 21 ΑΘΗΝΑ
ΗΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 300
ΔΙΑΤΕΥΧΗ: δρχ. 500

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
• Για τα διβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 7232.713 - 7232.819
• Για τα διβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Πουλουκτική και Σια Ε.Ε.
Λαοσάνη 3,
ΤΗΛ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

ΜΕ ΑΔΕΙΑ ΚΑΙ ΜΕ ΔΕΜΕΝΑ ΧΕΡΙΑ ...13

Η «ανακάλυψη της Αμερικής» από τον έλληνα πρωθυπουργό δεν παρέχει κανένα όφελος στην Ελλάδα, ενώ την απομακρύνει από τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της και την εντάσσει στην αμερικανική σφαίρα επιρροής στα Βαλκάνια, όπου η Τουρκία έχει την πρωτοκαθεδρία. Γράφει ο Νίκος Φίλης.

ΤΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ16

Στο 3ο Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ θριάμβευσαν τα παρασκήνια και οι ομαδοποιήσεις στους διαδρόμους. Και στο αντίστοιχο της Ν.Δ., υπό το πέπλο της ενότητας, οι διάφορες αντιμαχόμενες δυνάμεις αναδιατάσσουν τις συμμαχίες τους. Γράφουν ο Τάσος Παππάς, ο Μιχάλης Πατρινός - και ένα στέλεχος του κομματικού μηχανισμού του κινήματος.

Ο ΣΥΝ ΕΝΟΨΕΙ ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΩΝ22

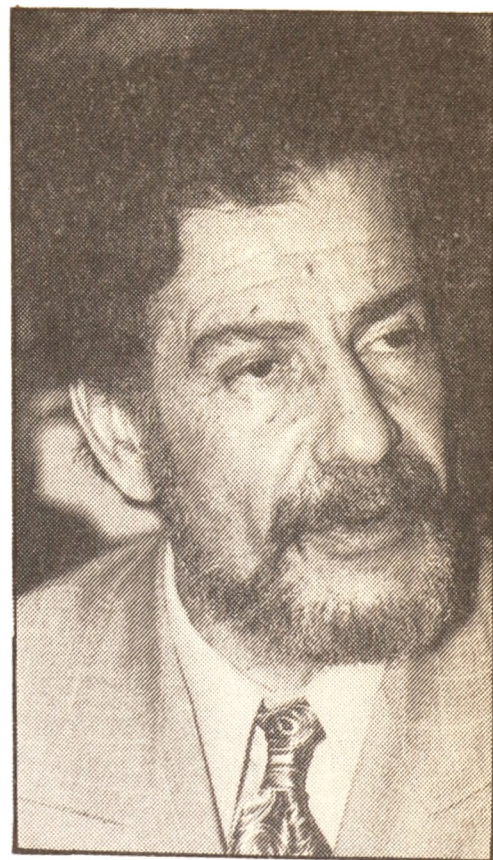
Ο Συνασπισμός ανασυντάσσεται, ευελπιστώντας να αμειφθεί ο ευρωπαϊκός του προσανατολισμός στις ευρωεκλογές. Ρεπορτάζ του Ανδρέα Πετρόπουλου - και μια συνέντευξη του Θ. Γεωργακόπουλου για τις προοπτικές του Αριστερού Φόρουμ.

Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΓΗΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ25

«Υπάρχει από τη μια η ενότητα του ανθρώπινου όντος διαμέσου της ιστορίας και από την άλλη η εντυπωσιακή πολλαπλότητα πολιτισμών, γλωσσών, πεποιθήσεων. Η δυσκολία έγκειται στο να θεωρήσουμε από κοινού τα δύο αυτά στοιχεία, που συνιστούν την ανθρώπινη πραγματικότητα...». Ένα κείμενο του Εντγκάρ Μορέν.

**Το
αντί
σας εύχεται
ΚΑΛΗ
ΑΝΑΣΤΑΣΗ**

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ	
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	6
ΑΝΤΗΝΩΡ	
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	8
ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ	
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ	10
ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ.....	12
Κόμικς του Γ. Φιλδισάκου	
ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ ΔΕΝ	
ΓΥΡΙΖΕΙ ΠΙΣΩ	28
ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ	29
ΑΘΛΗΤΙΚΟ	
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ...	42
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	43
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	45

**ΓΙΩΡΓΟΣ
ΓΕΝΝΗΜΑΤΑΣ**

Ο Γιώργος Γεννηματάς υπέκυψε τελικά, ύστερα από γενναία αλλά άνιση μάχη με τον καρκίνο. Ένας πολιτικός, υπόδειγμα ήθους, στερεί από την ακέραιη στάση την πολιτική ζωή της χώρας - και το κυβερνών κόμμα. Σελ. 5

ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ του πρωθυπουργού, κ. Α. Παπανδρέου, στις Ηνωμένες Πολιτείες χαρακτηρίστηκε επισήμως «πολύ επιτυχημένη». Ο ίδιος ο κ. Παπανδρέου εξέφρασε την άποψη αυτή καθώς και την πίστη του για τη θετική της συμβολή στην πορεία των εθνικών μας θεμάτων.

ΠΡΑΓΜΑΤΙ, πέρα από τις φιλοφρονήσεις του πρωτοκόλλου κατά τις επίσημες επισκέψεις, όλες οι πληροφορίες συγκλίνουν στη διαπίστωση ότι το κλίμα ήταν θερμό και φιλικό, πράγμα που βοηθά πολύ στην ανάπτυξη των απόψεων αλλά και στις ίδιες τις ελληνο-αμερικανικές σχέσεις, που κατά την περίοδο 1981 - 89 είχαν φτάσει σε άσχημο σημείο και στην περίφημη εκείνη «ταξιδιωτική οδηγία». Το κλίμα τώρα έχει σαφώς αλλάξει. Οι σχέσεις έχουν ομαλοποιηθεί και βελτιώνονται συνεχώς, η δε επίσκεψη συντέλεσε, αν μη τι άλλο, στο να αναπτυχθούν άμεσα από τα πιο επίσημα χείλη οι ελληνικές απόψεις για τον πόλεμο στη Βοσνία, το πρόβλημα με τα Σκόπια, το Κυπριακό και τις ελληνο-τουρκικές σχέσεις. Και μια τέτοια άμεση επικοινωνία έχει οπωσδήποτε τις θετικές της πλευρές, τη στιγμή που είναι πασίγνωστες οι απόψεις του Στρίτ Ντηπάρτμεντ και τη στιγμή που σύσσωμα σχεδόν τα αμερικανικά ΜΜΕ μαστιγώνουν αλύπητα την κοινή γνώμη με πληροφορίες και γνώμες που κάθε άλλο παρά αντικειμενική εικόνα δίνουν τόσο για τις ευθύνες των εμπολέων στη Βοσνία όσο και για τις ελληνικές θέσεις.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ είναι εάν η διαφαινόμενη από τις ελληνικές δηλώσεις «συγκρατημένη αισιοδοξία» στο θέμα των Σκοπίων μπορεί πράγματι να μεταφραστεί σε συγκεκριμένες ενέργειες της αμερικανικής πλευράς, που θα δγάλουν την ελληνική κυβέρνηση από το αδιέξοδο και την παγίδα στην οποία πιάστηκε, παγίδα, όμως, που η ίδια έστησε στον εαυτό της για λόγους εσωτερικής πολιτικής κατανάλωσης. Είναι το τελευταίο χαρτί που παίζει η ελληνική πολιτική, όταν η ίδια εγκατέλειψε το διάλογο στα Ηνωμένα Έθνη επί του θέματος για να τον επιζητεί τώρα δήθεν από θέση ισχύος, τη στιγμή μάλιστα που οι ίδιοι οι φυσικοί της «σύμμαχοι», στην Ευρωπαϊκή Ένωση την προσάγουν στο Δικαστήριο για να απολογηθεί σχετικά με τη λήψη των «αντι-μέτρων» εναντίον της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας.

ΤΟ ΠΩΣ κατάφερε η ελληνική πολιτική να περιπέσει σε τέτοιο αδιέξοδο και λόγω του θέματος των Σκοπίων να παραμένει εγκλωβισμένη στο χώρο των Βαλκανίων, αποτελεί μια πολύ ενδιαφέρουσα ιστορία για την οποία ελάχιστοι έχουν γράψει την αλήθεια. Το ζητούμενο σήμερα είναι ο περιορισμός των ζημιών και η αποφυγή της εθνικής ταπείνωσης, για την οποία κύριοι υπεύθυνοι είμαστε εμείς οι ίδιοι.

Η ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ κινητικότητα δείχνει ότι κάποια λύση είναι ίσως ακόμα δυνατή πριν εξαντληθεί και η υπομονή των Αμερικανών, οι οποίοι τώρα, κατά έναν περίεργο τρόπο, αποτελούν για το ΠΑΣΟΚ τη μοναδική ελπίδα στήριξης. Πώς αλλάζουν οι καιροί! Η αλήθεια όμως είναι ότι μερικές εβδομάδες πριν από τη διεξαγωγή των ευρωεκλογών, που δεν αποκλείεται μετά τις σούβλες του Πάσχα να εξελιχθεί σε μείζονα πολιτική αναμέτρηση, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ δεν πρέπει να φανεί ότι συμβιβάζεται ή κάνει υποχωρήσεις.

ΜΕΤΑ τις εκλογές θα έρθουν οι συμβιβασμοί. Και μακάρι να έρθουν όσο πιο σύντομα γίνεται, για να περιοριστεί η βλάβη που έχει προκληθεί στα εθνικά συμφέροντα απ' την εθνικιστική υστερία.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΕΝΝΗΜΑΤΑΣ

ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ πάλεψε με τον καρκίνο ο Γιώργος Γεννηματάς. Από την πρώτη ώρα γνώριζε όλη την αλήθεια για την αρρώστια του. Και την «ανήγγειλε» ο ίδιος με θάρρος. Ο τρόπος που αντιμετώπισε το προσωπικό του αυτό πρόβλημα ξάφνιασε και έκανε όλους μας να του συμπαρασταθούμε με σεβασμό και αγάπη.

ΑΛΛΑ δεν ήταν αυτός ο μόνος λόγος που ο Γιώργος Γεννηματάς συγκέντρωνε συμπάθεια και αγαθά αισθήματα γύρω του. Τις ημέρες αυτές καταναλώθηκαν πολλοί σε επαίνους για τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας. Ίσως είναι από τις ελάχιστες περιπτώσεις που η αλήθεια συμπίπτει με τα όσα λέγονται και ομολογούνται ανοικτά. Γιατί και ανυπόκριτοι ήταν οι λόγοι γάτης και συμπάθειας και λόγοι ειλικρινείς.

Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΕΝΝΗΜΑΤΑΣ στάθηκε με πολλές θυσίες και πολλές αμφιταλαντεύσεις στο ρόλο του πολιτικού στελέχους του ΠΑΣΟΚ. Οι οπαδοί του κόμματος –αλλά και οι πολιτικοί του αντίπαλοι– τον αγαπούσαν, μερικοί έφταναν να τον λατρεύουν ιώλας, αλλά στα ανώτερα κλιμάκια του κόμματός του η ζωή ήταν δύσκολη, όπως και για πολλούς άλλους. Όμως, αυτός πάθηκε με συνέπεια προς τα έξω, πιστός στην αρχή της εσωκομματικής πειθαρχίας.

ΩΛΑ αυτά συνέθεταν μια προσωπικότητα πολλαπλά προβληματιζόμενη και με εσωτερικές, δουδές αντιπαραθέσεις. Προσπάθησε –με επιτυχία για το πολιτικό του πρόσωπο– να συμβιδάζει αντινομίες και αντιπαλότητες. Ίσως αυτό να ήταν που τον καθιστούσε σεβαστό και από τους γνωρίζοντες τα εσωκομματικά αλλά και τα γενικότερα πολιτικά προβλήματα του τόπου.

Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΕΝΝΗΜΑΤΑΣ ήταν από τα μέλη της νεότερης γενιάς του πολιτικού κόσμου που αφυπνίστηκε και ενεργοποιήθηκε με τους φοιτητικούς και μαθητικούς αγώνες για το Κυπριακό και πέρασε από τη δικτατορία, χεμαζόμενος και λοκμαζόμενος. Η ένταξή του στο ΠΑΣΟΚ και η ανάδειξή του σε στέλεχος πρώτης γραμμής είχε τη γνωστή και μη αναφερόμενη ημέρα πια πορεία. Αλλά παρέμεινε πιστός και στρατευμένος στο κόμμα του και υπηρέτησε στις πολιτικές θέσεις που αναδείχτηκε με πολύ αγώνα και επίπονη δουλειά. Άφησε έργο και παράδειγμα δουλειάς για τους σύγχρονους και τους νεότερους.

Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΕΝΝΗΜΑΤΑΣ θα μένει για πάντοτε στη μνήμη μας όχι τόσο για όσα επιδίωξε και όσα κατάφερε μέσα στην καθημερινή επίπονη πολιτική διαδικασία, όσο γιατί αυτός ήταν ένας μέσα στον ελάχιστο αριθμό εκείνων των ελλήνων πολιτικών, τα τελευταία χρόνια, που προσπάθησε με τιμιότητα να σταθεί άξια στο πολιτικό λειτούργημα και να μείνει σιωπηλά ντιμος και ανιδιοτελής. Ίσως αυτό να είναι που τον ξεχώρισε.

Ο **ΑΝΤΙ**, από τις στήλες αυτές, θέλει να εκφράσει τα ειλικρινή και βαθιά συλλυπητήριά του στην οικογένεια του Γιώργου Γεννηματά.

Το «χαρτί των ΗΠΑ» δεν απέδωσε...

ΟΛΑ, ΛΟΙΠΟΝ, πήγαν καλά, με το ταξίδι του πρωθυπουργού στις ΗΠΑ... Και πήγαν καλά διότι, πρώτον, «η κατ' ιδίαν συνάντηση Παπανδρέου - Κλίντον κράτησε, τελικά, 40 λεπτά, ενώ είχε προγραμματισθεί για 20 λεπτά»... Διότι, δεύτερον, στη διάρκεια των ελληνοαμερικανικών συνομιλιών, «ο άνθρωπος που μιλούσε κυρίως, ενώ οι άλλοι άκουγαν και ρωτούσαν, ήταν ο Ανδρέας Παπανδρέου»... Διότι, τρίτον, «ο Αμερικανός πρόεδρος δεν παρενέβη, σε κανένα σημείο της συζήτησης, λέγοντας κάτι διαφορετικό από όσα ανέπτυξε ο Έλληνας πρωθυπουργός», κ.λπ.

ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΝ αγιογράφοι του κυβερνώντος κόμματος (υπουργοί, υφυπουργοί, αλλά και συνάδελφοι δημοσιογράφοι...) τη δουλειά τους κάνουν. Ωστόσο, το ερώτημα που απασχολεί την κοινή γνώμη παραμένει ένα: Τι απέδωσε το πρωθυπουργικό ταξίδι στην Ουάσιγκτον; Αν δεχθούμε την εκτίμηση του ίδιου του πρωθυπουργού, «η επίσκεψη ήταν (κυρίως) αποτελεσματική σε τρομερά φιλικό κλίμα» (κάτι σαν το καθαφικό: «Η Ιθάκη σ' έδωσε τ' ωραίο ταξίδι»...), ακριβέστερα ήταν «μια συνάντηση από τις σπάνιες, από πλευράς περιεχομένου». Και επειδή στην πολιτική λειτουργούν πολλές αντίρροπες δυνάμεις «και κανείς δεν μπορεί να προβλέψει με σιγουριά την εξέλιξη», ο πρωθυπουργός προτίμησε κάποιες γενικόλογες διατυπώσεις: «Για πρώτη φορά, οι ΗΠΑ αναγνωρίζουν ότι η Ελλάδα έχει δικαιώματα, τα οποία παραβιάζονται» ή «Πιστεύω ότι η στάση των ΗΠΑ συμβάλλει θετικά στην πορεία των εθνικών μας θεμάτων» ή «Θεωρώ πολύ επιτυχημένη την επίσκεψη στην Ουάσιγκτον και τις συναντήσεις μου εδώ».

Ισορροπίες και συστάσεις...

ΠΑΡΑ ΤΑΥΤΑ, τα πράγματα δεν πήγαν κατ' ευχήν. Και το «αμερικανικό χαρτί», πάνω στο οποίο τόσες ελπίδες είχε αποθέσει ο πρωθυπουργός (θέλοντας, μεταξύ άλλων, να «τιμωρήσει» τους «ανθέλληνες» Ευρωπαίους εταίρους μας!), δεν απέδωσε. Σε κανένα σημείο των τοποθετήσεών του, ο Αμερικανός πρόεδρος δεν έδειξε να συγκλίνει με τις ελληνικές θέσεις, προκρίνοντας τη ρητορεία των ισορροπιών και νουθεσιών προς όλα τα εμπλεκόμενα μέρη! Στο θέμα, μάλιστα, των ελληνοτουρκικών διαφορών, ο Μπιλ Κλίντον έφερε σε πραγματική αμνηστία τον Έλληνα πρωθυπουργό, όταν που υπέμνησε ότι η καλή σύμμαχος Τουρκία αντιμετωπίζει πολλαπλά προβλήματα (Κούρδους, αρχέγονους ισλαμιστές, ανέλεγκτο πληθωρισμό κ.λπ.) και, συνεπώς, η Ελ-

λάδα, που είναι επίσης καλή σύμμαχος, πρέπει να βοηθήσει την Τουρκία, ώστε να ξεπεράσει τις σημερινές δυσκολίες της. Και μια πρώτη χειρονομία καλής θελήσεως – από την Αθήνα προς την Άγκυρα – θα ήταν, λόγου χάρη, η άρση των ελληνικών επιφυλάξεων σε ό,τι αφορά το Δ' χρηματοδοτικό πρωτόκολλο. Το «περίεργο» είναι ότι όλα αυτά ελέγχθησαν χωρίς καμιά αναφορά στο Κυπριακό, το οποίο, όμως, ακόμη και για τους «ανθέλληνες» κοινοτικούς (βλέπε και δήλωση Δουβλίνου) αποτελεί κομβικό σημείο για την ανέλιξη των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

ΑΛΛΑ ΚΑΙ στο θέμα των σχέσεών μας με την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (FYROM) ο Αμερικανός πρόεδρος απέφυγε οτιδήποτε που θα μπορούσε να εκληφθεί ως ανατροπή των διακηρυγμένων θέσεων της αμερικανικής διπλωματίας. Αναγνώρισε, βέβαια, την ανάγκη μιας «άλλης οπτικής» (που πρέπει να υιοθετηθεί από τη FYROM), αναγνώρισε, επίσης, ότι και η Ελλάδα δικαιούται να υπερασπίζεται τα «νόμιμα συμφέροντά της», κ.λπ. πλην η κεντρική θέση του Αμερικανού προέδρου ήταν μια και μόνη: «Βρείτε τα!» Για να γίνει, μάλιστα, περισσότερο πειστικός ο Μπιλ Κλίντον, ανέπτυξε στον Έλληνα πρωθυπουργό τον κίνδυνο εμπλοκής της χώρας μας στην «απενκταία, αλλά πιθανή» προοπτική επέκτασης της βοσνιακής κρίσης προς Νότο. Κατά συνέπεια: Ενώ οι ΗΠΑ κατανοούν τις ανησυχίες της Ελλάδας – «ανησυχίες που έχουν τις ρίζες τους στην πρόσφατη ιστορία» – Αθήνα και Σκόπια θα πρέπει το ταχύτερο δυνατό να επιδιώξουν «μια συμβιβαστική διευθέτηση του προβλήματος».

ΩΣ ΠΡΟΣ το ελληνικό εμπόργκο κατά της ΠΓΔΜ, παραμένει γεγονός ότι –σε αντίθεση με την Ευρωπαϊκή Ένωση– ο Κλίντον δεν ζήτησε την κατεπείγουσα άρση του, αλλά και διαφοροποιήθηκε από την ελληνική φιλοσοφία που συναρτά την άρση του από την αприόρι αποδοχή των ελληνικών όρων. Το «κατεπείγον» για την αμερικανική διπλωμα-

τία, παραμένει έτσι το: «Βρείτε τα! Βρείτε τα, εδώ και τώρα!».

Ο ΚΛΙΝΤΟΝ, στις συνομιλίες του με Έλληνα πρωθυπουργό, έδειξε να συμμερίζεται τις ελληνικές ανησυχίες σε ό,τι αφορά τα δικαιώματα της ελληνικής μειονότητας Β. Ηπείρου... Και ενώ, προς στιγμή Παπανδρέου ήταν έτοιμος να καταγράψει «μια ακόμη επιτυχία της ελληνικής πολιτικής», έπεσε, κυριολεκτικά από τα σύννεφα, όταν ο Αμερικανός συνομιλητής του στίξε τις συνθήκες διαβίωσης των Ελλήνων της Νότιας Αλβανίας με τη θέση (και τις συνθήκες διαβίωσης) των Αλβανών της Κοσσυφοπεδίου! Δεν είναι επακριβώς στο αν, στο σημείο αυτό, ο Έλληνας πρωθυπουργός ανέπτυξε στον Αμερικανό πρόεδρο την «ειδοποιό διαφορά» μεταξύ Ελλήνων της Βορείου Ηπείρου, που απλώς θέλουν ζήσουν ειρηνικά στις εστίες τους, με κάλυψη των μειονοτικών (και ανθρωπίνων) δικαιωμάτων τους, και Αλβανοφώνων της Κοσσυφοπεδίου, υποκινουμένων από την κυβέρνηση των Τιράνων, με στόχο την ενοποίηση, αν όχι την ενσωμάτωση.

Οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί δεν λύνουν προβλήματα...

ΕΙΝΑΙ, προς τιμή, ωστόσο, του Έλληνα πρωθυπουργού, ότι στην κοινή συνέντευξη Τύπου, δεν είχε αναστολές να διατυπώσει την ελληνική θέση (θέση που συμμερίζονται όλοι οι νηφάλιοι αναλυτές), ότι, δηλαδή, αεροπορικοί βομβαρδισμοί όχι μόνο δεν λύνουν προβλήματα, αλλά θα βαθύνουν περισσότερο τη βοσνιακή κρίση. Ο Κλίντον προειδοποίησε ότι το «δεήμα» –εφόσον υιοθετηθεί η πρακτική αεροπορικών βομβαρδισμών– θα εμπλοκή της Δύσης και σε χειρότερες ερήσεις με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την ευρωπαϊκή ειρήνη. Συμπέρασμα: Η βοσνιακή κρίση απαιτεί πολιτική λύση – και όχι τιτωτική.

ΣΙΚΑ, ο κ. Παπανδρέου δεν παρέλειψε διαβεβαιώσει τους συνομιλητές του ότι προτίθεται να δημιουργήσει προβλήματα ΝΑΤΟ, ότι η ελληνοαμερικανική φιλική συνεργασία είναι δεδομένη και ότι οι οδυνηρές παρεξηγήσεις που είχαν υλοωρήσει στο παρελθόν (κάποιοι υ!-θυμούνται ακόμη ότι στο πρώτο σύριο του ΠΑΣΟΚ, ο κ. Παπανδρέου είχε ρσει για κάποια «μητρόπολη του μπεριαιού» κ.λπ.), έσθισαν οριστικά.

ΙΔΙΑ ανέφερε ο πρωθυπουργός και στις τνήσεις του με την ομογένεια. Για να ψώσει, μάλιστα, το φρόνημα των καλών πάντα πρόθυμων να βοηθήσουν- ομο-ν μας, χλεύασε, ελαφρώς, τη στάση των παίων εταιρών μας, την οποία και παρέδωσε με την καλή, συνεπή, ανιδιο-αλληλέγγυα συμπεριφορά των Αμερι-ν συμμάχων μας... Είπατε τίποτε περί ηθωρισμού προς ΗΠΑ», ως πρόσθετου χείου που συνέδωσε στη σημερινή έντα-χέσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση;

ΑΣ από τους απεσταλμένους της Ελευ-τυπίας δίδει, στο φύλλο της Τρίτης, με-ς λεπτομέρειες από την υποδοχή που ύλαξαν οι ομογενείς στον πρωθυπουργό στη μεγάλη δεξίωση που οργανώθηκε ξενοδοχείο «Γούορντοφ Αστόρια»... Εν τοις, έξω από την αίθουσα της δεξίωσης, ν συγκεντρωθεί δεκάδες ομογενών που είχαν πρόσκληση... Αλλά οι συνεργάτες πρωθυπουργού όταν είδαν αυτό το συ-ισμό, κινήθηκαν αυθωρεί: «Ανοίξτε τις

πόρτες στο λαό» - είπαν. Και οι πόρτες άνοιξαν αμέσως. (Κάτι σαν το ευαγγελικό: «Άρατε πύλας, άρατε»!). Έτσι όταν λίγο αργότερα έφθασε ο πρωθυπουργός, οι συ-γκεντρωμένοι -και όσοι είχαν προσκλήσεις και όσοι δεν είχαν...- υποδέχθηκαν τον κ. Παπανδρέου με την ιαχή: «Είμαστε μαζί σου! Είμαστε μαζί σου!». Και εκείνος -ο πρωθυπουργός- απάντησε: «Μαζί θα προ-χωρήσουμε, μαζί!». Στο σημείο αυτό, ο συ-νάδελφος δημοσιογράφος διερωτάται: «Προς τα πού (θα προχωρήσουμε); Προς τα Σκόπια ή προς την Αλβανία;...]

Μετά την επίσκεψη, τι;

ΑΠ' ΟΛΑ τα ως τώρα δεδομένα, το μόνο βέβαιο είναι οι συνομιλίες του μεσολαβητή του ΟΗΕ Σάιρους Βανς με τους Παπούλια και Τσεβερόνφσκι, «για την άρση του αδιε-ξόδου στο θέμα των Σκοπίων»... Στο σχετικό παρασκήνιο παρεμβαίνει και ο απεσταλμέ-νος του Κλίντον, Μάθιου Νίμιτς και, φυσι-κά, οι αξιωματούχοι του ΟΗΕ που είχαν διαδραματίσει εξέχοντα ρόλο στο σχέδιο Βανς - Όουεν της 14ης Μαΐου 1993.

ΣΤΟΧΟΣ της ελληνικής πλευράς: Να επιτύ-χει κάτι (οτιδήποτε - έστω μόνον την κα-τάργηση του ήλιου της Βεργίνας) ως προϋ-πόθεση για την άρση του εμπάργκο και την έναρξη «ονσιαστικών διαπραγματεύσεων», με αντικείμενο την «οικοδόμηση μέτρων εμπιστοσύνης, φιλίας και γειτονικής συνεργ-ασίας». Και καθώς βαίνουμε προς ευρωε-κλογές (12 Ιουνίου), οι γνωρίζοντες τα πράγματα δεβαιώνουν ότι καμιά πρόοδος

δεν θα πρέπει να αναμένεται έως την ημερο-μηνία αυτή! Από κει και πέρα, όλα -υποτίθεται- παραμένουν ανοιχτά... Θ' αντιληφθεί η κυβέρνηση ότι «η υπόθεση του ονόματος» έχει τελειώσει; Θα συνειδητο-ποιήσει ότι η μόνη επιλογή που μας απομένει είναι μεταξύ ενός «συνθετικού ονόματος» (Βόρειος Μακεδονία, Νέα Μακεδονία, Σλα-δομακεδονία, κ.λπ.) και του σκέτου ονόμα-τος «Μακεδονία». (Την επιλογή υπέμνησε, την εβδομάδα αυτή, και ο πρώην πρωθυ-πουργός κ. Κ. Μητσοτάκης, Και παρά τους χλευαστικούς τόνους του κ. Κ. Παπούλια ή τις κορώνες του «εθνόφρονα» κ. Α. Σαμαρά, κανείς δεν μπορεί να πείσει ότι υπάρχει «άλ-λη λύση». Εκτός αν κηρύξουμε τον πόλεμο και κατά των Σκοπίων, και κατά των «Ένδε-κα», βαθαίνοντας ακόμη περισσότερο τη λα-μπρή απομόνωσή μας.

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, η μεν πρωθυπουργός της Τουρκίας, κ. Τανσού Τσιλέρ μας δεβαιώνει ότι η ίδια μεν επιζητεί λύση του Κυπριακού, αλλά δεν την αφήνουν (η αντιπολίτευση, ο Ντενκτάς, οι πασάδες, κ.λπ.), οι δε Αμερι-κανοί, παρά τις διαβεβαιώσεις τους ότι φλέ-γονται για «δίκαιη λύση», κ.λπ. δεν φέρο-νται διατεθειμένοι να ασκήσουν οποιαδήπο-τε πίεση προς την τουρκική πλευρά.

ΤΗΝ ΩΡΑ που σύρονται οι γραμμές αυτές, ο πρωθυπουργός βρίσκεται ακόμη στις ΗΠΑ. Ίσως, όταν επιστρέψει να έχουμε κάποια άλλα στοιχεία που να δώσουν ένα διαφορε-τικό «τοπίο». Το ευχόμαστε, ειλικρινά. Μέ-χρι, τότε, ΚΑΛΟ ΠΑΣΧΑ!

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΠΟΛΙΣ

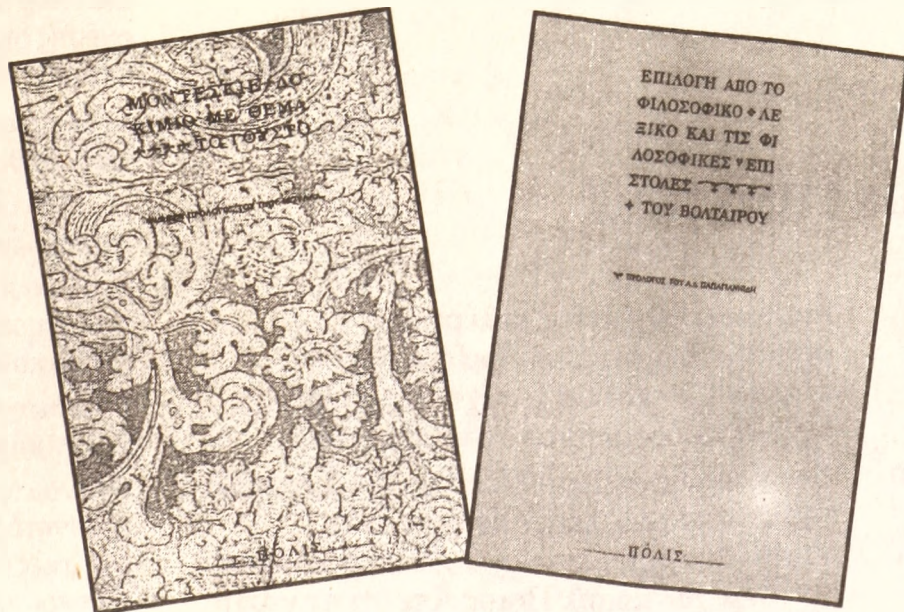
μόλις κυκλοφόρησαν δύο κλασσικά κείμενα
της εποχής του Διαφωτισμού

Επιλογή από το Φιλοσοφικό Λεξικό και τις Φιλοσοφικές Επιστολές του Βολταίρου

Πρόλογος: Α.Δ. Παπαγιαννίδης

Δοκίμιο με θέμα το γούστο του Μοντεσκιέ

Πρόλογος: Παν. Μουλλάς

ετοιμάζεται: Ντιντερό: Το παράδοξο με τον ηθοποιό

Πρόλογος: Βασ. Παπαβασιλείου

ΔΙΑΘΕΣΗ: Α. ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ, ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 10, ΤΗΛ.: 36.07.876, 36.39.336

ΝΕΟΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΞΑ

Κατά ένα περίεργο τρόπο, στη Ν.Δ. συντελείται ένας εκπασσοκισμός με περιεχόμενο που το ίδιο το ΠΑΣΟΚ τείνει να εγκαταλείψει. Ο ίδιος ο πρόεδρος του κόμματος, κ. Έβερτ, δήλωσε ότι «διαφωνία δεν μπορεί να υπάρξει σε καμιά περίπτωση (η έμφαση δική μας) στον ιδεολογικό τομέα. Όποιος διαφωνεί με την ιδεολογία ουσιαστικά είναι εκτός κόμματος».

Κι αμέσως ο ίδιος έσπευσε να προσθέσει ότι «είμαστε κόμμα δημοκρατικό».

Η τοποθέτηση αυτή του κ. Έβερτ, που γίνεται με προφανή σκοπό να απομονωθούν οι λεγόμενοι νεοφιλελεύθεροι, αποτελεί όχι μόνο επικίνδυνο ολίσθημα και τινάζει στον αέρα κάθε πρόσχημα ενός συντηρητικού κόμματος με εκσυγχρονιστικές τάσεις, ικανό να προσφέρει εναλλακτική πρόταση διακυβέρνησης. Και φυσικά ούτε λόγος για τους εκτός ιδεολογικής γραμμής διάφορους φιλοδοσιαλικούς, χουντικούς κι άλλα συνονθυλεύματα ακροδεξιών απόψεων.

Η αντίληψη ότι τα πολιτικά κόμματα αποτελούν σχηματισμούς «ιδεολογικής ενότητας» από την οποία κάθε απόπειρα διαφοροποίησης τιμωρείται με αποκλεισμό είναι και αποδείχτηκε καταστροφική και για όσα κόμματα την ασπάστηκαν, όπως η κομμουνιστική αριστερά και για ένα μεγάλο διάστημα το ΠΑΣΟΚ, και για την ίδια την κυβερνητική πρακτική, όπου μέσω των φανατισμένων ιδεολογικά κομματικών μηχανισμών μεταφέρεται για να «εμπνεύσει» πρακτικές και πολιτικές. Αυτή η μονολιθικότητα είναι ολέθρια και για τα ίδια τα κόμματα και φανερώνει μια ολοκληρωτική αντίληψη για την πολιτική επιζήμια γενικότερα. Τα σημερινά μαζικά πολιτικά κόμματα είναι εξ ορισμού και κατ' ανάγκη πολυσυλλεκτικά και δεν μπορούν να βασίζονται στον ιδεολογικό μονοχωντισμό τόσο ως προς την εσωτερική τους οργάνωση όσο και ως προς την εκλογική τους πολιτική απήχηση. Αντίθετα, πρέπει μέσα στο χώρο του πολιτικού φάσματος όπου τοποθετούνται να επιδιώκουν την ιδεολογική αντιπαράθεση και την ιδεολογική πολυμορφία.

Άλλωστε, ελάχιστες φορές η ιδεολογία αποτελεί ασφαλή και επιτυχημένο οδηγό της πολιτικής πρακτικής, πολύ δε περισσότερο της κυβερνητικής πολιτικής. Αυτό που κάνει τα κόμματα ισχυρά και ικανά να κυβερνήσουν είναι ασφαλώς ένα μίνιμουμ ιδεολογικής συνοχής ή μάλλον συμφωνίας γύρω από ένα άξονα ορισμένων διαδικαστικών πολιτικών αξιών και άλλων αρχών, αλλά κυρίως η πολιτική συνοχή που διασφαλίζεται από μια σειρά παραγόντων που δεν έχουν τίποτα σχεδόν να κάνουν με την «ιδεολογία». Και η απόδειξη είναι ότι από μια και την αυτή ιδεολογική θέση μπορεί να προκύψουν πολλές πολιτικές.

Δεν μπορεί κανείς να ερμηνεύσει παρά μόνο πολιτικά αυτό το ιδεολογικό πογκρόμ εναντίον των εγχώριων νεοφιλελεύθερων, οι οποίοι κάθε άλλο παρά σε αξιοζήλευτη θέση βρίσκονται. Έχοντας αποτύχει να εφαρμόσουν τα επείσακτα δόγματά τους στο ελληνικό κοινωνικό έδαφος μοιάζουν μ' εκείνους τους παλιούς αριστερούς που εξακολουθούν να πιστεύουν ότι «η θεωρία» ουδέποτε εφαρμόστηκε σωστά και κατά συνέπεια το «όραμα» παραμένει πάντα αμόλυντο και αλώβητο.

Β. Κ.

ΕΧΑΣΑΝ ΤΟΝ ΥΠΝΟ ΤΟΥΣ

Σύμφωνα με τα ρεπορτάζ του Τύπου από το συνέδριο της Ν.Δ. στη Χαλκιδική, κανείς από τους σημερινούς ευρωβουλευτές του κόμματος, πλην του κ. Λαμπρία, δεν μπορεί να κοιμάται ήσυχος, διότι ουδείς γνωρίζει το μέλλον του. Και υπάρχει, πράγματι, συνωστισμός για τη λίστα. Και, ως συνήθως, οι υποσχέσεις υπερβαίνουν κατά πολύ τις υπάρχουσες θέσεις. Νέος αρχηγός, νέες προτιμήσεις, νέες συμμαχίες, νέος έλεγχος.

Την ανασφάλεια, αναγκαιο

παρακολούθημα της πολιτικής δραστηριότητας και καριέρας, θα δοκιμάσουν πολλοί κατέχοντες θέσεις και πολλοί επίδοξοι αντικαταστάτες τους.

Δεν γνωρίζουν όλοι εξίσου καλά το μυστικό της επιτυχίας. Αλλά, ακόμη κι αν το γνωρίζουν, μπορεί να χάσουν στην κούρσα του ανταγωνισμού. Ποιος είπε ότι η αντοχή είναι το μεγαλύτερο προτέρημα των πολιτικών;

Ν.Τ.

ΑΝΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ

Η απώλεια του Γιώργου Γεννηματά, οι διάφορες «δυσλειτουργίες» και η έλλειψη συντονισμού που παρουσιάζονται στο κυβερνητικό έργο ωθούν αναπόφευκτα σε κάποιον ανασχηματισμό. «Ζητείται» μάλιστα για το υπουργείο Παιδείας φωνάζουν φιλοκυβερνητικές εφημερίδες, ενώ το θέμα του υπουργού Πολιτισμού κ. Μικρούτσικου παραμένει εκκρεμές. Από κ. Τσοδόλας, ενισχυμένος από την περίοπτη θέση σε ψήφους που κατέλαβε ο νέος Κ.Ε. του κόμματος κατά το πρόσφατο συνέδριο, απαιτεί υπουργικό θώκο ως έσχατη δικαίωσή του.

Όσοι «έγραψαν ιστορία» έγραψαν. Έχουμε κι άλλη σειρά. Κι έτσι «γράφεται η ιστορία Μόνο που καθένας «γράφει» διαφορετικά».

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑ

Το Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα θα πραγματοποιήσει από 23 έως 25 Νοεμβρίου το 5ο Επιστημονικό του Συνέδριο στο Πάνη Πανεπιστήμιο. Θέμα του Συνεδρίου είναι: «ΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ».

Στόχοι του Συνεδρίου είναι η επανεξέταση σχέσης μεταξύ της δημόσιας και ιδιωτικής σφαίρας, έτσι όπως η σχέση αυτή διαμορφώνεται στις σημερινές ιστορικές συνθήκες. Σήμερα επικρατούν προσπάθειες εκτοπισμού του χώρου, που στην πρώτη μεταπολεμική περίοδο είχε επικρατήσει να θεωρείται «δημόσιος» ή και «κρατικός» και αντικατάστασής του από την ιδιωτική δράση και την αγορά. Μετά τη δεκαετία του '80 γίνονται αισθητά τα όρια μιας τέτοιας προσέγγισης και ταυτόχρονα προκύπτουν καινούργια προβλήματα επανοριοθέτησης σχέσης δημοσίου και ιδιωτικού, σε διεθνές επίπεδο και στην Ελλάδα.

Η θεματογραφία του θα καλύψει τους ακόλουθους τομείς:

Α. Η διαπλοκή κοινωνικο-οικονομικών, πολιτικών και θεσμικών διαστάσεων.

Β. Η προβληματική των οικονομικών δραστηριοτήτων του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα.

Γ. Ο διαχωρισμός δημοσίου - ιδιωτικού: πολιτική και θεσμικές διαστάσεις.

Οι ενδιαφερόμενοι να συμμετάσχουν ερευνητές, καλούνται να υποβάλουν εργασία σχετικές με τη θεματογραφία του Συνεδρίου. Οι περιλήψεις των εισηγήσεων θα πρέπει υποβληθούν μέχρι την 15η Μαΐου 1994.

Για κάθε πληροφορία
τηλ.: 9219712, καθημερινά από 9.00 - 14.00

ΤΙ ΕΠΑΘΕΣ
ΡΕ ΠΑΠΟΥΛΙΑ;...

ΤΡΕΧΩ ΠΡΟΕΔΡΕ
ΠΡΟΣ ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ ΜΟΥ...

ΓΙΑΤΙ ΤΟΣΗ ΩΡΑ
ΜΕ ΤΟΝ ΚΛΙΝΤΟΝ
ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΤΟΥΣΑ
ΚΑΙ ΠΑΡΕ ΝΑ ΣΚΑΣΩ!...

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

στην εβδομάδα αναμένεται να κληθεί η σύνθεση της νέας ιταλικής κυβέρνησης με πρωθυπουργό τον Μανίνο. Δύο σημεία της υπόθεσης κυβέρνησης μπορεί σύντομα να αλλάξουν «μπελάδες».

Πρώτο σχετίζεται με το γεγονός ότι οι παλιότες του Φίνι, που θα συμμετάσχουν στην κυβέρνηση, έσπευσαν να θέσουν και θέμα συνόρων της Ιταλίας με την Σλοβενία και τη Σλοβενία.

Δεύτερο σημείο αφορά πιο στενά τη χώρα είναι το «ανθελληνικό» κλίμα που υπάρχει να επικρατεί μεταξύ των νέων πολιτικών. Ο υπεύθυνος διεθνών σχέσεων της «Φόρτσα Ιτάλια» -το κόμμα του Μανίνο-, θεωρείται «ανθέλληνας». Προβλέπεται επίσης να γίνει υπουργός Εξωτερικών της Ιταλίας ο ριζοσπάστης Μανίνο, ο οποίος είναι προσωπικός φίλος του πρώην προέδρου Τούττμαν, σοσιαλιστής αλλά και φανατικός εχθρός των Σκοπίων και πολέμιος της Σόφιας. Ας σημειωθεί επίσης και η παρουσία της ελληνο-αλβανικής διένεξης για την πώληση εκπομπής της RAI 2 που ήταν εναντίον της χώρας μας. Α.Π.

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ»

Από τις 19 έως τις 21 Απριλίου έγινε στη Σόφια το δεύτερο σεμινάριο του προγράμματος «Ελευθεροτυπία στα Βαλκάνια», που εγγράφεται στο πλαίσιο του κοινοτικού PHARE Democracy Programme.

Το πρώτο σεμινάριο είχε διεξαχθεί στο Βουκουρέστι από τις 18 έως τις 20 Ιανουαρίου με τη συμμετοχή ελλήνων, βουλγάρων και ρουμάνων πανεπιστημιακών και δημοσιογράφων.

Οι εργασίες του σεμιναρίου της Σόφιας έγιναν στην έδρα της Ένωσης Βουλγάρων Δημοσιογράφων. Από ελληνικής πλευράς μίλησαν ο πρώην διευθυντής της Αυγής Σοφιάνος Χρυσόστομίδης (Αντήνωρ), ο καθηγητής στο Τμήμα ΜΜΕ της Αθήνας Δημήτρης Χαλαλάμπης και η συντάκτρια του Αντί Ελένη Καραντζόλα. Από τη Βουλγαρία εισηγητές ήταν ο κοσμήτορας της Σχολής Επικοινωνίας της Σόφιας Todor Petev και η καθηγήτρια Maria Neikova, από ρουμανικής πλευράς μίλησε ο Tudor Popescu, αρχισυντάκτης της εφημερίδας Adevartul, και από

ισπανικής ο εκπρόσωπος της Ένωσης Καταλανών Δημοσιογράφων Julio Castillo. Επίσης, στα προβλήματα και το ρόλο του λεγόμενου «Μικρού Τύπου» αναφέρθηκαν ο Βούλγαρος Krasimir Mirchev (εκδότης της πολιτιστικής επιθεώρησης Panorama), ο Ρουμάνος Dinu Adam (μέλος της Ένωσης Ρουμάνων Συγγραφέων) και ο εκδότης του Αντί Χρήστος Παπουτσάκης.

Οι εισηγήσεις εμπλουτίστηκαν με παρεμβάσεις βουλγάρων δημοσιογράφων και οι συζητήσεις που ακολούθησαν ήταν ενδιαφέρουσες για όλες τις πλευρές. Τις εργασίες του σεμιναρίου παρακολούθησε μεγάλο τμήμα του βουλγαρικού Τύπου και στην έναρξη παρέστησαν οι πρέσβεις της Ισπανίας, της Ολλανδίας, της Πορτογαλίας, της Ρουμανίας και του Βελγίου, ενώ χαιρετισμό απηύθυνε ο εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Σόφια κ. Ο' Sullivan.

Τα επόμενα σεμινάρια θα γίνουν τους προσεχείς μήνες στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη.

★ Μέγα θέμα της προηγούμενης εβδομάδας οι μαζικές απολύσεις στον Sky. Ο λόγος για 54 εργαζόμενους, εκ των οποίων οι 14 δημοσιογράφοι, άσχετα αν ανακλήθηκαν τελικά κάποιες απολύσεις, αφού αρνήθηκε να τις υπογράψει ο κ. Σπανολιώδης. Παίζοντας, πάντως, ο σταθμός στο παιχνίδι της θεαματικότητας, αρχίζει να παρεκκλίνει από τους αρχικούς του στόχους που αφορούσαν ένα καθαρά ειδησεογραφικό πρόγραμμα, κι έτσι μάλλον είναι άχρηστοι όσοι κατά καιρούς προσελήφθησαν για να καλύψουν τρέχουσες ανάγκες. Στους εργαζόμενους υπάρχει έντονη η αίσθηση ότι θα ακολουθήσουν και άλλες απολύσεις, έτσι ώστε να απομακρυνθούν όσοι πήγαν στην πρώτη περίοδο του Sky, που κυρίως είχαν επιστρατευθεί για να δώσουν ένα «αριστερό» δήθεν προφίλ στο σταθμό, ιδιαίτερα απαραίτητο για να πάρει την ποθούμενη άδεια που με πείσμα είχε αρνηθεί να του χορηγήσει ο κ. Μητσοτάκης. Τώρα, καθώς τα πράγματα πια αλλάζουν καθημερινά, καθώς ο κ. Έβερτ γίνεται κυρίαρχος του εσωκομματικού παιχνιδιού στη Νέα Δημοκρατία, φαίνεται ότι οι κ. Αλαφούζοι, πατήρ και υιοί, αποφάσισαν σιγά σιγά να επανέλθουν στο φυσικό τους χώρο. Έτσι, όσα γίνονται αυτή την εποχή δεν μοιάζουν άμοιρα της νέας πολιτικής γραμμής που, όπως λέγεται, θα αρχίσει να διαμορφώνεται τόσο στο ραδιομέγαρο του Φαλήρου όσο και στην οδό Σωκράτους...

● ...Είχαμε μια ακόμη αλλαγή διεύθυνσης το προηγούμενο δεκαπενθήμερο στην ηγεσία της Καθημερινής. Ο κ. Πάνος Λουκάκος είναι πλέον παρελθόν για την εφημερίδα, επανήλθε ο κ. Α. Καρκαγιάννης, ο οποίος άλλωστε ποτέ δεν είχε πάψει να έχει σχέσεις με την οικογένεια Αλαφούζου. Ο κ. Καρκαγιάννης, λοιπόν, στο προσκήνιο πλέον, επί το έργον που έως τώρα περιοριζόταν στο παρασκήνιο. Η αλλαγή διεύθυνσης, πάντως, λέγεται ότι σημαίνει και κάποιες εσωτερικές μετακινήσεις συντακτών, κάτι που προετοιμάζεται αργά αλλά σταθερά, και, όπως

ακούστηκε, αναστολή της έκδοσης του ένθετου που ετοιμαζόταν για την Καθημερινή της Κυριακής. Ας σημειωθεί, τέλος, ότι ο κ. Λουκάκος άφησε την εφημερίδα σε μια πολύ καλή στιγμή, αφού ήδη είχε αποδώσει κυκλοφοριακά τόσο το οικονομικό ένθετο όσο και τα δύο κουπόνια με τα CD κλασικής μουσικής.

★ «Δύο για την επικοινωνία», η καινούργια εκπομπή της ET2 για τα ΜΜΕ, με το δημοσιογράφο Φώτη Γεωργελέ. Η έκπληξη των καινούργιων εκπομπών που περιλαμβάνει η κρατική ΕΡΤ στο ανανεωμένο πρόγραμμά της. Έκπληξη, γιατί είναι η πρώτη φορά που κάποιο κρατικό κανάλι τολμά να ασχοληθεί σε τακτική εκπομπή με τα ΜΜΕ, θέμα μέχρι στιγμής ταμπού. Ός τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, έχουν προβληθεί ήδη δύο εκπομπές, η μία με συνεντευξιαζόμενο τον Πάυλο Τσίμα και η άλλη με τη Φωτεινή Τσαλίκου, ανθρώπους που γνωρίζουν καλά και από τα μέσα τα ΜΜΕ. Θεματικές και οι δύο εκπομπές, προσπάθησαν να ανιχνεύσουν σε βάθος πώς διαμορφώνονται τα δελτία ειδήσεων, πώς αντιμετωπίζουν τα κανάλια τον τηλεθεατή, αλλά και αυτός τι εικόνα εισπράττει. Θέματα που μόνο η κρατική τηλεόραση μπορεί να θίξει, όχι γιατί δεν επιζητεί τη θεαματικότητα αλλά και γιατί είθισται να μην εμπλέκονται σε συμφέροντα σαν αυτά που εξυπηρετούν τα ιδιωτικά κανάλια. Κι ακόμη για έναν ουσιαστικότερο λόγο: Γιατί η κρα-

τική τηλεόραση μπορεί και πρέπει να παίξει έναν διαφορετικό ρόλο απέναντι στους τηλεθεατές: Ενημερωτικό και επιμορφωτικό, είναι το λιγότερο που θα μπορούσε κανείς να πει. Στην παρατήρηση ότι οι τηλεθεατές που τις έχουν απομείνει είναι τελικά ελάχιστοι, θα μπορούσε κανείς να αντιπαραθέσει πως ίσως είναι αυτοί που μπορούν ακόμη να σκέπτονται και να προβληματίζονται με όσα βλέπουν... Η σεμνότητα και η επάρκεια του παρουσιαστή είναι ένα ακόμη θετικό για την εκπομπή. Το κέρδος για το κανάλι είναι ένα άφθαρτο πρόσωπο τηλεοπτικά, αλλά και αυτό καθεαυτό το θέμα. Παράγοντες πολύ σημαντικοί για ένα ανανεωμένο πρόγραμμα, όπως αυτό που θέλει να διακηρύσσει ότι επιδιώκει να φτιάξει η ET2.

★ Την ΕΣΗΕΑ επισκέφθηκε την προηγούμενη εβδομάδα κλιμάκιο εργαζομένων στην Αυριανή, ενημερώνοντάς την για τις συνθήκες που επικρατούν εκεί. Έγινε, λοιπόν, γνωστό ότι δεν τηρείται καμία Συλλογική Σύμβαση Εργασίας, ότι ούτε τα συμφωνημένα χρήματα δεν καταβάλλονται, ενώ οι περισσότεροι είπαν ότι θεωρούν πλέον την πορεία της εφημερίδας προδιαγεγραμμένη. Οδηγείται στην πτώχευση, ώστε να μην καταβληθούν ούτε τα έως σήμερα δεδουλευμένα. Ας σημειωθεί ότι η ΕΣΗΕΑ είχε καλέσει τον κ. Κουρή για να συζητήσει μαζί του όσα καταγγέλλονται, αλλά εκείνος προκλητικά αρνήθηκε

να πάει... Η πιθανή από της ΕΣΗΕΑ για απεργία στην συγκεκριμένη εφημερίδα θεωρείται μάλλον μέθοδος ανεφάρστη, αφού ο κ. Κουρής απαντά να τη δγάλει με Πακισταντών τυπώνοντας στην πρώτη σελίδα ολοσέλιδο τη φωτογραφία (τόσος ναρκισσισμός!), ενώ εσώφυλλα θα τα καλύψει με λεγγραφήματα πρακτορείων

★ Το ίδιο κλίμα, βεβαίως κρατεί και στο Ράδιο Αθήνα. Ο κ. Κουρή, όπου οι εργαζόμενοι καταγγέλλουν ότι έχουν να ρωθούν σχεδόν ένα χρόνο. Στις σχετικές πιέσεις τους, νος τους προκαλεί «να πά το σταθμό και να τον κάνουν θέλουν». Το να μιλήσει κ για επαναστατικές μεθ ανταλλαγής υπηρεσιών, ακουστεί λιγάκι ουτοπικό μέρες μας...

★ Παρ' όλα αυτά, ο κ. Κοκυκλοφορεί ως άνθρωπος ΜΜΕ στην πιάτσα, αφού κ ποσοστά του στο Star Channel διατηρεί, οι εφημερίδες του κυκλοφορούν έστω και υπ' τις συνθήκες, προετοιμάζι Κανάλι 5, έστω κι αν καθιρούν συνεχώς οι εκπομπές. Από την άλλη, δεξιώνεται υφυπουργό Προεδρίας κ. Ιζέλο, αλλά και διάφορους χειρηματίες, που δείχνο τους τις κτιριακές εγκατασεις του στον Ταύρο προσπ να τους παρασύρει σε νέα χειρηματικά εγχειρήματα. είναι λίγα όλα αυτά...

ΑΝΑΡΜΟΔΙΟ ΟΡΓΑΝΟ ΕΣΡ: ΤΟ ΑΡΜΟΔΙΟ...

ετούς μήνες μετά την ψήφιση του περίφημου νόμου για τα ΜΜΕ, κι ο τύπος είχε δημιουργηθεί κενό εξουσίας σε διάφορα θέματα που προκύπτει κατά καιρούς, την προηγούμενη εβδομάδα συγκροτήθηκε το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, ύστερα από απόφαση του υπουργού Προεδρίας κ. **Ευάγγελου Βενιζέλου**. Το «πράσινο φως» για συγκρότησή του δόθηκε από τον πρόεδρο της Βουλής, κ. **Κακλαμάνη**, ο οποίος διόρισε ως πρόεδρο του ΕΣΡ τον κ. **Θ. Κουρουσόπουλο** και πρόεδρό του τον κ. **Βάσο Μαθιόπουλο**. Λίγες ημέρες μετά, ο κ. Βενιζέλος ανακοίνωσε τα υπόλοιπα ονόματα, σε συμφωνία πάντα με τα μέλη της Βουλής και ανάλογα με την κοινοβουλευτική τους δύναμη. Το ΠΑΣΟΚ, λοιπόν, έχουμε τους εξής ως τακτικά μέλη: **Γ. Βουτσινάς**, **Α. Ατσης** (δημοσιογράφοι), **Αιμ. Μεταξόπουλος** αντιπρύτανης του Πάου Πανεπιστημίου και **Θρ. Λαζαρίδης** δήμαρχος Καλαμαριάς. Ως αναιρετικά μέλη τοποθετήθηκαν οι εξής: **Κ. Χρυσόγονος** επίκουρος καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, **Ν. Ταμπακίδης** δήμαρχος Αγ. Αναργύρων, **Χρήστος Οικονόμου** δημοσιογράφος και **Αννα Αμάνου** συνδικαλίστρια.

Στη Νέα Δημοκρατία υποδείχτηκαν ως τακτικά μέλη οι δημοσιογράφοι **Χρήστος Πασαλάρης** και **Ιάσων Μοσχολίτης**, ενώ ως αναιρετικά ο **κ. Κουρής** και **Δ. Χατζηπαρασκευάς**, οικονομολόγος και δημοσιογράφος αντίστοιχα.

Στην Πολιτική Άνοιξη, ως τακτικό μέλος ο κ. **Δημήτρης Μαθιόπουλος** και ως αναιρετικό ο κ. **Μανιατάκης**.

Από το ΚΚΕ υποδείχτηκε ως τακτικό μέλος ο κ. **Μ. Κοψίδης** νομολόγος και ως αναιρετικό μέλος ο κ. **Ζαγγανάς** δημοσιογράφος. Αυτό είναι το ειδησεογραφικό και μόνο μέρος για το ΕΣΡ. Τώρα, δίνεται η δυνατότητα να διαπιστωθεί αυτό που και παλιότερα είχε πει ότι συγκροτήθηκε, δηλαδή, στην πλειοψηφία του, από δημοσιογράφους που εκπροσωπούν τα κόμματα, ή κομματικά στελέχη από τον πολιτικό χώρο, την τοπική αυτοδιοίκηση και αλλού, με αποτέλεσμα το ΕΣΡ να μην ξεφεύγει σε τίποτε απ' ό,τι ως σήμερα ξέραμε. Τώρα, λοιπόν, με ολοκληρωμένη τη σύνθεσή του, έχει γίνει πλέον ξεκάθαρο ότι είναι κυβερνητικά ελεγχόμενο, διότι απ' ενός μεν τα μέλη του προέρχονται απ' ευθείας από τον υφυπουργό τύπου και τον πρόεδρο της Βουλής και απ' ετέρου, την πλειοψηφία της σύνθεσής του κατέχει το

κυβερνών κόμμα!

Κι ακόμη, αν και έχει βαφτιστεί ως γνωμοδοτικό όργανο, γνωρίζουμε καλά, πλέον, ότι δεν απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του για καμιά απόφαση. Γεγονός που αποδεικνύεται: Τις άδειες για τα ιδιωτικά κανάλια όχι μόνο τις δίνει, αλλά και τις ανακαλεί η εκάστοτε κυβέρνηση, κατά βούλησιν, βάσει προεδρικών διαταγμάτων. Η μόνη αρμοδιότητα που φαινομενικά έχει το ΕΣΡ, είναι η χορήγηση αδειών σε ραδιοφωνικούς σταθμούς, όπου, όπως τουλάχιστον έχει ανακοινωθεί, γνωμοδοτεί δεσμευτικά. Ωστόσο, και πάλι οι άδειες που καλείται να χορηγήσει θα πρέπει να κινούνται σ' ένα προκαθορισμένο εκ των προτέρων πλαίσιο, βάσει προεδρικού διατάγματος, γεγονός που αναιρεί κάθε αρμοδιότητά του! Με επίφαση δημοκρατικότητας, λοιπόν, συστάθηκε το νέο ΕΣΡ, ένα όργανο - εξάμβλωμα, εντελώς διακοσμητικό, που αν και αποκαλείται από την κυβέρνηση **θεσμός**, μοιάζει μ' αυτό που έκαναν οι παλιοί καλόγεροι σε περιόδους νηστείας, να βαφτίζουν δηλαδή το κρέας, ψάρι. Τύποις, μοιάζουν όλοι να είναι ευχαριστημένοι, επί της ουσίας, όμως, γνωρίζουν ότι ανασυγκροτήθηκε ένα όργανο αναρμόδιο για τα πάντα, που υπάρχει μόνο γιατί θέλουν να μας πείσουν ότι οι θεσμοί λειτουργούν, άσχετα αν δεν υπάρχουν...

Αυτή όμως καθ' εαυτή η σύνθεση του νέου ΕΣΡ, δίνει το δικαίωμα να κατανοήσουμε τις πολλές δυσκολίες που πρέπει να συνάντησε ο υφυπουργός Προεδρίας για τη συγκρότησή του, δεδομένων των ονομάτων του τελικά συμπεριλήφθηκαν σ' αυτό. Ονόματα, που ακόμη κι αν είχαν αρμοδιότητες - τις οποίες ξεκάθαρα δεν έχουν - δεν θα μπορούσαν να ασκήσουν πολιτική πυγμής ούτε απέναντι στους εκδότες - ιδιοκτήτες ιδιωτικών καναλιών, αλλά ούτε και σ' αυτή την κρατική ΕΡΤ!

Ο τρόπος συγκρότησης του νέου ΕΣΡ, αλλά και η λογική που διαφαίνεται να διέπει την κυβερνητική πολιτική για τα ΜΜΕ, αποδεικνύουν πόσο αυθαίρετα και αντιδημοκρατικά λειτουργεί ο υφυπουργός Προεδρίας κ. Βενιζέλος, εντελώς αντίθετα σ' όσα δίδασκε ο ίδιος στους φοιτητές του στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Οι αντιφάσεις ανάμεσα στον καθηγητή και τον πολιτικό, δυστυχώς δεν αφορούν πια μόνο τον ίδιο. Πάντως, είναι φανερό πλέον ότι ο κ. Βενιζέλος - ως ειδικός - έχει αφαιρεθεί από την κυβέρνηση να διαχειρίζεται μόνος του το χώρο των ΜΜΕ κατά το δοκούν, μ' αποτέλεσμα να θεωρείται από τους κύριους υπεύθυνους για την κακοδαιμονία τους.

Αυτό κι αν είναι από τα πιο σημαντικά: Καθώς συζητιόταν το φορολογικό νομοσχέδιο, η προσωπία της ΕΣΗΕΑ πήγε στον υφυπουργό Οικονομικών **Λέκο Παπαδόπουλο** και του ζήτησε να ενταχθούν οι δημοσιογράφοι στο περίφημο «Πρόγραμμα». Με τη δικαιολογία ότι μόνο έτσι μπορούν να παταχθούν τα περίφημα «μυστικά δόλια». Έκπληκτος εκείνος, ότι δεν υπήρχε χρόνος για να συζητηθεί μια τέτοια τροπολογία και παρέπεμψε το θέμα αργότερα. Μια τροπολογία θα περάσει σε κάποιο άσχετο νομοσχέδιο. Νομίζουν, αλήθεια, ότι μ' αυτό τον τρόπο μπορούν να ελέγξουν τους δημοσιογράφους; Ας ψάξουν για άλλες δικαιολογίες, γιατί αυτό που ζην μοιάζει πραγματικά παιδικές. Τα όποια «μυστικά δόλια» μπορούν να καλυφθούν από τον οποιονδήποτε στη γειτονιά, το 'χει ξαφράσει το **ΑΝΤΙ**. Με την ταπείνωση της στρουθοκαμήλου δεν μπορεί να υπάρξει αποτέλεσμα...

★ Μπορεί το μέγα πλήθος των δημοσιογράφων να ευημερεί για την ώρα, εξασφαλίζοντας δύο και τρεις δουλειές, άλλοι δεν έχουν καμία, αλλά οι συνταξιούχοι, φτάνουμε καλοκαίρι και δεν έχουν πάρει ακόμη καμία αύξηση. Διαμαρτύρονται: κανείς δεν τους ακούει, έστω κι αν αυτό που αντιμετωπίζουν τώρα συμβαίνει για πρώτη φορά. Βέβαια, δεν είναι όλοι οι συνταξιούχοι αξιολύπητοι. Πολλοί απ' αυτούς, αν και συνταξιοδοτούμενοι, μισθοδοτούνται κανονικά, ακόμη και ως διευθυντές αλλά και ως σύμβουλοι. Δεν μπορεί να επέμβει με κάποιο τρόπο η ΕΣΗΕΑ, όταν μάλιστα η ανεργία βρίσκεται προ των πυλών...

★ Όσο κι αν μας κάνει να γελάμε πια ένα τηλεφώνημα παλιάς αγωνίστριας και αναγνώστριας της **Αυγής**, είναι ενδεικτικό του κλίματος που έχει δημιουργηθεί στον κόσμο με τις προσφορές των εφημερίδων: Αναγνώστρια λοιπόν της μικρής εφημερίδας, τηλεφώνησε στον εκδότη, κ. **Λευτ. Βουτσά**, λέγοντάς του ότι

προσφέρει το εξοχικό σπίτι της κάπου στη Βόρεια Ελλάδα, να μπει υπό μορφήν κουπονιού για να πάρει φύλλα η εφημερίδα... Δεν είναι ψέμα, κάποιοι ιδεαλιστές υπάρχουν ακόμη, οι οποίοι μάλιστα προσπαθούν να συμπλεύσουν με το κλίμα της εποχής...

★ Απολύσεις στην **Ημερησία**, την οικονομική εφημερίδα που αγόρασε ο κ. **Μπόμπολας** και ανέθεσε την ανασύνταξή της στον κ. **Θ. Καλούδη**. Η εφημερίδα άρχισε να διαφημίζεται από την τηλεόραση, οι νέοι ιδιοκτήτες της πιστεύουν ότι με τα κέρδη του πρώτου χρόνου θα αποσβέσουν την αγορά της. Αυτό, βέβαια, μπορεί να συμβεί αν δεν υλοποιηθεί η σκέψη του κ. **Ψυχάρη** για έκδοση ημερησίου οικονομικού φύλλου από το Συγκρότημα Λαμπράκη.

★ Τα Μέσα πληθαίνουν, οι δημοσιογράφοι έγιναν πάρα πολλοί και δεν τους χωράει πλέον η αίθουσα που τους διατίθεται μέχρι σήμερα στη Βουλή. Τα παρόντά τους φαίνεται ότι εισακού-

στηκαν, κι έτσι, εντός των ημερών μετακομίζουν σε δύο νέες αίθουσες, θαυμάσιες και άνετες. Για να μπορούν να κάνουν την ούτως ή άλλως εξουθενωτική δουλειά τους κάτω από καλύτερες συνθήκες.

★ Τολμηρή συνέντευξη για τα κόμματα και τα ΜΜΕ έδωσε ο κ. **Γιώργος Βότσης** σε προηγούμενη **Αυγή της Κυριακής**. Ωστόσο, θα επισημάνουμε κάτι ανακριβές. Ανέφερε: «**Η ΕΣΗΕΑ ουδόλως αντέδρασε το 1989 όταν συγκροτήθηκε αυτό το ολιγοπώλιο της ενημέρωσης**». Διορθώνουμε. Όχι μόνο δεν αντέδρασε, αλλά συνήνεσε, με σφραγίδα και υπογραφή. Είπε «ναι» στο νόμο που γέννησε το σημερινό εξαμβλωματικό τοπίο των ολιγοπωλιακών ΜΜΕ. Μόνη εξαίρεση από το ενδεκαμελές συμβούλιο, αν δεν κάνουμε λάθος, η κ. **Φανή Πετραλιά**, μέλος του τότε Δ.Σ., που σθεναρά είχε αντιταχθεί στην τερατογένεση που συναινετικά ετοίμασαν και δέχθηκαν όλα τα κόμματα της Βουλής...

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ του Γιώργου Φιδισιάνου

ΛΟΙΠΟΝ ΚΥΡΙΕ ΠΡΟΕΔΡΕ, ΤΙ ΣΥΖΗΤΗΣΑΤΕ ΜΕ ΤΟΝ ΚΛΙΝΤΟΝ;

Ε... ΔΙΑΦΟΡΑ...

ΔΗΛΑΔΗ;

ΘΕΜΑΤΑ ΑΜΟΙΒΑΙΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ...

ΓΙΑ ΤΑ ΣΚΟΠΙΑ ΕΙΠΑΤΕ;

ΜΗΠΩΣ ΠΗΡΕ ΚΑΝΕΝΑ ΤΗΛΕΦΩΝΟ Ο ΑΚΗΣ;

ΜΙΜΗ, ΠΟΤΙ ΣΕΣ ΠΡ.Ν ΦΥΓΟΥΜΕ;

ΚΥΡΙΕ ΠΡΟΕΔΡΕ, ΘΥΜΑΣΤΕ ΤΙ ΣΥΖΗΤΗΣΑΤΕ!;

ΑΓΟΡΙ ΜΟΥ, ΔΕΝ ΕΧΩ ΡΑΜΟΛΙΡΕΙ ΤΕΛΕΙΟΣ!

ΚΙ Ο ΚΛΙΝΤΟΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΗΘΕΛΕ!

ΚΥΡΙΕ ΠΡΟΕΔΡΕ, ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΑΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΤΕ!

ΤΙ ΡΩΤΑΓΕ;

ΝΑ... ΑΝ ΟΠΩΣ ΕΧΟΥΜΕ ΦΑΤΣΑ ΤΗΝ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ Η ΕΛΛΑΔΑ ΕΙΝΑΙ ΑΡΙΣΤΕΡΑ... ΤΕΤΟΙΑ...

ΖΑΠ

ΕΛΛΗΝ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΝΑΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

«ανακάλυψη της
μερικής» από τον Έλληνα
πρωθυπουργό δεν παρέχει
πλέον όφελος στην
Ελλάδα, ενώ την
προμακρύνει από τον
ευρωπαϊκό
προσανατολισμό της και
την εντάσσει στην
αμερικανική σφαίρα
επιδροής στα Βαλκάνια,
που η Τουρκία έχει την
πρωτοκαθεδρία.
Απο το τι απέφερε, επί της
οικίας, η επίσκεψη Ανδρέα
Καπανδρέου στις
Ενωμένες Πολιτείες
συνάσσει, στις επόμενες
εργασίες, την ανάλυση του
Κου Φίλη.

Με άδεια και με δεμένα χέρια

του Νίκου Φίλη

Πολιτικούς και οικονομικούς στόχους είχε το ταξίδι στην Ουάσιγκτον, το οποίο διακαώς επιθυμούσε ο πρωθυπουργός και προετοίμασε με δάση τη γνωστή φιλοαμερικανική στροφή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στα Βαλκάνια. Η εφημερίδα *Τα Νέα*, την επαύριο της συνάντησης Κλίντον - Παπανδρέου, προσδιόρισε τα αποτελέσματα της επίσκεψης με το χαρακτηρισμό (πηχυαίο) τίτλο: *Γέννησε μεγάλες προσδοκίες*.

Με προσδοκίες, λοιπόν, επιστρέφει από το υπερατλαντικό ταξίδι του ο πρωθυπουργός, όπως άλλωστε και ο προκάτοχός του, ο κ. Μητσοτάκης, ο οποίος είχε σπείσει να συναντήσει τον πρόεδρο Μπους. Και οι δύο έδωσαν την εντύπωση προσκυνητών στη μοναδική Μέκκα που απέμεινε, τη μόνη υπερδύναμη, και οι επισκέψεις τους περισσότερο γίνονται για να εντυπωσιασθούμε εμείς, οι ιθαγενείς της Περιφέρειας, παρά για να πεισθούν περί των δικαίων μας οι άρχοντες του κέντρου.

Το βαλκανικό Ελντοράντο

Η Ελλάδα και οι ΗΠΑ συμφώνησαν να προωθήσουν από κοινού οικονομικές επενδύσεις, ύψους 1 δισ. δολ., στα Βαλκάνια. Έλληνες επιχειρηματίες έχουν επενδύσει στις γειτονικές χώρες περίπου 100 εκατ. δολ., γνωρίζουν το χώρο και το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας ανέλαβε να συντάξει κατάλογο με τις ελληνικές οικονομικές δραστηριότητες στα Βαλκάνια, προς ενημέρωση των 10.000 αμερικανών επιχειρηματιών.

Η κοινή ελληνοαμερικανική διείσδυση

στα Βαλκάνια είναι κατ' ουσίαν, και εφόδω προωθηθεί, διευκόλυνση του αμερικανικού κεφαλαίου να αντιμετωπίζει τον ευρωπαϊκό (και κυρίως το γερμανικό) ανταγωνισμό στα Βαλκάνια. Η Ελλάδα, παρ' ότι συμμετέχει στην Ευρωπαϊκή Ένωση και επιδιώκει να αντλεί από αυτήν ντελόρεια ποσά για την οικονομική ανάπτυξή της, προσφέρεται να λειτουργήσει ως ατζέντης των αμερικανικών επενδυτικών σχεδίων. Τα αποτελέσματα είναι αυτονόητα: η χώρα απομακρύνεται από το ευρωπαϊκό πλαίσιο, είναι αναμενόμενη αντίδραση των κυριότερων εταιριών, ενώ Ελλάδα εντάσσεται βαθμιαία στον υπό αμερικανική κηδεμονία χώρο της Νότιας Βαλκανικής, όπου η Τουρκία διατηρεί το προβάδισμα και λειτουργεί ως αμερικανικός σταμάχος.

Οι πολιτικές προϋποθέσεις

Οι ΗΠΑ γνωρίζουν ότι για να είναι αποτελεσματικές οι προσφερόμενες από την Ελλάδα διευκολύνσεις, πρέπει η χώρα μας να εξομαλύνει τις σχέσεις της με τους βαλκανικούς γείτονες. Δεν είναι δυνατό να επιδιώκει επιχειρηματική διείσδυση και να μην αναγνωρίζει αυτή τη χώρα (π.χ. FYROM) να σε υποπτεύεται ότι εποφθαλμιάς εδάφη της (π.χ. Αλβανία) ή να βρίσκεσαι σε κατάσταση ακήρυχτου πολέμου (π.χ. Τουρκία). Γι' αυτό ο πρόεδρος Κλίντον με σαφήνεια έθεσε τις πολιτικές προϋποθέσεις της ελληνοαμερικανικής οικονομικής συνεργασίας. Συγκεκριμένα πρότείνει:

- Την άρση του εμπάργκου κατά των Σκοπίων και «την επανάλληψη του διαλόγου για την επίλυση των βασίμων διαφορών που ανησυχούν την Ελλάδα».

Την κατοχύρωση των δικαιωμάτων της ηνικής μειονότητας στην Αλβανία με την πόχρονη σύνδεση του προβλήματος αυ- με εκείνο του Κοσσυφοπεδίου.

Την εξομάλυνση των ελληνοτουρκικών σεων.

Ο πρωθυπουργός φάνηκε να αποδέχεται το θέμα των Σκοπίων δεν θα επιλυθεί ποια, χωρίς να απορρίπτει την ιδέα κά- του συμβιβασμού, για τον οποίο εργάζο- οι διεθνείς μεσολαβητές και οι ΗΠΑ ληρά», όπως τόνισε ο πρόεδρος Κλίντον. ε ελληνοαλβανικά, παρά την ικανοποιη- ή αναφορά του αμερικανού προέδρου, πρέπει να μας διαφύγει της προσοχής ο ρητισμός ελληνικής μειονότητας - Κοσ- ροπεδίου, όπου το πρόβλημα εκεί είναι η νομία και η συνακόλουθη συνοριακή αγή.

Προς Νταβός Νο3;

ΗΠΑ για να επιτύχουν τη σταθερότητα επιρροής τους στη Νότια Βαλκανική ωθούν την εξομάλυνση των ελληνοτουρ- ών σχέσεων. Ο πρόεδρος Κλίντον, στη 101η επιστολή του προς τον έλληνα πρω- ουργό, εξέφραζε την ανησυχία του για άνοδο του ισλαμισμού και παρείχε δια- αιώσεις για την προστασία του Οικουμε- ου Πατριαρχείου, τις οποίες επανέλαβε κατά την κοινή συνέντευξη Τύπου στο υκό Οίκο.

Ο αμερικανικός συμψηφισμός είναι ακα- νόητος: ζητούν από την Τουρκία να σεβα- εί τις διμερείς και διεθνείς συμφωνίες, να βασθεί αυτονόητες για ένα ευνομούμενο άτος αρχές, όπως η ελευθερία της θρη- είας και από την Ελλάδα να υποχωρήσει ο θέμα της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης γείτονος, δηλαδή ένα θέμα που συνδέε- με το Κυπριακό.

Ο πρόεδρος Κλίντον υιοθέτησε τη γραμμή ταυτόχρονης προώθησης του Κυπριακού των ελληνοτουρκικών σχέσεων, κάτι που ε συμφωνηθεί στο Νταβός Νο 1 και είχε ρακτηρίσει κατόπιν ο κ. Παπανδρέου ως mea culpa». Τώρα ο κ. Παπανδρέου αποδέ- ται και πάλι την τακτική αυτή (αφού είχε πηγορήσει τον κ. Μητσοτάκη, επειδή στο αβός Νο 2 είχε θέσει σε παράλληλη τροχιά Κυπριακό και τα ελληνοτουρκικά), χαρ- ηρίζει μάλιστα ως καλή είδηση την αποδο- των μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης ό τον Ραούφ Ντενκτάς. Μόλις προ ολίγων νών, οι κύριοι Παπανδρέου και Κληρίδης αν εκφράσει τουλάχιστον την επιφυλα- κότητά τους για την κατεύθυνση που εί- ν λάβει οι συζητήσεις για τα μέτρα οικο- μησης εμπιστοσύνης. Τι άλλαξε και τώρα ι. Παπανδρέου δηλώνει ότι έχει μια καλή ηση;

Αν κρίνουμε και από την έκκληση της κ. ιέρ για ταχεία επίλυση του Κυπριακού,

είναι πιθανό να οδηγηθούμε ταχέως σε μια τρίτη συνάντηση κορυφής, τύπου Νταβός. Η Τουρκία συνταράσσεται από μια πρωτοφα- νή οικονομική, κοινωνική και εθνική κρίση. Επιπλέον, απέτυχε να υποστηρίξει τα μεγα- λόπνοα σχέδιά της στις πρώην σοβιετικές τουρκόφωνες χώρες. Ζει μια εκρηκτική αντί- φαση: η Δύση τη θεωρούσε ως κυματοθραύ- στη του ισλαμισμού, ο οποίος, όμως επεκτεί- νεται στη χώρα και κερδίζει τις συναινέσεις του λαϊκού στοιχείου. Ο ισλαμισμός εμφανί- ζεται ως η ιδεολογία που μπορεί να ενώσει τους λαούς της Τουρκίας, τους Τούρκους με τους Κούρδους. Όπως και κατά το παρελ- θόν, έτσι και τώρα το κεμαλικό κράτος αξιο- ποιεί τη δύναμη των ισλαμιστών. Στην περί- πτωσή μας, για να αποσπάσει μεγαλύτερα προνόμια από τη Δύση.

Μέσα σ' αυτό το σκηνικό, η Ελλάδα μπο- ρούσε να επιδιώξει διάλογο για την προώθη- ση του Κυπριακού και την εξομάλυνση των ελληνοτουρκικών θέσεων, εφόσον αξιοποι- ούσε τα πλεονεκτήματα του ευρωπαϊκού προσανατολισμού της. Διότι μόνον μέσω της

Ευρωπαϊκής Ένωσης η Ελλάδα μπορεί θε- σμικά να επηρεάζει τις σχέσεις της Τουρκίας με τη Δύση. Στο τρίγωνο Ουάσιγκτον - Άγκυρα - Αθήνα δεν είναι δυνατό να εξι- σορροπηθεί η αμερικανική εύνοια προς την Τουρκία, που οφείλεται σε γεωστρατηγι- κούς λόγους και δεν επηρεάζεται από το «θερμό κλίμα» των προεδρικών συναντή- σεων.

Απομονωμένη διεθνώς η Ελλάδα, λόγω της συνεχιζόμενης αδιέξοδης πολιτικής για το θέμα των Σκοπίων, συνεχίζει το γλίστρι- μά της εκτός ευρωπαϊκής οικογένειας και αναζητεί «σωτηρία» -όχι δέβαια στις ελλη- νορθόδοξες εκφράσεις για άξονα με το Βελι- γράδι και τη Μόσχα- στη «μεγάλη φίλη», την Ουάσιγκτον. Για άλλη μια φορά επιβεβαιώ- νεται πως ο ακραιφνής εθνοκεντρισμός, εκ- φραζόμενος μέσω του αντιευρωπαϊσμού, υποκρύπτει τον φιλοαμερικανισμό, σε συν- θήκες μάλιστα μονοπολισμού στις διεθνείς σχέσεις. Από την Ουάσιγκτον, ο πρωθυ- πουργός δίνει την εντύπωση ότι επιστρέφει με άδεια και, επιπλέον, δεμένα χέρια.

3ο Συνέδριο ΠΑΣΟΚ: Δ

του Τάσου Παππά

Το τρίτο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ πέρασε στην κομματική ιστορία. Αν θα μείνει για κάτι χαραγμένο στη μνήμη τα συνέδρων δεν θα είναι για το επίπεδο της πολιτικής συζήτησης –άλλωστε σπάνια τα συνέδρια ασχολούνται με σοβαρά πράγματα γιατί, όπως λένε στην Αριστερά, ένα καλό συνέδριο τελειώνει πριν καν αρχίσει με την έννοια της κατανομής των ρόλων– αλλά για τις ατέρμονες διαδρομικές εκδηλώσεις που έλαβαν χώρα στο περιθώριο. Υπήρξαν στιγμές κατά τις οποίες οι σύνεδροι εκτός αιθούσης συγκροτούσαν την πλειοψηφία. Μέσα παρέμεναν κάποιοι «μερακλήδες» των διαδικασιών, κάποιοι αθεράπευτα ρομαντικοί που παρά τα διαδραματιζόμενα γύρω τους πίστευαν ότι το συνέδριο «παίζεται» στο προσκήνιο.

Στη διολίσθηση προς την ανυποληψία «βοήθησε» και μέγεθος του κομματικού σώματος. Τέσσερις χιλιάδες άνθρωποι και να έχουν όλη την καλή διάθεση δεν είναι δυνατόν να προσεγγίσουν την ουσία της πολιτικής λειτουργίας κι ας ισχυρίζονται οι προτείνοντες αυτό τον αριθμό ότι η δημοκρατικότητα προκύπτει από τη μαζική συμμετοχή.

Να θυμίσουμε εδώ ότι το ΚΚΣΕ στις δόξες του, με τα είκοσι εκατομμύρια μέλη, διοργάνωνε συνέδρια στα οποία έπαιρναν μέρος 10.000 άτομα. Μοιραία, λοιπόν, το συνέδριο μετεξελίχθηκε σε μαζικό χώρο. Οι ομιλητές για ν' ακουστούν και να κερδίσουν πόντους στο χρηματιστήριο των ψήφων έπρεπε να επιλέξουν τους υψηλούς –φωνητικά– τόνους (διέπρεψε στον τομέα αυτό η Βάσω Παπανδρέου), τις αβαντοδορικές φράσεις και τον καταγγελτικό λόγο, όλα όσα δηλαδή περιγράφουν την αγοραία συνδικαλιστική πρακτική!. Ελάχιστα στελέχη (Σημίτης, Λαλιώτης, Σκανδαλίδης, Χαραλαμπίδης) προτίμησαν να καταθέσουν μια ολοκληρωμένη άποψη αγνοώντας το περιρρέον κλίμα.

Κόντρες

Στο Τρίτο Συνέδριο σημειώθηκαν ορισμένα παράδοξα πράγματα που ενισχύουν την αντίληψη ότι το ΠΑΣΟΚ δεν είναι ένα κόμμα, όπως όλα τα άλλα. Επί παραδείγματι:

- Ο κατ' εξοχήν εκφραστής της ιστορικής αντιπολίτευσης στο ΠΑΣΟΚ Μ. Χαραλαμπίδης έκανε κατά γενική ομολογία την πιο εντυπωσιακή εμφάνιση. Μίλησε για περίπου 45 λεπτά –τα άλλα στελέχη δεν ξεπερνούσαν το 15λεπτο– και όταν ο προεδρεύων Κώστας Γείτονας προσπάθησε με πολύ κομπό τρόπο να τον διακόψει ξεσηκώθηκαν οι σύνεδροι απαιτώντας να συνεχίσει. Με μεθοδικότητα «κατεδάφισε» πολιτικά την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ και γι' αυτό το λόγο αποθεώθηκε από το «πλήθος». Οι ίδιοι σύνεδροι, όμως, που χειροκροτούσαν θερμά τον Μ. Χαραλαμπίδη ψήφισαν σχεδόν ομόφωνα τον απολογισμό της Κεντρικής Επιτροπής που είναι και το πολιτικό ντοκουμέντο πάνω στο οποίο εκδηλώνεται η συμφωνία ή η διαφωνία του

σώματος. Οι ίδιοι σύνεδροι εξέλεξαν τον Μ. Χαραλαμπίδη στην Κεντρική Επιτροπή σε χειρότερη σειρά απ' αυτή που είχε εκλεγεί στο προηγούμενο συνέδριο και οι ίδιοι σύνεδροι τέλος «έκοψαν» από την Κεντρική Επιτροπή αρκετά από τα στελέχη που ανήκουν στο ρεύμα που εφράζει ο κ. Χαραλαμπίδης.

- Σχεδόν όλοι οι απλοί σύνεδροι που πήραν το λόγο άσκησαν σκληρή κριτική στην καθοδήγηση του ΠΑΣΟ και για την ποιότητα της οργάνωσης και για την κυβερνητική πολιτική. Ουδείς όμως τόλμησε να «αγγίξει» τι Ανδρέα Παπανδρέου. Τα βέλη είχαν στόχο έναν μη κατανομαζόμενο ευθέως υπεύθυνο, μια σκιά!

Ο πρόεδρος του κόμματος, ο φέρων την ευθύνη για τα καλά και τα κακά ήταν στο απυρόβλητο. Σάκοι πυγμαχίας έγιναν οι άλλοι, οι προσφέροντες προθύμως τους εαυτούς τους για «μαξιλαράκια» προκειμένου να απορροφηθούν οι κραδασμοί και να εκτονωθεί η οργή των συνέδρων. Τα συνέδρων που ανέδειξαν, για ακόμη μια φορά τον Ανδρέα Παπανδρέου διά βοής πρόεδρο, αλλά καταψήφισαν τις βασικές καταστατικές προτάσεις τις οποίες είχε προτείνει ο αρχηγός τους. Κι αυτό, για να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους, συνιστά πολιτική ήττα του Ανδρέα Παπανδρέου, την οποία δεν εισέπραξε ο ίδιος αλλά ο Άκης Τσοχατζόπουλος που τον είχε διαβεβαιώσει ότι ελέγχει το συνέδριο και θα περάσει χωρίς προβλήματα τις νέες καταστατικές ρυθμίσεις.

- Παρά το γεγονός ότι οι κακόφημοι μηχανισμοί οργάνωσης και προέκριναν, σε πολλές περιπτώσεις, χάριν τη «ιδεολογικής καθαρότητας», τους μετρίους αλλά ημετέρους, αποδοκιμάζοντας δοκιμασμένους στους κοινωνικούς αγώνες αλλά όχι απόλυτα πειθήνιους στα κελεύσματα των ομαδαρχών συνέδρων, τις καλύτερες επιδόσεις σημείωσαν εκείνα τα στελέχη που δεν «καθάλησαν» κανένα από τα προσφερόμενα «οχήματα» διατηρώντας την αυτονομία και την αξιοπρέπεια τους (Πάγκαλος, Τσοβόλας, Λαλιώτης, Σκανδαλίδης, Τζουμάκας, Βενιζέλος).

- Περίσσεψαν οι καταγγελίες για το ρόλο των «Μ.Μ. και όχι Ε», όπως ευστοχώς αποκάλεσε τα μέσα ενημέρωσης ο Μ. Χαραλαμπίδης. Κι αν η κριτική για την αιμομικτική

Οστίνδα στα παρασκήνια

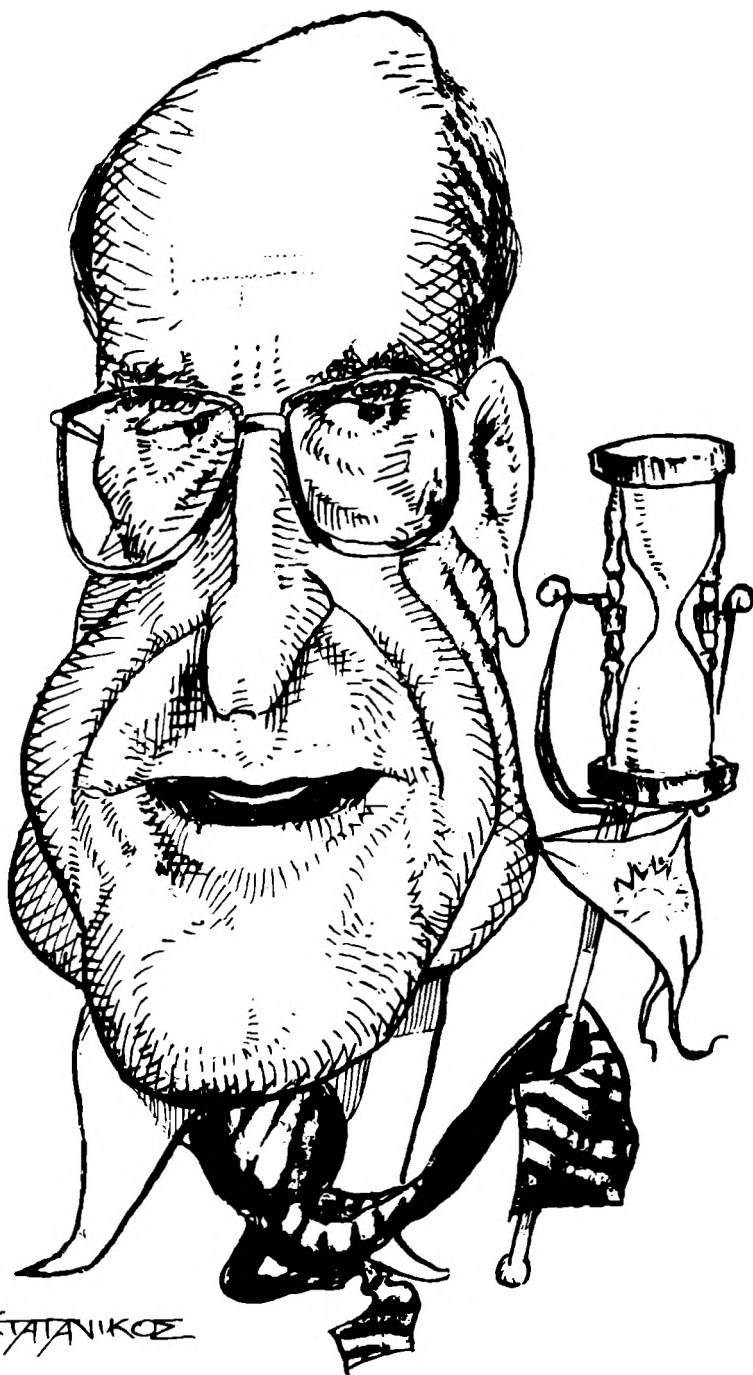
η ΜΜΕ και εξουσίας ήταν πειστική όταν διατυπωνό-
από το συνέδριο που δεν έχει καμία πρόσβαση στον
ηλεκτρονικό και γραπτό Τύπο, πόσα αποθέματα υποκρι-
χρηζόταν να διαθέτει ο «επώνυμος» παράγοντας
κόμματος (που αν είναι σήμερα κάτι το οφείλει στην
«οπτική» εικόνα που του παρέχεται με ανταποδοτική
«αλέστια» πρόθεση από τα ΜΜΕ) για να φτάσει στο
είο να ξιφουλκεί μετά μανίας των οργανωμένων συμ-
όντων, η δράση των οποίων απειλεί την κοινοκρατική
οικονομία. Τι παραπάνω άραγε κατήγγειλε ο Μητσοτά-
προεκλογικώς και γιατί λειδορήθηκε; Ή μήπως η
ημιότητα μιας καταγγελίας κρίνεται μόνο από τη φερεγ-
τητα του καταγγέλλοντος; Και δεν είναι γελοίο να βλέ-
πολιτικούς οι οποίοι παρελαύνουν κάθε μέρα από τα
α ενημέρωσης –πολλές φορές ύστερα από ασφυκτική
τη που ασκούν στους δημοσιογράφους– να υπερακο-
ζουν στο σπορ της καταγγελίας και την επομένη του
εδρίου να παίρνουν σβάρνα τα κανάλια και τα ραδιό-
να για να κάνουν ό,τι ακριβώς την προηγούμενη με-
μαλέο τρόπο και εκπληκτική ευγλωττία αποδοκίμαζαν;

Συμπεράσματα

το συνέδριο τελείωσε αλλά η εξαγωγή συμπερασμάτων
έχει ολοκληρωθεί. Όλοι συμφωνούν ότι ο Άκης Τσο-
ζόπουλος αν και ελέγχει μεγάλο μέρος της νέας Κεντρι-
Επιτροπής δγήκε ηττημένος από το συνέδριο, αφού
μπόρεσε να πείσει τους συνέδρους ότι ο γραμματέας
Κεντρικής Επιτροπής μπορεί να είναι και υψηλόβαθμο
δερνητικό στέλεχος. Ο ίδιος διαλέγει το κόμμα αλλά
είναι να δούμε αν θα τον διαλέξει και ο πρόεδρος. Πα-
λλήλως, ο κ. Τσοχατζόπουλος πρέπει να αποτρέψει την
φαιτέρω ανάπτυξη φυγόκεντρων τάσεων στο εσωτερικό
της ομάδας του οι οποίες γεννήθηκαν από τη δυσανεμία
πρώτων ανθρώπων του, επειδή δεν εξελέγησαν στην Κε-
ντρική Επιτροπή. Λέγεται ότι ο κ. Τσοχατζόπουλος είχε
προσχεθεί θέσεις στο ανώτερο όργανο του κόμματος σε
πολλούς από τους οποίους μπορούσε ο μηχανισμός του να
ενοποιήσει. Λέγεται ακόμη, και μάλλον έτσι είναι ότι,
από τους «υπαρχηγούς» του έδρασαν σχετικώς
τόνομα, με αποτέλεσμα να εκτεθεί ο υπουργός Εσωτερι-
ν. Προς τιμή του δέχεται αυτός και δεν «μετακυλίνει»
από κάτω την οργή των παραπονιμένων.

Ομάδες

Η ομάδα Σημίτη -«λοχαγών»- Β. Παπανδρέου είχε τη
παραδοσιακή υπεροχή στο συνέδριο και ύστερα από επίμο-
νες προσπάθειες κατάφερε να λειτουργήσει και ως μηχαν-
ισμός, προωθώντας αρκετούς στην Κεντρική Επιτροπή.
Ημιπεριφέρεται όμως περισσότερο ως ιδεολογικό ρεύμα
και λιγότερο ως συγκροτημένη ομάδα και κατά συνέπεια
συμφωνίες που συνομολογούνται δεν έχουν τη σταθερό-
τητα που απαιτεί μια διαρκής όσο και σκληρή εσωκομμα-
τική αντιπαράθεση. Επιπλέον, επειδή στο χώρο από συ-

νωθούνται αρκετές σημαντικές προσωπικότητες με εμβέ-
λεια στο κόμμα και εκτόπισμα στην κοινωνία είναι φυσιολο-
γικό να υπάρχουν και προσωπικές φιλοδοξίες.

Η ομάδα Αρσένη είχε πολλές απώλειες. Ο υπουργός
Άμυνας δεν δγήκε σε καλή σειρά και δεν πέτυχε να εκλέξει
αρκετούς δικούς του στην Κεντρική Επιτροπή (Δ. Πιτερ-
γιάς, Μ. Σαπουτζόγλου και άλλους).

Έγινε φανερό ότι ο Γ. Αρσένης δεν έχει ακόμη γεφυρώ-
σει το χάσμα που προκάλεσε η αποχώρησή του το 1986.
Ελπίδα του οι καλές σχέσεις με τον ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ.

Οι Γεννηματικοί, μετά την απώλεια του καθοδηγητή
τους –ήταν ο αδιαφιλονίκητος διάδοχος του Α.
Παπανδρέου– αντιμετωπίζουν προβλήματα συνοχής. Οι
περισσότεροι αλληθωρίζουν προς τον Κ. Σημίτη, κάποιοι
προς τον Α. Τσοχατζόπουλο και μερικοί πιστεύουν ότι
είναι δυνατόν να υπάρξουν και χωρίς τον Γ. Γεννηματά.

Καθοριστικό ρόλο θα παίξει ο Κώστας Λαλιώτης και
δεν πρέπει να υποτιμηθούν οι Β. Βενιζέλος, Δ. Τσοδόλας,
Κ. Σκανδαλίδης, Σ. Τζουμάκας, Α. Κακλαμάνης και Σ.
Πεπονής. Το «παιχνίδι» είναι ανοιχτό για όλους.

Πολλά πάντως θα εξαρτηθούν και από το ποιοι θα
εκλεγούν στο Εκτελεστικό Γραφείο και ειδικότερα ποιοι
θα στελεχώσουν την Πολιτική Γραμματεία, τα μέλη της
οποίας μπορούν να είναι και στην κυβέρνηση, που οσο-
νύπω ανασχηματίζεται...

3ο Συνέδριο: 'Ως πότε;

Το 3ο Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ έκλεισε τις εργασίες του την περασμένη Κυριακή, με πλήρη επικράτηση των μεγάλων μηχανισμών. Δύο ήταν οι μεγάλοι κερδισμένοι ως προς τον αριθμό των συνεδρών που εξέλεξαν: Ο μηχανισμός του Άκη Τσοχατζόπουλου, που τείνει πλέον να μεταβληθεί σε παντοδύναμη δημόσια - κομματική υπηρεσία και ο μηχανισμός του Κώστα Λαλιώτη, που συνεργάστηκε με τους Κώστα Σημίτη, Βάσω Παπανδρέου και τους επιλεγόμενους λοχαγούς, καθώς και τους ανθρώπους που δήλωναν ότι ανήκαν στο περιβάλλον του Γιώργου Γεννηματά. Ηττημένος είναι ο Γεράσιμος Αρσένης, του οποίου η ομάδα χτυπήθηκε και συρρικνώθηκε. Οι «Ιταλοί» του Μιχ. Χαραλαμπίδη, επίσης, είδαν τη δύναμή τους να μειώνεται, παρ' όλη την καλή εκλογική σειρά του αρχηγού τους.

Με ελαχιστότατες εξαιρέσεις 2-3 στελεχών, κανένας απολύτως σύνεδρος δεν εκλέχτηκε χωρίς το όνομά του να φιγουράρει σ' ένα από τα μεγάλα μπλοκ: 1) Άκη, 2) Λαλιώτη - Σημίτη, 3) Αρσένη, και κατά δεύτερο λόγο των 1) Π. Οικονόμου, 2) Μιχ. Χαραλαμπίδη και 3) των ανθρώπων που δήλωναν «περιβάλλον Γεννηματά». Ορισμένοι, μάλιστα, είχαν φροντίσει να συμπεριληφθούν σε δυο-τρεις λίστες μεγάλων μηχανισμών. Το παίζανε, δηλαδή, δίπορτο ή τρίπορτο. Υπήρχαν βέβαια, και μικρές λίστες μικροομάδων που δεν είχαν καμιά τύχη.

Εκείνο που ξεχείλισε στο Συνέδριο ήταν η υποκρισία. Όλοι σχεδόν οι πρωτοκλασάτοι κατήγγελλαν τους μηχανισμούς και τις λίστες καταχειροκροτούμενοι. Αλλά στο παρασκήνιο πρωτοστατούσαν στην κατασκευή τους. Η κα Βάσω Παπανδρέου κατήγγειλε τις διαπλεκόμενες σχέσεις της τηλεόρασης με τα μεγάλα μέσα επικοινωνίας. Η ίδια είναι γνωστό πόσο σημαντικές σχέσεις και προβολή απολαμβάνει απ' αυτούς που κατήγγειλε!

Το κείμενο που ακολουθεί προέρχεται από στέλεχος του ΠΑΣΟΚ. Παρουσιάζει ανάγλυφα τις ίντριγκες και τους μηχανισμούς που διαγκωνίσθηκαν για ένα «μερίδιο κομματικής εξουσίας», στο πρόσφατο Τρίτο Συνέδριο του Κινήματος. Το κείμενο είναι ενδεικτικό των εσωκομματικών κραδασμών που, για την ώρα, η παρουσία του Ανδρέα Παπανδρέου τους καθιστά ανενεργούς.

Πολλοί επισήμαναν τον κίνδυνο για τη δημιουργία κάποιου Έλληνικου Μπερλουσκόνι, ενώ οι ίδιοι με τις διαπροσωπικές τους σχέσεις τον υποθάλπουν.

Στο χορό αυτής της υποκρισίας και του εκμαυλισμού μπήκαν και εκπρόσωποι του Τύπου, ηθελημένα ή αθέλητα. Οι περισσότερες εφημερίδες δεν ανέφεραν ότι στο Συνέδριο κυριάρχησαν οι λίστες και οι μηχανισμοί και ότι ελάχιστοι εκλέχθηκαν χωρίς την προμεροδότησή

τους! Μια εφημερίδα είχε τη δεύτερα κύριο τίτλο «Έσπασαν τις λίστες», πράγμα που φυσικά είναι ακριβώς το αντίθετο απ' ό,τι συνέβη. Το φαινόμενο μπορεί να αποδοθεί είτε σε ασχετοσύνη του συγκεκριμένου συντάκτη που έκανε το ρεπορτάζ ή το πιο πιθανό στο ότι κι αυτός αποτελεί μέρος του ευρύτερου μηχανισμού των δημοσίων υπαλλήλων του κόμματος. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, ότι πολλοί πολιτικοί συντάκτες εφημερίδων

δουλεύουν παράλληλα σε κάποια έμμισθη δημόσια θέση, σε Αθηναϊκό Πρακτορείο, σε ΕΡΤ, σε γραφείο Τύπου υπουργείου κλπ. Έπειτα από επισταμένη έρευνα, καταγράψαμε τα ακόλουθα μόνο στελέχη που εκλέχθηκαν τακτικά μέλη της Κ.Ε., χωρίς να έχουν συμπεριληφθεί σε καμιά από τις μεγάλες λίστες των «λιστάρχων»: 1) Ποττάκης Ι., 2) Κατσάνεβας Γ., 3) Αθανασόπουλος Ν., 4) Ραμνός Γ. Είναι, βέβαια, αλήθεια ότι ορισμένα προδεδιηγμένα ονόματα όπως ο Θόδωρος Γ. Γκαλός και ο Παρασκευάς Α. Γερινός είδαν τα ονόματά τους σε λίστες χωρίς να έχουν συμμετάσχει στην κατάρτισή τους ή το επιθυμούν.

Τα πηγαδάκια, το παρασκήνιο, οι παρασυναγωγές, οι αναλλαγές ήταν τα επικυρίαρχα στοιχεία του Συνεδρίου. Ελάχιστοι ενδιαφέρονταν οι θέσεις, προτάσεις, οι απόψεις. Τα περισσότερα στελέχη όταν έπαιναν το λόγο το έκαναν όχι για να προτείνουν, αλλά για να απασχολήσουν ψήφους.

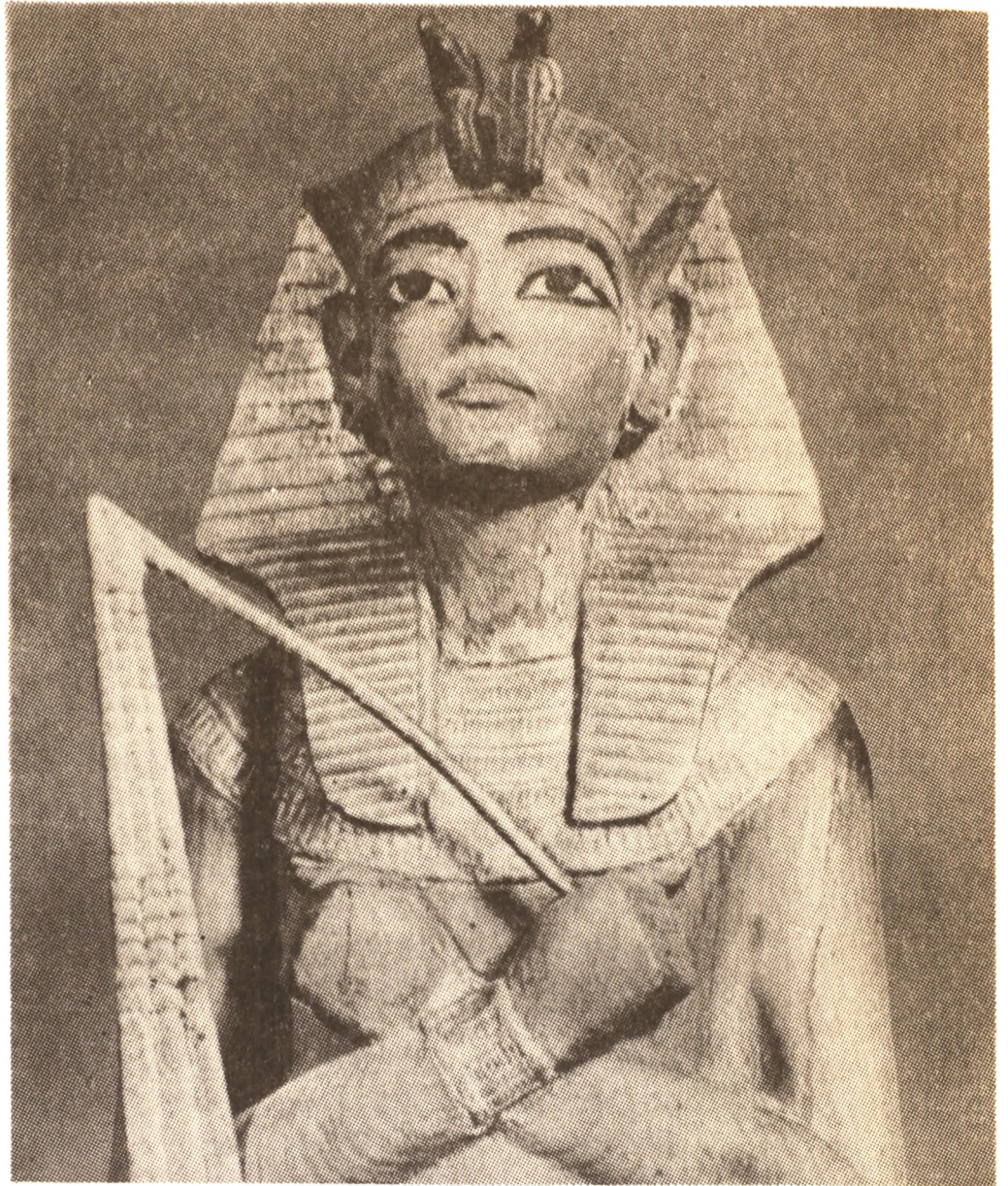
Της μόδας αποδεικνύεται ήταν η επίκληση της ενότητας. Στο όνομά της κατέβηκε μάλιστα υποτίθεται η μεγάλη ενωτική στα των 66 υπό τη σημαία Λαλιώτη - Σημίτη, Βάσως Παπανδρέου και λοχαγών.

Όλοι ακόνισαν τα δόντια τους και προσπάθησαν να πλύνουν τους ανθρώπους της για τη μετα-Παπανδρεϊκή εποχή.

Κανένας, φυσικά, δεν αμείβεται τον Ανδρέα Παπανδρέου σήμερα. Όμως, κανένας δεν λείπει να κάψει το προσωπικό του χαρτί για το αύριο μέσα από μια τέτοια μάταιη σύγκρουση με τον πρόεδρο σήμερα. Έτσι, με την ανοχή της ηγεσίας, κυριάρχησε ο κεντρικός μηχανισμός του Άκη. Οι «δημόσιοι - κομματικοί υπάλληλοι», όπως ακούστηκε να τους αποκαλούν.

Και είναι πραγματικά εντυπωσιακό να σκαρφάζουν στις πρώτες εκλογικές θέσεις, μέχρι τη σειρά 20 ή 40, άτομα που δ

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΓΚΩΤΙΕ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΜΙΑΣ

«... ποιος δε θυμάται το συμπόσιο του Φαραώ και το χορό των σκλάβων, και τη θριαμβευτική επάνοδο του στρατού, στην ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΜΙΑΣ; Η φαντασία του αναγνώστη νιώθει πως μεταφέρεται στο πραγματικό· ανασαίνει το πραγματικό· μεθάει με μια δεύτερη πραγματικότητα, δημιουργημένη από τη μαγεία της Μούσας».

(Γράμμα του Μπωντλαίρ στον Γκωτιέ)

Διάθεση:

1. ΠΑΤΑΡΙ, Χ. Τρικούπη 31, τηλ. 3602542.
2. ΠΡΟΟΔΟΣ, Μεσολογίου 5, τηλ. 3621001.
3. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ - ΚΑΝΑΚΗΣ. Ζ. Πηγής 2, τηλ. 3623113.
4. ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ, Σόλωνος 81, Τηλ. 3607876.

Θεσσαλονίκη:

5. Α. ΠΟΥΛΟΥΚΤΣΗ & ΣΙΑ, Λασσάνη 9, τηλ. 285857.

ΚΑΛΕΝΤΗΣ Μαυρομιχάλη 5 - Τηλ. 3623553

Βέβαια, η δάση του Κινήματος ξεσηκώθηκε όταν με σταλινικό τρόπο επιχειρήθηκε αργά το Σάββατο το βράδυ να εκδιαστεί η συνέλευση του σώματος και να αρθεί το ασυμβίβαστο της ταυτόχρονης κατοχής υπουργικής θέσης από το γραμματέα του κόμματος, ο Άκης ήθελε να έχει δικά του και τα αυγά και τα καλάθια. Οι υποτακτικοί, η σιωπηλή πλειοψηφία των συνέδρων, όμως, ξεσηκώθηκε. Και ανάγκασαν τους από πάνω σε άτακτη υποχώρηση.

Η επανάσταση των συνέδρων ήταν ατυχώς στιγμιαία. Αυτή η έκρηξη της δάσης βοήθησε το μηχανισμό να υποκλέψει λίγο αργότερα την αύξηση του ποσοστού σταυροδότησης από 40% σε 46%, ενώ η πραγματική βούληση του σώματος θα πρέπει να ήταν σαφώς υπέρ της μείωσής του. Ο προεδρεύων Α. Κωτσάκας, που αντικατέστησε τον Χρήστο Παπουτσή, που πριν από λίγο αντιμετώπισε την μήνιν του Σώματος, είπε με γλυκό τρόπο: «Στο προηγούμενο συνέδριο το ανώτερο πλαφόν σταυροδότησης ήταν 40%, δηλαδή 60 ψήφοι. Τώρα που αυξάνουν τα μέλη της Κ.Ε. από 140 σε 150 θα πρέπει να αυξηθεί το πλαφόν σε 70 σταυρούς». Και αμέσως ρώτησε τη Συνέλευση: «Εγκρίνεται;». Κάποιοι στημένοι από κάτω δημόσιοι - κομματικοί υπάλληλοι φώναξαν ναι, αμέσως το προεδρείο έκλεισε τα μικρόφωνα και όλοι σηκώθηκαν να φύγουν. Και ας φώναζε ο Αλέκος Χρυσανθακόπουλος και κάποιοι άλλοι, ότι έτσι υποκλάπηκε η συναίνεση της συνέλευσης για αύξηση του πλαφόν σε 46%. Φώναζαν σε ώτα μη ακουόντων, άλλωστε δεν υπήρχαν και μικρόφωνα. Αν έμπαινε σε ψηφοφορία η αύξηση ή η μείωση του πλαφόν, η συνέλευση θα ψήφιζε υπέρ της μείωσης ίσως και σε 30% δηλαδή σε 50 ψήφους κατ' ανώτερο όριο. Όμως, σ' αυτή την περίπτωση θα έσπαγαν οι μηχανισμοί, θα υπήρχαν πολύ περισσότερες ανεξάρτητες φωνές και θα ήταν τελείως άλλη η σύνθεση της Κ.Ε. και της σειράς των εκλεγέντων.

Ο Στάλιν, αν ζούσε, θα εντυπωσιαζόταν από τις σύγχρονες, εν έτει 1994, επιδόσεις των μαθητών του.

Γιώργος Χειμώνας

ολα θα τους αναγνώριζε και η να τους. Και να εισέρχονται η Κ.Ε. άλλοι, όπως η φίλη Λιάνη, Σοφία Σακοράφα, η μέχρι το 1989 ανήκε στο Έ και εξέδριζε το ΠΑΣΟΚ τον πρόεδρο. Και που ακόμη η σήμερα δεν είναι καν μέ- του ΠΑΣΟΚ, αφού πήγε στο νέδριο ως αριστίνδην. Ένα μόνον στέλεχος του Κινήματος αγώνες και έντονη παρουσία ενώ ήταν μέλος της Κ.Ε., ή τη φορά δεν εκλέχτηκε, λίασε πικρόχολα το βράδυ αποτελεσμάτων: «Δηλαδή, να θα μου κάνει τώρα καθο- ηση η κα Σακοράφα;». Δεν έχτηκαν στελέχη με ιστορία αγώνες όπως ο Δημ. Σωτηρ- (είχε φτάσει μέχρι το Ε.Γ.), Ιανώλης Χατζηνάκης, η Μί- Κουτσιλαίου, ο Άρης Σισου- ο Βασίλης Καφίρης, ο ργος Ζουρίδης, η Τζένη Κα- ήλη, ο Τάσος Άμαλος, ο νώλης Λουκάκης, ο Θωμάς ακαλάκος, ο Στράτος Μολυ- ο Κώστας Τζίμας, ο Μανώ- Γαβαλάς, ο Μπάμπης Γεωρ- άκης, ο Μανώλης Καρέλης, λέξ. Ρόσιος, ο Μάκης Κου- ο Αντώνης Παπαθανασό- λος, ο Γεράσιμος Μπριστο- νης, κλπ., και πολλοί κοινο- λευτικοί, όπως οι Γιάννης Κουλαρίκης, Κώστας Παπα- αγιώτου, Λουκάς Αποστο- ης, Ντίνος Βρεττός, Θόδω- Κοτσώνης, Θοδ. Κοκκελί- Δημ. Αλαμπάνος, Βασίλης ρακατσούλας, Γιάννης Δια- τίδης, Νίκος Φαρμάκης, αγιώτης Σγουριδής, Φώτης θανίτης κλπ.

άλωση της Κ.Ε. από πολ- μικρούς και ασήμαντους, άκαπνους, απόλεμους ή και ην αντιπάλους του ΠΑ- Κ, υπήρξε κύριο χαρακτηρι- ο του συνεδρίου. Η αγωνι- οτητα, η συνέπεια, η σκληρή λειά, η ικανότητα, η κατα- η υποκαταστάθηκαν από καιροσκοπισμό. Η αξιοπρέ- ι από τη συναλλαγή, το προ- ικό συμφέρον από τη δουλι- ητα. Πολύ παραστατικά, ανώνυμος σύνεδρος ανέφε- πτό το δήμα το εξής: «Ένας ρς είδε πάνω σ' ένα ψηλό ο ένα γυμνοσάλιαγκα και ρώτησε ξαφνιασμένος: έγινε και έφτασες εσύ Και ο γυμνοσάλιαγκας νησε: γλείφοντας, έρπο- και με τα κέρατά μου».

3ο Συνέδριο Ν.Δ.: Τι κέρδισε και

του Μιχάλη Πατρινού

Μάλλον πύρρεια και βραχυπρόθεσμη ήταν η νίκη του νέου αρχηγού της Νέας Δημοκρατίας, **Μιλτιάδη Έβερτ**, στο Τρίτο Συνέδριο της Χαλκιδικής, που έληξε την περασμένη Κυριακή. Ο νέος αρχηγός πέτυχε μια σειρά από νίκες στις ψηφοφορίες μέσα σε ένα κλίμα «ενότητας» και προσωπικής καταξίωσης των συνέδρων, αλλά διέυρθε τη βάση των επώνυμων επικριτών του. Ο **Κων. Μητσοτάκης** εμφανίστηκε ως ο εκφραστής όλων των δυσαρεσκειών και επιφυλάξεων –από τον απλό οπαδό έως τους νεοφιλελεύθερους υπουργούς των κυβερνήσεών του– και παράλληλα η γκάφα για το «ούτε σοσιαλισμός ούτε νεοφιλελευθερισμός» έδωσε την ευκαιρία να δημιουργηθεί «ιδεολογική» πτέρυγα διαφωνούντων. Έτσι, αντί ο Μιλτ. Έβερτ να στριμώξει στο περιθώριο την οργανωτική και πολιτική ζωή του κόμματος τους νεοφιλελεύθερους υπουργούς της κυβέρνησης Μητσοτάκη (με τις βαρύτερες ευθύνες για την εκλογική αποτυχία στις 10 Οκτωβρίου), τους αναγόρευσε σε... ιδεολογική τάση, αποκαθαίροντάς τους από τις σχετικές ευθύνες.

Η πύρρεια νίκη του Μ. Έβερτ είναι ότι αφενός εμφανίστηκε ο **Κ. Μητσοτάκης** με πολιτική πλατφόρμα σε θέματα - κλειδιά της αντιπολιτευτικής τακτικής και, αφετέρου, με την πρωτιά της **Ντόρας Μπακογιάννη** και την ανάδειξη αρκετών βουλευτών και στελεχών της επιρροής του Μητσοτάκη να φανεί ότι ο επίτιμος εξακολουθεί να έχει επιρροή και δύναμη. Πολύ περισσότερο όταν μετά την «κόντρα» **Ανδριανόπουλου**, ο Μητσοτάκης εμφανίζεται ως ενοποιητικός παράγοντας μέσα στην παράταξη, με τις επαφές του με τους κ. Έβερτ και **Ανδριανόπουλο**. Όπως απέδειξε η περίπτωση **Δημητροκάλλη**, που φαίνεται να οδηγείται με ταχύτητα βήματα στη δραστηριοποίηση του «Πολιτίζω», οι αντιφρονούντες στον κ. Έβερτ, με επίκεντρο τους «παλαιοκομματικούς» αρχίζουν να δημιουργούν πόλο αντιπαράθεσης. Μετά το συνέδριο της Χαλκιδικής, αυτός ο διπολισμός εξουσίας Έβερτ - Μητσοτάκης ενισχύθηκε, αναβαθμίστηκε.

Τα δεδομένα της Κ.Ε.

Τα ίδια τα δεδομένα από τις εκλογές για την Κεντρική Επιτροπή είναι αποκαλυπτικά και οδηγούν σε ορισμένες πρώτες διαπιστώσεις, με πρώτη ότι δεν επέτυχε στην προσπάθειά του ο Μιλτ. Έβερτ να καθυποτάξει τους κάθε είδους διαφωνούντες. Γιατί μπορεί να εξέλεξε μεγάλο αριθμό δικών του προσώπων στη νέα Κεντρική Επιτροπή αλλά, παράλληλα, άνοιξε νέους δρόμους αμφισβήτησης και ομαδοποίησης εναντίον του.

Μπορεί να μην αμφισβητήθηκε ο ίδιος προσωπικά –όπως το δήλωσε πρώτος και με άνεση ο κ. Μητσοτάκης– αλλά μπήκαν οι βάσεις της μελλοντικής του αμφισβήτησης, όπως θα δούμε αργότερα.

Από τους 25 βουλευτές, η πρώτη κ. Ντόρα Μπακογιάννη ανήκει στους αντιφρονούντες μαζί με τους **Γ. Βουλγαράκη**, **Θ. Κασσίμη**, **Δημ. Αδραμόπουλο**, **Έλσα Παπαδημητρίου** αλλά και τους **Μάκη Γιακουμάτο**, **Α. Παπαδόγωνα**, **Θεόδ. Αναγνωστόπουλο** και **Απ. Ανδρεουλάκο**, οι

οποίοι μπορεί να χαρακτηρισθούν ως έντονα επηρεασμένοι από τον Μητσοτάκη.

Από τους υπόλοιπους 16, όλοι σχεδόν ανήκουν στο κλίμα της επιρροής του Μιλτ. Έβερτ, παρά το γεγονός ότι υπάρχουν και ορισμένοι όπως οι **Άγγελος Μπρατάκος**, **Ευάγ. Μείμαρράκης** (που καταψήφισε μάλιστα την προκήρυξη Έβερτ εναντίον των συστάσεων Μητσοτάκη), **Ιωάν. Χωματάς**, **Αναστ. Νεράτζης**, και **Κων. Ευμοιρίδης**. Επίσης, κεφαλής, οι **Κων. Καραμανλής**, **Σταύρος Δήμας**, **Ιωάν. Μιχαλολιάκος**, **Δημ. Σιούφας**, **Γεώργιος Σούρας**, **Γ. Τζικώστας**, **Αχ. Καραμανλής**, **Δημ. Κωστόπουλος** και **Βασ. Παπαγεωργόπουλος**.

Από τα 25 μέλη επαρχίας της Κ.Ε., μόνο οι 15 μπορούν να χαρακτηρισθούν άμεσα επηρεαζόμενοι από τον κ. Μιλτ. Έβερτ και από τις 10 πρώτες θέσεις μόνο οι **Ιωάν. Παπαγιαννης**, **Αδ. Ρεγκούζας**, **Νικ. Κοτσοβός**, **Ιωάννης Κωνσταντίνος** και **Παν. Καβδαδάς**. Οι υπόλοιποι πέντε ανήκουν στο κλίμα και την επιρροή Μητσοτάκη. **Στ. Ματζαλετάς**, **Θωμάς Κούρτης** (υπασπιστής της Ντόρας) **Αθαν. Μανώλης**, **Γ. Ορφανός**, **Γ. Μισαηλίδης**. Μισοί μισοί. Στις λοιπές 15 θέσεις μόνο οι πέντε ανήκουν σε φιλομητσοτάκους και οι άλλοι δέκα στο κλίμα του νέου αρχηγού.

Από τις 25 θέσεις του Λεκανοπεδίου οι 18 ανήκουν στην επιρροή Έβερτ με επικεφαλής τους πρώην βουλευτές **Χαρ. Καρατζά** και **Απ. Κράτσα** και τα στελέχη **Ιωάν. Κωστόπουλο** και **Χαρ. Τομπούλογλου**. Ενώ προβάλλει η πρώτη γυναικεία επιλογή, με κατευθυνόμενη στήριξη, η απίθανη –από κάθε άποψη– υποψηφιότητα της **Ευαγγελίας Βελέντζα - Ζουρούδη**. Στην επιρροή του Μητσοτάκη ανήκουν οπωσδήποτε οι **Αντ. Σγαρδέλης**, **Γριβέας**, **Ιωάν. Κουλιζάκος**, **Χ. Παπαδόπουλος**, **Ιωάν. Τραγάκης**, **Γ. Χούντρας** και **Σύλβια Ιωαννίδου**, η γυναικεία εκπρόσωπος του σκληρού μητσοτακισμού και στέλεχος του «Πολιτίζω» του Δημητροκάλλη. Είναι σαφές ότι υπήρξε ευνοϊκό κλίμα, που εκφράστηκε στις ψηφοφορίες της Κ.Ε. για πρόσωπα προσκείμενα στον Μητσοτάκη, τα οποία επί σχεδόν δέκα χρόνια, ανέδειξαν άλλους και δημιούργησαν στενούς δεσμούς μαζί τους. Αυτή η στήριξη

Χασε ο Έβερτ;

Μητσοτάκη και συνέδρων ήταν εμφανής στο Τρίτο νέδριο και αποτελεί ανησυχητικό δεδομένο για τον κ. Μιτ. Έβερτ και τους σχεδιασμούς του. Γιατί ασφαλώς, να από αυτό τον κοιμητικό μηχανισμό, με τους τόσους μούς με το παρελθόν και τη σκληρή δεξιά, πρέπει να κάσει προς τους άλλους (!) τα μηνύματα της ανανέωσης αντίθεση με τη μητσοτακική παράδοση και του εκσυγνισμού!

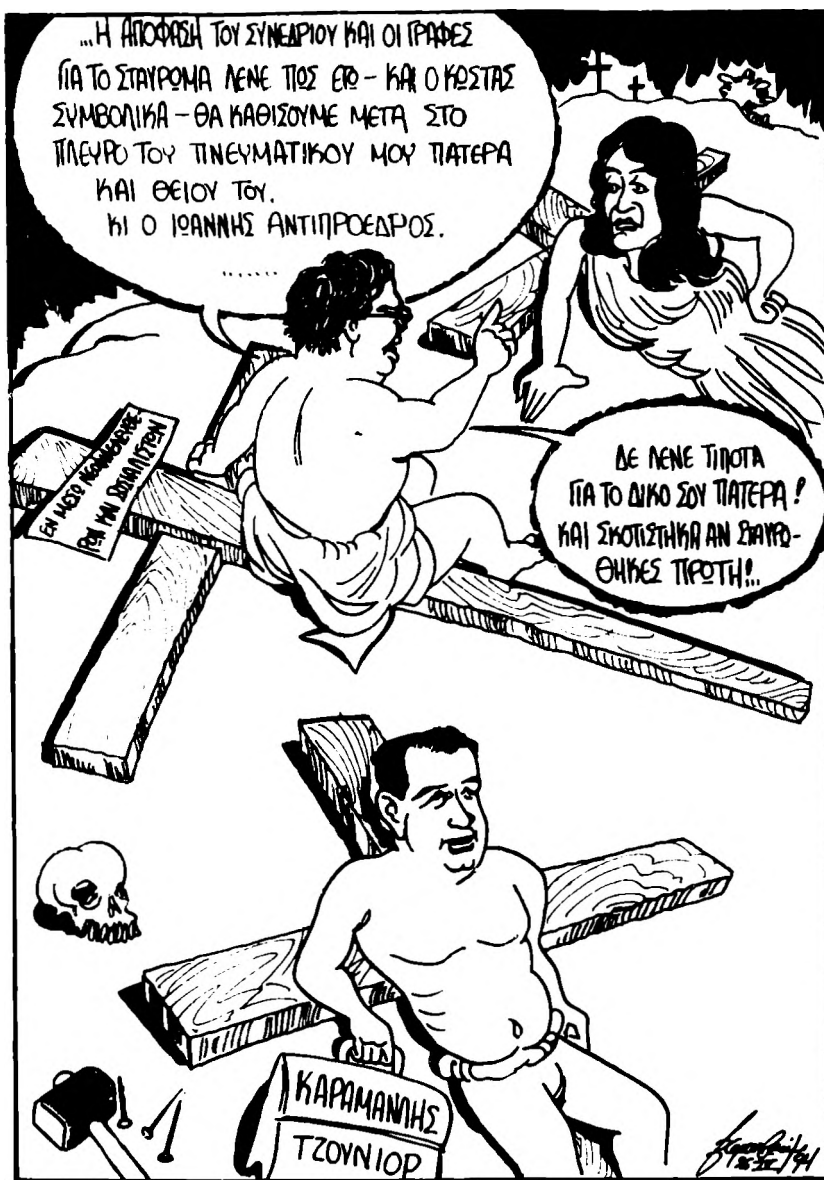
Από την άποψη αυτή, το συνέδριο απέδειξε ότι σύντομα ίλιτ. Έβερτ σε διάφορα επίπεδα, με πρώτο το ηγετικό λεχιακό, που προτίμησε να μην εκτεθεί με υποψηφιότηστο συνέδριο, θα αντιμετωπίσει προβλήματα αμφισβήτησης και κριτικής. Θα αντιμετωπίσει την ενοποίηση και πείρωση στο κοινό πόλο, σημείο εσωκομματικής αμφιίτησης. Κούδελας, Ανδριανόπουλος, Μάνος, ΚασσίΠαπακωνσταντίνου κ.ά. με την Ντόρα Μπακογιάννη μην μπλέκει στις προσωπικές και πολιτικές διαμάχες, να βελτιώνει το ενωτικό της προφίλ.

Η τακτική της αντιπολίτευσης στη Ν.Δ.

ως, ως αποτέλεσμα του συνεδρίου της Νέας Δημοκρα-ς υπάρχουν και ορισμένες άλλες διαπιστώσεις, που ορούν την εσωτερική αντιπολίτευση και τις δυνατότη-της στο μέλλον να χαράξει και να επηρεάζει τη γενικόη πολιτική του κόμματος. Αυτές οι δυνατότητες αυξή-αν μετά το συνέδριο και τα αποτελέσματα για τη νέα τρική Επιτροπή, επειδή αναδείχθηκαν αρκετά πρόσω- (με πρώτη την κ. Ντόρα Μπακογιάννη) ως πόλοι και ρόσωποι εσωτερικής αντιπαράθεσης. Από την άποψη η το συνέδριο άνοιξε νέες εστίες αμφισβήτησης και σε μια σειρά θεμάτων, πάνω στα οποία η αντιπολίτευ-αρχίζει να διαμορφώνει -μετά την αναγκαία περίοδο- τη δική της πλατφόρμα. Μεγάλο μέρος της εξέθε-άλλωστε με την ομιλία του ο κ. Κων. Μητσοτάκης, ο-ός μίλησε για σκλήρυνση της στάσης προς το ΠΑ-Κ, διατήρηση τουλάχιστον του ποσοστού 39,3% στις-λογές, υπεράσπιση της κυβερνητικής περιόδου 0-1993 και απεμπόληση κάθε διάθεσης να στενέψει η-ολογική και οργανωτική βάση του κόμματος. Πρόκει-για το «τετράπτυχο Μητσοτάκη».

Ετσι, υπάρχει μια στάση αναμονής του χώρου της αντι-ίτευσης προς τον κυβερνητικό χώρο, ως τις ευρωεκλο-α, αλλά μέχρι τότε δεν πρόκειται να λείψουν συγκρού-ς και διαθέσεις, κυρίως από την πλευρά των παλαιο-ματικών, διαμαρτυρία και αποστασιοποίηση.

Είναι χαρακτηριστική η ερμηνεία των αποτελεσμάτων, έγινε από συνεργάτες του κ. Μητσοτάκη όπως οι κ. Κούδελας, Κασσίμης και Δημητροκάλλης. Έδωσαν έμφα-στο γεγονός ότι τα αποτελέσματα δείχνουν να επιθυ-ν τα στελέχη της Νέας Δημοκρατίας αξιοποίηση των-των, να διαφωνούν για κάθε τάση αυτοπεριορισμού-κόμματος και να επιθυμούν να αξιοποιηθούν όλοι από-Ρηγίλλης. Πάνω σ' αυτούς τους άξονες θα κινηθεί η-ρισβήτηση του κ. Μ. Έβερτ έως την περίοδο των ευ-κλογών και η άσκηση πιέσεων εναντίον του. Πιέσεις οι-ίες πρόκειται να ενταθούν αμέσως μετά το Πάσχα. Το-έδριο ήταν πύρρειος νίκη, που δυσκολεύει τα προβλή-α για τον κ. Έβερτ καθώς τελειώνει και η δική του-όδος χάριτος.

Οι προοπτικές για το μέλλον

Μια σειρά από νέα δεδομένα διαμορφώθηκαν στο τρίμε-ρο συνέδριο της Νέας Δημοκρατίας στη Χαλκιδική, τα οποία πρόκειται να έχουν καθοριστική σημασία για το μέλλον του κόμματος αλλά και για την πολιτική μας ζωή.

Γιατί εάν το συνέδριο έλυσε ορισμένα παλαιά προβλή-ματα, όπως εκείνο της «ανανέωσης» της κεντρικής οργα-νωτικής σύνθεσης και της κεντρικής ιδεολογικής γραμμής, φαίνεται να δημιουργήσει και ορισμένα άλλα. Καταρχάς, επιβεβαιώθηκε η αρχηγική παρουσία του κ. Μιτ. Έβερτ και η προσωπική του επιρροή μέσα στο χώρο του κόμμα-τος. Δεν υπήρξε καμιά αμφισβήτηση, τόσο προσωπική όσο και των μεγάλων του επιλογών που προτάθηκαν στο συνέδριο, πλην ίσως του θέματος του νεοφιλελευθερι-σμού.

Ο κ. Έβερτ επέτυχε να εκλέξει σε ποσοστό 70% περίπου τη νέα Κεντρική Επιτροπή και να αναδείξει πολλούς πιστούς του βουλευτές και κοιμητικά στελέχη, που θα ψηφίσουν για την ανάδειξη της νέας Εκτελεστικής Επι-τροπής. Δεν υπήρξε και δεν φαίνεται να υπάρξει κανένας άλλος διεκδικητής της αρχηγίας του.

Ωστόσο, παρουσιάστηκαν και σημαντικά νέα δεδομέ-να, που θα αποτελέσουν αιτίες δοκιμασίας και πολιτικού πονοκεφάλου για τον κ. Μιτ. Έβερτ στο προσεχές μέλ-λον. Πρώτα απ' όλα σε ό,τι αφορά τα βασικά συμπερά-σματα του συνεδρίου, μπορεί να επισημάνει κανείς ότι η διατύπωση για τον αποκλεισμό του νεοφιλελευθερισμού (ή καλύτερα των νεοφιλελεύθερων) από το ιδεολογικό φάσμα του κόμματος δημιουργεί τις προϋποθέσεις για ιδεολογική στενότητα και για μόνιμη εστία προβλημάτων με τους κ. Ανδριανόπουλο, Μάνο, Τατούλη, και άλλους βουλευτές. Πολύ περισσότερο όταν η αναφορά στον πα-λαιότροπο ριζοσπαστικό φιλελευθερισμό δεν δίνει την αίσθηση ενός εκσυγχρονιστικού ιδεολογικού λόγου, ενώ έχει οδηγήσει σε προγραμματικές ασάφειες και κενά μετά το συνέδριο - κάτι που χαρακτηριστικά επισημάνει και ο κ. Γ. Σουφλιάς.

Απο τάση σε πολιτική κίνηση

Συνέντευξη με τον Θανάση Γεωργακόπουλο

Ο Θανάσης Γεωργακόπουλος είναι δημοσιογράφος, αρθρογραφεί δε τα τελευταία 5 χρόνια στην Αυγή. Μέλος της Κ.Ε. της ΕΑΡ και σήμερα της ΚΠΕ του Συνασπισμού. Από τα ιδρυτικά στελέχη του Ριζοσπαστικού Φόρουμ, είναι μέλος της Συντονιστικής του Ομάδας για τη μετεξέλιξη σε ευρύτερη αριστερή κίνηση.

Στη συνέντευξη που ακολουθεί, μιλάει για το ρόλο του Φόρουμ και τη συμβολή του στον αριστερό χαρακτήρα του Συνασπισμού.

■ Τι σημαίνει η μετεξέλιξη του Ριζοσπαστικού Φόρουμ σε ευρύτερη κίνηση του χώρου της Αριστεράς και της Οικολογίας μετά το νέο τοπίο που προέκυψε από το 2ο έκτακτο συνέδριο του ΣΥΝ αλλά και την αποχώρηση απ' αυτό του Μ. Παπαγιαννάκη και κάποιων άλλων στελεχών;

– Η ιδέα της μετεξέλιξης προϋπήρξε. Το Ριζοσπαστικό Φόρουμ, τόσο από πλευράς πολιτικού και προγραμματικού περιεχομένου όσο κι απ' αυτή των συμμετοχών και του ενδιαφέροντος, δεν γεννήθηκε μόνο – ή κυρίως, ως τάση του Συνασπισμού. Στο ιδρυτικό του κείμενο «Να γράψουμε ένα νέο διβλίο» οριζόταν ταυτόχρονα και ως τάση και ως ρεύμα και ως συσπείρωση και επιπλέον διευκρινιζόταν ότι «... αποτελείται από πολίτες οι οποίοι επιθυμούν να διαφυλάξουν το διάχυτο κριτικό ρεύμα εντός, εκτός ή στην περιφέρεια του Συνασπισμού, που προβλέπει στην ανανέωση της Αριστεράς σε όλα τα επίπεδα. Πολίτες οι οποίοι γνωρίζουν ότι αυτό το ζητούμενο και επίδικο αντικείμενο υπερβαίνει το σημερινό Συνασπισμό...» ενώ επισημαινόταν «... ότι επίκεινται ανακατατάξεις, στις οποίες επιδιώκει να συνεισφέρει και να συμμετάσχει...». Τα δύο χρόνια που πέρασαν έκτοτε έγινε γνωστό από τις πολιτικές και προγραμματικές παρεμβάσεις του που σηματοδοτούσαν ένα διαφορετικό αριστερό λόγο και όχι από τη συμμετοχή του στο... παίγνιο της ενδοσυνασπισμικής... κουζίνας.

Η ιδέα της μετεξέλιξης γεννήθηκε όταν, από ένα σημείο κι έπειτα, υπερτονίστηκε η λειτουργία του Φόρουμ ως τάσης, μετεκλογικά, μάλιστα, με δεδομένο το πρόβλημα ηγεσίας του ΣΥΝ και τις επικείμενες ευρωεκλογές, στις πιο πεζές της διαστάσεις. Άλλωστε και οι αποχωρήσεις από το Φόρουμ, στις οποίες αναφερθήκατε, θέματα τακτικής για τον ΣΥΝ επικαλέσθηκαν και όχι πολιτικές και προγραμματικές διαφωνίες.

Όσοι / ες επιλέξαμε λοιπόν να συνεχίσουμε, πιστεύοντας στην αξία των αυτόνομων πρωτοβουλιών πολιτών και αρνούμενοι / ες την ιδιώ-

τευση, αποφασίσαμε τη σταδιακή και προσεκτική μετεξέλιξη σε ευρύτερη αριστερή κίνηση. Απ' αυτό το δρόμο υπάρχει η δυνατότητα, απελασσόμενοι από... δουλειές, να επιστρέψουμε στην επιτυχή αφετηρία του Φόρουμ, δηλαδή τη διερεύνηση της αξιακής, προγραμματικής και πολιτικής ατζέντας μιας σύγχρονης Αριστεράς και την προώθηση ανάλογων παρεμβάσεων ενώ, παράλληλα, δίνεται η ευκαιρία συμπίεσης με εκτός ΣΥΝ πολίτες με τις ίδιες ανησυχίες και επανασυσπείρωσης όσων αποχώρησαν χωρίς διαφωνίες για τα θέματα με τα οποία και πάλι θ' ασχολούμαστε – ήδη υπάρχουν τα πρώτα δείγματα.

■ Ποιο είναι το ιδιαίτερο στίγμα της κίνησής σας, σε ποιες δυνάμεις θ' απευθυνθείτε για να συνδιαμορφώσουν μαζί σας τη μετεξέλιξή σας;

– Το στίγμα μιας συσπείρωσης, που πιστεύει σε αυτονόητα για τις δυνάμεις της δυτικοευρωπαϊκής Αριστεράς πράγματα, η οποία μπορεί να πει, χωρίς άγχος και μισόλογα, όσα πιστεύουν ανανεωτικές δυνάμεις των ελληνικών αριστερών κομμάτων και –κυρίως– τα... μέλη της «άστεγης» Αριστεράς και που επιθυμεί να διερευνήσει περαιτέρω τι σημαίνει Αριστερά σήμερα.

Από κει και πέρα, επί των συγκεκριμένων ισχύουν όσα έδωσαν ένα ιδιαίτερο χρώμα στο Ριζοσπαστικό Φόρουμ: Η επιθετικά αντισωβινιστική στάση στο Μακεδονικό, η αντίθεση στον εθνικισμό, το ρατσισμό, τον τυφλό φιλοσερβισμό, την εκκλησιαστικοποίηση και τον αντιδυτικισμό-αντιευρωπαϊσμό της σημερινής ελληνικής κοινωνίας, το ενδιαφέρον για την πολυεθνικότητα και πολυπολιτισμικότητα των κοινωνιών (δλ. Βοσνία) και η πίστη στη δυνατότητα ανθρωπιστικής δράσης, η αγωνία για την πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, για τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων (και των μειονοτήτων), για την οικολογική και φεμινιστική αναδιάρθρωση των σύγχρονων κοινωνιών, η εκτίμηση πως είναι δραματικά αναγκαία μια ρεαλιστική οικονομική πολιτική και το χτύπημα της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής, οι ιδέες για ριζοσπαστικές αλλαγές στο πολιτικό σύστημα (προτάσεις συνταγματικής αναθεώρησης, διδύμο σύστημα περιφερειακής / τοπικής αυτοδιοίκησης...) κ.ο.κ.

Τα προηγούμενα υποδεικνύουν και αυτούς / ές στους / ις οποίους / ες απευθυνόμαστε για να συμμετάσχουν και συνδιαμορφώσουν το εγχείρημα. Ανεξαρτήτως ένταξης ή μη, απευθυνόμαστε σε ενεργούς πολίτες από τους χώρους της αντισωβινιστικής κινητοποίησης, της οικολογικής ευαισθησίας, του φεμινιστικού προβληματισμού, της ανθρωπιστικής δράσης και της τοπικής και περιφερειακής ενεργοποίη-

σης, σε ανθρώπου που προβληματίζονται για το γενικευμένο χορό του Ζαλόγγου της χώρας για τα αδιέξοδα της Αριστεράς, για την ανάγκη ανασύνθεσης των σημερινών της κομματικών χώρων, σε πολίτες, προβληματισμένους αλλά και απέχοντες, των γενιών της αντιδικτατορικής και μεταπολιτευτικής πολιτικοποίησης.

■ Αφορούν το Ριζοσπαστικό Φόρουμ οι εξελίξεις και ανακατατάξεις συγγενών πολιτικών χώρων, ιδιαίτερα και μετά τις συνεδριακές διαδικασίες του ΠΑΣΟΚ;

– Προφανέστατα, στο βαθμό που τα ερωτήματα για τη στρατηγική και την ταυτότητα η σύγχρονης Αριστεράς διαπερνούν οριζόντι όλες τις κομματικές και άλλες εκφράσεις η και που η ελπίδα του μέλλοντος βρίσκεται στην ανασύνθεση και αναμόχλευση των σημερινών κομματικών ορίων, μέσα από διάλογο, συγκρούσεις και ανατροπές που θα οδηγήσει στη συγκρότηση μιας ευρείας μεταρρυθμιστικής, ριζοσπαστικής και ευρωπαϊκής παράταξης της Αριστεράς στη χώρα μας. Το πρόσφατο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ έδειξε πως θα είναι πολύ δύσκολη η συγκατοίκηση, στην επερχόμενη μεταπατριωτική εποχή, αριστερών εκσυγχρονιστών και αντιδεξιών λαϊκιστών παλαιοαριστοκράτη ή παλαιοκεντρώας απόχρωσης και πως έτσι οι ανασυνθέσεις, ίσως γίνουν αναπόφευκτες.

Οι αναδιαρθρώσεις όμως για να είναι επιτυχείς πρέπει να προετοιμασθούν και τα συνθήματα των σημερινών κομμάτων του χώρου δε αποτελούν, πάντα, τον καταλληλότερο τόπο για να συζητηθούν υπαρκτά –πράγματι ερωτήματα. Γι' αυτό πρωτοβουλίες, όπως το Φόρουμ –καθώς και άλλες που υφίστανται μπορούν να δημιουργηθούν και οποίες αναζητούν απαντήσεις σ' αυτά τα ερωτήματα, μπορούν να δράσουν ευεργετικά για την προοπτική που προδιαγράψαμε.

■ Μήπως όλα τα προηγούμενα σημαίνουν όμως ρήξη με τον Συνασπισμό;

– Κατηγορηματικά όχι. Απλώς η κίνηση μα υπαγορεύεται από την ανάγκη να συνενεργηθεί με όλους / ες όσους / ες πιστεύουμε τα ίδια πράγματα –ανεξαρτήτως σημερινών εντάξεων ώστε να ενισχυθεί η κοινή ανανεωτική, ριζοσπαστική κριτική της «παρούσας τάξης πραγμάτων». Υπαγορεύθηκε επίσης από την αίσθηση των ορίων που μπορεί να έχουν ανάλογα εγχειρήματα όταν λειτουργούν αποκλειστικά στα πλαίσια των σημερινών κομμάτων Αριστεράς και Κεντροαριστεράς – του ΣΥΝ συμπεριλαμβανομένου.

Τη συνέντευξη πήρε
ο Ανδρέας Πετρόπουλος

ΔΙΑΦΩΝΙΕΣ... ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ

Η διαφαινόμενη συνεργασία του ΣΥΝ με ομάδες και κινήσεις του χώρου της ευρύτερης Αριστεράς και της Οικολογίας, τελικώς δεν επετεύχθη, απογοητεύοντας όσους πίστευαν στη συγκρότηση ενός ευρύτερου διακριτού αριστερού-εναλλακτικού πόλου με σαφή ευρωπαϊκό προσανατολισμό, αλλά και σε ριζική αντίθεση με τις δυνάμεις που έχουν σφραγίσει την μέχρι τώρα πορεία της Ευρώπης.

Στο μεταξύ το εσωκομματικό δημοψήφισμα του ΣΥΝ ανέδειξε στις δύο πρώτες θέσεις του ευρωψηφοδελτίου τους δύο νύν ευρωβουλευτές, η ευρεία ωστόσο πλειοψηφία του συγκέντρωσε ο Αλ. Αλαβάνος επιβεβαιώνει την προσπάθεια που καταβάλλεται για ένα αριστερόστροφο προσανατολισμό του ΣΥΝ. Οι λόγοι που διατυπώθηκαν εκατέρωθεν για το ναυάγιο της συνεργασίας του ΣΥΝ με την «Κίνηση Πολιτών για μια άλλη Ευρώπη» έχουν να κάνουν κυρίως με τις διαφορετικές εκτιμήσεις και οπτικές που υπάρχουν στην κίνηση όσον αφορά τις συγγενείς πολιτικές δυνάμεις που θα μπορούσαν να συγκροτήσουν «έναν αριστερό και αντιμάρσαλχτ πόλο». Άλλωστε είναι γνωστό ότι οι απόψεις όσων μετέχουν τόσο στην κίνηση, όσο και στην ΑΚΟΑ όσον αφορά τις συμμαχίες ήταν μοιρασμένες, μεταξύ του ΣΥΝ και του Κ.Κ.Ε., πράγμα που υποβάθμιζε σε μεγάλο βαθμό τις θεωρητικές διαφορές των δυο κύριων συνιστωσών της Αριστεράς δημιουργώντας εύλογα ερωτήματα για την ιστορική διαδρομή του χώρου. Στη διαμόρφωση αυτών των απόψεων σημαντικό ρόλο φαίνεται ότι έπαιξε και η σκόπιμη λόγω ευρωεκλογών -

υποβάθμισης της προοπτικής της αποδέσμευσης που προβάλλει από την πλευρά του το Κ.Κ.Ε. Έτσι η Κίνηση φάνηκε να βρίσκεται σε αδιέξοδο μπροστά στην επιλογή της «ριζικής μεταρύθμισης της συνθήκης του Μάαστριχτ» που προβάλλει ο ΣΥΝ και της αντιμάρσαλχτ ρητορείας του Κ.Κ.Ε., επιλέγοντας τελικώς την αυτόνομη κάθοδο.

Επίσης άλλο σημείο διαφωνίας ήταν ο τίτλος του ψηφοδελτίου και κυρίως η μη αποδοχή από την πλευρά του ΣΥΝ της πλήρους εναλλαγής των υποψηφίων στο Ευρωψηφοδέλτιο, αφού η εναλλαγή θα αφορούσε την δεύτερη θέση.

Έτσι φαίνεται ότι το επίμαχο θέμα που απέτρεψε τις δυνάμεις της Αριστεράς και της Οικολογίας από το ενδεχόμενο της κοινής καθόδου, έχει να κάνει με τις διαφορετικές εκτιμήσεις που υπάρχουν απέναντι στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ωστόσο εικάζεται ότι οι λεγόμενες δευτερεύουσες αιτίες (τίτλος και εναλλαγή στο ευρωψηφοδέλτιο) ήταν τελικώς καθοριστικές. Όσον αφορά το θέμα του Μάαστριχτ σε παλαιότερη αναφορά μας (τ.545) σημειώναμε ότι οι προσεγγίσεις των σχημάτων της Αριστεράς είτε διαπνέονται από μια απορριπτική φιλοσοφία που υποκρύπτει όμως έναν αντιευρωπαϊσμό και οδηγεί αναπόφευκτα στο παρελθόν, είτε καταβάλλονται προσπάθειες ανίχνευσης μέσα από συνθέσεις, αλλά και αντιθέσεις μιας αριστερής εναλλακτικής πολιτικής για την Ευρωπαϊκή Συνθήκη.

Αυτή η πολιτική είναι το ζητούμενο, και όσον αυτή εκκρεμεί οι ρήξεις, αλλά και οι συνθέσεις μεταξύ των τμημάτων της Αριστεράς θα είναι στην ημερήσια διάταξη.

ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ ΣΤΟΝ ΣΥΝ

Στο μεταξύ το εσωκομματικό δημοψήφισμα του ΣΥΝ ανέδειξε στις δύο πρώτες θέσεις τους νυν ευρωβουλευτές του κόμματος Αλ.Αλαβάνο και Μ.Παπαγιαννάκη. Η πρωτιά και η ευρεία πλειοψηφία του Αλ.Αλαβάνου (64%) δεν αντανάκλα βεβαίως και αντίστοιχη υπεροχή του Αριστερού Ρεύματος, επιβεβαιώνει όμως την προσπάθεια που καταβάλλεται για έναν αριστερόστροφο προσανατολισμό του ΣΥΝ- στοιχείο που μάλλον δεν εκτιμήθηκε σωστά από την Κίνηση Πολιτών. Από την άλλη πλευρά η μεγάλη προσέλευση των μελλών του κόμματος (70%) στο εσωκομματικό δημοψήφισμα, η μη αντιπαραθετική διάθεση ανάμεσα στους υποψηφίους καθώς και τα ενθαρυντικά στοιχεία των τελευταίων δημοσκοπήσεων συνθέτουν ένα σκηνικό αισιοδοξίας απαραίτητο για την δύσκολη εκλογική μάχη που έχει να δώσει ο ΣΥΝ που θέτει ως στόχο την εκλογή δυο Ευρωβουλευτών.

Ανδρέας Πετρόπουλος

βιβλία του ΓΙΩΡΓΟΥ
ΣΤΑΜΑΤΗ*Σχέδιο και αγορά στις σοσιαλιστικές
οικονομίες**Τεχνολογική εξέλιξη και ποσοστό
κέρδους στον Marx**Ο Sraffa και η σχέση του με τον
Ricardo και τον Marx**Εισαγωγή στο "Παραγωγή
εμπορευμάτων μέσω εμπορευμάτων"
του Piero Sraffa
(3η βελτιωμένη έκδοση)**Κείμενα οικονομικής θεωρίας και
πολιτικής (3 τόμοι)**Συμβολή στην κριτική της νεορικαρ-
διανής και νεοκλασικής θεωρίας**Αναπαραγωγή, εισοδηματικό
κύκλωμα και εθνικοί λογαριασμοί-
Μια εισαγωγή στην Πολιτική
Οικονομία (2η έκδοση)**Προβλήματα θεωρίας γραμμικών
συστημάτων παραγωγής (2τόμοι)
Τόμος I : Βασικά ζητήματα
Τόμος II : Γραμμικά συστήματα και
θεωρία της αξίας**Νεοκλασική μικροοικονομική
θεωρία- παρουσίαση και κριτική**Η κρατική διαχείριση της σημερινής
οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα**Προβλήματα μαρξιστικής
οικονομικής θεωρίας
(2η βελτιωμένη έκδοση)*ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΚΑΙ
ΜΕ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ Α.Ε.
ΠΑΤΟΥΣΑ 3, 106 77 ΑΘΗΝΑ
Τηλ. 3639434Στις παραπάνω τιμές συμπεριλαμβάνονται τα
έξοδα αποστολής και φ.π.α.**Βγαίνουν μαχαίρια στο ΠΑΣΟΚ**

του Γιάννη Κωστάκη

**Άλλη μία φορά ο Πειραιάς πνίγηκε
στα σκουπίδια, τα οποία φαίνεται ότι
σηματοδοτούν το όλο έργο του
δημάρχου Στ. Λογοθέτη. Οι
εργαζόμενοι στο δήμο
υποχρεώθηκαν σε πολυήμερη
απεργία για να αποτρέψουν την
εκχώρηση των αρμοδιοτήτων της
δημοτικής αστυνομίας σε ιδιωτική
εταιρεία.**

Ο χώρος δεν επιτρέπει εκτενή ανα-
φορά στο ιστορικό και τις διαδικα-
σίες επιλογής της συγκεκριμένης
εταιρείας από το δήμαρχο. Να ση-
μειωθεί, πάντως, ότι μία ακόμα
φορά ακούστηκαν στο δημοτικό συμβούλιο
καταγγελίες για προσυνεννοήσεις του Λογο-
θέτη με αυτή, πριν καν γίνει ο διαγωνισμός
επιλογής, που έμειναν αναπάντητες. Άλλω-
στε, το ουσιαστικό είναι η με κάθε τρόπο
ιδιωτικοποίηση βασικών αρμοδιοτήτων του
δήμου που προωθείται από το δήμαρχο.

Ο Λογοθέτης αυτή τη φορά απέτυχε.
Όπως είχε αποτύχει και στην περίπτωση της
ανακύκλωσης. Δεν σημαίνει, όμως, ότι θα
σταματήσει. Εξάλλου, το νομοσχέδιο του
υπουργείου Εσωτερικών για την Τοπική Αυ-
τοδιοίκηση Β' βαθμού, που σύντομα θα γίνει
νόμος του κράτους, περιέχει διατάξεις που
του λύνουν τα χέρια για την υλοποίηση των
σχεδίων του. Στην κοινή πολιτική αντίληψη
δημάρχου Πειραιά και κυβέρνησης, εδράζε-
ται η πεποίθηση του πρώτου ότι θα υποστη-
ριχτεί από το ΠΑΣΟΚ στις προσεχείς δημο-
τικές εκλογές και η χρησιμοποίησή του από
τη δεύτερη ως βασικού βραχίονα στήριξης
της πολιτικής της στην Τοπική Αυτοδιοίκη-
ση. Ιδίως στα σημεία που αναμένει αντιδρά-
σεις.

Εκτός του Λογοθέτη, όμως, υπάρχουν και
«καθαρόαιμοι ΠΑΣΟΚοι» που διεκδικούν
το χρίσμα του υποψήφιου δημάρχου. Και αν
μεν ο νυν δήμαρχος έχει εξασφαλίσει την
υποστήριξη πολύ υψηλών κλιμακίων του Κι-
νήματος οι άλλοι δίνουν τη μάχη στηριζόμε-
νοι στα τοπικά καθοδηγητικά όργανα, απει-
λώντας την ηγεσία τους ότι είναι διατεθειμέ-
νοι να φτάσουν ως τη δημιουργία άλλου
συνδυασμού. Έστω και με τον Λογοθέτη σε
καλύτερη θέση από τους αντιπάλους του, η

τελική έκβαση της διαμάχης είναι νωρίς ακό-
μα να προδικαστεί. Το μόνο βέβαιο είναι ότι
ο καθγός γίνεται για το πάπλωμα.

Καθγός για τη δημαρχία

Καθγός, που όσο πλησιάζουμε στις δημοτι-
κές εκλογές θα εντείνεται, με ένα σύντομο
και αναγκαίο διάλειμμα λόγω των ευρω-
κλογών. Αναμένεται να χρησιμοποιηθούν
όλα τα όπλα και ίσως γίνει η αφορμή να
πληροφορηθούμε επακριβώς τα σχετικά με
την οικονομική διαχείριση του δήμου την
τελευταία τετραετία.

Χαρακτηριστικό πάντως της κατάστασης
που επικρατεί και των διαμορφωμένων συ-
σχετισμών είναι το γεγονός ότι, ενώ γίνονται
σοβαρότατες καταγγελίες από δημοτικούς
παράγοντες, προσκείμενους στο ΠΑΣΟΚ
και πρόσφατα μάλιστα διορισμένους σε δη-
μόσιες θέσεις, για πράξεις του δημάρχου
ποινικά κολάσιμες, το υπουργείο Εσωτερι-
κών δεν έχει προδεί ακόμα σε καμία ενέργεια
ελέγχου. Όταν αυτό τους τίθεται υπ' όψιν,
υποστηρίζουν ότι θα γίνει μετά τις ευρω-
κλογές, χωρίς όμως να δίνουν επαρκείς εξη-
γήσεις για το πού στηρίζουν την αισιοδοξία
τους. Άλλοι, περισσότερο ρεαλιστές, ομο-
λογούν την απόφαση του ΠΑΣΟΚ να δώσει
το χρίσμα στον Λογοθέτη, προσθέτοντας ότι
ύστερα από αυτό «δεν έχει άλλο γραμμάτιο
να τους ξεχρεώσει».

Απεργοσπάστης

Όλα αυτά τα γνωρίζει πολύ καλά ο Στ.
Λογοθέτης. Έτσι, στην πρόσφατη απεργία
έβαλε τα με τον ένα ή τον άλλο τρόπο ελεγχό-
μενα από αυτόν τοπικά ΜΜΕ να κατηγορή-
σουν τους εσωπαραταξιακούς αντιπάλους
του ότι υποκίνησαν τους εργαζομένους για
να τον φθείρουν στα μάτια της κοινής γνώ-
μης. Ταυτόχρονα, ζητούσαν από το ΠΑΣΟΚ
να υιοθετήσει τους φερέλπιδες «δελφίνους»
προστατεύοντας το κύρος του δημάρχου. Με
τον τρόπο αυτό πετύχαινε δύο στόχους.
Αποσπούσε την προσοχή του κόσμου από
την πραγματική αιτία της απεργίας, που
ήταν το ξεπούλημα μέρους του δήμου, εμφα-
νιζόμενος ως θύμα θεσηθέρων, που δεν στα-
ματούν ούτε μπροστά στον κίνδυνο να πλη-
γεί η υγεία του λαού από τη συσσώρευση των
σκουπιδιών, προκειμένου να του πάρουν
την καρέκλα. Η... υγεία του λαού ήταν και
το επιχείρημά του για να νομιμοποιήσει ηθι-
κά τον απεργοσπαστικό μηχανισμό που
έστησε, καταφεύγοντας στις υπηρεσίες ιδιω-
τών για το μάζεμα των σκουπιδιών.

Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ «ΓΗΣ - ΠΑΤΡΙΔΑΣ»

του Εντγκάρ Μορέν

Το κείμενο που ακολουθεί είναι εκτενή αποσπάσματα της διάλεξης που έδωσε στις 6 Απριλίου ο Εντγκάρ Μορέν στο Γαλλικό Ινστιτούτο, με την ευκαιρία της έκδοσης στα ελληνικά του βιβλίου του «Γη - Πατρίδα»

Το κείμενο αυτό δεν είναι μια περίληψη του βιβλίου, αλλά μια προσπάθεια να δικαιολογήσω πώς εμπνεύστηκα τον όρο «Γη - Πατρίδα», ο οποίος με οδήγησε στη συγγραφή του βιβλίου. Έλαβα υπόψη μου τριών ειδών δεδομένα: το πρώτο είναι ιστορικής φύσης, το δεύτερο ανθρωπολογικής και το τρίτο φιλοσοφικής.

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟ

Το πρώτο δεδομένο σχετίζεται με το γεγονός ότι η περίοδος που αποκαλούμε «Μοντέρνοι Καιροί» και που τοποθετούμε την αφετηρία της στην πτώση του Βυζαντίου, στην πραγματικότητα δεν έχει αρχή σε μια συγκεκριμένη ημερομηνία αλλά σε μια χρονική περίοδο δεκαετιών, κατά την οποία συνέβησαν διάφορα γεγονότα – η ανακάλυψη της Αμερικής, τα θαλάσσια ταξίδια γύρω από την υφήλιο – και όπου για πρώτη φορά διάφορα στοιχεία μέχρι τότε απομακρυσμένα ήρθαν σε επαφή. Την περίοδο αυτή μπορούμε να την ονομάσουμε «πλανητική εποχή». Γιατί το 1520 ο Κοπέρνικος υποδεικνύει πρακτικά ότι η γη είναι στρογγυλή, ενώ την ίδια στιγμή αναγνωρίζουμε σιγά σιγά ότι η γη είναι ένας μόνο πλανήτης μέσα σε ένα σύστημα πλανητών στο οποίο κατέχει εντούτοις μια πολύ αξιόλογη θέση.

Η εποχή αυτή ξεκινά με μια ενοποίηση στο χώρο των μικροβίων, που προκαλεί μεγάλες επιδημίες και με ανταλλαγές προϊόντων, το έμπορο και ο σίδηρος φτάνουν στην Αμερική, η πατάτα και η ντομάτα στην Ευρώπη. Η διαδικασία ενοποίησης θα επιταχυνθεί κατά τον 18ο - 19ο αιώνα, κυρίως με την κυριαρχία της ευρωπαϊκής Δύσης (...). Τον 20ό αιώνα, το πιο εντυπωσιακό γεγονός ήταν η διεθνοποίηση και η αλληλεγγύη που προέκυψε από τους δύο παγκόσμιους πολέμους. [Η αρχική δολοφονία στο Σεράγεβο προκαλεί μια σειρά από ενέργειες, το ultimatum της Αυστρίας, την κινητοποίηση της Γερμανίας. Στη συνέχεια, με την ανάμιξη των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας ο πόλεμος έγινε όχι μόνο ευρωπαϊκός αλλά παγκόσμιος. Κάτι αντίστοιχο συνέβη και με τον Β' παγκόσμιο πόλεμο]. Εν τω μεταξύ, τα αποτελέσματα του οικονομικού κραχ το 1929 στη Γουόλ Στρητ έγιναν αισθητά σε όλο τον πλανήτη.

Στις μέρες μας, το φαινόμενο της *πλανητοποίησης* (planetarization) έχει εξελιχθεί ακόμη περισσότερο. Έχουμε σήμερα τη δυνατότητα να δούμε τον πλανήτη μας καθισμένοι μπροστά στην τηλεόραση, χάρη στις δορυφορικές εικόνες, μπορούμε δηλαδή να αντικειμενοποιήσουμε τη Γη. Το CNN «σαρώνει» καθημερινά όλο τον

πλανήτη. Γενικά, το δίκτυο των τηλεπικοινωνιών είναι τέτοιο ώστε υπάρχει ένα φαινόμενο αλληλεπίδρασης και αναδρομικής επίδρασης: μέσα στην πολλαπλότητα υπάρχει κάτι που είναι το ένα. Μπορούμε να πούμε ότι ο καθένας μας είναι όπως το σημείο ενός ολογράμματος. Όπως ξέρετε, η ιδιαιτερότητα του ολογράμματος έγκειται στο γεγονός ότι σε αντίθεση με τη φωτογραφική ή την

κινηματογραφική εικόνα περιέχει εντός του το σύνολο σχεδόν των πληροφοριών. Όχι μόνο το μέρος είναι μέσα στο όλον, αλλά και το όλον είναι μέσα στο μέρος. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι καθένας από μας είναι ένα μικρό μέρος του πλανητικού όλου, το οποίο βρίσκεται επίσης εντός μας. Ο καφές που πίνουμε το πρωί προέρχεται πιθανότατα από τη Λατινική Αμερική, αν πίνουμε τσάι είναι από την Κεϋλάνη ή από την Κίνα, το γιαπωνέζικο ίσως ραδιόφωνό μας μάς φέρνει τα νέα από όλο τον κόσμο. Τα ρούχα μας το ίδιο: έχουμε συνεχώς επάνω μας διαφορετικά μέρη του κόσμου. Κατά συνέπεια, το φαινόμενο της αλληλεγγύης είναι τέτοιο ώστε στο εξής, παρά τις επιμέρους διαφορές και ανισότητες, έχουμε θεμελιώδη προβλήματα ζωής και θανάτου που είναι κοινά για όλη την ανθρωπότητα: την απειλή του ατομικού πολέμου, που δεν έχει εκλείψει, την απειλή της διόσφαιρας, την παγκόσμια οικονομία, το AIDS, τα ναρκωτικά, κ.ά. Μπορούμε, λοιπόν, να προτείνουμε την έννοια της *κοινότητας στο πεπρωμένο (communaute de destin)*. Στο εξής έχουμε μια κοινή μοίρα, είτε πρόκειται για την καταστροφή είτε για τη σωτηρία (...).

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ

Αυτό που θέλησα να κάνω στη συνέχεια ήταν να συναρμόσω την έννοια της κοινότητας στο πεπρωμένο (ευρωπαϊκή ή ευρύτερα πλανητική) με μια προοπτική ανθρωπολογική, σχετικά πρόσφατη. Στην πραγματικότητα, μόλις από το 1960 καταλαβαίνουμε καλύτερα τι είναι η ανθρωπότητα. Φυσικά, μπορούσαμε ήδη από την εποχή του Δαρβίνου να σκεφτούμε ότι ο άνθρωπος κατάγεται από τον πίθηκο. Είχαμε την εντύπωση τότε ότι ο άνθρωπος είχε κρατήσει μόνο ανατομικές ομοιότητες με τα ανθρωποειδή και ότι διαφοροποιήθηκε από αυτά με ένα μαγικό ραβδί, επινοώντας τον πολιτισμό, το λόγο, την τεχνική. Όμως με την επανάσταση που προκάλεσαν οι γνώσεις οι σχετικές με την προϊστορία, ξέρουμε τώρα ότι η ανθρωποποίηση (hominisation) είναι μια περιπέτεια που αρχίζει στην Αφρική χάρι σε ένα φαινόμενο που υπεισήλθε δραματικά στην ιστορία της Γης. Μια κλιματική αλλαγή οδήγησε στην υποχώρηση του τροπικού δάσους εις όφελος της ξηρής σαβάνας. Και, όπως γνωρίζετε, οι δεινόσαυροι πρόγονοί μας που ζούσαν σε απόλυτη ασφάλεια πάνω στα δέντρα, αναγκάστηκαν να ζήσουν στη σαβάνα, και άρα να ψάξουν για τροφή, να κυνηγήσουν, με κίνδυνο να γίνουν οι ίδιοι λεία. Όλα αυτά οδήγησαν στη διποδία και στην ανάπτυξη των τεχνικών, που σποραδικά συναντάμε και στο χιμπατζή.

Επομένως, η ανθρώπινη περιπέτεια ξεκινά μέσα από τη γη. Η ανθρωπότητα ζει μια περιπέτεια από την οποία αναφύεται ως τέτοια (...). Είτε έχει, όπως υποστηρίζουν κάποιοι, μια κοινή προέλευση από την Αφρική είτε η ανθρωπότητα είναι προϊόν

συνεχών αναμίξεων, υπάρχει βαθύτατα η ιδέα ενός ανθρώπινου είδους, θα έλεγα, μάλιστα, μιας ανθρώπινης φύσης. Η ιδέα της ανθρώπινης φύσης κατακρίθηκε πολύ γιατί πιστεύαμε κάποτε ότι η ανθρωπότητα δεν είναι παρά πολιτισμός, αγνοώντας το βιολογικό χαρακτήρα του ανθρώπινου όντος. Είναι πολύ δύσκολο να καταλάβουμε τη σύνθετη φύση του ανθρώπου, που είναι συγχρόνως βιολογικό και πολιτισμικό ον. Με τον εγκέφαλο, ένα βιολογικό όργανο, και το πνεύμα, ένα ψυχολογικό φαινόμενο. Γενικά είναι δύσκολο να συλλάβουμε την ενότητα του ανθρώπινου είδους όταν αναλογιστούμε τη διαφορετικότητα των ατόμων, των γλωσσών και των πολιτισμών. Και, αντίστροφα, είναι πολύ δύσκολο να καταλάβουμε την πολλαπλότητα των πολιτισμών και των ανθρώπων όταν έχουμε μια ιδέα πολύ σχηματική της ανθρώπινης ενότητας. Γιατί το σημείο - κλειδί της ανθρώπινης φύσης είναι η ενότητα του πολλαπλού, η πολλαπλότητα της μονάδας. Επί παραδείγματι, ξέρουμε σήμερα, χάρι στις παρατηρήσεις που έχουν γίνει σε εκ γενετής κωφάλαλους, ότι το γέλιο, τα δάκρυα, το χαμόγελο δεν είναι πράγματα που προέρχονται από τη διδασκαλία, από την εκμάθηση δηλαδή του πολιτισμού, αλλά είναι έμφυτα ανθρώπινα φαινόμενα. Αν κάτι είναι οργανωμένο διαφορετικά είναι οι κώδικες, οι κανόνες σύμφωνα με τους οποίους σε έναν πολιτισμό το χαμόγελο επιβάλλεται ή απαγορεύεται ανάλογα με τις περιστάσεις και, αντίστοιχα, τα δάκρυα επιδεικνύονται ή αποκρύπτονται. Η έκφραση του φαινομένου ποικίλλει, το φαινόμενο είναι το ίδιο.

Συνειδητοποιούμε λοιπόν ότι η διαφορετικότητα και η μοναδικότητα είναι ο θεμελιακός πλούτος της ανθρωπότητας σε όλους τους τομείς. Η διαφορετικότητα είναι πολύ σπουδαίο αγαθό. Η βιολογική διαφορετικότητα είναι ο πλούτος των οικοσυστημάτων και της βιόσφαιρας. Στο πολιτικό επίπεδο μια δημοκρατία είναι ζωντανή μόνο αν έχει διάφορες απόψεις που αντιπαρατίθενται και συγκρούονται με βάση τους θεσπισμένους κανόνες. Από την άλλη πλευρά, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε αυτή τη βαθιά ενότητα, αυτή την κοινότητα ως προς τη φύση και την προέλευση. Έτσι, λοιπόν, φτάνω στο δεύτερο δεδομένο, ανθρωπολογικής τάξης: έχουμε κοινότητα στην προέλευση (*communaute d'origine*), η οποία πρέπει να αναζητηθεί στη γη.

(...) Εδώ και καιρό έχουμε εγκαταλείψει την ιδέα μιας μηχανικής εξέλιξης της ιστορίας, μιας εξέλιξης που έχει τους δικούς της νόμους και που προχωρά μονόδρομα προς όλο και πιο πολύπλοκες καταστάσεις. Ήδη ο Δαρβίνος, όταν διατύπωσε τη θεωρία του, είχε παρατηρήσει ότι η εξέλιξη δεν γίνεται προς μια μόνο κατεύθυνση, έχει χίλιες κατευθύνσεις. Και είναι μια αποφυάδα, μέσα από πολλές άλλες αποφυάδες, που έδωσε την ανθρωπότητα. Για να γίνει αυτό, χρειάστηκε μια σειρά από σημαντικά γεγονότα. Και πρώτα απ' όλα η Γη, η οποία, σύμφωνα με την επικρατέστερη υπόθεση, σχηματίστηκε από τα θραύσματα ενός ήλιου που προϋπήρξε του δικού μας και ο οποίος εξερράγη. Με άλλα λόγια, η Γη υπήρξε αρχικά ένας κοσμικός σκουπιδοτενεκές, πράγμα που επιβεβαιώνει τη ρήση του Ηράκλειτου ότι «δεν υπάρχει τίποτα πιο όμορφο από ένα σωρό σκουπίδια βαλμένα στην τύχη». Στην πραγματικότητα, ύστερα από εκατομμύρια χρόνια, ο σωρός αυτός αυτοοργανώθηκε - το εσωτερικό μέρος έγινε το πιο πυκνό και ζεστό, δημιουργήθηκε ένας φλοιός ανάμεσα στους ωκεανούς - και μέσα στις θύελλες και τις καταιγίδες δημιουργήθηκε η ζωή. Η ζωή προήλθε από τη Γη και οι περιπέτειες της ζωής εξαρτώνται από τις περιπέτειες της Γης.

Έλεγα λίγο πριν ότι αν δεν είχε υπάρξει η κλιματική αλλαγή εις όφελος της σαβάνας, πιθανώς να βρισκόμαστε ακόμη, ευτυχώς ίσως, πάνω στα δέντρα τρώγοντας μπανάνες. Αναλογιστείτε επίσης την εξαφάνιση των δεινοσαύρων. Ξέρουμε σήμερα ότι δεν ήταν ένα φυσικό γεγονός, αλλά ένα «ατύχημα». Είτε οφείλεται σε πτώση μετεωρίτη είτε σε γιγαντιαία ηφαιστειακή έκρηξη, είναι κατακλυσμικής φύσης. Από την εξαφάνιση των δεινοσαύρων επωφελήθηκαν οι πρόγονοί μας, που μπόρεσαν να αναπτυχθούν, να μεγαλώ-

σουν, να κατοικήσουν στη θάλασσα και την ξηρά. Αν, λοιπόν, κοιτάξουμε πίσω στο παρελθόν, συνειδητοποιούμε σε ποιο βαθμό η μοίρα μας είναι άρρηκτα δεμένη με τη Γη. Σήμερα, η οικολογική συνείδηση μάς βοηθά να καταλάβουμε ότι καταστροφή της διόσφαιρας ισοδυναμεί με αυτοκτονία. Να λοιπόν το δεύτερο δεδομένο. Τι είναι μια πατρίδα; Είναι μια κοινότητα ως προς την προέλευση και ως προς το πεπρωμένο. Μέσα στην έννοια της πατρίδας υπάρχει πάντα η έννοια της μητρότητας. Ο γαλλικός εθνικός ύμνος ξεκινά λέγοντας «Allors enfants de la patrie!». Όμως δεν μπορεί να υπάρξει αδελφότητα χωρίς μητρότητα, είμαστε αδελφοποιημένοι από τη Μητέρα - Πατρίδα. Καταλαβαίνουμε εδώ την ιστορική αδυναμία του διεθνισμού. Όλες οι διεθνείς προσέκρουσαν στην ιδέα του έθνους. Στις παραμονές του Α' παγκοσμίου πολέμου υπήρχαν δύο μεγάλα σοσιαλιστικά κόμματα διεθνιστικά, που με την απαρχή του πολέμου έσπευσαν, στη Γαλλία και τη Γερμανία, να έρθουν με το μέρος των ομοίων τους, ξεχνώντας τα περί διεθνιστικής αδελφότητας. (...)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ «ΑΠΩΛΕΙΑ»

Το τρίτο στοιχείο στο οποίο θέλω να αναφερθώ είναι αυτό που θα αποκαλέσω *κοινότητα στην «απώλεια»* (*communauté de perdition*). Είμαστε «χαμένοι» κατά δύο έννοιες: Πρώτον, γιατί υπήρξε μια επισημιακή επανάσταση μπροστά στην οποία η κοπερνίκεια επανάσταση ωχρία: πρόκειται για την επανάσταση που ήρθε από την αστροφυσική στη δεκαετία του '60. Χάρη στην αστροφυσική ανακαλύψαμε ότι υπάρχουν χιλιάδες γαλαξίες και ότι επιπλέον το σύμπαν βρίσκεται σε διαστολή, δηλαδή οι γαλαξίες απομακρύνονται ο ένας από τον άλλο. Κατά συνέπεια, η προεξέχουσα θέση που μετείχε η Γη στο σύστημα του κοπερνίκου χάθηκε για πάντα: ο ήλιος μας δεν είναι παρά ένας μικρός ήλιος μέσα σε έναν περιφερειακό γαλαξία, ο οποίος απομακρύνεται μακριά από τους άλλους γαλαξίες σε ένα σύμπαν που δεν έχει κέντρο. Επομένως, είμαστε «χαμένοι» μέσα σε αυτό το γιγαντιαίο σύμπαν.

(...) Στην «απώλεια» αυτή προστίθεται το γεγονός ότι δεν ξέρουμε να ποιο λόγο το σύμπαν έχει γεννηθεί, δεν ξέρουμε πού ακριβώς παγαίνει - άλλοι λένε ότι θα διασταλεί επ' άπειρο, άλλοι ότι θα πανασυσταλεί. Μέσα σε αυτό το ακατανόητο σύμπαν δεν καταλαβαίνουμε γιατί έχουμε γεννηθεί και γιατί πρέπει να πεθάνουμε. Μας έχουν πειδώς εξηγήσει ότι αυτό γίνεται βάσει του 2ου θεωρήματος της θερμοδυναμικής, αλλά η εξήγηση αυτή δεν ικανοποιεί τις ανησυχίες και τις αναζητήσεις μας. Επομένως, όχι μόνο είμαστε «χαμένοι» μέσα στο σύμπαν, αλλά και προοριζόμαστε να χαθούμε. Εδώ λοιπόν υπεισέρχεται η έννοια της *κοινότητας στην «απώλεια»*, στοιχείο που θα κλείσει να μας αδελφοποιεί. Σε αντίθεση με τη θρησκεία της σωτηρίας που μας λέει: «να είστε αδελφοί για να σωθείτε μετά το θάνατο, για να αναστηθείτε», λέμε: «ναι, υπάρχει ο θάνατος και άρα η ζωή είναι φθιμένη». Αν είχαμε συνείδηση του ότι κάθε ανθρώπινο όν είναι φθιτό, θα συμπονούσαμε ο ένας τον άλλο, και η συμπόνια αυτή θα είχε πολύ περισσότερο βάθος απ' ό,τι η αγάπη προς τον πλησίον, γιατί η συμπόνια είναι κάτι πολύ πιο συγκεκριμένο. Όταν, για παράδειγμα, βλέπουμε στην τηλεόραση παιδιά και γυναίκες που πεθαίνουν από την πείνα ή τους βομβαρδισμούς στο Σεράγεβο κ.ά., νιώθουμε τον ανθρώπινο πόνο. Έτσι και η τρίτη έννοια ενισχύει την ιδέα της «Γης - Πατρίδας».

(...) Βεβαίως, η ιδέα της αδελφότητας στην οποία αναφέρομαι δεν είναι καθόλου καινούργια: όλες οι μεγάλες θρησκείες την επικαλέστησαν, το ίδιο και ο ουμανισμός ή ακόμη και ο διεθνισμός. Αν κάτι είναι καινούργιο, είναι νομίζω ότι όλες αυτές οι ανθρωπιστικές ιδέες βασίστηκαν σε έναν κοσμοπολιτισμό χωρίς ρίζες (...). Αντίθετα, ο πολίτης ου πλανήτη για τον οποίο μιλώ έχει ρίζες συγκεκριμένες και βαθιές. Το σύμπαν δεν είναι κάτι γενικό, αλλά κάτι μοναδικό. Πρέπει επίσης να τονίσουμε τη μοναδικότητα της Γης ως προς τους άλλους γνωστούς πλανήτες: ένας μόνο τόπος είναι διώσιμος για μας είναι η ιδέα της κοινής κατοικίας».

Υπάρχει από τη μια η ενότητα του ανθρώπινου όντος διαμέσου της ιστορίας και από την άλλη η εντυπωσιακή πολλαπλότητα πολιτισμών, γλωσσών, πεποιθήσεων. Η δυσκολία έγκειται στο να θεωρήσουμε από κοινού τα δύο αυτά στοιχεία, που συνιστούν την ανθρώπινη πραγματικότητα...

ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΥΠΕΡ ΤΟΥ «ΑΠΙΘΑΝΟΥ»

(...) Αν δεν βρούμε σύντομα μια φόρμουλα συνεργασίας, θα γλιστρήσουμε προς το χάος, τον πόλεμο, τη βαρβαρότητα. Αυτή τη στιγμή υπάρχει πάλι ανάμεσα στις δύο αρχές. Το μέλλον θα μας πει σε ποια κατεύθυνση θα προχωρήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο πλανήτης γενικότερα.

Κλείνοντας, θέλω να κάνω δύο τύπου παρατηρήσεις. Η πρώτη σχετίζεται με το πώς να αναπτύξουμε τη συνείδηση της «Γης - Πατρίδας». Κάθε νέα ιδέα που εμφανίζεται είναι αρχικά αποκλίνουσα. Δεν μπορεί να φανταστεί πώς θα διαδοθεί τρεις αιώνες αργότερα. Πάντως, η αντίληψη των πραγμάτων που υπερασπιζόμαστε απαιτεί ριζική αλλαγή του τρόπου σκέψης, δεδομένου ότι στο σχολείο μαθαίνουμε να διαχωρίζουμε τα πράγματα και όχι να τα συνενώνουμε. Το πρόβλημα επιδεινώνεται με την εξειδίκευση, στον επιστημονικό και τεχνικό τομέα. Οι τομείς είναι στεγανοποιημένοι, απομονωμένοι ο ένας από τον άλλο, πράγμα που έχει αποτέλεσμα να έχει καθένας κάποιες ικανότητες σε έναν αυθαίρετα προσδιορισμένο τομέα και να χάνει τη συνολική εποπτεία. Ορθή σκέψη όμως σημαίνει σκέψη ικανή να τοποθετεί τις γνώσεις στο ευρύτερο συγκείμενο και να γενικεύει. Αν δεν υπάρξει αλλαγή του τρόπου σκέψης, φοβάμαι ότι δεν θα είμαστε σε θέση να αντιμετωπίσουμε τα μεγαλύτερα προβλήματα που τίθενται.

Η δεύτερη παρατήρηση σχετίζεται με το ρεαλισμό. Έχει ειπωθεί ότι η ιδέα της «Γης - Πατρίδας» δεν είναι ρεαλιστική. Μα τι είναι ο ρεαλισμός; Στα τέλη του 1941, ο ρεαλισμός σήμαινε να αποδεχτούμε την επικράτηση της Γερμανίας και να συνεργαστούμε με τους κατακτητές. Όμως ένα χρόνο μετά, οι συνθήκες άλλαξαν: η Αμερική μπήκε στον πόλεμο, άλλες δυνάμεις ενεργοποιήθηκαν, η κατάσταση άρχισε να ανατρέπεται. Ρεαλισμός λοιπόν δεν είναι να θεωρήσουμε ότι κάτι που υπάρχει σε μια δεδομένη χρονική στιγμή θα διαρκέσει για πάντα. Υπάρχει το «πιθανό» και το «απίθανο». (...) Όταν σκέφτομαι το μέλλον, νομίζω ότι πρέπει να στοιχηματίσουμε υπέρ του «απίθανου». Για σας τους Έλληνες η έννοια αυτή είναι οικεία: «απίθανη» ήταν η νίκη στους μηδικούς πολέμους, «απίθανη» η νίκη των Αθηναίων στο Μαραθώνα και τη Σαλαμίνα.

(...) Με τη «Γη - Πατρίδα» δεν προτείνω κάποια συνταγή, αλλά μια καινούργια πράξη που πρέπει να συνοδευτεί με μια ριζική αλλαγή στον τρόπο σκέψης. Προτείνω δηλαδή να σκεφτόμαστε και να δρούμε μέσα στην πολιτεία, πάνω στον πλανήτη, με καλύτερο τρόπο. Τελειώνω, λοιπόν, με τα αντιθετικά σχόλια που έχουν γίνει για το βιβλίο μου: άλλοι λένε ότι είναι απλοϊκά αισιόδοξο, άλλοι - κυρίως λόγω της ιδέας της «απώλειας» - τρομερά απαισιόδοξο. Πιστεύω επιγραμματικά ότι πρέπει να δεχτούμε το πεπρωμένο μας, αλλά συγχρόνως οφείλουμε να βρούμε στοιχεία αισιοδοξίας σε ένα φόντο απαισιοδοξίας. Η ιδέα του κινδύνου ίσως μπορεί να βοηθήσει να βρούμε τη λύση.

Απόδοση από τα γαλλικά:
Ελένη Καραντζόλα

ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ

δεν γυρίζει πίσω

Ο εθνικά υπερήφανος.

Το τι εθνική υπερηφάνεια μας γέμισε πάλι ο Ανδρέας Παπανδρέου, με την επίσκεψή του στην Αμερική, δεν λέγεται. Μας φόρτωσε μεγάλες προσδοκίες, μας έκανε εθνικά υπερήφανους με τα λόγια, όπως άλλωστε το συνηθίζει, για να προσγειωθεί στην αντίπερα του Ατλαντικού όχθη και εκεί, κάνοντας το άσπρο μαύρο, να προσπαθεί να πείσει πως στην επιστροφή του δεν θα έλθει με άδεια και με δεμένα χέρια.

Κι αν έκανε θυσίες για να καταφέρει μια εμφάνιση δυναμικού ηγέτη στο πλευρό του πλανητάρχη Κλίντον... Μέχρι και από το σύνηθες πρόγραμμά του βγήκε, της ασφαλούς ιδιώτευσης στα του οίκου του, ανάμεσα στις αραιές δημόσιες εμφανίσεις που του τις επιβάλλει η πρωθυπουργική του ιδιότητα. Δημόσιες εμφανίσεις περισσότερες, τώρα. Λόγοι, μετακινήσεις, κανάλια, μέχρι και τριών τετάρτων ορθοστασία μπροστά στους δημοσιογράφους, δίπλα στον θαλερό αμερικανό πρόεδρο.

-Είναι ίσως ο μοναδικός λόγος που μας κάνει να αισθανόμαστε εθνικά υπερήφανοι. Μπράβο αντοχή, το θηρίο - σημείωνε ο Αγάθων, έμπλεως υπερηφανείας, αν και με πολύ σκεπτικισμό διατυπωμένη.

Νίκη!

Αν ο Αγάθων εκφράζει τις επιφυλάξεις του, κάποιοι άλλοι δεν ξέρουν πώς να συγκρατήσουν τον ενθουσιασμό τους. Αυτοί είναι εθνικά υπερήφανοι, αναφανδόν. Ανάμεσά τους, πολλοί δημοσιογράφοι που καλύπτουν το ταξίδι (ή σχολιάζουν τα αποτελέσματά του). Τέτοιας υπερηφανείας άνθρωποι κατάφεραν, πρόσφατα, να αναλάβουν τη διεύθυνση της εφημερίδας *Νίκη*. Η οποία, υπερθεματίζοντας, κυκλοφόρησε το Σάββατο που μας πέρασε με πρωτοσέλιδο τίτλο ανεπανάληπτο: «Ανδρέας: Ακου να δεις, Μπιλ».

Τσάι και συμπάθεια

Αν οι χαβαλέδες της Νίκης είναι απλώς αστείοι, ο σοβαρός συντάκτης του

Βήματος σίγουρα εν ευθυμία διατελούσε, όταν έστειλε στην εφημερίδα του ανταπόκριση για τη συνάντηση Δήμητρας - Χίλλαρυ, στο περιθώριο της συνάντησης των προέδρων. Απόσπασμα της συγκεκριμένης ανταπόκρισης αναδημοσιεύουμε προν ευθυμίας και των αναγνωστών μας:

«Είναι και δύο νέες, πολιτικοποιημένες και δυναμικές. Εχουν και οι δύο συμβάλει στην επιτυχία των ανζύγων τους. Ενδιαφέρονται και οι δύο για τα ίδια πράγματα, και είναι παιδιά της ίδιας γενιάς που σάρωσε την Ευρώπη και την Αμερική στις δεκαετίες του '60 και '70. Ήταν μάλλον αναπόφευκτο να συμπαθήσουν η μία την άλλη.

Αυτό και έγινε με την κυρία Χίλαρι Κλίντον και την κυρία Δήμητρα Λιάνη - Παπανδρέου. Αλλωστε, το ότι ταιριάζουν φάνηκε κατευθείαν μόλις η κυρία Χίλαρι Κλίντον, στις 9 το πρωί, υποδέχτηκε την κυρία Παπανδρέου, στην είσοδο των ιδιαίτερων διαμερισμάτων του προέδρου στον Λευκό Οίκο.

Με μπεζ ταγέρ Αρμάνι η κυρία Παπανδρέου, με μαύρη μίντι φούστα, ψηλά τακούνια και ροζ ζακέτα Σανέλ η κυρία Κλίντον: υπήρχε κάτι το ταιριαστό στις δυο "πρώτες κυρίες"....».

— Αχ, πού 'σουν νιότη...

Ζαρτιέρες

Νεκρός βρέθηκε στην οδό Φυλής αρχιμανδρίτης, περιβεβλημένος μόνο ζαρτιέρες, και μάλιστα σε στάση που ενέβαλε εις αιδώ τα όργανα του κυρίου Παπαθεμελή -όπως τουλάχιστον μετέδωσαν τα ραδιοτηλεοπτικά δελτία Πέρα από μια τελετουργική εισαγωγή στο μυσταγωγικό κλίμα της Μεγαλοβδομάδας, το συμβάν θα πρέπει να εμβάλει σε σκέψεις πολλούς εθναμύντορες, που θεωρούσαν ότι τέτοιοι άδοξους θανάτους επιφυλάσσει μοίρα μόνο στους Αγγλοσάξωνες. Πριν απ' όλους, συλλυπούμαι τον δημοσιογράφο κύριο Γιώργο Τράγκα, ο οποίος, στο πλαίσιο της επιβράβευσης αρρενωπότητας, η οποία διέπει τη φυλή μας, δεν παραλείπει να αναφέρεται στους Αγγλους βουλευτές με το προσωνύμιο «ζαρτιέρες».

Σύνθημα

Παλιό σύνθημα, που περιέφεραν τα φρικιά άλλων καιρών, στις κάποτε ζωηρές αίθουσες των πορνοκινηματογράφων της πρωτεύουσας, όταν τα βουκολικά ήθη υπερτερούσαν επί της οθόνης των αποκυρηγμένων εθίμων του σεξουαλικά συνέρχεσθαι: -Ζαρτιέρες, ζαρτιέρες -και όχι ζαρντινιέρες!

Αλληλογραφία

Τακτικός αναγνώστης, μας έστειλε π παρακάτω επιστολή, συνοδευόμενη από το απόκομμα με τη φωτογραφία τη λεζάντα που δημοσιεύουμε: «Αγαπητό **ΑΝΤΙ** με αφορμή το άρθρο σου για το νερό του Καματερού, σου στέλνω ένα ακόμα μικρό δείγμα της δημοσιογραφίας Καψή (Νέα). Είναι το κοριτσάκι που τρώει το φελιζόλ για να κορέσει την πείνα του, μετά τους σεισμούς του Φεβρουαρίου 81. Νομίζω ότι το στήσιμο της φωτογραφίας φωνάζει». Φωνάζει -αλλά ποιος το ακούει, αγαφίλε; Καλή Ανάσταση.

τιμή της Βασίλης Κασσιανού

ΝΟΤΙΟΣ ΑΦΡΙΚΗ: ΞΗΜΕΡΩΝΕΙ

Οι πρώτες ελεύθερες εκλογές στη Νότιο Αφρική που διεξάγονται αυτή την εβδομάδα θέτουν τέρμα στο θεσμοθετημένο ρατσισμό, στο σύστημα των φυλετικών διακρίσεων (απαρτχάιντ) που ιστορικά πρέπει να τοποθετηθεί στην ίδια κατηγορία με το ναζισμό και το φασισμό. Ο ιδεολογικός ρατσισμός τεπαινήθηκε και βρήκε τη λογική εφαρμογή του σ' αυτό το σύστημα απάνθρωπο και εξοντωτικό. Η εξουσία των λευκών επί των μαύρων και «εγχρώμων». Ανανταξή χρόνια αργότερα, το σύστημα αυτό, θεωρείτο τόσο σταθερό και ακλόνητο όσο και ομουνιστικά καθεστώτα, καταρρέει σαν χάρσ πύργος. Κι είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η ήρρηση αυτή συντελέστηκε με θυσίες και αίμα. Από 13.000 είναι οι νεκροί από το 1990, όταν μοποιήθηκε το κόμμα του Μαντέλα. Και το ιρεί ακόμη, καθώς τόσο οι ακροδεξιοί λευκοί και άλλοι εχθροί μιας νέας δημοκρατικής νοτιορικανικής πολιτείας κάνουν ό,τι μπορούν για πονομεύσουν την εκλογική διαδικασία.

Άθε πολιτική συγκυρία και κάθε κατάσταση α τις δικές της πολιτικές διευθετήσεις. Ένα ρικό σύστημα βασισμένο στις αρχές της απλής λογικής θα επιτρέψει στα 21 εκατ. περίπου των οφόντων, από τους οποίους μόνο τα 3,5 εκατ. ι λευκοί, να προσέλθουν στις κάλπες, να εκλέτα 400 μέλη της Εθνοσυνέλευσης και να συμμεουν απευθείας στη διακυβέρνηση της χώρας. εκαεννέα κόμματα διεκδικούν την ψήφο του, όπου ο αναλφαριθμητισμός ανέρχεται σε υψηλά οστά μεταξύ των μαύρων, με πιθανό αποτέλεμεγάλο αριθμό άκυρων ψηφοδελτίων και πολσως «εκπλήξεις». Η κυβέρνηση θα είναι μετακή, με κύριο καθήκον τη σύνταξη ενός συντάγς μέχρι το 1995, εκτός κι αν κάποιο κόμμα ίσει άνω του 66% του συνόλου των ψήφων. εν υπάρχει αμφιβολία ότι το Αφρικανικό Κο-

Οριστικό τέλος του θεσμοθετημένου ρατσισμού. Η Νότιος Αφρική στις κάλπες γυρίζει ιστορική σελίδα.

γκρέσσο του Μαντέλα θα κερδίσει τις εκλογές με συντριπτική πλειοψηφία και θα φέρει τον ίδιο στη θέση του προέδρου της χώρας.

Τα προβλήματα, όμως, που έχει να αντιμετωπίσει η νέα κυβέρνηση είναι πολλά και σύνθετα. Δεν είναι μόνο τα δίκαια αιτήματα των μαύρων και οι προσδοκίες τους για μια καλύτερη ζωή. Τα περιθώρια, όμως, του Μαντέλα είναι περιορισμένα και μέσα σ' αυτά θα πρέπει να κινηθεί με σύνεση, αν πρόκειται να επιτύχει στον τομέα της οικονομίας, πράγμα που θα του επιτρέψει, αργά μεν αλλά σταθερά, να βελτιώσει τη μοίρα των μαύρων.

Αλλά δεν είναι μικρότερης σημασίας τα πολιτικά προβλήματα. Όχι μόνο λόγω της πολιτικής βίας και της τρομοκρατίας των λευκών εξτρεμιστών που θα υπονομεύουν συνέχεια τη νέα κυβέρνηση, αλλά και λόγω των 11 εθνοτικών μειονοτήτων, των οποίων η συμμετοχή στην εξουσία πρέπει να εξασφαλιστεί για να διατηρηθεί η ειρήνη και η συνοχή του νέου καθεστώτος. Οι αποκλεισμοί φέρουν την αντίδραση και τη σφαγή. Ήδη, ο αρχηγός των πολυάριθμων Ζουλού, Μπουντελέζι, απαιτεί συνομοσπονδιακή κρατική δομή και μόλις την τελευταία στιγμή συγκατένευσε σε πολιτικό συμβιβασμό για συμμετοχή στις εκλογές, πράγμα που απέτρεψε ένα πολύ πιθανό αιματηρό εμφύλιο πόλεμο.

Τα υπαρκτά αυτά προβλήματα απαιτούν φωτισμένη ηγεσία και σύνεση, ώστε να μην επαναληφθούν τα λάθη άλλων αφρικανικών κρατών που απέκτησαν μεν την ανεξαρτησία τους πριν από δεκαετίες, μαστίζονται όμως από τη φτώχεια και από στυγνά στρατιωτικά καθεστώτα.

Για τους μαύρους της Νότιας Αφρικής ξημερώνει μια καινούργια μέρα, γεμάτη υποσχέσεις για μια καλύτερη ζωή ως ισότιμοι πολίτες σε μια πολυεθνική, δημοκρατική πολιτεία. Εύχεται κανείς η χώρα αυτή να γυρίσει πράγματι μια νέα σελίδα στην ιστορία της.

Σέρβος πολεμιστής ξυρίζεται σε ανάπαυλα του πολέμου κοντά στο Γκόραζντε

Η πολιτική των τηλεσιγράφων

του Βασίλη Καπετανγιάννη

Νέος γύρος του πολέμου νεύρων στη Βοσνία, καθώς το ΝΑΤΟ εξέδωσε δεύτερο τηλεσίγραφο προς τους Σέρβους της Βοσνίας σχετικά με το Γκόραζντε παρόμοιο μ' εκείνο του Σεράγεβο. Πράγμα που στην πράξη σημαίνει ότι οι σερβικές δυνάμεις θα πρέπει να αποσύρουν τα βαρέα όπλα τους σε απόσταση 20 χιλιομέτρων από το Γκόραζντε υπό την απειλή μαζικών αεροπορικών βομβαρδισμών. Ταυτόχρονα, εκτυλίσσονται νέες διπλωματικές προσπάθειες, ώστε οι Σέρβοι να καθήσουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.

Σπάνια μπορεί κανείς να επισημάνει πλέον κάποια αναφορά στα διπλωματικά σχετικά με το δίκαιο των διεθνών θέσεων. Έχουν εγκαταλειφθεί όλα τα προσχήματα. Ρεπορτάζ και αρθρογραφία βομβαρδίζουν συνήθως την κοινή γνώμη πιέζοντας για αποφασιστική δράση εναντίον των Σέρβων της Βοσνίας. Οι ίδιοι όμως λόγοι που μέχρι τώρα έμποδισαν τη μαζική επέμβαση των δυτικών δυνάμεων από στεριά, αέρα και θάλασσα εξακολουθούν να υφίστανται: κι είναι ο κόσμος σε ζωές, οι αντιδράσεις της Μόσχας η τυχόν μακρόχρονη εμπλοκή, οι κινήσεις

νίκευσης του πολέμου, η απουσία κεντρικού πολιτικού στόχου.

Υπό την πίεση όμως των ΜΜΕ και της κοινής γνώμης, οι δυτικές κυβερνήσεις και ο ΝΑΤΟ θέλουν να δείχνουν ότι κάτι κάνουν. Στόχος του δεύτερου αυτού τελεσιγράφου του ΝΑΤΟ είναι και πάλι η άσκηση πίεσης προς τους Σέρβους της Βοσνίας να προσέλθουν σε διαπραγματεύσεις. Υπό την απειλή των όπλων κινούνται παράλληλα οι διπλωματικές πρωτοβουλίες.

Η στρατιωτική ηγεσία του ΝΑΤΟ έχει εξεργαστεί λεπτομερώς σχέδια για αεροπορικές επιδρομές κατά των Σέρβων τέτοιας ζορικής κλίμακας ώστε «οι Σέρβοι να μην το χάσουν ποτέ», σύμφωνα με τα λόγια αξιωματούχου του ΝΑΤΟ. Η χρήση μαζικής αεροπορικής ισχύος θα κλιμάκωνε επικίνδυνα τον πόλεμο αλλά οι στρατιωτικοί του ΝΑΤΟ πιστεύουν ότι μόνο αυτός ο τρόπος είναι ικανός να φέρει επιθυμητά αποτελέσματα, μολονότι παραμένουν οι αμφιβολίες και για τη στρατιωτική αποτελεσματικότητα του εγχειρήματος, λόγω της διαμόρφωσης του εδάφους και της τακτικής ικανότητας των σερβικών δυνάμεων, και για την πολιτική σκοπιμότητα.

Επιπλέον, οι δυτικές δυνάμεις και το ΝΑΤΟ γνωρίζουν ότι μια τέτοια κλιμάκωση του πολέμου θα τίναζε στον αέρα τις προϋποθέσεις εγκατάστασης στρατηγικής σχέσης με τη Βοσνία, μέσω του σχεδίου του ΝΑΤΟ «Σύμβαση για την ειρήνη». Για πολλούς λόγους, οι Ρώσοι δεν είναι δυνατόν να εγκαταλείψουν τους Σέρβους ή τα συμφέροντά τους στην περιοχή, μολονότι φυσικά η στήριξη που παρέχουν δεν είναι άνευ όρων. Η Ρωσία, παρά το γεγονός ότι έχει πλέον πολλές αρτήσεις απ' τη Δύση και σταθμίζει σοβαρά τις κινήσεις της γνωρίζοντας τα σημερινά όρια, εξακολουθεί να παραμένει μέρος εξίσωσης και παράγοντας που δεν μπορούν να αγνοήσουν.

Πιέσεις και φόβοι

Η προσοχή των ΜΜΕ είναι στραμμένη στην εμφύλια σύρραξη στη Βοσνία, οι αραβικές χώρες να απαιτούν στήριξη των Μουσουλμάνων έναντι ανταλλαγμάτων και η κοινή γνώμη να συγκινείται, Ευρώπη και Αμερική αισθάνονται συνέχεια την πίεση να κάνουν κάτι» από «ηθική» και «ανθρωπιστική» υποχρέωση. Το γεγονός, βέβαια, κανείς δεν κουνάει το δαχτυλάκι του για τον πόλεμο που διεξάγεται εκεί έχει καλέσει πάνω από 500.000 θύματα, ούτε κανείς ενθυμείται ούτε κανένα συγκινεί.

Είναι κάπως απόμακρο το Σουδάν κι όχι μπροστά στην πόρτα μας.

Αλλά και πάλι στο βαθμό που οι δυτικές κυβερνήσεις αρνούνται να πουν στην κοινή γνώμη των χωρών τους τι πραγματικά συνεπάγεται μια στρατιωτική επέμβαση για τη λύση του προβλήματος (ποια άραγε λύση;) είναι καταδικασμένες στη λήψη ημίμετρων και στην απειλή βίας που γνωρίζουν ότι δεν λύνει οριστικά το πρόβλημα. Από την άλλη μεριά, κανείς δεν είναι βέβαιος ότι η κατάσταση δεν μπορεί να ξεφύγει από κάθε έλεγχο κι ότι η χρήση μαζικής βίας και η κλιμάκωση της επέμβασης δεν μπορεί να οδηγήσει σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις. Τα διλήμματα και οι φόβοι παραμένουν παρά την ανάγκη αξιόπιστης διάταξης των στρατιωτικών δυνάμεων και επίδειξης ισχύος, παρά τις μπλόφες.

Σερβικοί υπολογισμοί

Ο πόλεμος αυτός που έχει κοστίσει τη ζωή εκατοντάδων χιλιάδων αθώων πρέπει να σταματήσει. Η συνέχισή του είναι αμφίβολο αν μπορεί να προσκομίσει περισσότερα στρατιωτικά κέρδη στους Σέρβους της Βοσνίας από τα ήδη κεκτημένα. Αλλά, ακόμα κι αν αυτό ήταν δυνατό, και πάλι θα ήταν υποχρεωμένοι να παραχωρήσουν εδάφη στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων εφ' όσον αυτό αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο κάθε συμφωνίας ειρήνης, επειδή θεωρείται απαραίτητο για τη «διωσιμότητα» του μουσουλμανικού κράτους.

Οι επιλογές στενεύουν. Είτε ο πόλεμος θα κλιμακωθεί (με την άρση του εμπάργκο όπλων και τον πλήρη εξοπλισμό των Μουσουλμάνων, με τη συμμαχία Μουσουλμάνων - Κροατών είτε με εμπλοκή στρατιωτικών δυνάμεων του ΝΑΤΟ) είτε θα βρεθεί λύση με ειρηνικά, διπλωματικά μέσα. Οφείλει κανείς να γνωρίζει ότι ανάλογα με τη συγκυρία έστω και μια ολιγότερο καλή συμφωνία είναι προτιμότερη από έναν μακροχρόνιο αιματηρό πόλεμο φθοράς που δεν κερδίζεται.

Οι Σέρβοι της Βοσνίας πρέπει να αντιληφθούν ότι την ειρήνη έχουν ανάγκη όλοι, ότι ο χρόνος εργάζεται εναντίον τους, και κατά συνέπεια δεν είναι λογικό να αναμένει κανείς ότι στο προσεχές μέλλον η διαπραγματευτική τους θέση θα βελτιωθεί σημαντικά. Δεν υπάρχει περίπτωση η διεθνής κοινή γνώμη να μεταστραφεί και να καταλάβει τη δική τους θέση και τα δικά τους επιχειρήματα ούτε οι δυτικές δυνάμεις να απειπλάκουν. Όλα τα μέτρα είναι «καταδικασμένα» όχι μόνο να φέρουν την ειρήνευση αλλά και να βρουν τρόπους να ζήσουν και να συνυπάρξουν ειρηνικά.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΚΛΑΣΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σειρά: ΛΑΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ

MARCEL BRION
Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ
ΣΤΗ BIENNE

PATRICK BARBIER
Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ
ΣΤΗΝ ΟΠΕΡΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ιπποκράτους 8, 106 79
Τηλ.: 36.27.318

Το Παρίσι υπήρξε ανέκαθεν συνυφασμένο με τους μπουκινίσι στις όχθες του Σηκουάνα και τους κλοσάρ στις πλατείες και το μετρό. Η ζωή στο δρόμο, η φτώχεια και η περιθωριοποίηση, είχαν λάβει εδώ μian ποιητική χροιά, ανάμνηση των «καταραμένων ποιητών», του Βερλαίν, του Ρεμπώ, του Ζερμαίν Νουβώ που επέλεγαν να ζήσουν στο δρόμο στην αναζήτηση μιας οπτασίας ή με τη δίψα της Λύτρωσης. Στις μέρες μας, η σχεδόν ρομαντική εικόνα της ζωής στο δρόμο έχει ξεθωριάσει: δεν αντικατοπτρίζει πια μια επιλογή αλλά την έλλειψη επιλογών. Στο δρόμο κατοικούν κατά δεκάδες χιλιάδες οι SDF, όπως τους αποκαλούν κατ' ευφημισμό (les Sans Domicile Fixe: οι χωρίς μόνιμη κατοικία). Κυρίως άνεργοι, νέοι ή μεσήλικες, αυτοί που δεν κατάφεραν να βρουν ακόμη δουλειά ή αυτοί που μόλις την έχασαν. Κι επίσης οι τοξικομανείς, αυτοί που απέτυχαν στην προσωπική τους ζωή, οι κάθε είδους αποκλεισμένοι.

Μια νέα κοινωνική πραγματικότητα

Ασφαλώς το πρόβλημα των αστέγων δεν είναι καινούριο. Η πρώτη δημόσια παρέμβαση

Στο δρόμο, σε παραπήγματα, σε σκηνές...

ση του αβά Πιέρ υπέρ εκείνων που αντιμετωπίζουν πρόβλημα στέγης χρονολογείται από το 1954 –μια έκκληση για βοήθεια που έμελλε να ανανεώνεται κάθε χρόνο με όλο και περισσότερη θέρμη. Αν κάτι είναι καινούριο, είναι η έκταση που έχει πάρει τα τελευταία χρόνια αυτό το κοινωνικό φαινό-

μενο, σε σημείο που να αποτελεί πλέον κοινωνική πληγή. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του 1990, υπήρχαν στη Γαλλία 400.1 άστεγοι. Άλλες πηγές ανεβάζουν τον αριθμό αυτό στο 1% του γαλλικού πληθυσμού κατάσταση είναι ακόμη πιο εκρηκτική εκτός από τους αστέγους συνυπολογίζονται αυτοί που στεγάζονται προσωρινά εστίες ή κέντρα περίθαλψης, καθώς και αυτοί που κινδυνεύουν να βρεθούν χωρίς στέγη στο εγγύς μέλλον. Η κατάσταση των αστέγων θεωρείται κρίσιμη όχι μόνον στην περιφέρεια του Παρισιού, αλλά και στις περιφέρειες της Μασσαλίας, της Λυών ή της Τουλούς.

Αν τα τελευταία χρόνια το πρόβλημα στέγης είναι τόσο οξύ, είναι ασφαλώς γι συναντά και τρέφεται από το πρόβλημα ανεργίας. Όταν η ανεργία χτυπάει, τίθεται ταυτόχρονα και το πρόβλημα της στέγης. Λέγεται ότι ο Ζωρζ Πομπιντού φοβόταν επανάσταση, αν ο αριθμός των ανέργων περνούσε στη Γαλλία τους 500.000. Με περισσότερα από 3 εκατ. άνεργους σήμερα, υπήρξε ούτε επανάσταση ούτε κοινωνική έκρηξη, αλλά μόνο μια αργή καθίζηση κοινωνίας.

Αυτό που σοκάρει τον παρατηρητή είναι ότι εν τέλει κανείς δεν είναι προφυλαγμένος έναντι μιας πιθανής περιθωριοποίησης. Κι εκεί κάτι ελάχιστο, μια αποτυχημένη οικονομική επένδυση, μια αρρώστια, μια οικονομική ατυχία, τα χρόνια που περνούν απλώς τα κιτρινισμένα από το κάπνισμα χτυλά που ενοχλούν τον εργοδότη για βρεθεί έξω από το χορό. Η γαλλική κοινωνία γίνεται όλο και πιο φυγόκεντρη. Όχι μπροστά απέναντι στους πιο φτωχούς, στους μεταστες ή στις γυναίκες, αλλά σε οποιονδήποτε δεν είναι σε θέση, έστω και στιγμιαία,

Ανεργία και προβλήματα στέγης: όψεις του κοινωνικού αποκλεισμού

της Ελένης Καραντζόλα

Οι πρόσφατες κινητοποιήσεις στη Γαλλία ενάντια στο σχέδιο νόμου της κυβέρνησης Μπαλαντέρ για χαμηλούς «μισθούς νέων» γίνονται στο φόντο μιας κοινωνίας εν εξέλιξη. Η περιγραφή της ως κοινωνίας «δυο ταχυτήτων» φαίνεται ξεπερασμένη, καθώς μέρα με τη μέρα δημιουργείται μια νέα κατηγορία πολιτών που δεν μπορούν να αναπτύξουν την παραμικρή ταχύτητα. Πρόκειται για ανθρώπους κοινωνικά αποκλεισμένους, χωρίς δουλειά, συχνά χωρίς στέγη. Η εξάπλωση του φαινομένου θέτει σε δοκιμασία την κοινωνική συνοχή, καθώς και τις παραδοσιακές μορφές κοινωνικής αλληλεγγύης. Επιβάλλει, επίσης, τη διατύπωση ενός διαφορετικού πολιτικού λόγου, ιδίως στους αριστερούς, που οραματίζονται ακόμη μια δίκαιη κοινωνία

κολουθήσει το ρυθμό της ανάπτυξης και τι αυτό συνεπάγεται. Γίνεται επίσης σαφές η οικονομική ευμάρεια δεν αρκεί από τη της για να εξαλείψει τη φτώχεια. Το τίθετο. Η λογική του επιχειρηματία και η απόδοσης, ο συνεχής ανταγωνισμός είναι μια μηχανή που γεννά τον αποκλεισμό. να να υπάρξουν νικητές πρέπει να υπάρχουν ηττημένοι.

Το κράτος-πρόνοιας και η κοινωνική αλληλεγγύη

νέα αυτή πραγματικότητα, έτσι όπως διαρπώνεται στα τέλη του αιώνα, κινητοποιεί όλες τις συνιστώσες της γαλλικής κοινωνίας -ιδιώτες, φορείς, ενώσεις, το κράτος. διάφοροι παραδοσιακοί κοινωφελείς οργανισμοί, όπως ο Ερυθρός Σταυρός, η «Σε-ύρ Κατολίκ» κ.ά. εντείνουν τις προσπάθειές τους. Εθελοντές οργανώνονται για να σφύζουν ένα πιάτο σούπα κι ένα γλυκό στους άστεγους. Όχι σήμερα, δεν πεθαίνει νείς από πείνα στη Γαλλία, όπως συνέβαινε στα μέσα του προηγούμενου αιώνα και ηλίτευ ο Ουγκώ. Όμως, αυτό καθεαυτό πρόβλημα της στέγης, είναι δυσεπίλυτο ι θέτει σε δοκιμασία τη βούληση και την ηματοκτικότητα των φορέων.

Στο ατομικό επίπεδο, οι άστεγοι στη ιρκεία της μέρας ψάχνουν να βρουν τα πιο ντρά χαρτόνια που θα τους προστατέψουν ό το κρύο και εντοπίζουν τις πολυκατοι- χς χωρίς πόρτες ασφαλείας, στην είσοδο ν οποίων θα μπορέσουν να πλαγιάσουν το ντομο διάστημα που μεσολαβεί από τη ρτερινή επιστροφή των τελευταίων ενοί- ν μέχρι την πρωινή αναχώρηση των πρώ- ν από αυτούς. Πιο μαχητικά, δραστήριες νωνικές οργανώσεις, όπως αυτή του αβά- ρ, διεκδικούν σταθερά και ενίοτε επιτυγ- ρουν τη διάθεση κλειστών ή εγκαταλελει- νων κτιρίων για τους άστεγους στις μεγά- πόλεις.

Οι πρωτοβουλίες δεν λείπουν ούτε σε επί- ο τοπικής αυτοδιοίκησης. Το χειμώνα, ο το κρύο είναι πραγματική απειλή, επι- ατεύονται από τους δήμους λύσεις ανά- ρς: πρόχειρα παραπήγματα ή σκηνές, περσι στο αεροδρόμιο του Ρουασύ, πέρ- ο χώρο όπου προσεχώς θα ανεγερθεί η γάλη Βιβλιοθήκη της Γαλλίας ή στην έρ. Με τον ερχομό της άνοιξης, τα μέτρα νούν, αν και το πρόβλημα παραμένει ο. Υπάρχουν και κινήσεις πιο ευρη- ικές που απαλύνουν έστω και για λίγο. παράδειγμα, το νομαρχιακό συμβούλιο ν περιοχή της Μασσαλίας έχει εγκρίνει ο 1994 τη χορήγηση κουπονιών διανυ- ρευσης σε ξενοδοχείο (ticket-hôtel). Τα πόνια αυτά, αξίας 100 - 120 φράγκων, μπουρούν να εξαργυρωθούν παρά μόνο

έναντι διανυκτέρευσης σε ένα από τα συμ- βεβλημένα ξενοδοχεία της πόλης, διανέμο- νται από τις υπηρεσίες του δήμου και κάθε άστεγος μπορεί να πάρει το πολύ πέντε τέ- τοια κουπόνια. Υπολογίζεται ότι το κόστος της πρώτης φάσης της επιχείρησης αυτής θα κυμανθεί γύρω στα 500.000 φράγκα.

Πιο μακροπρόθεσμα, συζητείται η κατα- σκευή κατοικιών με χαμηλό ενοίκιο από το κράτος, γιατί οι ήδη υπάρχουσες εμφανί- ζουν το υψηλότερο ποσοστό πληρότητας όλων των εποχών: 99%! Αν η πρόταση αυτή, που υποστηρίζεται κυρίως από τους κομ- μουνιστές και κάποιους σοσιαλιστές υιοθε- τηθεί, υπολογίζεται ότι χρειάζεται να κατα- σκευαστούν 1,3 εκ. (!) κατοικίες για να εκλεί- ψει το πρόβλημα των αστέγων.

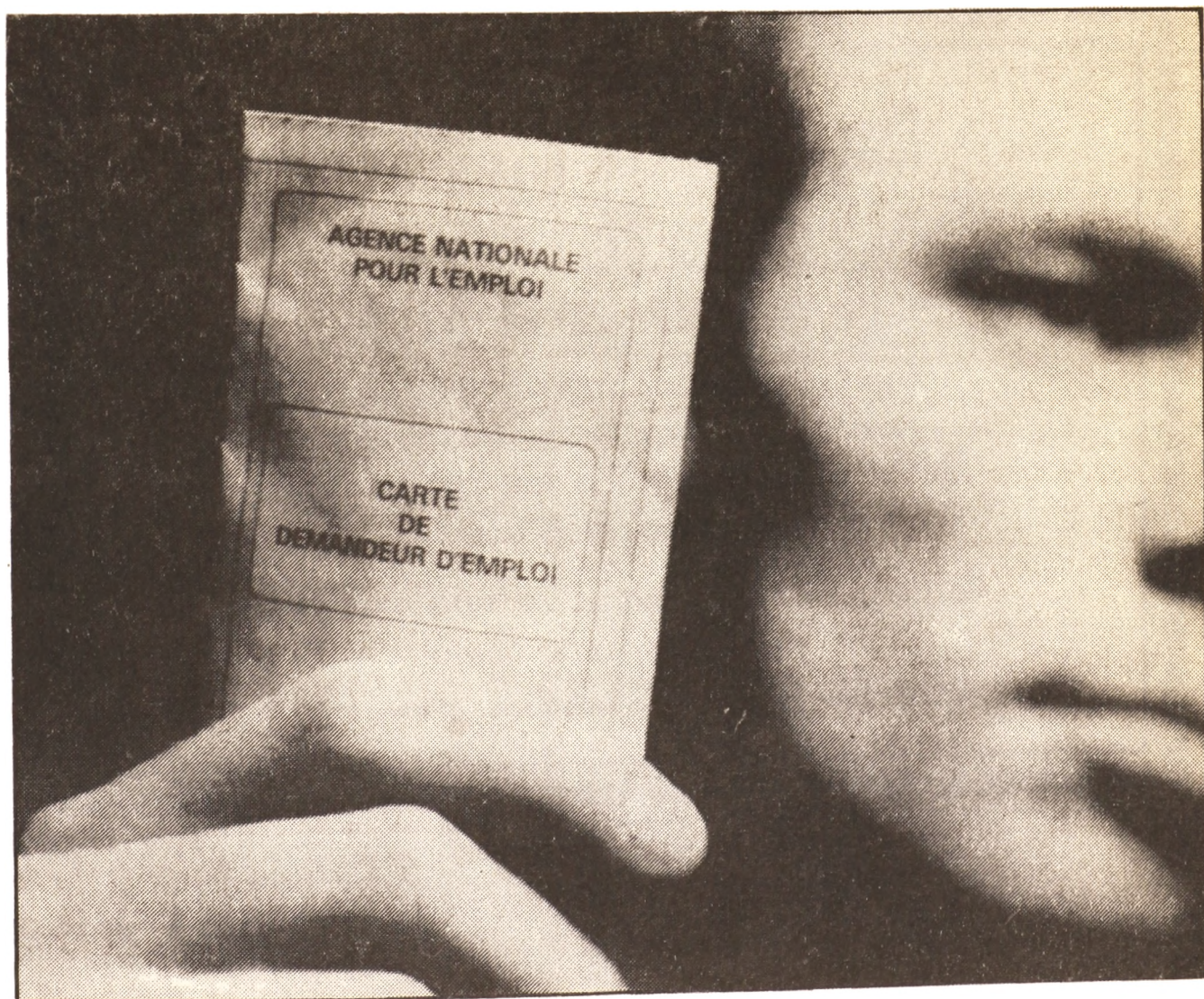
Αν το καλοσκεφτεί κανείς, όλες οι πρωτο- βουλίες αυτές, παρά τον ειλικρινή ως προς τις προθέσεις και θετικό ως προς τα αποτε- λέσματά τους χαρακτήρα δεν κάνουν τίποτε άλλο από το να επιβεβαιώνουν την επικρά- τηση στη Γαλλία (καθώς και αλλού) μιας κοινωνίας ανισοτήτων. Η εικόνα που περι- γράψαμε δεν διαφέρει ουσιαστικά από το νέο-φιλελεύθερο δόγμα, το οποίο πρεσβεύει ότι πρέπει να προχωρήσουν οι «καλύτεροι», οι νεωτεριστές, οι πιο ανθεκτικοί, ενώ οι υπόλοιποι είτε θα ακολουθήσουν όπως μπο- ρούν είτε, αν μείνουν πίσω, θα τους περιθά- λψει η κοινωνική αγαθοεργία και ελεημοσύ- νη. Αν όμως αρκετοί πολιτικοί πιστεύουν ότι

αυτού του τύπου η κοινωνία είναι δυνατόν να λειτουργήσει, μπορεί μια τέτοια προοπτι- κή να συμβαδίσει με τα -ισχνά έστω- οράμα- τα της Αριστεράς;

Σίγουρα τα τελευταία χρόνια, σε όλες τις χώρες της Ευρώπης έχουν έρθει στην εξου- σία τα πιο σημαντικά ρεύματα πολιτικής σκέψης και έχουν, με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο, αποτύχει. Στη συνείδηση των πολι- τών, οι παραδοσιακές διαφορές μεταξύ Δε- ξιάς και Αριστεράς τείνουν να εξαλειφτούν. Η αναγκαιότητα όμως μιας διαφορετικής από την κυρίαρχη στάση απέναντι στις ανι- σότητες και στις δυσκολίες της ζωής, απένα- ντι σε αυτό που θεωρείται νομοτέλεια ή προϊόν πολιτικής βούλησης, παραμένει.

Απόπειρες υπέρβασης της κρίσης

Για να ξαναγυρίσουμε όμως στο θέμα που μας απασχολεί, μια αριστερή προσέγγιση οφείλει να επισημάνει ότι δεν μπορεί να υπάρξει ριζική αντιμετώπιση του προβλή- ματος των αστέγων χωρίς παράλληλη αντι- μετώπιση του προβλήματος της ανεργίας, από το οποίο κατά κύριο λόγο πηγάζει. Σπέρματα μιας τέτοιας πρακτικής μπορούν ήδη να διαγνωστούν σε πολλές περιπτώσεις. Εμφανίζονται νέα επαγγέλματα. Άλλοτε «εκκεντρικά»: ένας άνεργος γίνεται «θυρω- ρός» ενός δρόμου στο αριστοκρατικό 16ο

Με την κάρτα ανεργίας στο χέρι...

διαμέρισμα του Παρισιού αναλαμβάνοντας το παρκάρισμα και τη φύλαξη των αυτοκινήτων των περιοίκων, καθώς και διάφορα θελήματα, άλλοτε πιο καθημερινά: η πώληση ειδικών εφημερίδων (macadam, Réverbère, La faim du siècle, κ.λπ.) στο Μετρό από ανέργους οι οποίοι αμείβονται με το 60% της τιμής του εντύπου. Επίσης, αναδιώνουν ξεχασμένα επαγγέλματα, όπως εξολοθρευτής τυφλοπόντικων με χρήση φυσικών μέσων (δηλαδή ποντικοπαγίδων) και όχι χημικών ουσιών. Σε όλες τις περιπτώσεις πρόκειται για τα αποκαλούμενα επαγγέλματα «εγγύτητας» (à proximité), στη συστηματική ανάπτυξη των οποίων βρίσκουν πολλοί τη λύση για την υπέρβαση της κρίσης.

Σε πολιτικό επίπεδο, ένα από τα πιο σημαντικά μέτρα της δεύτερης επταετίας των σοσιαλιστών ήταν η καθιέρωση Κατωτάτου Εισοδήματος Κοινωνικής Ένταξης (RMI). Στους 600.000 δικαιούχους (υπολογίζοντας τον άμεσο περίγυρο φτάνουμε στο 1 εκ. ανθρώπους) δόθηκε η δυνατότητα να ξεφύγουν από τη μιζέρια και να αποκτήσουν μια

μίνιμουμ πηγή εσόδων και στοιχειώδη ιατρική περίθαλψη. Όμως, ενώ ο κύριος στόχος του θεσμού αυτού ήταν να ενθαρρύνει την κοινωνική επανένταξη, το πέρασμα δηλαδή από την ανενεργό στην ενεργό ζωή, περιορίστηκε στην πράξη σε μια ακόμη επιδότηση, σε μια φιλανθρωπία του κράτους προς τους αποκλεισμένους. Έτσι, κάποιοι σοσιαλιστές κάνουν σήμερα την αυτο-κριτική τους για το ό,τι δεν απαίτησαν, όπως θα έπρεπε, από τους δικαιούχους του RMI και τις τοπικές αρχές να ενεργήσουν στην κατεύθυνση της επανένταξης.

Αντίθετα, προς την κατεύθυνση αυτή δρα το νεοσυσταθέν Ίδρυμα FACE (Fondation agir contre l'exclusion: Ίδρυμα Δράσης κατά του Κοινωνικού Αποκλεισμού), δημιουργήμα κυρίως της πρώην σοσιαλίστριας υπουργού Εργασίας Μαρτίν Ωμπρύ, σε μία προσπάθεια να εναρμονιστούν οι δραστηριότητες των θεσμών κοινωνικής ένταξης με αυτές των επιχειρήσεων. Το Ίδρυμα αυτό επιτρέπει σε πολλούς πολίτες να ανακαλύψουν ή να ξαναανακαλύψουν τι προσφέρει και τι απαιτεί η εργασία.

Για παράδειγμα, η ομάδα του αβιά Πιέρ στ Στρασβούργο πρότεινε στην επιχείρηση ηλεκτρικών ειδών DARTY, αντί να καταστρίβουν τις ελαττωματικές ή άχρηστες σκευές, να τις δίνουν στους ίδιους με σκοπό να μάθουν σε μια ομάδα νέων να τις επιδιορθώνουν και στη συνέχεια να τις πωλούν σε χαμηλότερη τιμή. Το πείραμα πέτυχε και σήμερα υπάρχουν 25 τέτοιες υπηρεσίες το Darty σε όλη τη Γαλλία που έχουν δημιουργήσει μια αγορά ηλεκτρικών ειδών ευκαιρίας. Αντίστοιχα, η Ρενώ δημιούργησε μονάδα ένταξης, που έχει ως αντικείμενο να προσαρμόζει τα αυτοκίνητα για άτομα με ειδικές ανάγκες. Η ιδιωτική εταιρεία μεταφορών στη Λίλλη προσέλαβε με συμβόλαια απεριόριστης διάρκειας νέους με δεδαρημένο παρελθόν και τους ανέθεσε την υποδοχή και τη συνοδεία επιβατών στα λεωφορεία και στο Μετρό. Παρά τις προσλήψεις, το συνολικά κέρδη της επιχείρησης αυξήθηκαν καθώς οι επιθέσεις και τα διάφορα παροτρύνοντα περιορίστηκαν στο ελάχιστο.

Αυτό που σπρώχνει τις επιχειρήσεις σε μετέωρα ανάληψη πρωτοβουλιών είναι λιγότερο η γενναιοδωρία και περισσότερο τα άμεσα ή πιο μακροπρόθεσμα συμφέροντά τους. Σήμερα για να πουλήσει μια επιχείρηση πρέπει να προτείνει διάφορα μοντέλα, παίρνοντας υπόψη τις διαφορές που υπάρχουν στα γούστα, στη μόδα, στη νομοθεσία, στις αγοραστικές συνήθειες. Η τεύλεριανή οργάνωση της εργασίας δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της εποχής, χρειάζεται μεγαλύτερη ευκινησία. Ωστόσο, σε μια χώρα με παράδοση μηχανικών, όπως η Γαλλία, οι διευθυντές επιχειρήσεων έχουν την εντύπωση ότι επενδύουν μόνο όταν αγοράζουν ένα μηχανήμα, και όχι όταν κάνουν προσλήψεις ή επιμόρφωση. Το πρόσφατο πείραμα όμως στελέχωσης του εργοστασίου αλουμινίου της Πεσινέ στη Δουνκέρκη με ανειδίκευτους αρχικά εργάτες που εκπαιδευσε η επιχείρηση μαρτυρά το αντίθετο, καθώς η μονάδα αυτή έχει σήμερα τη μεγαλύτερη παραγωγικότητα στον κόσμο.

Τέλος, για να αντιμετωπιστεί το σύνθετο αυτό πρόβλημα χρειάζεται μια κριτική αποτίμηση των συνθηκών υπό τις οποίες επιτεύχθηκε η ανάπτυξη τις τελευταίες δεκαετίες. Το ξεχνάμε συχνά, η ανεργία δεν είναι μόνον προϊόν διαδοχικών οικονομικών κρίσεων αλλά και το αποτέλεσμα ενός κόσμου που εκσυγχρονίζεται και όπου η μηχανή αντικαθιστά όλο και περισσότερο τον άνθρωπο. Από την άλλη, οι λύσεις για την υπέρβαση της κρίσης δεν μπορούν να αναζητηθούν σε αυστηρά εθνική κλίμακα. Όπως επισημαίνει και η Λευκή Βίβλος του Ζακ Ντελόρ, η λύση που δεν θα ενσωματωνόταν στην ευρωπαϊκή προοπτική είναι εξ αρχής καταδικασμένη.

Γνωρίστε τον Ελληνικό Πολιτισμό
με τις Εκδόσεις Ποιότητας

ΠΑΠΑΔΗΜΑ

που τιμούν τα ελληνικά γράμματα
και συμβάλλουν στην ανάπτυξη
των κλασικών σπουδών και της παιδείας
στην πατρίδα μας

Κάθε βιβλίο μας είναι το πολυτιμότερο
και φθηνότερο δώρο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΗΜΑ. Ιπποκράτους 8, Αθήνα, τηλ. 36.27.318

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

1979-1994. ΔΕΚΑΠΕΝΤΕ ΧΡΟΝΙΑ ΝΕΦΕΛΗ

Θρασύβουλος Γεωργιάδης

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

Μετάφρ.: Δημήτρης Θέμελης

Μιχάλης Γρηγορίου

ΜΟΥΣΙΚΗ

Για παιδιά και για έξυπνους μεγάλους

Μανώλης Καλομοίρης

Η ΖΩΗ ΜΟΥ ΚΑΙ Η ΤΕΧΝΗ ΜΟΥ

Όττο Κάρολν

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Μετάφρ.: Τρισεύγενη Καλοκύρη

Άαρων Κόπλαντ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑ

Μετάφρ.: Μιχάλης Γρηγορίου

Άννα Μαγκνταλένα Μπάχ

ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΧΡΟΝΙΚΟ

Μετάφρ.: Τατιάνα Κωνσταντινίδη

Πάουλ Μπέκερ

Η ΟΡΧΗΣΤΡΑ

Μετάφρ.: Μιχάλης Γρηγορίου

Τζων Μπλάκινγκ

Η ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ

ΜΟΥΣΙΚΟΤΗΤΑΣ

Μετάφρ.: Μιχάλης Γρηγορίου

Έρικ Σάλτσμαν

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ

Μετάφρ.: Γιώργος Ζερβός

Λήο Σμιθ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ

ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Μετάφρ.: Ν. Σαββάτης - Κ. Θεοφιλόπουλος

Κρίστοφερ Σμωλ

ΜΟΥΣΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Μετάφρ.: Μιχάλης Γρηγορίου

Ίρβιν Στάμπλερ

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΤΗΣ POP, ROCK και SOUL

Μετάφρ.: Κ. Λυμπέρης - Β. Δουβίτσας

Ιγκόρ Στραβίνσκυ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΟΙΗΤΙΚΗ

Μετάφρ.: Μιχάλης Γρηγορίου

Γιάννης Φιλόπουλος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΠΟΛΥΦΩΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ

ΜΟΥΣΙΚΗ

Γιάννης Φιλόπουλος

ΡΩΣΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΥΦΩΝΙΚΗ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Ουμπέρτο Φιόρι

ΤΖΟ ΧΙΑ, ΓΟΥΝΤΥ ΓΚΑΘΡΥ,

ΜΠΟΜΠ ΝΤΥΛΑΝ

Ιστορία του λαϊκού τραγουδιού των ΗΠΑ

Μετάφρ.: Νέλλη Γκανά

Κώστας Χατζηδουλής

ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΣΙΤΣΑΝΗΣ

Η ζωή και το έργο του

Κώστας Χατζηδουλής

ΡΕΜΠΕΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Νο 1

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Πρωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ. 3607744

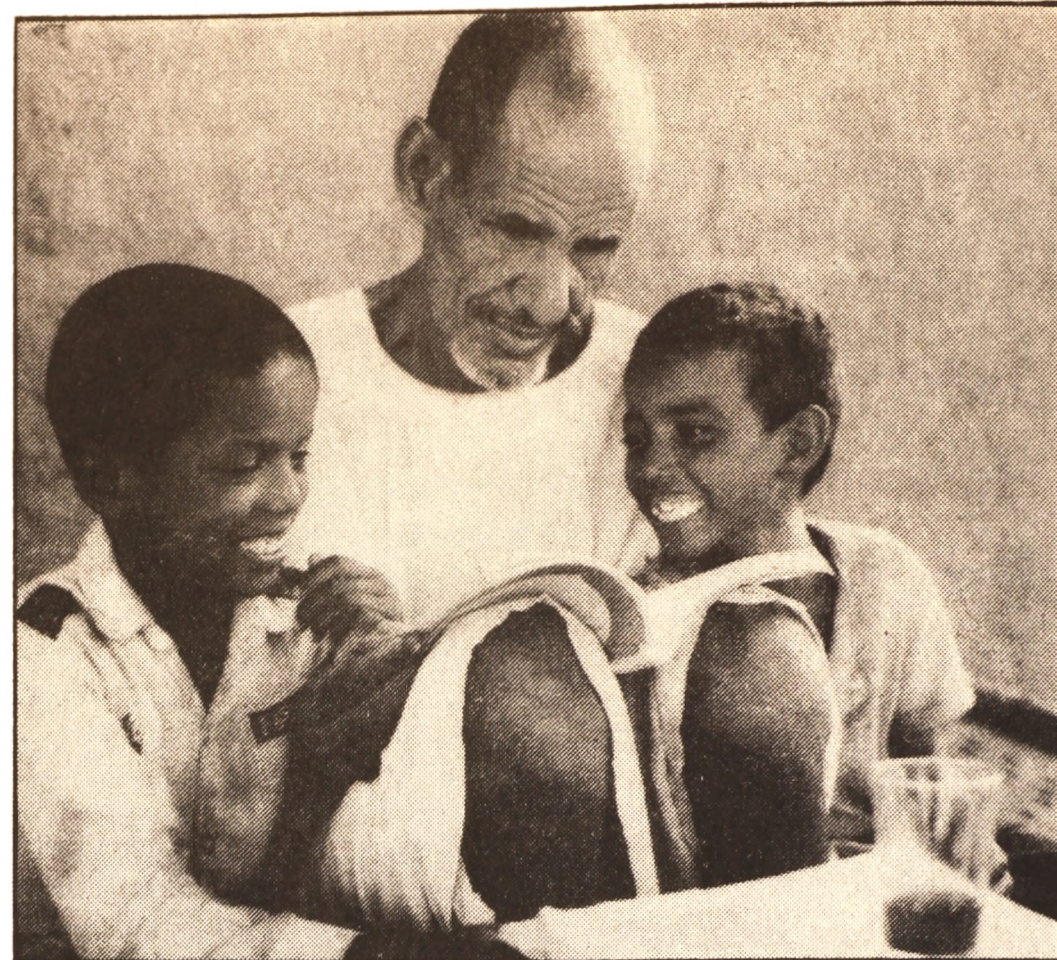
Είναι γεγονός ότι στα μέσα της δεκαετίας του '70 ο σομαλικός αλυτρωτισμός και οι αυτονομιστικές κινήσεις των Αφάρ στην Αιθιοπία είχαν αμφισβητήσει εδάφη του Τζιμπουτί¹. Οι εγγυήσεις, όμως, που έδινε η στρατιωτική συμφωνία που είχε υπογράψει η χώρα με τη Γαλλία το 1977, της παρείχαν μια σημαντική προστασία².

Στα τέλη της δεκαετίας του '80, πέρα από τους ισχυρότερους γείτονές του, τίποτε άλλο δεν φαινόταν ότι θα μπορούσε να απειλήσει τη σταθερότητα του Τζιμπουτί. Η ύφεση στις σχέσεις των υπερδυνάμεων είχε μειώσει τη στρατηγική του σημασία, ενώ η μικρή του έκταση (23.200 τ.χ.) και ο πολύ μικρός πληθυσμός του (μόλις 441.000 κάτοικοι το 1991) δεν φαίνονταν να αφήνουν πολλά περιθώρια για εσωτερικές διαμάχες.

Το φυλετικό πρόβλημα της Αφρικής σε μικρογραφία

Το έγεθος, όμως, του Τζιμπουτί δεν απέτρεψε τη σύγκρουση των δύο σημαντικότερων φυλών που κατοικούν στη χώρα: των Αφάρ, που πολιτιστικά συνδέονται με τους Αφάρ της Αιθιοπίας και της Ερυθραίας, και των Ίσσα, που μιλούν σομαλικά. Οι πρώτοι, που αποτελούν το 30-40% του πληθυσμού, ζουν κυρίως στις βόρειες επαρχίες της χώρας και οι δεύτεροι, που αποτελούν το 40-50%, κατοικούν κυρίως στην πρωτεύουσα.

Όπως έδειξαν και οι περιπτώσεις της Κένυα και του Τόγκο, ο αυταρχισμός των πολιτικών ηγεσιών στην Αφρική οδηγεί στη συ-

Η Γαλλία θα μπορούσε να παίξει ενεργό ρόλο στην τρέχουσα κρίση χρησιμοποιώντας την οικονομική π βοήθεια στο Τζιμπουτί ως μοχλό πίεσης για την εισαγωγή πολιτικών μεταρρυθμίσεων (πλουραλισμό, κανόνες δικαίου, σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων)

γκέντρωση εξουσίας σε κάποια φυλή και στις φυλετικές συγκρούσεις³. Στο Τζιμπουτί, μια παρόμοια διαδικασία ξεκίνησε όταν ο αρχηγός του μοναδικού κόμματος και πρόεδρος της χώρας, στρατηγός Χασσάν Γκουλέντ Απτιντόν, άρχισε δαθμιαία να προωθεί στις ανώτερες θέσεις της γραφειοκρατίας μέλη της φυλής του, των Ίσσα. Μια υποτιθέμενη απόπειρα πραξικοπήματος τον Ιανουάριο του 1991 οδήγησε σε συλλήψεις και φυλακίσεις πολλών διακεκριμένων μελών της μειονότητας των Αφάρ⁴. Λίγους μήνες μετά,

το Μέτωπο για την Αποκατάσταση της Ενότητας και της Δημοκρατίας (FRUD), μια οργάνωση των Αφάρ, άρχισε ένοπλη αντίσταση⁵. Η κυβέρνηση αιφνιδιάστηκε και, σύντομα, οι αντάρτες πλησίασαν σε απόσταση 50 χιλιομέτρων από την πρωτεύουσα, όπου ζουν τα 2/3 του πληθυσμού της χώρας.

Πιεζόμενος από τους Γάλλους, ο Απτιντόν αναγκάστηκε να αποδεχθεί έναν χωρίς προηγούμενο για τη χώρα δημοκρατικό διάλογο και να διεξαγάγει το Μάιο του 1993 εκλογές τις οποίες και κέρδισε με το 60,7% των ψήφων. Το FRUD δεν έλαβε μέρος με αποτέλεσμα να υπάρξει αποχή που πλησίασε το 50%, ενώ τα κόμματα της αντιπολίτευσης που συμμετείχαν κατηγόρησαν την κυβέρνηση για νοθεία⁶. Ο Απτιντόν, με αναπτειρωμένο το ηθικό και με τη βοήθεια εθελοντών Ίσσα από τη Σομαλία και την Αιθιοπία, αντεπιτέθηκε υποχρεώνοντας τους αντάρτες να εγκαταλείψουν τις ακτές και να καταφύγουν στα βόρεια της χώρας. Η συμπεριφορά των κυβερνητικών στρατευμάτων στα χωριά των Αφάρ προκάλεσε τις αντιδράσεις διεθνών ανθρωπιστικών οργανισμών και βάθυνε το χάσμα μεταξύ των δύο φυλών⁷.

Φυλετική σύγκρουση και οικονομική εξάρτηση

του Αστέρη Κ. Χουλιάρα

Ανεξάρτητο κράτος από το 1977, το Τζιμπουτί θεωρούνταν όαση σταθερότητας στο Κέρας της Αφρικής. Όταν ξεσπούσε ο πόλεμος μεταξύ Σομαλίας και Αιθιοπίας στο Ογκαντέν, και οι μάχες στα οροπέδια της Ερυθραίας έπαιρναν δραματικές διαστάσεις, κανένας δεν προέβλεπε ότι η ευημερία της πρώην γαλλικής αποικίας κινδύνευε από εσωτερικούς λόγους.

Ανεργία και αποικιοκρατία

Τα αίτια, όμως, του εμφυλίου στο Τζιμπουτί δεν είναι αποκλειστικά εσωτερικά. Οι πόλεμοι στις γειτονικές χώρες είχαν οδηγήσει σε ένα σημαντικό ρεύμα προσφύγων προς τη χώρα. Σήμερα, πάνω από 100.000 Αιθίοπες,

★ Ο Αστέρης Κ. Χουλιάρας είναι διδάκτορας Πολιτικών Επιστημών του University of Hull, Αγγλίας.

Σομαλοί και Ερυθραίοι πρόσφυγες ζουν την πρώην γαλλική αποικία. Οι μετανάστες αυτοί, σε συνδυασμό με τον ιδιαίτερα υψηλό δείκτη γεννητικότητας του πληθυσμού του Τζιμπουτί (της τάξης του 3% ετησίως) συνέβαλαν στη μείωση των ευκαιριών απασχόλησης και κατ' επέκταση στην ενίσχυση των φυλετικών εντάσεων⁸. Οι ειδήσεις που έρχονταν μέσω του Radio France και του Jeune Afrique για τον εκδημοκρατισμό στις γαλλόφωνες χώρες της ανατολικής Αφρικής⁹ αύξησαν τις προσδοκίες των κατοίκων (κυρίως των νέων) του Τζιμπουτί¹⁰.

Πέραν, όμως, από το δεσποτισμό του μονοκομματικού κράτους του Απτιντόν και την υψηλή ανεργία, η παραδοσιακή συμπαθεια της γαλλικής αποικιοκρατικής διοίκησης για τους Αφάρ δεν είναι άμοιρη ευθυνών για τη σημερινή κρίση: οι Γάλλοι, θεωρώντας το σομαλικό εθνικισμό ως απειλή για την παρουσία τους στη χώρα, προσπάθησαν να απαντήσουν στους Αφάρ εθνική συνείδηση και να τους εμψύχουν το φόβο των Ισάα¹¹. Βέβαια, ο ηγέτης του FRUD Αχμέντ Ντινί Αχμέντ ήταν ένας από τους ηγέτες του γκρόντα για την αποαποικιοποίηση της χώρας¹². Αλλά, όταν το 1967 οι Γάλλοι διεξήγαγαν ένα δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία, οι περισσότεροι από το 40% των κατοίκων του Τζιμπουτί, που ψήφισαν υπέρ της αποαποικιοποίησης ήταν Ισάα και όχι Αφάρ¹³. Η κλειωψήφια των τελευταίων επιθυμούσε να παραμείνει το Τζιμπουτί γαλλικό προτεκτοράτο. Το δημοψήφισμα επέτρεψε στη Γαλλία να διατηρήσει τη θέση της στη χώρα για άλλα δέκα χρόνια, αλλά αύξησε παράλληλα και την καχυποψία ανάμεσα στις δύο φυλές.

Η ευλογία της εξάρτησης

Όπως είναι φυσικό η μικρή οικονομία του Τζιμπουτί επηρεάζεται σημαντικά από εξωτερικά γεγονότα. Όταν για παράδειγμα, το 1978, η σιδηροδρομική σύνδεση της πρωτεύουσας με την Αντίς Αμπέμπα είχε διακοπεί λόγω του πολέμου Αιθιοπίας - Σομαλίας, η οικονομία της χώρας πέρασε μια σημαντική κρίση. Σήμερα, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ βρίσκεται γύρω στα 1.300 δολάρια. Αυτό, όμως, το χαμηλό εισόδημα θα μειωνόταν κατά περίπου 60% αν η Γαλλία, πιεζόμενη από τα δικά της οικονομικά προβλήματα, αποφάσιζε να διακόψει τη σημαντική αναπτυξιακή βοήθεια που δίνει και να κλείσει τη στρατιωτική της βάση στη χώρα, τη μεγαλύτερη που διαθέτει σε ξένο έδαφος¹⁴: μόνον ο γαλλικός στρατός προσφέρει δουλειά στο 8% της εργατικής δύναμης του Τζιμπουτί¹⁵. Προς το παρόν, η χρησιμότητα της βάσης για την υποστήριξη των γάλλων κυανόκρανων στη Σομαλία απέτρεψε τη λήψη μιας απόφασης αποχώρησης¹⁶. Πάντως, η Γαλλία, επιδιώκοντας ταυτόχρονα μια δημοκρατική μεταρρύθμιση του πολιτικού συστήματος του Τζιμπουτί και μια ειρηνική διευθέτηση της φυλετικής κρίσης στη χώρα προσπάθησε να παίξει διαμεσολαβητικό ρόλο ανάμεσα στην κυβέρνηση και το FRUD¹⁷. Φαίνεται, όμως, να απέτυχε στην προσπάθειά της αυτή μια και ο Απτιντόν αρνήθηκε να δεχθεί μεσολαβητές μετά τις τελευταίες στρατιωτικές του επιτυχίες, κατηγορώντας μάλιστα τους Γάλλους για μεροληψία¹⁸. Είναι ενδιαφέρον ότι ανάλογες κατηγορίες εναντίον της γαλλικής διπλωματίας εκτοξεύθηκαν και από την ηγεσία των ανταρτών¹⁹.

Το FRUD αρνείται κατηγορηματικά ότι έχει αποσχιστικές τάσεις²⁰, θυμίζοντας έτσι τους αντάρτες στο Σουδάν που νομιμοποιούν την ύπαρξή τους όχι επιδιώκοντας τη διάσπαση της χώρας αλλά υποστηρίζοντας τον εκδημοκρατισμό της²¹. Ο Απτιντόν κατηγορεί την Αιθιοπία ότι στηρίζει τους αντάρτες, ενώ ο Μέλες Ζενάουι, ο νέος ηγέτης στην Αντίς Αμπέμπα, κατηγορεί το Τζιμπουτί ότι ενισχύει το αυτονομιστικό κίνημα των Ισάα και Γκούργκουρα στην Αιθιοπία²². Η στρατιωτική υποχώρηση των ανταρτών του Τζιμπουτί δεν είναι ούτε ολοκληρωτική ούτε φαίνεται να έχει διάρκεια. Η οικονομική παρακμή της πρώην γαλλικής αποικίας που συνδέεται άμεσα με το κόστος του εμφυλίου (ο Απτιντόν διατηρεί 15.000 άνδρες υπό τα όπλα) εμποδίζει τις αναγκαίες οικονομικές μεταρρυθμίσεις που θα δημιουργούσαν τις προϋποθέσεις ένταξης των Αφάρ. Πολλά, βέβαια, θα εξαρτηθούν από τη στάση της Γαλλίας, η οποία στο παρελθόν απέτρεψε πολλές δυσάρεστες καταστάσεις για τη χώρα. Το 1991, για παράδειγμα, 40.000 αιθιοπικές στρατιώτες που πέρασαν τα σύνορα από την Ερυθραία μετά τη κατάρρευση του καθεστώτος Μεγκίστου αφοπλίσθηκαν και επαναπατρίσθηκαν από τους 3.800 γάλλους στρατιώτες που σταθμεύουν στο Τζιμπουτί²³. Η Γαλλία κάλλιστα θα μπορούσε να παίξει και έναν πιο ενεργό ρόλο στην τρέχουσα κρίση χρησιμοποιώντας την οικονομική της βοήθεια στη χώρα ως μοχλό πίεσης για την εισαγωγή πολιτικών μεταρρυθμίσεων (πλουραλισμό, σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κανόνων δικαίου)²⁴ και έτσι να αποτρέψει τη συνέχιση και πιθανότατη επιδείνωση της εμφύλιας σύρραξης.

1. Fred Halliday and Maxine Molyneux, *The Ethiopian Revolution*, London: Verso, 1983, p. 165, p. 200. Αντώνης Μπρεδήμας, *Αυτοδιάθεση Λαών και Εδαφικές Διεκδικήσεις*, Αθήνα: Σάκουλας 1986, σ. 230. Για τον εθνικισμό των Αφάρ βλ. και Marina Ottaway, *Nationalism Unbound: The Horn of Africa Revisited*, *SAIS Review*, Vol. 12 (2), Summer - Fall 1992, p. 120.

2. Theodoros Dagne, *The Horn of Africa: A Region Still in Crisis*, *Mediterranean Quarterly*, Vol. 3 (3), Summer 1992, p. 115. Η συμφωνία ανανεώθηκε το Φεβρουάριο του 1991 (Keesing's Record of World Events, *News Digest*, p. 37996).

3. Carol Lancaster, *Democratisation in Sub-Saharan Africa*, *Survival*, vol. 35 (3) Autumn 1993, p. 45-46.

4. Keesing's Record of World Events, *Reference Supplement*, Vol. 38. 1992, R8

5. Valerie Browning, *Meet FRUD*, *Focus on Africa*, Vol. 4 (3), July - September 1993, pp. 13-15.

6. Keesing's Record of World Events, *News Digest*, p. 39451.

7. Djibouti: Another war, *The Economist*, December 11, 1993, pp. 46-47.

8. Gabriel Lamarche, Djibouti: La fin des beaux jours, *Politique Internationale*, No 61, Automne 1993, p. 148.

9. Για την αλυσιδωτή επιρροή που είχε η σύγκληση εθνικής συνδιάσκεψης στο Μπενίν για άλλες γαλλόφωνες αφρικανικές χώρες (Τσαντ, Κόγκο, Γκαμπόν, Μαδαγασκάρη, Μάλι, Νίγηρας, Τόγκο και Ζαΐρ) βλ. Lancaster, *op. cit.*, p. 41.

10. Lamarche, *op. cit.*, p. 150.

11. A. Μπρεδήμας, *op. cit.*, υπ. 9, σ. 230. Th. Dagne, *op. cit.*, p. 116.

12. Για τη ζωή του και τις ιδέες του βλ. Ahmed Dehli, *Entretien avec Ahmed Dini Ahmed*, «La Longue Lutte des Afars», *Politique Internationale*, No 61, Automne 1993, pp. 163-185.

13. Εν όψει του κινδύνου να επικρατήσουν οι οπαδοί της ανεξαρτησίας, οι Γάλλοι απέλασαν λίγο πριν από το δημοψήφισμα 8.000 Ισάα και μετέφεραν 4.000 σε στρατόπεδο συγκέντρωσης (A. Μπρεδήμας, *op. cit.*, υπ. 21, σ. 232. Th. Dagne, *op. cit.*

14. *Ibid.*, p. 157. Gilliam Cronje, Djibouti, *Middle East Review* 1993/94, p. 23. Djibouti: Squeezed, *The*

Economist, October 12, 1991, p. 66.

15. G. Cronje, *ibid.*

16. *Ibid.*

17. *Ibid.* Th. Dagne, *op. cit.*

18. Djibouti: Another war, *op. cit.*, p. 47.

19. V. Browning, *op. cit.*, pp. 14-15.

20. Keesing's Record of World Events, *Reference Supplement*, Vol. 39, 1993, R8.

21. Αν και στο SPLA υπάρχουν ομάδες με διαφορετικές απόψεις.

22. Βλ. συνέντευξη του Ζενάουι στο *Politique Internationale*, *op. cit.*, p. 205, p. 208 (f. 7).

23. Djibouti: Squeezed *op. cit.*

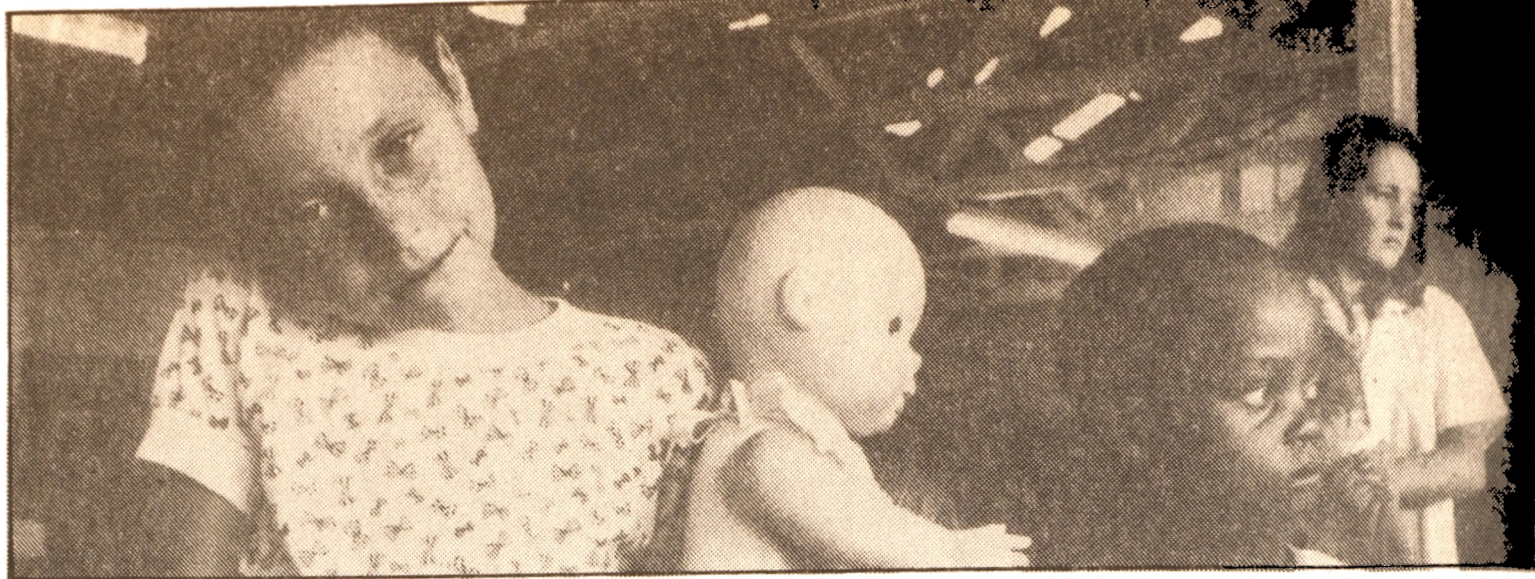
24. Βλ. Mark Robinson, Aid, Democracy and Political Conditionality in Sub-Saharan Africa, *The European Journal of Development Research*, Vol. 5 (1), June 1993 pp. 85-99: Keith Somerville, Africa moves towards party pluralism, *The World Today*, Vol. 47 (8-9), August - September 1991, p. 154. Stephen P. Riley, Political adjustment or domestic pressure: democratic politics and political choice in Africa, *Third World Quarterly*, Vol. 13 (3), 1993, pp. 542-543.

■ ΜΕ ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ

Ντοκιμαντέρ με θέμα τη διαφθορά στους κόλπους του κυβερνητικού κόμματος των Συντηρητικών στη Μ. Βρετανία απαγορεύθηκε να προβληθεί από τη διοίκηση του BBC ή, τουλάχιστον, η προβολή του «αναβλήθηκε» για μετά τη διεξαγωγή των δημοτικών εκλογών. Πρόκειται για την πασίγνωστη και μεγάλου κύρους εκπομπή *Rapport* με εκπληκτικές πάντα δημοσιογραφικές επιτυχίες κατόπιν κοπιώδους και δύσκολης έρευνας, όπου θα μεταδιδόταν το ντοκιμαντέρ, το οποίο μάλιστα κόστισε το ποσό των 30 εκατ. δρχ. Το ωραίο είναι ότι οι νομικοί σύμβουλοι του BBC είχαν δώσει τη συγκατάθεσή τους για την προβολή, καθ' όσον δεν υπήρχε κίνδυνος προσφυγών για «συκοφαντική δυσφήμιση». Ήταν ακλόνητα τα στοιχεία. Για «δειλία» κατηγορήσε το BBC η αντιπολίτευση. Η ηγεσία του BBC «απλώς» υπάκουσε εκούσα - άκουσα στις παρεμβάσεις των κυβερνώντων.

■ ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ

Περιπτώσεις λογοκρισίας σ' όλα τα ΜΜΕ κι άλλα μέσα έκφρασης καταγράφει ειδικό ένθετο της βρετανικής κυριακάτικης εφημερίδας *The Observer*, θέλοντας να επισημάνει και να καταδείξει τους τρόπους με τους οποίους αντιμετωπίζει η εξουσία ενοχλητικά θέματα. Αξίζει να του ρίξει κανείς μια ματιά. Διότι φρίττει για τις εφαρμοζόμενες πρακτικές στη χώρα αυτή. Φρίκη αλλά και δείγμα της σοβαρότητας με την οποία οι δημοσιογράφοι αντιμετωπίζουν τα θέματα αυτά, σε σχέση με το επάγγελμά τους. Παράδειγμα προς μίμηση. Χωρίς λογοκρισία (*Uncensored*) είναι ο τίτλος του ενθέτου που δικαιολογείται απόλυτα.

■ ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ

Καλό μηχανισμό δημοσίων σχέσεων πρέπει να διαθέτει ο κ. Γλύξμπουργκ, αφού γέμισε τα βρετανικά ΜΜΕ με συνεντεύξεις. Ακόμη και η *European* (22-28/4) φιλοξενεί «πορτραίτο» του, όπου το όλο θέμα της παρουσίας του συνοψίζεται σε προσωπική βεντέτα μεταξύ αυτού και του έλληνα πρωθυπουργού κ. Παπανδρέου. Μαθαίνουμε, επίσης, το πολύ σημαντικό γεγονός ότι ο γαλαζοαίματος πλάιη - μπόνυ καπνίζει τσιγάρα *Παλλάς* κι ότι περνάει τον καιρό του φροντίζοντας την οικογένειά του και τις επενδύσεις του. Τόσο σκληρή η «εξορία» στο μεσοαστικό προάστιο Χάμσεντ του Λονδίνου. Δύσκολοι καιροί για τους βασιλιάδες, νυν και τέως κι ακόμη πιο δύσκολοι για δημοσιογράφους σαν τον Walter Ellis.

■ ΤΑ ΛΑΦΥΡΑ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Η δεξιά συμμαχία του Σίλβιο Μπερλουσκόνι μετά την εκλογική της νίκη δεν χάνει καθόλου το χρόνο της, πέρα από τη χρονοδόρο διαδικασία σχηματισμού κυβέρνησης. Ο νέος άρχων της Ιταλίας προσπαθεί να προσεταιριστεί τα μικρά κόμματα του κέντρου (με προέκταση τους καθολικούς ψηφοφόρους) για να αποκτήσει την απόλυτη πλειοψηφία στη Γερουσία και δηλώνει ταυτόχρονα πρόθυμος να πωλήσει την πλειοψηφία των με-

τοχών της επιχειρηματικής του αυτοκρατορίας για να αντιμετωπίσει τις επικρίσεις περί του ασυμβίβαστου του δημόσιου αξιώματός του και των διαπλεκόμενων με την εξουσία ιδιωτικών του συμφερόντων.

Θεμελιώνει όμως φαίνεται ότι θα είναι οι αλλαγές στον τομέα της δημόσιας διοίκησης και κυρίως στις κορυφές της, καθώς τα νέα φιλόδοξα παιδιά του Σίλβιο επιθυμούν να ακολουθήσουν το αμερικανικό σύστημα της διανομής των λαφύρων της εξουσίας σε φίλους και υποστηρικτές του κόμματος που κερδίζει τις εκλογές.

Μαζί με την αλλαγή της πολιτικής τάξης και του πολιτικού προσωπικού φαίνεται ότι θα αλλάξουν, όχι όμως χωρίς λυσσώδεις αντιστάσεις, και τα ανώτατα στρώματα των κρατικών στελεχών.

Η ιταλική διοίκηση φημίζεται, δέβαια, για την αναποτελεσματικότητά και τη διαφθορά της κι αυτή η κατάσταση ίσως επιτρέψει στη νέα ακροδεξιά κυβέρνηση να δικαιολογήσει την εισαγωγή ενός συστήματος εντελώς άγνωστου και μάλλον ανεφάρμοστου στο ιταλικό πολιτικό σύστημα.

Ο κατάλογος των υποψηφίων θυμάτων που δημοσίευσε η εβδομαδιαία ακροδεξιά εφημερίδα *L'Italiano* δημιούργησε ρίγη στη σπονδυλική στήλη των κομμάτων της αντιπολίτευσης. Στη λίστα

αυτή συμπεριλαμβάνονταν τα ονόματα του δικαστή Caselli, γνωστού για τους αγώνες του εναντίον του οργανωμένου εγκλήματος στο Παλέρμο, του Violante, προέδρου της επιτροπής εναντίον της Μáfias, καθώς και πολλών άλλων δικαστών που παίζουν ηγετικό ρόλο στην αποκάλυψη των σκανδάλων και της διαφθοράς.

Μέχρι σήμερα, τα ανώτερα και ανώτατα κρατικά στελέχη διορίζονταν στη θέση τους αξιοκρατικά, αλλά και σε ευρεία κλίμακα στην πολιτική εύνοια και πατρωνεία. Θεωρούν δε τα στελέχη αυτά τη δουλειά τους ισόδια.

Τα ίδια τα πολιτικά κόμματα της Ιταλίας είχαν το δικό τους σύστημα διαμοιρασμού των λαφύρων, το *lotizzazione*, σύμφωνα με το οποίο οι θέσεις μοιράζονταν σε οπαδούς όλων των κομμάτων σύμφωνα με την εκλογική δύναμη κάθε κόμματος.

Το νέο σύστημα -όπου ο νικητής τα παίρνει όλα- απειλεί να ανατρέψει την πρακτική αυτή. Ωστόσο, ορισμένοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι τίποτε δεν πρόκειται να γίνει, καθώς πολλά κρατικά στελέχη απλώς θα εφαρμόσουν το σύστημα *arrangiarsi*, ο εστί μεθερμηνευόμενο ότι πηδά κανείς σε άλλο τραίνο την κατάλληλη στιγμή, τελειοποιώντας την τέχνη της αναρρίχησης αλλάζοντας ως χαμαιλέον το πολιτικό του δέρμα...

Ενωμένα στη φτώχεια λευκά και μαύρα παι της Νότιας Αφρικής.

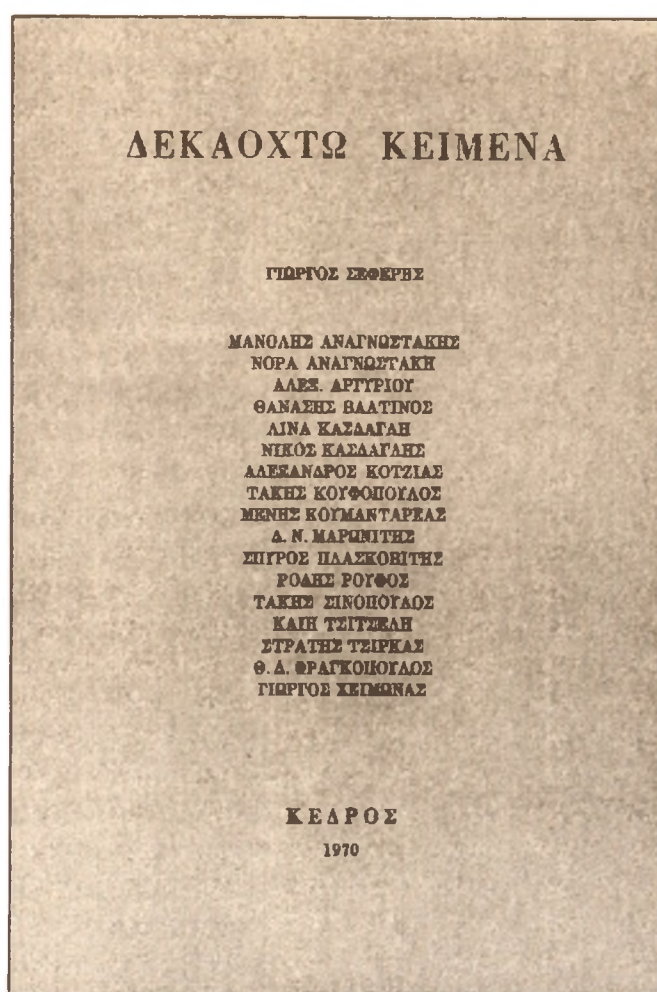
Οι πρώτες ελεύθερες εκλογές στη χώρα των πρώην φυλετικών διακρίσεων δημιουργούν μεγάλες προσδοκίες στη μαύρη πλειοψηφία γι έναν κόσμο πολιτισμένο, ειρηνικό και δίκαιο.

Κ Ε Δ Ρ Ο Σ

ΔΕΚΑΟΧΤΩ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ένα βιβλίο σταθμός
στήν ιστορία του Κέδρου.
Κυκλοφορεί σε αναμνηστική έκδοση

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ
ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ
ΝΟΡΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ
ΑΛΕΞ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ
ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΛΤΙΝΟΣ
ΛΙΝΑ ΚΑΣΔΑΓΛΗ
ΝΙΚΟΣ ΚΑΣΔΑΓΛΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ
ΤΑΚΗΣ ΚΟΥΦΟΠΟΥΛΟΣ
ΜΕΝΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ
Δ.Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ
ΣΠΥΡΟΣ ΠΛΑΣΚΟΒΙΤΗΣ
ΡΟΔΗΣ ΡΟΥΦΟΣ
ΤΑΚΗΣ ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΙΗ ΤΣΙΤΣΕΛΗ
ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ
Θ.Δ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Μέ τη συμπλήρωση 40 χρόνων από την ίδρυσή του, ο ΚΕΔΡΟΣ ανατύπωσε και κυκλοφορεί, σε πανομοιότυπη έκδοση, τον τόμο των *Δεκαοχτώ Κειμένων* που έχει από χρόνια εξαντληθεί. Τιμή στους πρωτεργάτες του, σ' αυτούς που τόλμησαν ομαδικά και έπω-νύμως νά δηλώσουν την αντίθεσή τους στη δικτατορία, λύνοντας την σιωπή τους, ύστερα απ' την άρση της προληπτικής λογοκρισίας.

Τά *Δεκαοχτώ Κείμενα*, όπου λόγος και πράξη γίνονται ένα, σηματοδοτούν μια κορυφαία στιγμή αδελφосύνης και αλληλεγγύης μπροστά σέ άπτούς κινδύνους και δέν μπο-ρεϊ παρά νά είναι αναφορά γιά τίς νεώτερες γενιές όταν, άπροκάλυπτα ή μέ τρόπους «έκσυγχρονισμένους», ύπονομεύεται ή έλευθερία.

40 ΧΡΟΝΙΑ

«Μεγίστη η ζημία του έθνους εκ της αμαθείας των γυναικών»

της Κικής Λαλαγιάννη

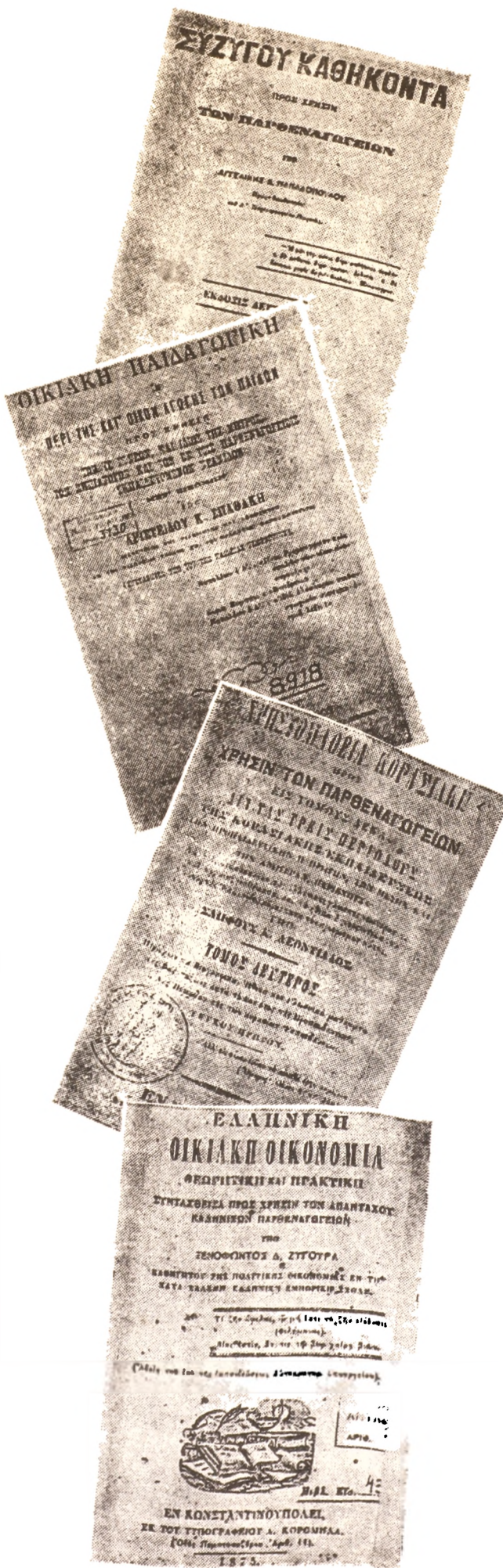
Στα τέλη του 19ου αιώνα, και πολύ πριν από τη δημιουργία ενός φεμινιστικού ρεύματος στην Ελλάδα, η γυναικεία λογοτεχνία και τα γυναικεία έντυπα αποτελούν προνομαχικό χώρο διερεύνησης των ανησυχιών, των δυσφοριών και της αμφισβήτησης των γυναικών απέναντι σε μία εχθρικά προς αυτές δομημένη κοινωνία.¹

Η πληθώρα των γυναικείων εντύπων στα τέλη του 19ου αιώνα και η άνθηση του πρωτοφεμινιστικού τύπου εκπλήσσει τον παρατηρητή εκείνης της εποχής, όπου οι εκφράσεις κοινωνικής αμφισβήτησης και συλλογικής αντίδρασης είναι σχεδόν ανύπαρκτες. Η εμφάνιση στην Ελλάδα της δεκαετίας του 1870 ενός ρεύματος για την ισότητα σηματοδοτεί τις ποιοτικές αλλαγές που υφίσταται η συνείδηση του φύλου και συμπίπτει με την ανάπτυξη της συγγραφικής δραστηριότητας των γυναικών και τη δημιουργία ενός γυναικείου εντύπου.

Το 1838, ο προοδευτικός γιατρός Παναγιώτης Σοφιανόπουλος εκδίδει μια εφημερίδα με τον παράξενο τίτλο *Ο Σωκράτης, Εφημερίς των Γυναικών και του Λαού*. Μέσα από τις στήλες του *Σωκράτη*, ο εκδότης μάχεται για την ισότητα των δύο φύλων. Το 1844 εκδίδει το περιοδικό *Πρόοδος*, όπου εκφράζονται οι ίδιες αντιλήψεις για τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία. Ο *Σωκράτης* φιλοξενεί πύρινα άρθρα υπέρ της ισότητας στη μόρφωση και την εκπαίδευση:

«Η ζημία του γένους είναι μεγίστη εκ της αμαθείας των γυναικών. Αι γυναίκες και τα κοράσια οικουρούν, όθεν η καλή ή κακή των τέχνων ανατροφή κρέμαται απ' αυτές».

Ο Ειρηναίος Ασωπίος ήταν ακόμα ένας άνδρας-εκδότης εντύπων φιλικών προς το γυναικείο φύλο. Μέσα από τις στήλες του *Αττικού Ημερολογίου*, που εκδίδει το 1867 προπαγανδίζει και αυτός την ιδέα της μόρφωσης των γυναικών. Η κυκλοφορία του φυλλαδίου αυτού σταματά το 1890. Από το

1888, παράλληλα με το *Ημερολόγιο*, εκδίδεται και το *Ημερολόγιο Κυριών* με τον τίτλο *Αττικόν Ημερολόγιον των Κυριών του έτους 1888* υπό Ειρηναίου Ασωπίου ευγενεί μμπράξει φιλοκάλλων λογίων και εκπαιδευτών δεσποινών και δεσποινίδων.

Η *Άρτεμις, Μηνιαίον περιοδικόν σύγγραμμα διά τας κυρίας*, εκδίδεται από τον Λ. Ηλιόπουλο το 1866 και αποτελεί περιοδική ποικίλης ύλης, όπου φιλοξενούνται και συνεργασίες λογίων γυναικών.

Το 1842, στην Πόλη, εκδίδεται η *Κυψέλη* από την Ευφροσύνη Σαμαρτζίδου, παιδαγωγό με προοδευτικές αντιλήψεις που μάχεται για τη βελτίωση της εκπαίδευσης το «φύλου των γυναικών».

Στο βραχύβιο περιοδικό *Θάλεια, Σύγγραμμα περιοδικόν του Γυναικείου Φύλου* που εκδίδεται το 1867 στην Αθήνα από τη Πηνελόπη Λαζαρίδου, οι γυναίκες παρουσιάζονται ως μία από τις «τάξεις της κοινωνίας» που δεν διαθέτουν «τα ίδια όργανα δημοσιεύσεως των ιδεών των και τα μέσα της πνευματικής αυτών και πολιτικής αναπτύξεως»². Το περιοδικό φιλοξενεί συνήθως ανυπόγραφα άρθρα που αναφέρονται στη θέση της γυναίκας στους αρχαίους λαούς, τη γυναικεία παρουσία στη Μυθολογία και σε βιογραφίες γυναικείων προσωπικοτήτων της εποχής.

Γυναικεία συλλογική συνείδηση

Το 1870, κάνει την εμφάνισή της στην Πόλη η «γυναικεία εβδομαδιαία επιθεώρησης» *Ευρυδίκη*, που εκδίδεται από την Αιμιλία Κτενά³. Η Κτενά είναι αδελφή της παιδαγωγού και λόγιας Σαπφώς Λεοντιάδος, μετέπειτα συνεργάτιδας της *Εφημερίδος των Κυριών* της Παρρέν, εντύπου που θεωρείται μαζί με την *Ευρυδίκη* και τη *Θάλεια* από τα πρώτα αμειγώς γυναικεία ελληνικά περιοδικά, καθώς εκδίδονται από γυναίκες, ασχολούνται με γυναικεία θέματα και στοχεύουν στη διαμόρφωση μιας γυναικείας συλλογικής συνείδησης⁴. Η *Ευρυδίκη* έχει πλούσια ύλη: ανταποκρίσεις από την κίνηση των ελληνικών παρθεναγωγείων, συγκριτικές μελέτες για

Η Κική Λαλαγιάννη είναι διδάκτωρ Γαλλικής Λογοτεχνίας του *Universite de Metz*, Γαλλία.

εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών, παφορές στη δράση των γυναικείων οργανώσεων στην Ευρώπη και την Αμερική.

Οι γυναίκες εκπαιδευτικοί και παιδαγωγοί συμμετέχουν ενεργά, είτε ως εκδότριες είτε ως αρθρογράφοι στα πρώτα έντυπα. Ο χώρος της γυναικείας εκπαίδευσης είναι και μοναδικός κοινωνικός χώρος όπου η γυναίκα έχει αυτόνομη παρουσία, τόσο λόγω οικονομικής ανεξαρτησίας όσο και λόγω κοινωνικής ένταξης⁵. Η συνεισφορά των γυναικών εκπαιδευτικών στην προώθηση των γυναικείων θεμάτων και ειδικότερα εκείνου της μόρφωσης, είναι πολύπλευρη. Αναφέρεται μερικές γυναικείες προσωπικότητες της εποχής: η παιδαγωγός Κ. Κεχαγιά ιδρύει το 1872 το «Σύλλογο Κυριών υπέρ της Γυναικείας Παιδείσεως», συγγράφει πολλά παιδαγωγικά βιβλία και αναλαμβάνει, το 1865, μαζί με την Αικατερίνη Λασκαρίδου, τη διεύθυνση του Παρθεναγωγείου Hill. Η Λασκαρίδου εφαρμόζει τη μέθοδο Flobel και εκδίδει το «Περί Φροδελιανών Νηπιακών ήτων». Αυτή πρώτη εισάγει στην ελληνική εκπαίδευση το μάθημα της γυμναστικής και ιδρύει το 1890 Σχολή Γυμναστικής. Η Σαπφώ Λεοντειαίς, διευθύντρια παρθεναγωγείων στη Σάμο και τη Σμύρνη, εκδίδει το περιοδικό *Ευρυδίκη* και είναι συνεργάτις της Εφημερίδος των Κυριών της Παρρέν⁶.

Προπομποί του φεμινισμού

Μεταξύ των στοιχείων όλων αυτών των πρωτοφεμινιστικών εντύπων είναι το ότι βλέπουν τις γυναίκες ως μία ξεχωριστή βιολογική κατηγορία —«γυναικεία φυλή», «το φύλον των γυναικών»— αλλά και ως κοινωνική κατηγορία, μια καταπιεσμένη κοινωνική ομάδα. Παρά τη συχνή αντιφατικότητα της πολυεπίκλης ύλης —ανυπόγραφα και ενυπόγραφα άρθρα για το δικαίωμα στη μόρφωση και για τη διεκδίκηση ψήφου συνοδεύονταν από σχέδια εργοχειρών, φωτογραφίες μόδας και συμβουλές για την οικιακή οικονομία— τα έντυπα αυτά αποτέλεσαν το γόνιμο έδαφος που αναπτύχθηκε το πρώτο φεμινιστικό ρεύμα στην Ελλάδα.

Το 1887, η έκδοση της *Εφημερίδος των Κυριών* από την Καλλιρρόη Παρρέν σηματοδοτεί την έναρξη μιας νέας περιόδου: τα άρθρα της διαπερνώνται στο σύνολό τους από μία φεμινιστική συνείδηση που, περνώντας από την αυτοχειραφέτηση και την εσωτερική αφύπνιση, στοχεύει στην οργάνωση των γυναικών σε φορείς συλλογικής δράσης. Σε αντίθεση με τα πρώτα γυναικεία έντυπα, η «Εφημερίδα των Κυριών» είναι το πρώτο περιοδικό που παρουσιάζει συστηματικές αναλύσεις της κοινωνικής θέσης των γυναικών, επεξεργάζεται και προτείνει συγκεκριμένες διεκδικητικές θέσεις, συνεργάζεται με μεθόδους γυναικείες οργανώσεις και διοργανώνει συνέδρια. Η γυναίκα, μέσα από τις σελίδες της *Εφημερίδος*, δεν αγωνίζεται

απλώς για τη βελτίωση του μορφωτικού της επιπέδου και της θέσης της στην κοινωνία.

Θεωρώντας α priori τα δύο φύλα ίσα, παρουσιάζει τις σχέσεις τους ως ανταγωνιστικές, περνά από τη λογοτεχνία και τα δημοσιογραφικά εγχειρίδια στο πεδίο της δημόσιας ζωής και μάχεται εναντίον της περιθωριοποίησης των γυναικών στον πολιτικό βίο. Ο στείρος μιμητισμός δυτικών προτύπων στις αρχές του αιώνα δεν είναι, όπως υποστηρίζεται από ορισμένους, η πραγματική αιτία της αυτοχειραφέτησης και της συλλογικής δράσης των γυναικών. Είναι, κυρίως, η συνειδητοποίηση της κοινωνικής τους ύπαρξης και η διεκδίκηση μιας γυναικείας ταυτότητας.

Ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος, οι ανακατατάξεις στα Βαλκάνια και ο εθνικός διχασμός υπήρξαν καθοριστικοί παράγοντες στη διαμόρφωση της ελληνικής κοινωνίας των αρχών του 20ού αιώνα. Η εποχή αυτή σηματοδοτεί το πέρασμα από την προφεμινιστική φάση της διαμόρφωσης μιας συνείδησης του φύλου στη δημιουργία ενός φεμινιστικού ρεύματος με πλατύτερες διεκδικήσεις και συλλογικές παρεμβάσεις στα κοινωνικά δρώμενα.

1. Το κείμενο αυτό δεν αποτελεί μία συστηματική μελέτη και ανάλυση των ιστορικών και κοινωνικών συνθηκών που οδήγησαν στη γέννηση της φεμινιστικής συνείδησης στην Ελλάδα: πρόκειται για μια σύντομη, σχολιασμένη καταγραφή των πρώτων γυναικείων πρωτοφεμινιστικών εντύπων πριν από την έκδοση (1887) της «Εφημερίδος των Κυριών» της Καλλιρρόης Παρρέν που χαρακτηρίζεται ως το πρώτο φεμινιστικό έντυπο στην Ελλάδα.
2. «Πρόγραμμα», Θάλεια, Σύγγραμμα περιοδικών του Γυναικείου Φύλου, Ιανουάριος 1867, *Διαβάζω*, No 198, σ. 8.
3. Βλ. Κούλα Ξηραδάκη, *Το Φεμινιστικό Κίνημα στην Ελλάδα*, Αθήνα: Γλάρος, 1988.
4. Αγγ. Ψαρρά, «Γυναικεία περιοδικά του 19ου αιώνα», *Σκούπα*, No 2, σσ. 3-13.
5. Βλ. Ελένη Βαρίκα, *Η εξέγερση των Κυριών*, Ίδρυμα Έρευνας και Παιδείας της Τράπεζας της Ελλάδος, σ. 217: «(...) η παρουσία [των γυναικών εκπαιδευτικών] σε έναν χώρο που τους πρόσφερε την αντικειμενική δυνατότητα να συλλάβουν τις γυναίκες ως συλλογική δύναμη ικανή να παρέμβει για την κατάργηση μιας τέτοιας ανισότητας καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό το πέρασμα των γυναικών αυτών στη φεμινιστική συνείδηση».
6. Η Αθήνα και η Ερμούπολη είναι τα κέντρα της μέσης γυναικείας εκπαίδευσης της εποχής. Από το 1835 υπάρχουν στην Αθήνα δύο «ανώτερα» σχολεία για κορίτσια, το ένα της Fr. Hill και το άλλο της Volmerange. Το 1837 ιδρύεται το Αρσάκειο στην Αθήνα, ενώ το 1830 το Ελληνικό Σχολείο Θηλέων στην Ερμούπολη. Η Ελένη Πιτταδάκη, η πρώτη δασκάλα του ελληνικού κράτους διορίζεται το 1834 διευθύντρια του νεοσύστατου Παρθεναγωγείου Ναυπλίου (βλ. Σ. Ζωήγου - Καραστεργίου, *Η Μέση Εκπαίδευση των Γυναικών στην Ελλάδα (1830 - 1893)*, Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα, 1986).

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ από τις εκδόσεις ΠΙΤΣΙΛΟΣ το βιβλίο του ΚΩΣΤΑ Ι. ΚΑΛΑΤΖΗ

Η ΑΣΗΜΟΠΕΤΡΑ

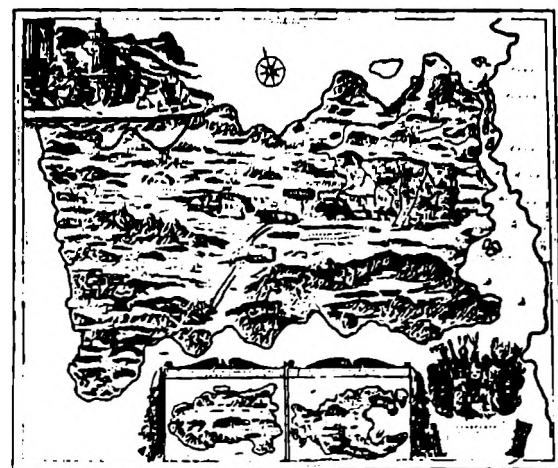
(μυθιστόρημα)

ΚΩΣΤΑ Ι. ΚΑΛΑΤΖΗ

Η ΑΣΗΜΟΠΕΤΡΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΠΡΟΛΟΓΙΖΕΙ
Ο ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΙΤΣΙΛΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΙΖΕΙ

Ο ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΙΤΣΙΛΟΣ

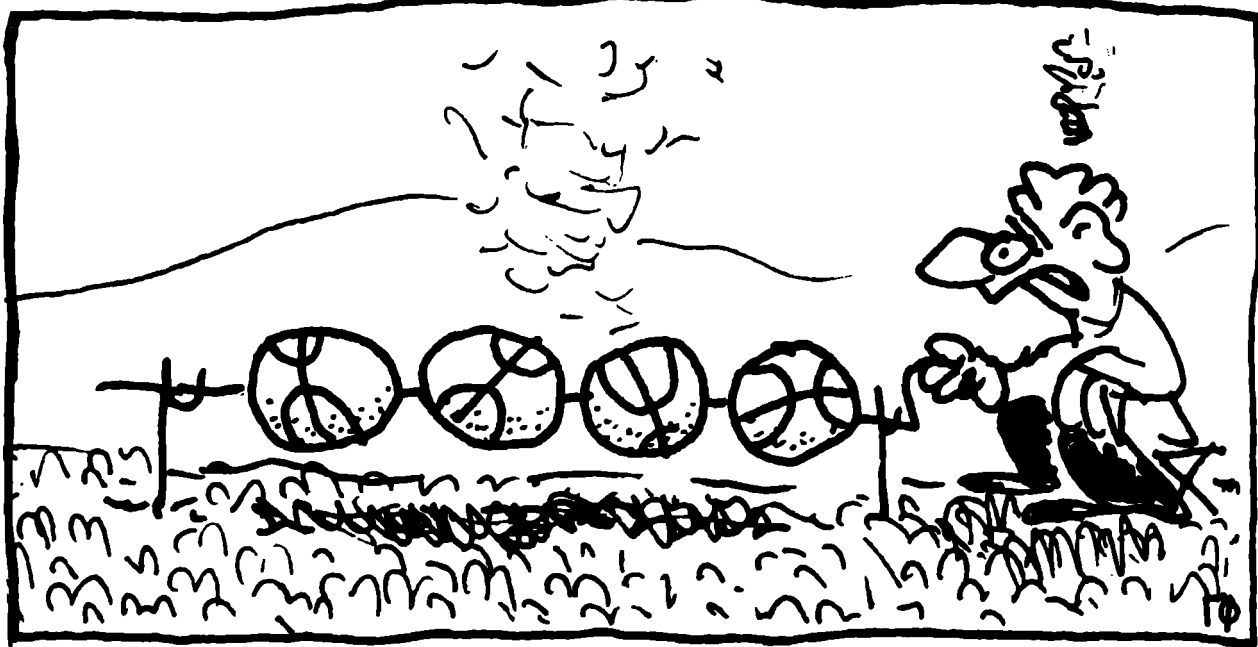
Α. ΠΙΤΣΙΛΟΣ & ΥΙΟΣ Ο.Ε.
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 4 - ΑΘΗΝΑ
Τ.Κ. 10559 - Α.Φ.Μ. 82288294
ΤΗΛ. 3211237 - 3218872

■ Μέσα στο τριήμερο 19-21 του Απριλίου, έληξαν όλα για το ελληνικό μπάσκετ, με τους αγώνες στο Ισραήλ. Η αγωνιστική συμπεριφορά των ομάδων μας ήταν καθεαυτού ελληνική, ηρωική στην αρχή και «πένθιμη» στο τέλος. Η εξωαγωνιστική συμπεριφορά (παράγοντες, οπαδοί, δημοσιογράφοι) ήταν επίσης καθαρά ρωμεική: έλλειψη σοβαρότητας, τάση εκδίκησης, επιμονή σε ανόητες λεπτομέρειες, αντίστοιχα. Καθένας και το μερτικό του...

■ Ο Ολυμπιακός (στο μπάσκετ αναφερόμαστε) πήγε φαβορί στο Τελ Αβίβ και επέστρεψε στον Πειραιά «δεύτερος και καταϊδρωμένος», αλλά δεν θα του λείψουν τα αποσμητικά. Ο πρόεδρος και το πανίσχυρο ΤΑΚ θα ετοιμάσουν προφανώς τα πλάνα για τη νεότερη ισχυροποίηση της ομάδας. Οι στάρ **Ζάσκο Πάσπαλι** και **Ρόι Τάρπλεϊ** όχι μόνο απέτυχαν να βοηθήσουν την ομάδα τους (και να δικαιολογήσουν τα κάποια εκατομμύρια δολάρια με τα οποία αμείβονται για την προσφορά τους), αλλά κατάφεραν με την υποτυπώδη απόδοσή τους να στοιχειοθετήσουν μια ιδέα που από καιρό βρίσκεται στο μυαλό μας: να δοθούν μεγαλύτερες ευκαιρίες στους Έλληνες. Κορυφαίος ήταν ο Πειραιώτης **Γιώργος Σιγάλας**. Ξέρετε γιατί; Διότι αυτόν εμπιστεύτηκαν από την πληθώρα των νεαρών της ομάδας...

■ Φιγούρα για γέλια (με τις προλήψεις και τα γηπεδικά του κόμπλεξ) ο προπονητής - κόουτς του Ολυμπιακού **Ιωάννης Ιωαννίδης**. Δέκα φορές έβγαλε και έβαλε το σακάκι του... Αυτή τη φορά, ευτυχώς για το ελληνικό προφίλ στην Ευρώπη, δεν το πέταξε σε γραμματεία ή διαιτητή. Είναι φανερό πως ο Ιωαννίδης πειράχτηκε περισσότερο όλων εκεί στο Ισραήλ. Διότι η απώλεια της πρώτης θέσης του στέρησε πιθανή επιστροφή ήρωα - δύναστη στη Θεσσαλονίκη. Είναι κοινό μυστικό πως και με πόση λαχτάρα τον περιμένει η διοίκηση του Άρη...

■ Η **Γιουδεντούτ Μπανταλόνα**, που νίκησε στον τελικό, δεν ήταν καλύτερη του Ολυμπιακού. Απλώς, είχε γύρω της (κατά την παραμονή στο Ισραήλ) σοβαρότερους και μεθοδικότερους ανθρώπους. Η φόρτιση του κλίματος ζημίωσε μόνο τη δική μας ομάδα. Οι εκπρόσωποι του Τύπου μόνο που δεν αγόρασαν σκρίνιο με

πολυτελή ράφια για να τοποθετηθεί το τρόπαιο. Όσο για τους υποστηρικτές, που περίμεναν τη νύχτα της Πέμπτης τη χαρμόσυνη είδηση σε Ομόνοια και Πασαλιμάνι, ξέσπασαν δάζοντας φωτιές ή σπάζοντας τηλεοπτικές γιγαντοοθόνες. Ήταν μια σκληρή νύχτα για τα νεύρα όλων των φιλάθλων.

■ Το αδικαιολόγητο στρες «χτύπησε» και τον αθλητή - «ρομπότ» του ελληνικού μπάσκετ **Νίκο Γκάλη**. Στον ημιτελικό, ο αρχηγός δεν μπόρεσε να βοηθήσει τον Παναθηναϊκό και η ήττα ήρθε φυσιολογικά. Ίσως, η υπερπροσπάθεια του Ολυμπιακού σ' αυτό το παιχνίδι, οδήγησε στα «ερείπια» του τελικού. Ήταν φανερό η δύσκολη προσπάθεια των παικτών του κυρίου **Κόκκαλη** να κρατηθούν όρθιοι στα τελευταία λεπτά του τελικού. Το γεγονός ότι οι οπαδοί του Παναθηναϊκού χειροκροτούσαν τις προσπάθειες της Μπανταλόνα δεν πρέπει να μας συγκινεί. Η αντιπαράθεση στα ελληνικά αθλητικά πράγματα (σε σωματειακό επίπεδο) δεν είναι στοιχείο που γεννήθηκε στο Ισραήλ...

■ Ενδιάμεσα της «γιορτής» του ευρωπαϊκού μπάσκετ, είχαμε στο ολυμπιακό στάδιο της Αθήνας τον τελικό του φετινού Κύπελλου Ελλάδος στο ποδόσφαιρο. Η διοργανώτρια αρχή (ΕΠΟ) είχε φροντίσει για όλα. Μέχρι και για τον αυστηρό έλεγχο των οπαδών κατά την είσοδό τους στο στάδιο. Έτσι, αναρίθμητα βεγγαλικά και κροτίδες λάμπρυναν το μαρουσιώτικο ουρανό κατά την επίτευξη των έξι γκολ του ντέρμπι. Κι όταν τελείωσαν οι κροτίδες και τα καπνογόνα, οι αποφασισμένοι νεαροί οπαδοί άρχισαν να «ξηλώνουν» τα πλαστικά καθίσματα

για να οπλίσουν το αγριεμένο τους πάθος...

■ Ο Παναθηναϊκός ευτύχησε να κερδίσει το Κύπελλο έστω στη διαδικασία των πέναλτι, έχοντας (στο μεγαλύτερο διάστημα του αγώνα) κορυφαίο παίκτη τον **Μανωλά!** Βεβαίως, αυτός αγωνιζόταν με την αντίπαλη ομάδα, εντούτοις, πέτυχε γκολ σε βάρος της ομάδας του, προσπάθησε να αποβληθεί με φάουλ «τελευταίος στην άμυνα», δέχτηκε ντρίμπλες από αυτές που δεν μας έχει συνηθίσει στην πολυετή και θεαματική καριέρα του. Ο Μανωλάς του τελικού δικαίωσε όσους τον ψήφισαν κορυφαίο Έλληνα ποδοσφαιριστή.

■ Με μπόλικη δόση υποκρισίας, ο Τύπος χαιρέτησε τον (πράγματι καλό) τελικό, υποστηρίζοντας ότι «νίκησε το ποδόσφαιρο» χάρι στο θέαμα των παικτών κ.λπ. Η ουσία είναι πως στο στάδιο βρέθηκαν 65.00 θεατές, 18.000 περισσότεροι από τον αντίστοιχο περυσινό τελικό (ΠΑΟ - Ολυμπιακός). Αυτός ο κόσμος, πράγματι, διψούσε για αληθινό ποδόσφαιρο. Του το πρόσφεραν;

→ Η **ΑΕΚ** κέρδισε για τρίτη συνεχόμενη περίοδο τον τίτλο στο εθνικό πρωτάθλημα. Ήταν η πιο σταθερή ομάδα και εκείνη που μαζί με τον Παναθηναϊκό και την **Ξάνθη** άρεσαν πιο πολύ. Ο ολυμπιακός κατέλαβε την τρίτη θέση με 13 ισοπαλίες (τις οκτώ στο γήπεδό του). Μαζί με τον Άρη θα πάρουν μέρος στο Κύπελλο ΟΥΕΦΑ. Αντίθετα, ο ΠΑΟΚ και ο ΟΦΗ με μέτριες επιδόσεις, αστόχησαν να πλησιάσουν ευρωσυμμετοχή και οικονομικά οφέλη...

Γιώργος Αρκουλής

ΛΑΘΗ...

Τη γλωσσική ευαισθησία του
ροτάσσει ο αναγνώστης μας στην
επιστολή που ακολουθεί. Αφορμή:
α τυπογραφικό ολίσθημα σε
άρθρο του τχ. 547.

ύριοι,

Μια υπέροχη ηλιόλουστη ημέ-

Χωρίς εκείνη την υστερική ζέ-
τη που σε κάνει να θέλεις να κρυ-
γείς πίσω από άσπρους αντανά-
λώντες το φως, τοίχους.

Είχα καθήσει ανάμεσα στο φως
ι το γαλάζιο μακρινό φόντο του
ρανού, στο βάθος τα βουνά της
αρίας (πάλαι ποτέ).

Διάβαζα το υπ' αριθμ. 547 τεύ-
ς του περιοδικού ANTI, το άρ-
ο για το φαινόμενο Μπερλου-
όνι του κ. Αργύρη Παναγόπου-

Σταμάτησα στη φράση (σελ. 26)
διαδηλώσεις συνεχίστηκαν με
λαοθάλασσα στο Παρίσι, που
τεραμύνθηκε τη δημόσια εκπαί-
υση».

Αυτό το «υπεραμύνθηκε τη δη-
μοσία εκπαίδευση» μ' έκοψε, στα-
τήση το διάβασμα, δεν μπόρεσα
συνεχίσω.

Δεν νομίζω ότι διεκδικώ δάφνες
ολόγου, όμως «υπεραμύνθηκε
δημόσια εκπαίδευση» δεν είναι
ληνικά. Προσπάθησα να συνδέ-
το πώς φθάσαμε από το υπερα-
νομαι τινός στο υπεραμύνομαι
και δεν βρήκα ποιος δαίδαλος
ολουθήθηκε στην σκέψη για την
λούστευση (;) αυτή!

Το γαλάζιο φως άρχισε να τρε-
παίζει. Το απλό γαλάζιο είναι
ι τεράστια σύνθεση χρωμάτων.
αλούστευση της ελληνικής
ώσας (αν και αμφιβάλλω κατά
σον μία γλώσσα μπορεί να
λουστευθεί) είναι αποτέλεσμα
οφάσεως και όχι εξελίξεως. Ή
νθέσεως.

Δεν ξέρω πια κύριε Παπουτσά-
αν γράφω σωστά, δεν ξέρω, δεν
υ τη βεβαιότητα πια αν χρησι-
ποιώ σωστά τη γλώσσα (και βά-
ποιών κανόνων;) την ελληνική
ένο που με μεγάλη μου λύπη
επιστώνω είναι πως όλο και πε-
ρισότερο, περισσότεροι κακο-
ιούν-με συνείδηση ή χωρίς, του
κάνουν- την ελληνική γλώσσα,
α από τα μαζικά μέσα ενημέ-
σης, τις εφημερίδες, τα περιοδι-

Και βέβαια, το κακό που προσ-

γίνεται στην ελληνική κοινωνία,
στην ελληνική νεολαία είναι, κατά
την άποψή μου, τεράστιο.

Θα μου πείτε, «όταν διαδηλώ-
νουν στις τέσσερις το πρωί μπρο-
στά στον άγνωστο στρατιώτη γιατί
κλείνουν νωρίς τα κάθε λογής νυ-
χτερινά κέντρα», ποιος απ' αυτούς
θα ενδιαφερθεί, ποιος θα πονέσει
για μια απολεσθείσα «γενική».

Για τον κόπο που κάνατε να δια-
βάσετε τη μικρή μου επιστολή,

Σας ευχαριστώ

Μετά τιμής

Λ. Στρούκης

Ρόδος

*Σημ. συντάξεως: Γνωρίζουμε
πολύ καλά, αγαπητέ φίλε, ότι τα
τυπογραφικά λάθη μας είναι πολύ
περισσότερα απ' όσα «επιτρέπει»
ο ανθρώπινος παράγων.

Οφείλονται, συνήθως, όχι στην
κακή γνώση της γλώσσας ούτε
στην αδιαφορία για την ορθή
γραφή της, αλλά σε παράγοντες
απ' αυτούς που ονομάζουμε
«αντικειμενικούς». Το Αντί είναι
φτωχό περιοδικό και οι δυνάμεις
του πολλές φορές δεν επαρκούν
για την αποτελεσματική
αντιμετώπιση του δαίμονα.
Ελπίζουμε, ωστόσο, πάντα ότι
«θα γυρίσει ο τροχός» κι ότι
σύντομα οι αναγνώστες μας θα
διακρίνουν ευκρινώς βελτιώσεις-
ανάμεσα στις οποίες
συμπεριλαμβάνεται και η
εξάλειψη των ενοχλητικών
τυπογραφικών λαθών.

ΤΡΕΛΟΧΑΡΤΑ

• Στο σχόλιο του
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ,
προηγούμενου τεύχους, στέκεται ο
αναγνώστης μας.

Αγαπητοί Φίλοι,

Ο κ. Θ. Μικρούτσικος είναι ο
μόνος που πήρε «τρελόχαρτο»
άραγε;

Όσο για τον τίτλο της νέας σας
στήλης... πολύ ευρηματικός! Δεν
νομίζω ότι συμβαδίζει με το ύφος
και το ήθος του «Αντί».

Μην ακολουθείτε τα δήματα της
«Απογευματινής».

Με εκτίμηση

Κ. Δάλλας

Καλαμάτα

*Σημ. συντάξεως: Αν
παρατηρούσατε, αγαπητέ φίλε,
καλύτερα το σχόλιό μας, θα

διαπιστώνετε ότι κάθε άλλο παρά
στα δήματα της Απογευματινής
κινήθηκαμε. Αντίθετα,
σαρκάσαμε την αναίδεια του κ.
ΥΠ.ΠΟ, ο οποίος έσπευσε να
επικαλεστεί τις αγωνιστικές του
περγαμηνές κατά της χούντας, ενώ
πήρε το «τρελόχαρτό» του το 1976
(γεγονός που απέκρυψε στην
ανακοίνωσή του). Όταν, για
λόγους σκοπιμότητας, η
πραγματικότητα φορμάρεται στα
όρια εκείνου που θέλει να
χρησιμοποιήσει τα «κομμάτια» της
που τον συμφέρουν, το μόνο όπλο
που απομένει στους
«υποψιασμένους» είναι η έμφαση
στο γελοίο.

Άλλωστε, ο κ. ΥΠ.ΠΟ, με την
απάντησή του και τις μεθοδεύσεις
του, κατάφερε μόνος του να πιάσει
τα όρια του γελοίου. Ας μη
μέμφεται, λοιπόν, όσους του το
επισημαίνουν.

ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ;

• Εκτεταμένη η επιστολή που
ακολουθεί. Με αφορμή
αρθρογραφία μας για την
περιωρέουσα εθνικιστική υστερία, η
αναγνώστριά μας από τον Καναδά
σημειώνει, μεταξύ άλλων:

Αγαπητό ANTI,

Είναι γνωστός ο τρόπος της
εθνικιστικής συμπεριφοράς των
μη εθνικιστών σε ό,τι αφορά τον
τόπο μας. Μόνο που εκφράζεται
διαφορετικά. Η Σ. Μάππα σε άρ-
θρο της (ANTI, τχ. 545) αναφέρει
ότι για τους εθνικιστές (σύμφωνα
με τη δική της θεωρία), η αδιάσπα-
στη ενότητα, η γλώσσα, η ιστορία,
η παράδοση, η θρησκεία, είναι μύ-
θος... Ο εχθρός κατασκευάζεται
εκ του μη όντος, κ.λπ., ένα κατε-
βατό αναλύσεων για να αναφερθεί
στο μήνυμα του Μ. Αλεξάνδρου με
κάποια ειρωνεία.

Εγώ θα πω κάτι άλλο. Όταν
κάθε τόσο χάνουμε και από ένα
κομμάτι - μάς το αρπάζουν, και
για να καλυφθούν ονομάζουν τις
διαμαρτυρίες μας έξαρση εθνικι-
σμού, πολιτική αστάθεια, εσωτε-
ρικά προβλήματα και δεν ξέρω τι
άλλο. Ας μη συσχετίζονται τα
ανωτέρω προβλήματα (υπαρκτά
δέδαια) με την κάθε συγκεκριμένη
περίπτωση της χώρας μας, που
έχει σχέση με τον ακρωτηριασμό
της.

Εμείς δεν έχουμε κατακτητικές
δiléψεις, ούτε και πειράζουμε κα-

νέναν. Ε! όχι και να μην έχουμε το
δικαίωμα να διαμαρτυρηθούμε ή
και να αμυνθούμε όταν χρειάζεται
(...).

Τελειώνοντας, θα αναφερθώ
και στο άρθρο του Ν. Φίλη (ANTI,
τχ. 546). Γράφει ότι με τον απο-
κλεισμό στα Σκόπια (όπως και οι
περισσότεροι γράψανε), δημιουρ-
γήθηκε μεγαλύτερη αντιπάθεια
για τη χώρα μας.

Μήπως είχαμε και ποτέ συμπά-
θεια από αυτούς που τώρα μας
αντιπαθούν; Ειδικά αν κρίνουμε
από την αφορμή της σημερινής
κρίσης -με το Μακεδονικό- είναι
γελοία. Δεν είναι το πρόβλημα στο
όνομα, υπάρχει πληθώρα απ' αυ-
τά, χωρίς να ανήκουν σε κανέναν ή
ας τους δώσουν κάποιοι άλλοι απ'
αυτούς που ανακατεύονται και
φωνάζουν.

Πίσω όμως απ' όλα αυτά, κρύ-
βονται τα δικά τους συμφέροντα.
Γι' αυτούς, αν δεν υπήρχαμε στο
χάρτη θα ήταν ό,τι καλύτερο (για
τους συμμάχους μας εννοώ).

Φιλικά

Α. Αρδανίτη

Καναδάς

ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ

• Τον προβληματισμό του για το
ρόλο της τηλεόρασης, αλλά και για
τη φύση της νυχτερινής
διασκέδασης των Νεοελλήνων,
καταθέτει έτερος αναγνώστης μας:

Παρακολουθώ το έγκριτο περιο-
δικό σας εδώ και κάμποσα χρόνια
-από τον Καναδά ακόμη όπου
ζούσα- με πολύ ενδιαφέρον.

Πλην, όμως, θα ήθελα να παρατη-
ρήσω τα εξής:

Έμεινα κατάπληκτος με δύο άρ-
θρα του ANTI (τεύχος 547, 18
Μαρτίου), όπου οι συντάκτες τους
παρουσιάζουν τη μία μόνο πλευρά
των πραγμάτων. Στο πρώτο άρθρο
με τίτλο ΘΟΛΑ ΚΑΝΑΛΙΑ ο συν-
τάκτης του -όπως και τόσοι άλλοι-
διακατέχεται από μια αντιδιαφη-
μιστική υστερία. ΝΑΙ, βεβαίως
έχει δίκιο ότι ο χρόνος των διαφη-
μίσεων είναι υπερβολικός. Δεν
μας λείπει όμως τίποτε για την ποιό-
τητα αυτών καθ' αυτών των δια-
φημίσεων και όχι μόνο. Μα δεν
δρίσκεται επιτέλους κάποιος να
σκεφτεί σοβαρά και να προβλημα-
τιστεί για το τι βλέπουμε από τα
τηλεοπτικά κανάλια; Αυτό μας
πειράζει μόνο, δηλαδή οι ενοχλητι-
κές παρεμβάσεις των διαφημι-

σεων; Οι αθλιότητες των τηλεοπτικών παιδιών - που παρακολουθούν και τα παιδιά - οι χυδαίες σειρές, οι ταινίες βίας και ανοησίας, δεν μας ενοχλούν; Από ποιες ταινίες μας αποσπούν την προσοχή οι διαφημίσεις, από τις ταινίες του συρμού της αμερικανικής υποκουλτούρας ή από τα ντόπια υποπροϊόντα των ξενυχτάδικων;

Στο δεύτερο άρθρο με τον τίτλο *BLACK OUT*, ο συντάκτης του προσπαθεί να μας πείσει ότι τα μέτρα περιορισμού - ίσως υπερβολικά - της αχαλίνωτης «διασκέδασης» είναι νεο-γκεμπελικά. Μπορεί να είναι άραγε οτιδήποτε το απαγορευτικό και αντιδημοκρατικό; Είμαστε η μόνη χώρα όπου οι νέοι των 15-16 ετών κραιπαλιάζονται μέχρι τα άγρια ξημερώματα μέσα σε περιβάλλοντα αμφίβολης ποιότητας και ασφάλειας. Ωστε να αφήσουμε ανεξέλεγκτα τα πράγματα, επειδή έχουμε τη φήμη του ξενύχτη και του Ζορμπά; Αυτό είναι ελληνικός πολιτισμός; Επίσης, δεν μας είπε ο συντάκτης του άρθρου με ποια ποιότητα διασκεδάζουν οι θαμώνες των νυχτερινών κέντρων. Με τα άθλια τσιφτετέλια και τους αμανέδες; Γιατί, άλλο ρεμπέτικο και άλλο σκυλάδικα.

Με τιμή

Πάνος Κριάς
μουσικός
Σπάρτη

ΟΔΥΣΣΕΙΑ (1)

• Παρέμβαση του κ. Διαμαντή Μπασαντή, στα όσα υποστήριξε για τις εκδόσεις Οδυσσεάς ο κ. Γ. Χατζόπουλος.

Αγαπητέ κ. διευθυντά,

Με έκπληξη διάβασα στο *ANTI*

επιστολή του κ. Γ. Α. Χατζόπουλου, η οποία αναφέρει το όνομά μου και στην οποία λέγεται, εμμέσως πλην σαφώς, ότι το βιβλίο μου με τίτλο «Βιβλίο και επικοινωνία» χρηματοδοτήθηκε από το ΥΠ.ΠΟ. το τελευταίο διάστημα. Ο κύριος αυτός για να στηρίξει τη θέση του και να πλήξει την κ. Μ. Ζορμπά αναφέρει και την αναφορά μου στη σελίδα 4 της εργασίας μου.

Ο κύριος αυτός δηλώνει με θράσος πως «το ψέμα έχει κοντά ποδάρια». Και πράγματι έχει. Αποκρύπτει ο κύριος αυτός πως στη σελίδα 6 του προλόγου του ίδιου βιβλίου αναφέρεται ρητά πως το ΥΠ.ΠΟ. χρηματοδότησε τη μελέτη μου, με τη διαμεσολάβηση της Εταιρείας Συγγραφέων και του προέδρου της Μανώλη Κάσδαγλη, το 1986. Δηλαδή, προ οκταετίας επί υπουργίας της αιμνήστου Μελίνας Μερκούρη.

Για την πληρέστερη κατατοπισή, σας αναφέρω πως η αίτηση για τη χρηματοδότηση έγινε το 1985 στην τότε Διεύθυνση του Τμήματος Γραμμάτων.

Το βιβλίο μου, στις 2,5 σελίδες του προλόγου αναφέρεται συγκεκριμένα στο ποιοι και με ποιους τρόπους βοήθησαν και στο ποιοι ήταν οι χορηγοί. Ήτοι, το ΥΠ.ΠΟ. (στην Αθήνα), το Princeton University (στις ΗΠΑ), το Greek Shipping Cooperation Committee (στο Λονδίνο), την Μ. Κουλουνκουντή και τον Ε. Χριστούλη, καθώς και τη διαμεσολάβηση (τέθηκε υπό την αιγίδα) της Εταιρείας Συγγραφέων. Τους ίδιους αυτούς χορηγούς αναφέρω αναλυτικά μαζί και με τις ημερομηνίες στις σελίδες 6 και 7 του προλόγου και συνοπτικά στη σελίδα 4.

Όλα αυτά ο κ. Χατζόπουλος τα παρασιωπά αφήνοντας να εννοηθεί ότι η χρηματοδότηση του ΥΠ.ΠΟ. αφορά το 1994 και όχι το 1986.

Λυπάμαι ειλικρινά που μια μελέτη που συγκεντρώνει τους κώπους μιας 10ετίας και η οποία έτυχε ελληνικής και διεθνούς αναγνώρισης βρέθηκε κάποιος να προσπαθήσει να τη χρησιμοποιήσει για τους δικούς του ιδιοτελείς λόγους.

Θεωρώ πως το θέμα κλείνει με αυτή την επιστολή και πως αποκαθίσταται η αλήθεια. Υπενθυμίζω μόνον το ακόλουθο σημείο του προλόγου: «Στο ξεκίνημα αυτού του κύκλου (σ.σ. 1986) η Εταιρεία Συγγραφέων με τη συμπαράσταση του συγγραφέα Μανώλη Κάσδαγλη και του ποιητή Τάσου Δενέγρη, πήρε υπό την αιγίδα της την

έρευνα. Με τον τρόπο αυτό έγινε δυνατόν να επιχορηγηθεί το βιβλίο από το Τμήμα Γραμμάτων του υπουργείου Πολιτισμού».

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Διαμαντής Μπασαντής

Επικοινωνιολόγος

ΟΔΥΣΣΕΙΑ (2)

• Για το ίδιο θέμα, η παρέμβαση της κ. Μυρσίνης Ζορμπά.

Κύριε διευθυντά,

Το κακόδουλο συμφέρον και η εμπάθεια του Γ. Χατζόπουλου υπηρετούν μέχρι διαστροφής πλέον τη διαστροφή των πραγματικών γεγονότων. Επειδή έχει ξεπεράσει κάθε όριο, τον καλώ να συναιτιστεί και να επανορθώσει, διότι πέρα από το λόγο που έχει να δώσει για τους χαρακτηρισμούς του στο πρόσωπό μου, δύσκολα θα μπορέσει να δικαιολογήσει άγνοια στα παρακάτω:

1) Ότι το πρόγραμμα της Γ.Γ. Ισότητας και του Συνδέσμου Εκδοτών Βιβλίου ήταν καθόλα νόμιμο και ότι η ΑΜΕΠ (Αναπτυξιακές Μελέτες Εκπαιδευτικά Προγράμματα - μη κερδοσκοπική εταιρεία) έλαβε απολύτως νόμιμα και αιτιολογημένα οκτακόσιες πενήντα χιλιάδες δρχ. Ότι η λογιστική διαχείριση του προγράμματος βρίσκεται στον ΣΕΚΒ και ότι ο οικονομικός απολογισμός του δόθηκε σε καθένα από τα μέλη του ΣΕΚΒ, κατά τη γενική συνέλευση αμέσως μετά το πέρας του προγράμματος, ακριβώς για να διαφυλαχτεί η διαφάνεια.

2) Ότι δεν υπάρχει «χρηματοδότηση» του βιβλίου του Δ. Μπασαντή από το ΥΠΠΟ στην περίοδο που είμαι σύμβουλος, αφού ο τόσο σχολαστικός κ. Χατζόπουλος διάβασε ασφαλώς στον πρόλογο του βιβλίου για την ενίσχυση της έρευνας του συγγραφέα από το ΥΠΠΟ το έτος 1986.

3) Ότι η κ. Σιετή ουδεμία μικρή ή «μεγαλούτσικη αντιμισθία» έχει ως ένας εκ των δήθεν «διαφόρων συγγενών του συνεταίρου» «μου», που κατά τον Χατζόπουλο «διόρισα» (;) και, δέβαια, ούτε «σύζυγος» του Τ. Μυλωνόπουλου τυχάνει, γεγονός που ο Χατζόπουλος γνωρίζει.

Περιορίζομαι στα απολύτως αναγκαία και δεν επεκτείνομαι να σχολιάσω τις άλλες γελοιότητες και τα ασύστολα ψεύδη. Η αξιοπιστία του ανδρός είναι στην κρίση όλων. Δεν σκοπεύω να συνεχίσω αυτό τον «διάλογο» παρά μόνο μπροστά σε αρμόδιους κριτές όταν

το θεωρήσω σκόπιμο.

Μυρσίνη Ζορμπά

ΟΔΥΣΣΕΙΑ (3)

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

• Παρέμβαση στη διαμάχη θ. Χατζόπουλου - Μ. Ζορμπά που, με επιστολές, φιλοξενήθηκε στο *ANTI* από αναγνώστριά μας:

Κύριε διευθυντά,

Διάβασα το γράμμα του κ. Χατζόπουλου στο *ANTI*, τ. 548, οποίο μεταξύ άλλων αναφέρει και στο σεμινάριο κατάρτισης επαγγελματιών του βιβλίου, της Γ. Ισότητας και του Συνδέσμου Εκδοτών Βιβλίου.

Παρακολούθησα μαζί με άλλες γυναίκες το πρόγραμμα αυτό, 1991.

Πρόκειται για το μοναδικό σεμινάριο γύρω από αυτό το αντικείμενο, το οποίο και φανέρωσε ανάγκη για καταρτισμένο δυναμικό στον εκδοτικό χώρο, ανάλογα που έγινε επιτακτικότερη μετά την παραγωγή και τη διακίνηση του βιβλίου - προϊόντος.

Από την προσωπική μου εμπειρία, θέλω να σας πληροφορήσω εξής: Η οργάνωση του σεμιναρίου ήταν άψογη. Η υλικοτεχνική υποδομή άρτια. Η κατάρτιση των συγγραφέων γύρω από το αντικείμενο διδασκαλίας τους ήταν πλήρης.

Τα παραπάνω προκάλεσαν όπως ήταν αναμενόμενο, τον θαυμασμό των περισσότερων συμμετεχουσών σ' αυτό, που έχω ακόμη μεγαλύτερος λόγω του αριστού ενδιαφέροντος που επέδειξαν όλοι οι οργανωτές του, ιδιαίτερα η κ. Ζορμπά, και η γενική γραμματέας Ισότητας, Λάμψα.

Πιστεύω ότι όσες συμμετείχαν αποκομίσαμε γνώση χρήσιμη μετέπειτα επαγγελματική πορεία μας. Έτσι, τα γραφόμενα του Χατζόπουλου, που αφορούν το σεμινάριο, δημιουργούν λογική απορία για τη σκοπιμότητά τους και αλγεινή εντύπωση.

Πιθανόν να σκόπευαν στη δημιουργία εντυπώσεων ή, στην καλύτερη περίπτωση, δείχνουν πλήρη άγνοια του συγγραφέα γύρω από το θέμα.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία.

Μαρία Μαυρομμά
Παγκράτι

Ο Αζίζ Νεσίν, με την τελευταία του επίσκεψη στην Ελλάδα, σίγουρα θα κατάλαβε ότι «ο καφές και η δημοκρατία» είναι κενό γράμμα, όταν δεν πρόκειται για τον «επίσημο» καφέ ή την «επίσημη» δημοκρατία. Δεν εξηγείται αλλιώς το ότι προπηλακίστηκε από την πλειοψηφία των δημόσιων Μέσων, επειδή δεν συμφωνούσε με την επίσημη ελληνική πολιτική για τα Βαλκάνια. Το άσχημο είναι ότι, εξίσου, προπηλακίζεται γιατί δεν συμφωνεί με την επίσημη άποψη του τουρκικού κράτους π.χ. για τους Κούρδους...

Πού είναι, λοιπόν, ο τόπος, στον οποίο ο τούρκος συγγραφέας θα μπορούσε να υποστηρίξει τα επιχειρήματά του – και από τους διαφωνούντες να εισπράττει μόνο επιχειρήματα κι όχι ύβρεις; Μήπως κάπου ανάμεσα;

Στην Προποντίδα, ας πούμε;

Δύσκολοι καιροί για τη δημοκρατία, δύσκολοι και για την ελληνοτουρκική φιλία...

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΟΥ Δ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ

Η ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ ΤΗΣ «ΟΜΑΔΑΣ ΕΔΑΦΟΥΣ»

ΜΙΑ «ΜΗΔΕΙΑ» ΣΤΟ ΝΕΡΟ

Η «Μήδεια», όπως τη φαντάστηκε ο Δημήτρης Παπαϊωάννου και την πραγμάτωσε η Ομάδα Εδάφους, υπήρξε άλλη μια φορά απόδειξη της ζωντάνιας και της δημιουργικής διάθεσης, που χαρακτηρίζει τις δουλειές του συγκεκριμένου σχήματος. Για τη «Μήδεια» της Ομάδας Εδάφους γράφει η Δηώ Καγγελάρη (σελ. 47)

● Διαβάστε ακόμη: Ένα κείμενο για τον Οκτάβιο Πάζ, τις γνώμες του Τζων Καϊήτζ για την τέχνη, για τη λογοτεχνία που αντιστάθηκε στη χούντα, μια συνέντευξη του ποιητή και λογοτέχνη Κάμα Καμάντα από το Ζαΐρ. Και, στην τελευταία σελίδα, ένα θέβηλο ποίημα, «εναρμονισμένο» στο κλίμα των ημερών.

ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΙΑ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΠΩΣ ΞΑΝΑΒΡΗΚΕ Η «ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΤΩΝ ΧΡΩΜΑΤΩΝ»

Έπειτα από μια υποτονική περίοδο, που συνέπεσε με τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν από τις ανακατατάξεις των μουσικών και την απουσία από το πόντιουμ του φυσικού της διευθυντή και εμψυχωτή, μετά την περίοδο αυτή των προβλημάτων, που ο αντίκτυπός τους υπήρξε εμφανής στις δραστηριότητές της, φαίνεται πως ανακτάται πάλι το περίφημο «ηχόχρωμά» της και η περασμένη της αίγλη

ΣΤΗ συναυλία της 16.4, στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, αναγνωρίσαμε και πάλι την ορχήστρα εκείνη, που η κάθε της εμφάνιση αποτελούσε μουσικό γεγονός με διαμορφωμένο λόγο ύπαρξης, με ιδιαίτερο ύφος στην επιλογή και την ερμηνεία των έργων.

Η συναυλία περιελάμβανε τη «Συμφωνία νο 1» του Λεωνίδα Ζώρα και ένα αφιέρωμα

στα 10 χρόνια από το θάνατο του Γ. Καζάσογλου, του οποίου παρουσιάστηκαν τα έργα «Λυρικό τρίπτυχο» και το πρώτο μουσικό έργο εθνικής αντίστασης στην παγκόσμια μουσική εργογραφία (όπως έχει χαρακτηριστεί) τα «Τέσσερα πρελούδια της επιστροφής από το μέτωπο» (1941, πρώτη εκτέλεση: Μάρτιος 1944 χωρίς το τελευταίο μέρος λόγω της κατοχικής λογοκρισίας).

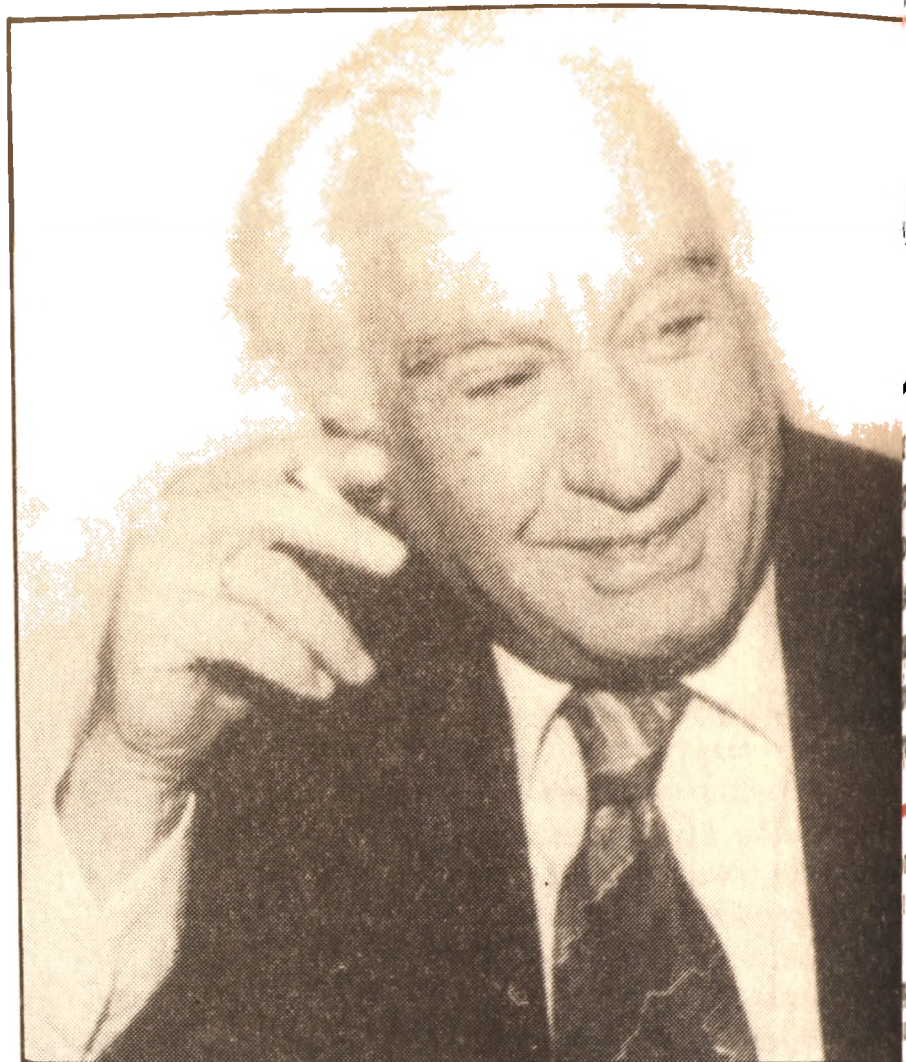
Στο πόντιουμ της ορχήστρας, ο Μίλτος Λογιάδης υπήρξε, χωρίς καμιά διάθεση υπερβολής, ιδανικός ερμηνευτής των έργων. Λιτός και σεμνός, απέδωσε με μεγάλη ευκρίνεια και ευαισθησία τις διακυμάνσεις των έργων, ενθουσιάζοντας και συγκινώντας το ακροατήριο.

Σ' αυτό τον ενθουσιασμό θα θέλαμε να σταθούμε για κάποιες παρατηρήσεις.

Πολλές φορές ηχεί μέσα στις αίθουσες συναυλιών ένα κατά συνθήκη χειροκρότημα, το χειροκρότημα εκείνο που το κοινό αισθάνεται υποχρεωμένο να προσφέρει προς το εκτελούμενο έργο και τους συντελεστές του, γιατί έτσι είθισται.

Και κάποιες φορές το χειροκρότημα αυτό, από... λάθος υπολογισμό ηχεί πριν καν ολοκληρωθεί το έργο. Ακούγονται προτροπές για σιωπή και όλα παίρνουν μια κάποια αναβολή.

Εύκολα όμως μπορούμε να ξεχωρίσουμε αυτό το «κατά συνθήκη» από το άλλο, το ενθουσιώδες ξέσπασμα ενός ακροατηρίου που ηχεί αβίαστα, πριν την ολοκλήρωση του «έργου», στο τέλος ενός «μέ-

Λ. Ζώρας

ρους», όταν αυτό το «μέρος» και η απόδοσή του, έχουν κατορθώσει να συγκλονίσουν το ακροατήριο.

Και αυτό ακριβώς συνέβη στο τέλος του πρώτου μέρους της «συμφωνίας» του Λ. Ζώρα. Θέλουμε να σταθούμε σ' αυτή την αντίδραση γιατί δημιουργεί κάποιες σκέψεις.

Αδιαμφισβήτητα η «Συμφωνία» του Λ. Ζώρα (1947, αναθεώρηση 1950) είναι ένα από τα πλέον αξιόλογα έργα της νεότερης ελληνικής μουσικής. Τα τελευταία χρόνια έμεινε στην αφάνεια, όπως και το μεγαλύτερο μέρος του έργου του συνθέτη. Και ξαφνικά, η «Συμφωνία» αυτή, φθάνοντας στο φυσικό της αποδέκτη, το ακροατήριο, ηχεί γεμάτη νεανικό σφρίγος, ενθουσιάζει. Ένα ακροατήριο νεανικό στην πλειοψηφία του, που ίσως τώρα να πρωτογνωρίζει το έργο και το συνθέτη του.

Και η ανταπόκριση που γνωρίζουν τέτοια έργα, λειτουργεί ως επιβεβαίωση αυτών που τα ανασύρουν (και στη συγκεκριμένη περίπτωση του διευθυντού της ορχήστρας Μ. Χατζιδάκι) και είναι προς απάντηση εκείνων και της νοοτροπίας που θέλησε έργα σαν αυτό να παραμένουν στην αφάνεια.

Έχουμε συνηθίσει τα της καθεαυτού «εθνικής λής» να τα αντιμετωπίζουμε κάπως μουσειακά. Δίκαια, δεν θα το κρίνουμε. Έστω όπως και με μια τι αντιμετώπιση τα έργα φτάνουν ως εμάς, ως ακροατήριό τους.

Κάπου όμως ανάμεσα καθεαυτό «εθνική σχολή» στη μεταγενέστερη μουσική στο μεταίχμιο ανάμεσα σι νιά του Καλομοίρη και τη μερινή υπάρχουν έργα συνθέτες άκρως «ζωντα και ουσιώδεις, που το τους αγνοημένο και παρεξμένο, όταν κατορθώνει φτάσει ως το κοινό, ενθουσιάζει, συγκινεί, λειτουργεί.

Τρανό παράδειγμα και δείξη, αυτή η τελευταία ναυλία της «Ορχήστρας Χρωμάτων» με τα έργα τα Ζώρα και Γ. Καζάσογλου λά και οι άλλες, οι κατάρους επιλογές της ίδιας οστρας.

Παράδειγμα προς μί και αφορμή για να αναψουμε εκ νέου τον αγνοη μουσικό μας πλούτο, πο κάθε ευκαιρία μάς υπενθίζει ότι αξίζει καλύτερη αν τώπιση.

Ν. Μητρόπο

ΜΙΑ «ΜΗΔΕΙΑ» ΣΕ ΝΕΡΟ

Μάγεψε με την οπτική, χοροθεατρική της «Μήδεια» η Ομάδα Εδάφους. Ακόμη κι αυτούς που προτιμούν να δραματίζονται να φαίνεται η μαγική μπαγκέτα...

Η «Μήδεια» σε νερό, που προβάλλεται πριν ο κύων αλυχτήσει τις φορές.

Ο Δημήτρης Παπαϊωάννου κατά από το μύθο της Μήδειας ως τρεις του ερωτικού τριγώνου και δίνει στο θεό Ήλιο, πατέρα του Αιήτη και παππού της Μήδειας, θέση οφθαλμού ως τα πάντα ορά. Εμπνέεται, όμως, κι από πρόσωπο - κλειδί, το σκύλο, στο υπηρέτη - σκοτεινό ένστικτο της μάγισσας Μήδειας που νδύει τους κρίκους της δράσης. Ευτυχές εύρημα όχι μόνον σύλληψη αλλά και ως εκτέλεση από τον Γρηγόρη Λαγό ανοίγει την πομπή των προσώπων στην έναρξη για να αποκαλυφθεί στη συνέχεια ένα υδάτινο «πίο» με νησίδες από τραπέζι - βάθρα και καρέκλες. Τα χαλάκια πάνω τους έπλευσε η «φύση» γίνονται σκοτεινά και μισμμένα με επιβλητικές απειληκές ανταύγειες (ας ξαναθυθούμε τον Γκαστόν Μπασλάρ «Το νερό και τα όνειρα») και προσμένουν τους ήρωες για το πρό της συντριβής.

Λερασφόρος, με φόρεμα - νυχτερίδας ή ουρά παγωνιά είναι η «Μήδεια» της Ομάδας Εδάφους. Η Αγγελική Στεφάνου - κεφάλαιο της ομάδας του χοροθεάτρου εν γένει - ερμηνεύει με πρόσωπο - τραγική μάσκα ένα βουβό ηχείο κι-σεων και εσωτερικών φωνών, κοίωση και δυσυλόστατη. Με πύγεια και πυκνότητα διυλίζης κίνησης, εμψυχώνει το πούμι της και το καθιστά υπόσπαστο μέρος του σώματος της με μυστηριακές χειρονο-

μίες μιας σκοτεινής ιέρειας του έρωτα όταν σμίγει με τον Ιάσονα. Προδομένη, ξένη σε μια καρέκλα για πατρίδα, μόνη μέσα στο «πέλαγος» μετουσιώνει, καθώς μετακινεί και μετακινείται από καρέκλα σε καρέκλα, το σκηνικό αντικείμενο σε πλήθος συμβόλων: κόθορνος, πατερίτσα ή ξύλινο πόδι μιας ακρωτηριασμένης του έρωτα.

Με σκηνικό εκτόπισμα - όπως πάντα - ο Δημήτρης Παπαϊωάννου ερμηνεύει τον Ιάσονα. Με αργές κινήσεις, που εδώ δίνουν και το στίγμα του ήθους του ήρωα καθώς δύσκολα αποχωρίζεται τον εαυτό του για τον άλλον... Αργοναύτης με καράβια - κοθόρνους - με εκφραστική δύναμη στις στιγμές του έρωτα και της συμφοράς μες στο νερό.

Η Έλενα Τοπαλίδου νέα χορεύτρια που είχε ξεχωρίζει στους «Γάμους» της ομάδας «Οκτάνα» κρατάει το ρόλο της

Γλαύκης με κορυφαία στιγμή τη χαρούμενη ερωτική σκηνή.

Πληθωρικός θεός Ήλιος ο Μιχάλης Ναλμπάντης αλλά χωρίς να του δίνεται η ευκαιρία να εκθέσει τις χορευτικές ικανότητές του.

Οι χορευτές της «Ομάδας Εδάφους» δίνουν με την αφαιρεση τη μεγαλύτερη ενέργεια και εκφραστικότητα. Αντιθέτως το αφαιρετικό στοιχείο λείπει από τη σκηνοθεσία, που ενδείξει υπέρ το δέον στην ομορφιά της εικόνας.

Η παράσταση δεν εστιάζεται στην προδομένη Μήδεια και την εκδίκησή της, όπως στον Ευριπίδη, αλλά φέρνει επί σκηνής το μύθο της Μήδειας εν εξελίξει. Από τους Αργοναύτες και τα μαγικά φίλτρα στην Κολχίδα στα ευτυχισμένα χρόνια στην Κόρινθο, στην προδοσία και στο φόνο των παιδιών. Κατ' αυτών τον τρόπο όμως το θέαμα γίνεται

συχνά περιγραφικό, φλυαρεί και χάνει σε δραματική πυκνότητα. Ο βουκολικός τόνος στη συνάντηση Ιάσονα - Γλαύκης και τα «τσαρουχικά» στοιχεία στους Αργοναύτες μικραίνουν το τραγικό μέγεθος.

Στην ιταλική σκηνή του θεάτρου Κοτοπούλη, η «Μήδεια» της «Ομάδας Εδάφους» είναι ένα βουβό θέατρο με μουσική από όπερες του Μπελίνι ή και κολάζ θεάτρου, εικαστικότητας χορού και μουσικής - δημιουργική απάντηση στην τάση αυτή που δημιουργήθηκε στο χώρο του θεάτρου με εισηγητή τον Μπομπ Ουίλσον. Παράσταση υψηλών προδιαγραφών από μια πρωτοποριακή νεανική ομάδα. Όμως, ουσία μέσα από μεγαλύτερη αφαίρεση, νομίζω, πως θα πρέπει να είναι το ζητούμενο στο επόμενο δήμα.

Δηώ Καγγελάρη

«Να επινοήσουμε την ιστορία!»

«Ελάχιστοι καλλιτέχνες της δικής του αξίας είναι τόσο γενναιόδωροι με τις συνεντεύξεις όσο ο John Cage. Καθώς καθεμία από αυτές είναι ανεπαρκής, από μόνη της, και οι περισσότερες έχουν στοιχεία που λείπουν στις άλλες, θεωρήσαμε χρησιμότερη τη συλλογή υποδειγματικών αποσπασμάτων και τη σύνθεση μιας, κατά κάποιο τρόπο, εκτεταμένης συνομιλίας με το συνθέτη. Ο John Cage δεν αποτελεί μόνο το πρότυπο του καλλιτέχνη ως διανοούμενου, αλλά είναι ταυτόχρονα ένας από εκείνους τους σπάνιους δημιουργούς που, έχοντας πλήρη συνείδηση αυτού που κάνουν, μιλούν για το έργο τους και τη σημασία του με περισσότερη ειλικρίνεια από τους σχολιαστές του».

Αυτά σημείωνε ο Richard Kostelanetz (N.Y. 1986), παρουσιάζοντας έναν από τους σημαντικότερους μουσικούς του καιρού μας. Το κείμενο αυτό, παρουσιάζει σήμερα το ANTI.

■ Αν θα μπορούσατε να μιλήσετε με κάποιους από το παρελθόν, ποιοι θα θέλατε να είναι αυτοί; Ο Thoreau, φυσικά, θα ήταν ο ένας...

• Ο James Joyce, η Gertrude Stein, ο Erik Satie. Αν πηγαίναμε πιο πίσω, δεν θα με πείραζε να συναντήσω και τον Mozart.

■ Γιατί τον Mozart;

• Νομίζω ότι ήταν ένας σπουδαίος μουσικός. Αυτό έχει να κάνει με τη ροπή του στο περίπλοκο και την τάση του να αποκλίνει από την ενότητα. Όμως, δεν θα πλησίαζα τον Bach. Κι επίσης δεν θα με ενδιέφερε ο Beethoven ή ο Haydn.

■ Γιατί όχι ο Haydn?;

• Οι καντένσες είναι ανυπόφορες, αν ενδιαφέρεσαι, όπως εγώ, όλο και λιγότερο για τις στίξεις.

■ Ποιους συνθέτες από το 19ο αιώνα θα θέλατε να συναντήσετε; Τον Wagner για παράδειγμα...

• Θα χαιρόμουν να συναντήσω των Grieg. Είχε ανεξάρτητο πνεύμα. Μπορούσε κι έγραφε όλες εκείνες τις πέμπτες όταν ήταν απαγορευμένες σ' αυτό που αποκαλούνταν καλή σύνθεση (Stephen Montague, 1982).

Θυμάμαι πως αγαπούσα τον Bach. Εκείνο τον καιρό γνώριζα ένα πολύ σπουδαίο μουσικό, τον Richard Buhling, που είχε κάνει μian ενορχήστρωση της «Τέχνης της Φούγκας», του Bach. Και είχα την πολύ μεγάλη ευχαρίστηση ν' ακούσω πολλές εκτελέσεις της «Τέχνης της Φούγκας» στη Νότια Καλιφόρνια, όταν ζούσε ο Buhling. Είχα την αίσθηση πως δεν χρειαζόμουν ν' ακούσω άλλη μουσική από αυτή. Τόσο βαθιά συμμετείχα σ' αυτή. Και θυμάμαι την έκπληξη που ένιωσα μια μέρα, όταν ο Buhling είπε πως έλπιζε να ζήσει αρκετά, ώστε να παίξει τη μουσική του Mozart. Κι εγώ τον ρώτησα τι εννοούσε. Άρχισε να μου λέει ότι ο Bach ήταν πολύ καλός, αλλά ο σπουδαίος μουσικός ήταν ο Mozart. Και ότι ήθελε να τελειώσει τη ζωή του παίζοντας Mozart, αλλά σκεφτόταν ότι αυτό ήταν πάρα πολύ δύσκολο.

Και αργότερα, ευτυχώς, είχα δύο εμπειρίες: η πρώτη είχε να κάνει με την ακρόαση και η δεύτερη με τη μελέτη του Mozart, που με οδήγησε σε μια άποψη για τη μουσική, διαφορετική από εκείνη που σχηματιζόταν μέσα από τη μουσική του Bach. Στον Bach όλα είναι συνταξιογραφία έτοιμα, που να σε καθησυχάζουν σχετικά με την ύπαρξη κάποιας τάξης. Στον Mozart συμβαίνει κάτι άλλο. Η μουσική του προσφορά χαρακτηρίζεται από την πολλαπλότητα. Και έχεις την

αίσθηση πως αν υπήρχε κάτι, αν είχε μπορέσει να προσφέρει άλλο από εκείνο που προσέφερε με το *Don Giovanni*, θα το είχε κι πρόθυμα. Το ότι άνοιξε τις πόρτες προς το άγνωστο, όπως ο ενθουσιασμός του και η κατάφασή του απέναντι στη ζωή, παρά η κατάφασή του απέναντι στην τάξη, είναι αυτά που αγαπώ στον Mozart (Anne Gibson, 1984).

Αν εξετάσεις μian οποιανδήποτε σελίδα του Mozart, μπορείς να ανακαλύψεις όχι μία, αλλά πολλές ιδέες. Νομίζω πως στην περίπτωση του υπάρχει μια ανεπιφύλακτη τάση προς την πολλαπλότητα. Εκείνη η τάση μου προκαλεί μεγαλύτερο ενδιαφέρον από εκείνη που προσφέρει προς την ενότητα. Μου φαίνεται πως χαρακτηρίζει περισσότερο την φύση. Αν κοιτάξω ένα δέντρο, ένα μοναδικό δέντρο, και αρχίζω να παρατηρώ τα φύλλα του, όλα, ομολογουμένως, έχουν την ίδια γενική δομή. Αν το κοιτάξω προσεκτικά, παρατηρώ πως κανένα από τα φύλλα δεν ταυτίζεται με κάποιο άλλο. Κατόπιν αρχίζω, με τη προσέχω τις διαφορές, να απολαμβάνω κάθε μου ματιά στο δέντρο, γιατί οτιδήποτε βλέπω δεν είναι κάτι που έχω απομνημονεύσει (Bill Shoemaker, 1984).

■ Ποια νομίζετε ότι είναι η σημασία της μουσικής του παρελθόντος;

• Τι εννοείτε;

■ Εννοώ το έργο του Beethoven, του Haydn και άλλων.

• Το παρελθόν δεν αποτελεί γεγονός. Το παρελθόν είναι απλώς ευρύ πεδίο, στο οποίο ενεργούνταν ένα πλήθος από δραστηριότητες. Ρώτησαν έναν ιστορικό κάποτε «Πώς γράφετε την ιστορία?». Του απάντησε «Ω, πρέπει να την επινοήσεις». Δηλαδή, ο τρόπος τον οποίο επινοούμε την ιστορία είναι κάνοντας αυτό που κάνουμε κι όσο περισσότερο το κάνουμε τόσο περισσότερο ανατρέχουμε στο παρελθόν για να διαπιστώσουμε αν υπάρχει εκεί κάτι που να μοιάζει με αυτό που κάνουμε. Αν υπάρχει, τότε ενδιαφερόμαστε, αν δεν υπάρχει, τότε αγνοούμε. Σχεδόν κανείς μας δεν επαναλαμβάνει τα θέματα με τους τρόπους που το έκαναν εκείνοι που προανέφερες. Πρώτα να πω ότι βρίσκω πολύ ενοχλητικό το γεγονός ότι δεν το κάνουμε. Μου φαίνεται πως αν ακούσουμε μια μελωδία μια φορά, αυτό είναι αρκετό. Το άλλο πράγμα που με ενοχλεί, εκτός από τη μελωδία, είναι τον κανονικό ρυθμό, είναι η αρμονία.

■ Έτσι τείνετε να επιδοκιμάζετε την ανατολίτικη ιδέα της διαρκούς παραλλαγής.

• Αυτό είναι κάτι που υποδηλώνεται και στον Schoenberg. Η γενική ιδέα της δωδεκατονικής μουσικής είναι εκείνη της διαρκούς παραλλαγής. Η θαυμάσια εκείνη ιδέα του Schoenberg, ότι καθώς η ανάπτυξη συνεχίζεται, οι παραλλαγές μπορούν να αποκτήσουν μεγαλύτερη σπουδαιότητα. Αυτή είναι μια καλή ιδέα. Είναι ανάλογη με την επιθυμία του Ives περί μιας μουσικής που να μας κάνει να «τεντώνουμε τα αυτιά μας» (Antony Brown, 1975).

Αυτό που ήταν συγκινητικό στην ιδέα περί της δωδεκατονικής μουσικής ήταν πως όλες οι δώδεκα νότες είχαν την αυτή βαρύτητα, πως καμία δεν ήταν σημαντικότερη από την άλλη. Προσέφερε αρχή που μπορούσε κανείς να την υιοθετήσει στη ζωή του και να αποδεχτεί ενώ, αντίθετα, η ιδέα του νεο-κλασικισμού όχι (A Gilmore).

Λεονάρντο, Τζόυς, Ντοστογιέφσκι

■ Κι όσον αφορά τους δημιουργούς από άλλους τομείς, όπως λογοτεχνία, η ζωγραφική ή η ποίηση;

Τζαν Καίητζ

Νομίζω πως οποιοσδήποτε με σώας τας φρένας θα χαιρόταν να συναντήσει τον *Leonardo*. Ο *Joyce* αγαπούσε το έργο του *Ibsen*, το έργο του *Dostojewski*, αλλά τότε θα ήθελε να μάθω ρώσικα. Είμαι πολύ χαρούμενος που ζω στον 20ό αιώνα, όσον αφορά τη ζωγραφική. Δεν βρίσκω τις προηγούμενες περιόδους στη ζωγραφική τόσο ενδιαφέρουσες όσο την τωρινή, αλλά μια συνάντησή με τον *Giotto* θα ήταν ενδιαφέρουσα. Θα ήθελα να είχα γνωρίσει το δάσκαλο *Eckhart*, το σύγχρονο του *Dante*. Και μου άρεσε πολύ να είχα δει τον *Milarepa* να πετά, με μορφή ιδουράγκαθου, πάνω από το Θιβέτ. Ο *Milarepa* ήταν ο σπουδαίος βετιανός άγιος, αν άγιος είναι η σωστή λέξη, ή γιόγκι, όπως και να είναι (Stephen Montague, 1982).

Θα ήθελα να σας ρωτήσω, πότε πρωτοανακαλύψατε τη μουσική του *Ives*.

Άργησα πολύ και αυτό έγινε όχι από δική μου περιέργεια, αλλά αιτίας του *Lou Harrison*. Δύο από τα βιβλία που με ενέπνευσαν και λέω με ενέπνευσαν γιατί μου επέτρεψαν να εισέλθω στο χώρο της μουσικής – ήταν το *New Musical Resources* του *Henry Cowell* και το *Towards a New Music* του *Carlos Chavez*, του μεξικανού συνθέτη. Και από αυτή την άποψη ο *Henry Cowell* αποτέλεσε, μάλλον, μια σημαντική μορφή;

Εκείνο που ήταν πολύ σημαντικό για μένα ήταν ότι άκουγα μέσα στο έργο του μουσική διαφόρων πολιτισμών, και όλες αυτές οι μουσικές ηχούσαν διαφορετικές. Ο ήχος έγινε κάτι πολύ σημαντικό για μένα – και ο θόρυβος είναι τόσο πλούσιος από την άποψη του ήχου. Προκαλεί έκπληξη, ωστόσο, το γεγονός ότι υπάρχουν κείμενα των ευρωπαϊκών συνθετών, στις αρχές της δεκαετίας του πενήντα, που κατά τ' άλλα είναι επαναστατικοί και ριψοκίνδυνοι, σύμφωνα με τα οποία ο ήχος δεν έχει καμία σπουδαιότητα στη μουσική. Το να νειδοποιείς αυτό; Είχαν την τάση να πιστεύουν ότι οι ιδέες, οι μελές, οι ιδέες που διαμορφώνουν τις σχέσεις των ήχων ήταν σημαντικές, αλλά οι ίδιοι οι ήχοι ήταν ασήμαντοι (Allan Gilmore, 1976).

Τι είδους άνθρωπος ήταν ο *Ives*;

Στην πραγματικότητα δεν τον συνάντησα ποτέ, γιατί ήταν γνωστό πως έπασχε από μια νευρική ασθένεια. Κάθε δυνατός θόρυβος, όπως ο χτύπημα του κουδουνιού της εξώπορτας ή του τηλεφώνου τον ενοχλούσε πάρα πολύ. Έτρεμε κιόλας, όχι μόνο στα χέρια, αλλά και στα αυτιά.

Ήταν ένας σημαντικός ασφαλιστής. Θα μπορούσε να είχε γίνει πολλές φορές εκατομμυριούχος αλλά ήταν πολύ ηθικός. Έτσι ποτέ δεν πήρε από την εταιρεία του περισσότερα από όσα χρειαζόταν για να ζει μια απλή ζωή (Joel Eric Suben, 1984).

Ο *Ives* έμοιαζε με τον *Mao - Tse - Tung*. Ήθελε να πετύχει μια τροποποίηση στο Σύνταγμα, σύμφωνα με την οποία η ψήφος δεν θα αφορούσε ανθρώπους, αλλά πράγματα που θα έπρεπε να γίνουν. Ο *Mao* λέει: «Πρέπει να πιστεύουμε σταθερά πως η μεγάλη πλειοψηφία της ανθρωπότητας είναι καλή» και ο *Ives* λέει: «Πρέπει να πιστέψουμε ότι η πλειοψηφία έχει δίκιο» (Jeff Goldberg, 1976).

«Κάνε ό,τι εσύ επιλέγεις»

■ Ποια σχέση έχουν οι ιδέες και οι πειραματισμοί του *Charles Ives* με κάποια από τα έργα σας;

● Τώρα, φυσικά, βρίσκω το έργο του *Ives* αρκετά σχετικό. Αλλά δεν ήρθα σ' επαφή με το έργο του παρά μόνο στα τέλη της δεκαετίας του 1940, και όπως είπα, μέσω του *Lou Harrison*. Είχε έναν ενθουσιασμό για τον *Ives*. Εκείνο που με απωθούσε στον *Ives* ήταν όλη αυτή η προσκόλλησή του σε κάθε τι αμερικανικό. Αυτό δεν μου άρεσε. Βλέπεις, όσον αφορά τη σύγχρονη ζωγραφική, ήμουν αφοσιωμένος στον *Mondrian*. Όπως είχα επιλέξει τον *Schoenberg* στη μουσική με τον ίδιο τρόπο διάλεξα και τον *Modrian* στη ζωγραφική. Και δεν οφειλόταν στις δικές μου κλίσεις, αλλά στον ενθουσιασμό και το έργο του *Rauschenberg* ότι αναμείχθηκα με την παραστατική ζωγραφική. Έτσι, αφού μπορούσα να αποδεχθώ την παραστατική ζωγραφική, μπορούσα, φυσικά, να αποδεχθώ και την αμερικανική πλευρά του *Ives*. Αλλά ακόμη, βαθιά μέσα μου, όταν ακούω ένα κομμάτι του *Ives*, εκείνο που μου αρέσει σ' αυτό δεν είναι η παράθεση ύμνων και λαϊκών μελωδιών – κάτι που δεν μου αρέσει και στον *Satie*, επί τη ευκαιρία. Αυτό που μου αρέσει είναι η ηρεμία του, ο τρόπος που αυτό λειτουργεί, η εξέλιξή του, η ελευθερία του και εν γένει η στάση του, που μπορεί να συνοψιστεί με την έκφραση «κάνε αυτό ή κάτι άλλο, κάνε ό,τι εσύ επιλέγεις» (Allan Gilmore, 1976).

Εκείνο που ξεχωρίζει τη μουσική του *Ives* είναι το ότι φέρει μέσα της τόσο μια κοινωνική πλευρά, μέσα από τις παραπομπές της στη φύση οικείων μελωδιών, όσο και κάτι το μυστηριακό, που δεν το γνωρίζουμε και μπορούμε να έρθουμε σε επαφή μαζί του μόνο μέσα από την εμπειρία του *Ives* και αυτό είναι ό,τι αποκαλώ, σε ένα βιβλίο μου, *Ιζημα*, μουσικό *Ιζημα*. Και είναι από αυτό το γόνιμο *Ιζημα*, από το οποίο προέρχεται εκείνο το άλλο πράγμα, που υποδηλώνει την παρουσία των ανθρώπων, όχι ενός ανθρώπου μόνο, αλλά της ίδιας της κοινωνίας. Έχουμε δε πρόσβαση στο έργο του, νομίζω, εξαιτίας του *Ιζηματος*, που το καθιστά μυστηριώδες και ταυτόχρονα δημιουργεί κάτι το οποίο μπορείς να διώσεις σαφώς, αν και δεν είσαι σίγουρος για αυτό που διώχνεις. Αλλά προκειμένου να διαμορφώσεις μέσα από την ακρόαση οποιανδήποτε δική σου μορφή, οφείλεις να ολοκληρώσεις την εμπειρία με τον τρόπο που σου ταιριάζει.

Ο *Marchel Duchamp* έλεγε ότι η αποστολή του θεατή ή του ακροατή ήταν να ολοκληρώσει ένα έργο τέχνης. Με αυτό τον τρόπο προσέδωσε στη ζωγραφική την κοινωνική πλευρά της μουσικής. Η ζωγραφική, τόσο αυτή καθεαυτή, όσο και σε σχέση προς αυτόν ως θεατή, δεν ήταν και τόσο κοινωνική. Αλλά αυτό ήταν ένα από τα πράγματα που έκανε για να αλλάξει την τέχνη του 20ού αιώνα, το ότι της έδωσε το χαρακτήρα της μουσικής (Joel Eric Suben, 1984).

Ο *Schoenberg* με έπεισε ότι η μουσική χρειαζόταν δομή για να μπορούν να ξεχωρίζουν τα μέρη του όλου. Κατ' αρχήν, όταν εργαζόμουν με τον *Oscar Fischinger* χρησιμοποιούσα τη σειραϊκή τεχνική σε σχέση με τα μουσικά στοιχεία, τα οποία δεν παράλλαζα καθόλου. Κατόπιν άρχισα να ασχολούμαι με το ρυθμό. Κάθε κομμάτι βασιζόταν σε έναν αριθμό από μέτρα που είχαν μια τετραγωνική ρίζα έτσι ώστε οι μεγάλες διάρκειες να έχουν μέσα στο όλο την ίδια σχέση που έχουν οι μικρές διάρκειες μέσα σε κάθε ένα από τα μέρη του. Θα μπορούσε τότε κανείς να δώσει έμφαση στη δομή στην αρχή και κατόπιν να κινηθεί προς ένα μεγάλο αριθμό παραλλαγών. Ο *Fischinger* μου έλεγε ότι τα πάντα στον κόσμο έχουν ένα πνεύμα, το οποίο μπορεί να ελευθερωθεί μέσα από τον ήχο του. Δεν είχα κλίση προς τον πνευματισμό, αλλά άρχισα να χτυπώ ελαφρά κάθε τι που έβλεπα. Εξερευνούσα τα πάντα μέσα από τον ήχο τους. Αυτό με οδήγησε στην πρώτη μου ορχήστρα κρουστών (Joan Peyser, 1976).

«Αλλά Θεά, δεν ημπορώ ν' ακούσω τη φωνή σου»

του Γιάννη Βασιλάκου*

Από τη φύση της η λογοτεχνική παραγωγή της επταετίας (1967-74) υπήρξε ένας ποικιλόμορφος και πολυδιάστατος αγώνας διαμαρτυρίας και προπάντων «αντίστασης», λόγω των πολιτικοκοινωνικών συνθηκών που επικρατούσαν στην Ελλάδα και που είχαν επιβληθεί «εκ των άνω» διά της βίας.

Χοντρικά, υπήρξαν πέντε κατηγορίες συγγραφέων που σχετίζονται μ' αυτή την περίοδο: α) αυτοί που στη διάρκεια της επταετίας έμειναν στην Ελλάδα, έγραψαν και κυκλοφόρησαν τα έργα εκεί, υιοθετώντας ανοιχτά προκλητική στάση κατά της δικτατορίας (τέτοιοι λ.χ. ήταν οι συγγραφείς των «18 Κειμένων»)¹, β) αυτοί που στη διάρκεια της επταετίας έμειναν στην Ελλάδα αναγκαστικά, επειδή το δικτατορικό καθεστώς αρνιόταν να τους εγκρίνει διαβατήριο για να ταξιδέψουν στο εξωτερικό, φοβούμενο ότι, ως αντικαθεστωτικοί, θα έκαναν προπαγάνδα εναντίον του (περίπτωση Α. Σαμαράκη που αναγκάστηκε να διαμαρτυρηθεί δημοσιεύοντας την ομώνυμη συλλογή διηγημάτων του «Το Διαβατήριο»)², γ) αυτοί που στη διάρκεια της επταετίας υιοθέτησαν μια φαινομενικά ήπια ή ουδέτερη ή λιγότερη προκλητική στάση κατά της δικτατορίας στα έργα τους που δημοσιεύτηκαν στην Ελλάδα (π.χ. περίπτωση Μ. Χάκκα³ κ.ά.), δ) αυτοί που στη διάρκεια της επταετίας βρίσκονταν εκτός Ελλάδος κάνοντας αντιδικτατορικό αγώνα στο εξωτερικό και ανοιχτή πολεμική κατά της χούντας μεσ' απ' τα έργα τους, με το να γράφουν και να εκδίδουν τα έργα τους έξω και κατόπιν στην Ελλάδα (περίπτωση Β.

Έντβαρ Μουνκ «Η κραυγή»

Βασιλικού)⁴ και ε) αυτοί των οποίων τα έργα γράφτηκαν στη διάρκεια της δικτατορίας αλλά δημοσιεύτηκαν μετά την πτώση της, δηλαδή το 1974 (περίπτωση Δ. Χατζή)⁵.

Ποια ήταν όμως η μορφή και το είδος αυτής της «αντίστασης», τα λογοτεχνικά μέσα που επιλέχτηκαν και χρησιμοποιήθηκαν προς επίτευξη του αντιστασιακού αποτελέσματος, ο αυτός καθεαυτός τελικός στόχος της λογοτεχνικής διαμαρτυρίας ή και αντίστασης και τέλος η στάση των διαφόρων συγγραφέων απέναντι στη δικτατορία;

Στα στενά πλαίσια ενός άρθρου δεν μπορεί ασφαλώς να δοθεί μια ικανοποιητική απάντηση στα πιο πάνω ερωτήματα που να καλύπτει το ευρύτερο φάσμα αυτής της περιόδου⁶. Γι' αυτό αναγκαστικά θα περιοριστώ σε μια δειγματοληπτική σκιαγράφηση της αντιστασιακής λογοτεχνίας της επταετίας που εκδηλώνεται ανάγλυφα με τους συγγραφείς της πρώτης κατηγορίας και συγκεκριμένα με το συλλογικό και πιο αντιπροσωπευτικό έργο της περιόδου, τα «18 κείμενα».

Το πραξικόπημα των στρατιωτικών της

21ης Απριλίου 1967, με το στρατιωτικό νόμο και την επιβολή αυστηρής λογοκρισίας υπήρξε αληθινός στραγγαλισμός των πνευματικών ελευθεριών και ανασταλτικός παράγοντας της πνευματικο-καλλιτεχνικής έκφρασης και δημιουργίας του τόπου. Εξανγκασμένοι από τα πράγματα (λογοκρισία αλλά και θέλοντας να δείξουν την αντίθεσή τους (διαμαρτυρία) προς το δικτατορικό καθεστώς, οι Έλληνες διανοούμενοι προτίμησαν την τριήχρονη σιωπή. Η εκδοτική κίνηση είχε απονεκρωθεί. Αυτό το τέλμα ήρθε να ταράξει η εμφάνιση των «18 Κειμένων» που κυκλοφόρησε ο «Κέδρος» το 1971, λίγο μετά την άρση της προληπτικής λογοκρισίας⁷. Τι απόψεις και τους σκοπούς αυτής της ομαδικής εργασίας παραθέτουν οι συμμετέχοντες στον «Πρόλογο» του βιβλίου. Εδώ παρατηρείται ότι οι δημιουργοί δεν ήταν ικανοποιημένοι με την άρση της προληπτικής λογοκρισίας και απαιτούσαν περισσότερη ή, καλύτερα, πλήρη ελευθερία έκφρασης. Χαρακτηριστικός και συμβολικός της φήμωσης είναι ο στίχος του Δ. Σολωμού απ' τους «Ελεύθερους πολιορκημένους, Σχέδιασμα Γ'» που εμφανίζεται στην αρχή του βιβλίου «Αλλά Θεά, δεν ημπορώ ν' ακούσω τη φωνή σου».

Συγκρίνοντας από μια γενική σκοπιά τέσσερα διηγήματα – τα: «Μικρός Διάλογος» της Κ. Τσιτσέλη, «Ο Υποψήφιος» του Ρ. Ρούφου, «Αλλαξοκαιριά» του Σ. Τσίρκα και «Ελ Προκοραδόρ» του Θ.Δ. Φραγκόπουλου – διαπιστώνουμε πως οι ομοιότητες και περισσότερες και εντονότερες είναι έναντι των διαφορών. Το πιο κοινό χαρακτηριστικό αυτών των διηγημάτων είναι η ταύτιση ενεργειών, περιστατικών ή καταστάσεων με την πραγματικότητα. Στο «Μικρό Διάλογο» π.χ. ταυτίζεται η εξωτερική ακινητοποίηση με την εσωτερική (μέσα στο αυτοκίνητο αλλά και ψυχολογική κατάσταση) στασιμότητα των δύο αντρών, ενώ στο τέλος συντελείται μια αλληλοταύτιση των δύο αντρών όσον αφορά την κοινή τους μοίρα – με τη συμβολική έννοια πως είναι αναγκασμένοι να ζήσουν κάτω από ένα καθεστώς βίας – αλλά και

* Ο Γιάννης Βασιλάκος διδάσκει νεοελληνική λογοτεχνία και γλώσσα στο Deakin University της Μελβούρνης

αντικειμενική διαπίστωση της τωρινής
ειγής «Κουρασμένοι ταξιδιώτες, με σκο-
νά μάτια, που κοιτάζουν ίσια μπροστά»⁹.
ακόμη συντελείται και μια κοινή εσωτερι-
ή επικοινωνία. Στον «Υποψήφιο», ο Χουάν
λικά μιμείται και μυείται από τη στάση του
λου του Αλέχο και η απόφασή του να μπει
την αντίσταση ταυτίζεται μ' εκείνη του φί-
ου του. Στο «Ελ Προκοραδόρ», η τύχη του
ποιητή Μερκαδέρ ταυτίζεται τελικά μ' αυτή
υ ήρωα του διηγήματός του, η δε συμμετο-
του ποιητή στην κοινή διαμαρτυρία «δή-
ση των 37» ταυτίζεται άμεσα με αυτή την
ια την έκδοση των «18 Κειμένων». Στο
λλαξοκαιριά», η κούκλα της διτρίνας
αυτίζεται με τη διασμένη απ' τη δικτατορία
όρα, τα λουλούδια με τις λόγχες κι ο κυνι-
ός του μανάδη μ' αυτόν του Τσίρκα.
Με τον όρο «πραγματικότητα» που προα-
φέρθηκε, εννοώ την ύπαρξη στυγνής τυ-
ινίας και τα συνεπακόλουθά της. Σ' αυτά
διηγήματα, γινόμαστε αυτόπτες μάρτυρες
ς στάσης ζωής που υιοθετούν, αποφασί-
ν ή αναγκάζονται ν' ακολουθήσουν οι
καταγωνιστές των διηγημάτων μέσα σ' αυ-
την πραγματικότητα. Έτσι, μια δεύτερη
οχή ταύτισης που διακρίνεται – ως κύριο
ινό χαρακτηριστικό των διηγημάτων – εί-
η μύηση των πρωταγωνιστών στην προά-
τιση των ανθρωπίνων αξιών και ιδανικών,
π συγκεκριμένα αυτό της ατομικής και
νευματικής ελευθερίας, και στο πνεύμα
τοφασιστικότητας κι αγωνιστικότητας για
την αποκατάσταση αυτού του χαμένου δι-
πώματος και παράλληλα η καλλιέργεια
και διατήρηση του αισθήματος ενθουσια-
αυού και αισιοδοξίας που διέπει τους κύ-
ους χαρακτήρες. Αυτός άλλωστε ήταν, πι-
εύω, κι ένας απ' τους δύο βασικούς στό-
ους των συγγραφέων των «18 Κειμένων»: α)
επικρίνουν με καυστικό τρόπο το δικτα-
ρικό καθεστώς, δείχνοντας την παραλογία
ς βίας κι της ανελευθερίας, διαμαρτυρόμε-
για την πνευματική φήμωση και β) να
καπτερώσουν το ηθικό του λαού, δείχνο-
ας έμπρακτα¹⁰ πως δεν υπολογίζουν και
λύ τους δικτάτορες και πως αψηφούν τις
νέπειες. Για την επίτευξη των πιο πάνω,
κοινά δραστικά όπλα τους χρησιμοποίη-
αν δεικτική ειρωνεία, σαρκασμό, κυνισμό
μ μαύρο χιούμορ, με σκοπό να χλευάσουν
νοοτροπία και τα έργα των δικτατόρων.
χνά ο φαινομενικά αστείος ή και γελοίος
νος προσπαθεί να ταυτιστεί με τη δη-
ουργηθείσα γελοία, εξωφρενική πολιτική
τάσταση και παράλληλα να διατηρήσει σε
λή φόρμα το ηθικό του λαού, δημιουργώ-
ας αισιοδοξία.
Ωστόσο, πίσω απ' το αστείο διαγράφεται
τονα η σοβαρότητα της κατάστασης. Ένα
λο κοινό χαρακτηριστικό είναι η τάση
όκλησης που διαφαίνεται στα διηγήματα,
ως επειδή, στην προσπάθειά τους να δεί-
νν πόσο αψηφούν και περιφρονούν τους
κτάτορες, οι συγγραφείς τους κοροϊδεύ-
ν φανερά, υιοθετώντας κι εφαρμόζοντας
κοινά μέσα επίθεσης που προανέφερα,

καθώς επίσης και με το να αποκαλύπτουν
την ανορθόδοξη τακτική των δικτατόρων,
στην προσπάθειά τους να εξασφαλίσουν την
υποστήριξη του λαού και συνεπώς τη διαιώ-
νιση τους στην εξουσία και κοινά μέτρα αυ-
τοπροστασίας από τη λογοκρισία, καταφεύ-
γοντας στην παραλλαγή της ελληνικής κατά-
στασης με παρόμοιες χωρών της Λατινικής
Αμερικής, τροποποιώντας ονόματα ατόμων,
τοποθεσιών, υπηρεσιών κ.λπ. από ελληνικά
σε ισπανικά, καθώς επίσης και στο συμβολι-
σμό.

Ωστόσο, αν και ο βασικός σκοπός, η πρό-
θεση της θεματολογίας των διηγημάτων τα
κάνει αναπόφευκτα, λόγω της φύσης τους,
να μοιάζουν σε αρκετά σημεία μεταξύ τους,
παρατηρείται ότι η τεχνοτροπία τους είναι
αισθητά διαφορετική, άσχετα αν και τα τέσ-
σερα διηγήματα είναι δομημένα σε διαλογι-
κή μορφή. Οι διαφορετικές καταστάσεις
έχουν υπαγορεύσει και διαφορετικό χειρι-
σμό ανάπτυξης και παρουσίας των θεμά-
των, με αποτέλεσμα στο τέλος να δημιουρ-
γούν μια εντελώς ξεχωριστή υποβολή στον
αναγνώστη, μεταδίδοντάς του παρόμοια μη-
νύματα αλλά με διαφορετικό τρόπο, έτσι
που στην ουσία αυτά τα μηνύματα αποτε-
λούν εναλλακτικές λύσεις ή προτάσεις στο
πρόβλημα αντιμετώπισης της δικτατορίας ή
στάσης του λαού σε μια τέτοια πραγματικό-
τητα. Αυτή η ποικιλία προσεγγίσεων στο
ίδιο θέμα, δείχνει καθαρά ότι η καταπίεση
δεν είχε σκουριάσει, χαλαρώσει, αποσυνθέ-
σει τη δημιουργική φλόγα και τη ζωτικότητα
των ελλήνων δημιουργών που χαλυδδώθη-
καν με το πείσμα του αδικημένου, έτσι που
ανέτρεψαν τις αρχικές επιδιώξεις της λογο-
κρισίας.

Στη βάση τους τα «18 Κείμενα» δεν είναι
παρά κοινωνικά ντοκουμέντα, ιστορικά ντο-
κουμέντα μιας εποχής που προσπαθούν να
δώσουν «εκ των έσω», πολύ απλά κι εκλαι-
κευμένα, σε αντιδιαστολή με τις επίσημες
ιστορικές μαρτυρίες, τη ζωντανή πραγματι-
κότητα όπως είχε διαμορφωθεί –ιστορικά,
κοινωνικά, πολιτικά– απ' το αυταρχικό δι-
κτατορικό καθεστώς. Ταυτόχρονα και πα-
ράλληλα όμως τα «18 Κείμενα» είναι και
λογοτεχνικά ντοκουμέντα. Έτσι, η αξία αυ-
τού του βιβλίου είναι πολλαπλή επειδή: α)
υπήρξε πρωτοπόρο στο είδος του, β) αποτέ-
λεσε τον πυρήνα μιας ενωμένης, καθολικής
διαμαρτυρίας των καταπιεζομένων πνευμα-
τικών δυνάμεων και την αφετηρία για δια-
φώτιση και μια νέα πνευματική πορεία και
αγώνα, γ) αποτέλεσε μια μαρτυρία «εκ των
έσω», μια κατάθεση ενός αυτόπτη μάρτυρα
που δεν ήταν άλλος απ' το σύνολο των πιο
διακεκριμένων δημιουργών του τόπου. Απ'
τη δειγματοληπτική επισκόπηση των τεσσά-
ρων διηγημάτων διαπιστώθηκε ότι έστω και
κάτω από αντίξοες συνθήκες ή ακριβώς χά-
ρη σ' αυτές, η λογοτεχνία όχι μόνο μπορεί να
λειτουργήσει ικανοποιητικά αλλά μπορεί να
καλλιεργηθεί σε αξιοζήλευτο επίπεδο, να
πρωτοτυπήσει και να πάρει νέες διαστάσεις.
Γι' αυτούς ακριβώς τους λόγους, τα «18 Κεί-

μενα» είναι ένα πολύτιμο ντοκουμέντο και
οπωσδήποτε το πιο αντιπροσωπευτικό της
αντιστασιακής λογοτεχνίας της επταετίας.

Σημειώσεις

1. «18 Κείμενα», Κέδρος, Αθήνα 1971
2. «Το Διαβατήριο», 8η έκδ., Ελευθερουδάκης, Αθήνα, 1973
3. «Ο Μπιντές και άλλα διηγήματα», Κέδρος, Αθήνα, 1967-8
4. «Το Ψαροντούφεκο, ο Πλανόδιος Πλασιέ, η Δολοκτονία», Κέδρος, Αθήνα, 1973
5. Δ. Χατζή «Το Διπλό Βιβλίο», 2η έκδ., Καστανιώτη, Αθήνα 1977 (1η έκδ. 1976)
6. Πιο διεξοδική ανάλυση γίνεται στο υπό έκδοση βιβλίο του Γ. Βασιλακάκου «Η Αντιστασιακή Λογοτεχνία της Επταετίας», στο οποίο βασίζεται και τούτο το άρθρο
7. P. Schwab & G.D. Fragos «Greece Under the Junta», σ. 14
8. «...ήταν ακόμη πολύ επικίνδυνο να προκαλέσεις τους νόμους σχετικά με την ελευθερία σκέψης κι ελευθεροτυπία», σ. XV-XVI, Introduction by Stratis Haviaras «18 Texts», Havard University Press
9. «18 Κείμενα», σ. 21
10. «Σχεδιάστηκε να λειτουργήσει δημόσια και κάτω απ' τη μύτη ενός καταπιεστικού συστήματος αντί ιδιωτικά ή στο εξωτερικό...», σ. XV, Stratis Haviaras, βλ. 8

χειρό γράφα

ΚΛΕΙΤΟΣ ΚΥΡΟΥ
περίοδος χάριτος
ποιήματα

ΤΟΛΗΣ ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ
ή κυρα-Λισάβετ
άφηγημα

ΠΡΟΔΡ. Χ. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ
σημειώσεις για ποιήματα
πού δέ γράφτηκαν

ΑΝΕΣΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
τό χιόνι καί ή έρήμωση
ποιήματα

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ
μικρές ώδες
καί άλλα ποιήματα
(έτοιμάζεται)

Κεντρική διάθεση: Σπύρος Μαρίνης

Αθήνα, τηλ. 36.08.348

ΟΙ ΔΕΙΝΟΣΑΥΡΟΙ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΑΖΙΚΩΝ ΕΞΑΦΑΝΙΣΕΩΝ

• Το Jurassic Park, απήλθε, τα ερωτήματα παραμένουν

Τα μηνύματα από την πλευρά της γενετικής στην εποχή μας πληθύνονται με συνεχώς αυξανόμενο ρυθμό. Το τελευταίο τέτοιο μήνυμα ήρθε με τη δυνατότητα που πλέον αποκτούμε με την ανάγνωση του γενετικού υλικού νεκρών οργανισμών, ή και ακόμη διατηρημένων λειψάνων από είδη που έχουν εξαφανιστεί. Και καλύτερη ευκαιρία για να έρθει κάτι τέτοιο στην επικαιρότητα δεν μπορούσε να είναι από τους ψηφιακούς δεινόσαυρους του *Jurassic Park*¹.

Η ταινία του Σπύλμπεργκ απήλθε. Άφησε, όμως, βαρύ απόηχο, και ένα ερωτηματικό για ορισμένους: πόσο επιστημονική φαντασία είναι η κεντρική ιδέα της αναπαραγωγής του αρχαίου γενετικού υλικού από ένα ελάχιστο δείγμα; Η ιδέα αυτή, που μπορούμε να της δώσουμε τη γενική επωνομασία *Επέμβαση στην Πραγματικότητα*, δεν έλυσε μόνο την αμηχανία της πολυετούς δεινοσαυρομανίας που έτερπε τα Αμερικανόπουλα (και όχι μόνο), αλλά έδωσε και λύση, καθαρή και κατάληξη στο φαινόμενο, και υπογράμμισε τη βαρύτητα που εξ αρχής είχε για όλους μας η γνώση του DNA².

Πιο συγκεκριμένα, γίναμε μαζί με ένα τεράστιο υποσύνολο του πλανήτη, μάρτυρες της διάδοσης του μηνύματος για την επικείμενη *Κατάργηση της Εξαφάνισης των Ειδών*. Και εξηγούμαι: πρόκειται για μια *Κατάργηση*, που ερχόμενη μέσω της γενετικής και του κλωνισμού (δηλαδή της «αντιγραφής») του DNA και κατόπιν του πολλαπλασιασμού του, θα αφορά κυρίως τα είδη που εξαφανίζονται στις μέρες μας, και όχι, όπως θα φανεί πιο κάτω, όσα εξαφανίστηκαν προ χιλιάδων, ή και προ εκατομμυρίων ετών.

Το DNA ζώων και φυτών, που έχουν πεθάνει εδώ και αρκετά χρόνια, αν και πολλαπλά θρυμματισμένο, *επιζεί*, κι εμείς κατέχουμε τη γνώση και την τεχνική δυνατότητα να το αναπαράγουμε, ή και να το πολλαπλασιάσουμε. Πρόκειται για μια διαπίστωση που έγινε για πρώτη φορά με βεβαιότητα εδώ και δέκα περίπου χρόνια και με αυτήν, η *μοριακή αρχαιολογία* είναι πλέον ένα ευπόληπτο μέλος

Ο Στήβεν Σπύλμπεργκ. Πήρε έγκαιρα τα μηνύματα της γενετικής – και έκανε άλλη μια επιτυχία στο χώρο της σάουν - μπίζνες

της επιστημονικής οικογένειας, και βρίσκεται ήδη σε δρόμο που αποκαλύπτει τα μυστικά ειδών που προηγήθηκαν και έχουν χαθεί. Και οι δυσκολίες που υπάρχουν με τη παλαιότητα του υλικού (όσο πιο παλιό είναι το λείψανό, τόσο πιο δύσκολη είναι η αναπαραγωγή του γενετικού υλικού) παρακάμπτονται και αυτές, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό. Με τη θριαμβευτική ανακάλυψη της *Αλυσσικής Αντίδρασης Πολυμεράσης (ΑΑΠ)*³, μπορεί κάποιος πολύ εύκολα, μέσα σε ένα δοκιμαστικό σωλήνα, να πολλαπλασιάσει τμήματα του DNA σε μεγάλες ποσότητες, ακόμη και από τα λιγοστά αρχαία μόρια του ιστού ενός λειψάνου. Διευκολύνεται με αυτό τον τρόπο η χαρτογράφηση του γενετικού κώδικα ολόκληρων οικογενειών απείρων ειδών ή η εύρεση χαμένων ενδιάμεσων κρίκων στην αλυσίδα της εξέλιξης. Είναι φανερό πόσο μακριά μάς πάει αυτό όπως και θα γίνει σύντομα φανερό, που μπορεί να στοχεύσει η μαζική διάδοση μιας τέτοιας ιδέας. Αυτός είναι και ο λόγος ύπαρξης του παρόντος άρθρου.

Μπορεί οι δυνατότητές μας επί του παρόντος, να περιορίζονται σε εργασίες, όπως η σύγκριση του γενετικού υλικού των Ινδιάνων της Αμερικής με αυτό των Ασιατών της Άπω Ανατολής, ή ο προσδιορισμός της προέλευσης

Η επανάσταση της Αλυσσικής Αντίδρασης Πολυμεράσης

Η Αλυσσική Αντίδραση Πολυμεράσης (ΑΑΠ), ανακαλύφθηκε το 1990 από την Kary Mullis³, όπου μέσα σε ένα δοκιμαστικό σωλήνα μπορεί να αποδώσει τον πολλαπλασιασμό ενός συγκεκριμένου τμήματος του DNA ακόμη και ενός μικρού του θραύσματος. Μπορεί έτσι κάποιος να αναπαράγει πολύ εύκολα σε ποσότητες, ακόμη και τα λιγοστά μόρια από τον ιστό ενός αρχαίου λειψάνου. Και μάλιστα, χωρίς το αποτέλεσμα να επηρεάζεται από τα κατεστραμμένα μόρια που τυχόν ενυπάρχουν, αφού η μέθοδος μπορεί να παράγει, *άθικτο* DNA από μερικώς κατεστραμμένο αρχαίο γενετικό υλικό. Το μεγάλο πλεονέκτημα, όπως είναι φανερό, είναι η εκπληκτική της απλότητα και η μεγάλη της απόδοση. Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να μελετήσουμε και να συγκρίνουμε τμήματα του υλικού αυτού με εκείνο άλλων οργανισμών και να συνάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα.

ου σμιλόδοντος (ενός εξαφανισμένου προ 13.000 ετών ρπακτικού θηλαστικού) ή του μαμμούθ (προ 40.000 ετών), ή τέλος, η λήψη πληροφοριών για έντομα που αγιδεύτηκαν σε κεχριμπάρι προ 40 εκατομμυρίων ετών⁴. Το μήνυμα, όμως, που διοχετεύεται έντεχνα στο υποσυνείδητο του μέσου ανθρώπου είναι οι ίδιες οι δυνατότητες που ενυπάρχουν μέσα από τις τεχνικές αυτές. Και ανάμεσα στις δυνατότητες αυτές, η πλέον επικίνδυνη είναι αυτή της αντιστροφής της εξαφάνισης κάποιων ειδών, αφού κατά κάποιον τρόπο θα μπορούν να αναπαραχθούν.

Η αναπαραγωγή, όμως, και η μελέτη του DNA σε επίπεδο χρωμοσωμάτων που θα εκτελούν λειτουργίες, ή σε επίπεδο γονιδίων που θα ελέγχουν την εξέλιξη του είδους, παντά σοβαρά προβλήματα όταν πρόκειται για αρχαίους ιστούς. Το DNA σε αυτές τις περιπτώσεις είναι κομμάσι σε αναρίθμητα σημεία. Γι' αυτό και επιστήμονες της γενετικής, όπως ο Svante Paabo⁴, αποκλείουν κατηγορηματικά την επαναφορά από τη λήθη, ειδών που έχουν αφανιστεί εδώ και χιλιάδες ή και εκατομμύρια χρόνια. Εν έλειψαν όμως, και εκείνοι, που διά στόματος CNN⁵ στέλνουν ότι οι γνώσεις και η τεκμηρίωση υπάρχουν και τώρα αυτό είναι πρακτικά ανέφικτο, στο κοντινό μέλλον η γενετική αναπαραγωγή αρχαίων και εξαφανισμένων ειδών δεν θα ηχεί καθόλου παράξενα. Η μελέτη τους ήδη ολοκληρώνεται.

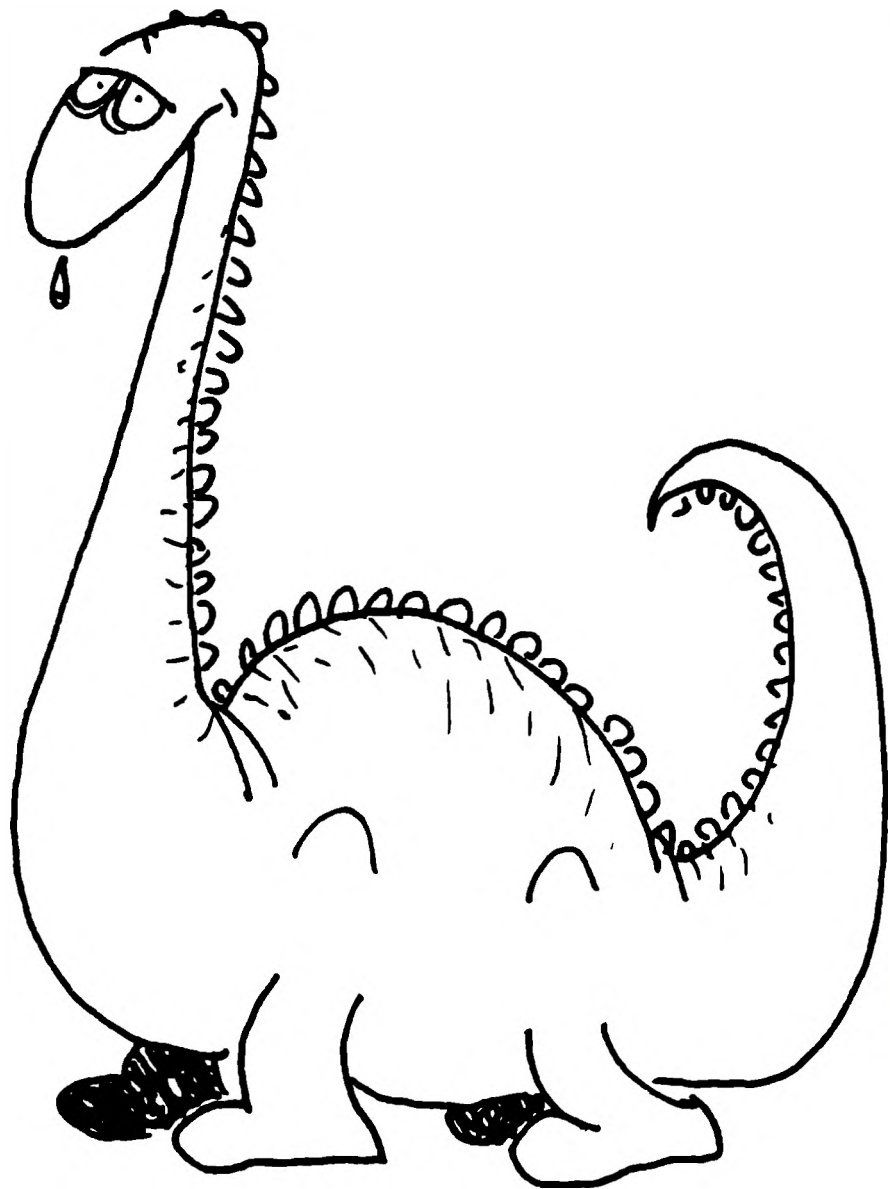
Και δεν είναι όμως, μόνον η μοριακή αρχαιολογία που διαφέρεται με τον τρόπο αυτό για τα εξαφανισμένα είδη, αλλά σύντομα θα σπεύσει και η οικολογία να επωφεληθεί, αφού αντικείμενα μελέτης και αναπαραγωγής του γενετικού υλικού θα μπορούν να αποτελέσουν και τα ζωικά και ζωικά είδη που αθρόα εξαφανίζονται στις μέρες μας. Υποθέτω πως, λίγο πριν χαθεί και ο τελευταίος εκπρόσωπος κάποιου τροπικού φυτού του Αμαζονίου ή ανεξιχνίαστες ιατρικές ιδιότητες, ή κάποιου σπάνιου φυτού ή ψαριού σε κάποιο υδροβιότοπο της Ελλάδας, κάποιοι φορείς δεν θα έχουν παρά να αποθηκεύσουν ένα δείγμα από τον ιστό τους και να τον διατηρήσουν μέχρι να γίνει η στιγμή να μελετηθεί, και τέλος, να αναπαραχθεί. Όπως και στην «μεγάλη υπόσχεση» της κυρογονικής.

Με ριζωμένη την ιδέα αυτή, του Ανθρώπου - Δημιουργού, θα έχουμε και σαν Άνθρωποι - Καταστροφείς οικοσυστημάτων, ελαφρότερη τη συνείδησή μας για τη χλωρίδα και πανίδα που χάνεται. Μόνο που, δεδομένου του μεγάλου αριθμού των ειδών και της ήδη ελλειπούς γνώσης ή άγνοιας που εξακολουθούμε να έχουμε για πολλά από αυτά, είναι ήδη προεξοφλημένη η χαμηλή απόδοση του χειρήματος.

Το σημαντικό, όμως, σε αυτή την ιστορία, είναι ότι φυτεύεται στη συνείδηση του μέσου ανθρώπου η αντίληψη της κατάργησης των μαζικών εξαφανίσεων, υπό την έννοια, ότι ο άνθρωπος μπορεί με την τεχνογνωσία του να αντιστρέψει αν θέλει, την αντιστροφή πορεία των ειδών και να επαναφέρει στην ύπαρξη όσα πρόλαβαν και χάθηκαν. Όπως ακριβώς το είδαν εν είδει ψηφιακής αναπαραγωγής στις οθόνες, εκατομμύρια θεατές και το διάβασαν όλοι τόσοι.

Η φθοροποιός αυτή αντίληψη μόλις άρχισε να διαδίδεται με τρόπο ώστε να καθίσταται διαρκώς ύστερη, και άρα απαιτητή, η κριτική και ο καθορισμός για το ποιο θα είναι το καλό και ποιο το ανήθικο στις εφαρμογές αυτού του δόγματος της γενετικής.

Οι άνθρωποι του άμεσου μέλλοντος θα δεχτούν με μεγαλύτερη δυσκολία από ότι εμείς οι ίδιοι την ανησυχία για τη βιωσιμότητα που εκφράζεται στις μέρες μας. Με άλλα λόγια, στο εξής δεν θα ανησυχούμε υπερβολικά, αν κάτι

από το ζωικό και φυτικό πλούτο της γης χάνεται εξαιτίας μας. Οι εξαφανίσεις των ειδών θα αποτελέσουν παρελθόν ως ιδέα, στο βαθμό που ο άνθρωπος εμφανίζεται δέσμιος για την κυριαρχία του επάνω στον πολύπαθο πλανήτη. Στην πραγματικότητα παρελθόν θα αποτελέσουν οι τύψεις μας για τις εξαφανίσεις των ειδών στις μέρες μας.

Άκης Μπογιατζής

1. Την ιδέα για το άρθρο αυτό την πήρα από ένα θαυμάσιο δημοσίευμα του Ε. Αρανίτη στην εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 29 Αυγούστου 1993, όταν όλα έδειχναν ότι επρόκειτο να ενσκήψουν οι δεινόσαυροι του Jurassic Park.

2. Όπως έλεγε και ο Francis Crick, από τους πρωτεργάτες της ανακάλυψης της δομής του DNA, στην ομιλία του για την 40ή επέτειο από την πρώτη δημοσίευση του 1953 για το ελικοειδές μόριο, «Τα νουκλεϊνικά οξέα, δηλαδή το DNA και το RNA αποτελούν την ιστορία της ζωής σε αυτόν τον πλανήτη, γιατί υπήρχαν στην γη επί δισεκατομμύρια χρόνια. Είναι η βάση όλων των μορφών ζωής που γνωρίζουμε. Όμως, τον τελευταίο μόλις μισό αιώνα συμβαίνει, μία μορφή ζωής να γνωρίζει τη δομή του DNA».

3. Kary B. Mullis, «The Unusual Origin of the Polymerase Chain Reaction» *Scientific American*, Απρίλιος 1990.

4. Svante Paabo, «Ancient DNA», *Scientific American*, Νοέμβριος 1993, σελ. 86-92.

5. CNN, (δορυφορικό κανάλι) επιστημονικό τριαντάλεπτο, εκπομπή της 13ης Ιουνίου 1993, όπου μέσα από συνεντεύξεις με επιφανείς επιστήμονες της γενετικής διατυπώνεται δειλά, πλην σαφώς, ότι η υπόθεση του βιβλίου του Κράιτον θα αποτελέσει πιθανή πραγματικότητα.

Ερεπτά του χθες και του σήμερα. Μπορούμε μέσα σε ένα δοκιμαστικό σωλήνα να πολλαπλασιάσουμε το DNA από αρχαίους ιστούς διευκολύνοντας έτσι τη μελέτη εξαφανισμένων ειδών. Όμως, η μέρα που θα μπορούμε να δούμε δεινοσαύρους στη γη είναι πολύ μακριά. Δεν θα είναι, όμως, το ίδιο δύσκολο για τα είδη που εξαφανίζονται στις μέρες μας, υπεύθυνα για το μεγάλο ζήτημα της βιοποικιλότητας.

Στοχαστής και «χρονοκτόνος»

του Βίκτορα Ιβάνοβιτς

Ο παραπάνω τίτλος κάθε άλλο επιδιώκει παρά να φανεί επιδεικτικός ή να γίνει προκλητικός εντούτοις, δεν αποκλείεται να γεννήσει ορισμένες απορίες, τις οποίες και σπεύδω να τις ξεδιαλύνω, αρχίζοντας από τη (μέχρι ενός σημείου) ευκολότερη, δηλαδή εκείνη που αφορά στο χαρακτηρισμό του «στοχαστή».

Ο Octavio Paz, πρώτο Nobel λογοτεχνίας του Μεξικού (1990), είναι κυρίως διάσημος ως ποιητής: από τους μεγαλύτερους, σήμερα, στον ισπανόφωνο χώρο, κι επίσης –μαζί με τον Έλληνα Οδυσσέα Ελύτη και τον Ρουμάνο Gellu Naum– από τους πλέον εξέχοντες και τους δημιουργικότερους συνεχιστές της υπερρεαλιστικής επαναστάσεως, στη «μεταμοντέρνα» αυτή φάση που διανύει η Τέχνη στα τέλη του 20ού αιώνα. Γνωστή είναι, επίσης, η συμβολή του ως σχολιαστή, ερμηνευτή και θεωρητικού της ποιήσεως: σε μια εποχή όπου η ποίηση έγινε αντικείμενο πολλών και λαμπρών προσεγγίσεων από ποικίλες σκοπιές, οι πολυάριθμες μελέτες και τα δοκίμια του Octavio Paz –με επιστέγασμα δύο βιβλία: *El arco y la lira* και *Los hijos del limo* (τα οποία περιλαμβάνουν, αντιστοίχως, το συστηματικό και το ιστορικό σκέλος της αισθητικής του)– συγκαταλέγονται ανάμεσα στις πιο διανυγείς και συστηματικές απόπειρες για «αιχμαλώτιση της ποιητικής ύδρας» (όπως θα έλεγε ο Paul Valéry).

Πέραν τούτου, όμως, και σε μια γενικότερη προοπτική, ο Μεξικανός νομπελίστας είναι άξιος κάθε προσοχής ως ένας από τους σημαντικότερους στοχαστές, στο μεταίχμιο αυτό της τρίτης μετά Χριστόν χιλιετηρίδας.

Είπα «στοχαστές» και όχι «φιλοσόφους», για δύο βασικούς λόγους.

Ο πρώτος έχει σχέση με το ήθος και το ύφος του εκφραστικού οργάνου που χρησιμοποιεί ο στοχαστής. Η καθιερωμένη φιλοσοφική γλώσσα μοιάζει να είναι συνυφασμένη με τη σχολαστική σοβαροφάνεια και από καταβολής προορισμένη να υψίσταται τους δογματικούς «κορσέδες» του ενός ή του άλλου συστήματος. Αντίθετα, ο ελεύθερος και αποσπασματικός λόγος του Ο. Paz, ο άλλοτε πληθωρικός και άλλοτε αποφθεγματικός, αλλά πάντα λαμπρός αυτός λόγος κρατάει από εντελώς άλλη παράδοση: την παράδοση του δοκιμίου.

Παρ' ότι γεννήτορας αυτού του είδους του Καλού Λόγου φέρεται ο Montaigne, ενώ τα περίφημά του *Essais* θεωρούνται η «ληξιαρχική πράξη γεννήσεώς» του, πιστεύω πως δικαιολογημένα την πατρότητα του δοκιμίου θα μπορούσε να τη διεκδικήσει και η ισπανόφωνη φιλολογία. Σημειωτέον δε ότι εδώ οι απαρχές του –ιδιαίτερα με τον Baltasar Gracián (1601 - 1685)– εντοπίζονται στον χρυσόν αιώνα των ισπανικών γραμμάτων και τεχνών, στον αιώνα δηλαδή του μεγάλου ιθρυικού μπαρόκ. Μόνο σε μιαν εποχή όπως εκείνη, που χαρακτηριστικό γνώρισμα είχε τη γενικευμένη επιμειξία και τον συγκρητισμό των μορφών, εποχή η οποία από ποικίλων απόψεων φαντάζει σαν «προληπτικό σχήμα» των σύγχρονων χρόνων, μπορούσε να γεννηθεί η κατ' εξοχήν συγκρητική μορφή του δοκιμίου, που τόσο πολύ ταιριάζει στη σύγχρονη νοοτροπία. Επιπλέον, πρέπει να προσθέσουμε ότι το είδος εγγράφεται με οργανικό τρόπο, στον «ορίζοντα προσμονής» της ισπανόφωνης Αμερικής, καθ' όσον, όπως έλεγε ένας από τους καλλιεργητές του

Ο Οκτάβιο Παζ

Nuestra América es un ensayo –«Η δική μας Αμερική είναι ένα δοκίμιο ή μάλλον, καλώς ή κακώς, «μια δοκιμή»».

Το ισπανόφωνο δοκίμιο, αφού μάλιστα πέρασε από τόσο λαμπρά στάδια με τον Ortega y Gasset ή τον Borges, έχει καταλάβει σήμερα νέα κορυφή, που σημαδεύεται από το όνομα του Ο. Paz. Η τεράστια σημασία που απέκτησε το έργο του όχι μόνον εν σχέσει με τη λογοτεχνία, αλλά κυρίως με τη γλώσσα όπου ανήκει (ας θυμηθούμε τη στίξη του T.S. Eliot, ότι απέναντι ακριβώς στη γλώσσα προσδιορίζεται «κοινωνική αποστολή της ποιήσεως»), η σημασία αυτή, λοιπόν, οφείται τόσο στον ποιητή όσο και στο στοχαστή - δοκιμογράφο Octavio Paz.

Μια, έστω και γρήγορη, ματιά σε έναν απλό κατάλογο των γραπτών του Μεξικανού συγγραφέα που ενδέχεται να ταξινομηθούν ως δοκίμια μας εκπλήσσει με το εκπληκτικό εύρος της θεματολογίας που καλύπτουν: από την ανθρωπολογία στην αισθητική, από την ιστορία στην πολιτική, από την κριτική στη θεωρία της λογοτεχνίας και άλλες τεχνών. Σε όλα και στο καθένα από τα δοκίμιά του οι επιμέρους επιστήμες του ανθρώπου καλούνται να μετάσχουν σε ένα «συμπόσιο του Αισώπου» (θα έλεγα παραφράζοντας τον τίτλο του βιβλίου του τον Levi Straus), να συμβάλουν όλες με τα πορίσματα, αλλά κυρίως τα ερωτήματά τους, σε μια σύνθεση ποτέ οριστική, πλην όμως πάντοτε λαμπρή και πρωτότυπη.

ΑΡΝΗΣΗ ΚΑΘΕ ΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΟΥ ΡΟΛΟΥ

Ο δεύτερος λόγος για τον οποίο προτιμώ να αποκαλώ τον Ο. «στοχαστή» αντί για «φιλόσοφο» έχει να κάνει με τους κοινωνικούς ρόλους που κατά καιρούς έπαιξαν, επωμίσθηκαν ή με τους οποίους εχρίσθησαν οι διάφοροι παράγοντες και φορείς του «κόσμου ιδεών» στο σύγχρονο κόσμο. Το κοινωνικό γόητρο, το ειδικό δάρος και λειτουργήμα του «μνδραρίνου της σκέψεως» που κατά παράδοση ανήκουν στον «φιλόσοφο» –αν και ριζικά υποβιβασμένα τελευταία δεν παύουν να συνδέονται με μια καθεστηκυία κατανομή ρόλων στον χώρο του πνεύματος (και όχι μόνο). Βεβαίως, πάει καιρός που εκλείπει η μορφή του αιθεροδόμονα και ελαφρώς κωμικού *Hepp Prossor* –του κατ' εξοχήν δηλαδή στυλοβάτη της ιδεαλιστικής μεταφυσικής στα γερμανικά πανεπιστήμια του 19ου αιώνα–, σε σημείο να περιβάλλεται σήμερα από τη νοσταλγική αίγλη του *retro* και να καθίσταται πολλοί συμπαθής (σε αντιπαράθεση μάλιστα προς τον κοινωνιολόγο και τον εξ επαγγέλματος πολιτικό –θα έλεγε κανείς τον executive τον manager των ιδεών, αντιστοίχως– που τον αντικατέστησαν οι προηγμένες κοινωνίες). Την «απώλεια» αυτήν έρχονται να αναπληρουν σε κάποιο βαθμό οι διάφοροι *maîtres à penser*, όπως τους ονομάζουν στη Γαλλία, «αστέρες» της πολιτιστικής ζωής και φορείς μίας «αυτεπάγγελτης πνευματικής συμπεριφοράς» (*comportement intellectuel discrétionnaire*)*, με έντονα αντι-ουμανιστικά χαρακτηριστικά με αυταπόδεικτη εκλεκτική συγγένεια προς την αυτεπάγγελτη –πάλι– «εντολή της Ιστορίας», εξ ονόματος της οποίας κάθε λοαιμοσταγείς «ιδεολόγοι» αποπειράθηκαν να διάσουν την πραγματικότητα στην προκρούστεια κλίνη της μιας ή της άλλης ολοκληρωτικής ουτοπίας.

Αντίθετα, κύριο μέλημα του Ο. Paz ήταν ανέκαθεν –και εξακολουθεί να είναι– η άρνηση κάθε κατεστημένου «ρόλου». Παρά τις κάποιες

ποικίλες καταβολές της σκέψώς του** , ο Μεξικανός συγγραφέας δεν ηγήσε να αποκτήσει πλήρη επίγνωση της ιδεολογικής ύδρευς, δηλαδή ης αλαζονικής επιδιώξεως για αναγωγή της πολλαπλότητας του κόσμου σε μια τεχνητή ομοιομορφία. Σε μια παράγραφο λ.χ. του αριστουργήματος του *Ο Γραμματικός Πίθηκος* (1974), καταγράφει τη απίστωση αυτή, μιλώντας –σε μεταφορική γλώσσα, αλλά με μεγάλη ηχητική σαφήνεια– για τη χρεοκοπία του επαναστατικού οράματος, που ενώ επαγγέλεται την «απελευθέρωση» του πολλαπλού και τη συμφιλίωση» με τη διαφορά, θυσιάζει πάντα το διαφορετικό στο δωμάς επίφοδης συνοχής:

Η απελευθέρωση είναι όμοια με τη συμφιλίωση; Αν και η συμφιλίωση περνάει για απελευθέρωση και η απελευθέρωση για συμφιλίωση, οι δύο διασταυρώνονται μόνο και μόνο για να χωρίσουν και πάλι: συμφιλίωση σημαίνει ταυτότητα μέσα στη συμφωνία, ενώ απελευθέρωση είναι η ταυτότητα μέσα στη διαφορά. Ενότητα πολλαπλή, ενότητα ομοιογενική. Άλλως: ομοίως. Εγώ και οι άλλοι, οι άλλου μου' εγώ μέσα στον εαυτό μου τον ίδιο, μέσα στο ίδιο. Η συμφιλίωση περνάει μέσα από τη διχόνοια, το διαμελισμό, τη ρήξη και την απελευθέρωση. Περνάει και επιστρέφει. Είναι η αρχέγονη μορφή της επανάστασης, η μορφή υπό την οποίαν η κοινωνία διαιωνίζεται και αναπλάθεται: παλιγγενεσία της κοινωνικής συνθήκης, επιστροφή στην πρωταρχική πολλαπλότητα. Στην αρχή δεν υπήρχε ο Ένας: ηγέτης, θεός εαυτός' για τούτο η επανάσταση σημαίνει το τέλος του Ενός και της αδιαχώριστης ενότητας, την αρχή (την εκ νέου αρχή) της ποικιλίας, με τις ομοιοκαταλήξεις, τις παρηγήσεις και τις συνθέσεις της. Ο εκφυλισμός της επανάστασης, όπως φαίνεται στα νεώτερα επαναστατικά κινήματα, που όλα ανεξαιρέτως έχουν μετατραπεί σε γραφειοκρατικούς καισαρισμούς και σε θεσμική ειδωλολατρεία του Ηγέτη και του Συστήματος, ισοδυναμεί με την αποσύνθεση, η οποία παύει να είναι πολλαπλή συναυλία, κυριολεκτικά μια σύνθεση, και απολιθώνεται σε προσωπίο του Ενός. Ο εκφυλισμός συνίσταται στο γεγονός ότι η κοινωνία επαναλαμβάνει επ' άπειρον την εικόνα του Ηγέτη, που δεν είναι παρά το προσωπίο της αποσυνθετικής απρέπειας.

Η επιμονή του Ο. Ραζ στην επιτακτική ανάγκη να μην εγκαταλείπει πτέ η σκέψη την κριτική λειτουργία της αποτελεί αντίδοτο και εξορκισμό της «απρέπειας» που της επιβάλλει η ιδεολογία' παράλληλα, ιστορεί προβολή της πραγματικής αξιοπρέπειας, του μοναδικού τίτλου ευγενείας που διεκδικεί η σκέψη. Έτσι, σε ένα πολιτισμικό κλίμα όλου ευνοϊκό για την κριτική, όπως είναι εκείνο της Λατινικής αμερικής, δεν δίστασε να αντιμετωπίσει το μένος του πνευματικού πτεστημένου (μονοπώλιο μέχρι πρότινος ενός φολκλορικού μαρξισμού που συνδύαζε τις πιο γελοίες εμμονές του αστικού «μανδαρινισμού» με ολοκληρωτικά αντανάκλαστικά πέρα για πέρα δικά του) και διακηρύττει τη συμπαράστασή του στους αντιφρονούντες των ανατολικών χωρών, τους οποίους περιέγραψε ως τους τελευταίους ιππότες που αγωνίσθηκαν για την «τιμή του αιώνα μας». Ο ποιητής φαίνεται να ανε δική του τη ρήση ενός από αυτούς: «Πατρίδα του πνευματικού θρώπου είναι η αλήθεια» (Adam Michnik). Γι' αυτό, ο στοχασμός του Ο. Ραζ, με τόνους ενίοτε προφητικούς, είναι βαθιά ριζωμένος στους προβληματισμούς του ύστερου 20ού αιώνα, αλλά και ριζικά αντίθετος ως κάθε δουλοπρεπή αυταρέσκεια που παίρνει μορφή «χρονικού πρωτισμού».

Τούτη η πτυχή ανάγεται, όμως, στο περιεχόμενο και τη θεματολογία της σκέψώς του και επιπλέον, έχει να κάνει με τον χαρακτηρισμό του «ρονοκτόνου» που προσέδωσα στο στοχαστή Octavio Paz.

Ο ΧΡΟΝΟΣ

Αν και δεν είναι εφικτή εδώ η λεπτομερής καταγραφή των θεματολογικών συνιστωσών του θεωρητικού έργου του, θα επιχειρήσω εν συνεχεία μια σύντομη και –πολύ φοβάμαι– σχηματική ανάλυση της κατηγορίας του χρόνου, που άλλωστε αποτελεί τον πυρήνα της «οντολογίας» του Ο. Ραζ.

Από τις τρεις φάσεις που συνιστούν το ανθρώπινο χρονικό δίωμα –το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον–, ο κάθε πολιτισμός ευνοεί εκείνην η οποία ανταποκρίνεται πληρέστερα στο δικό του τύπο. Ο «παραδοσιακός» π.χ. πολιτισμός (και σ' αυτή την κατηγορία κατατάσσονται τόσο «πρωτόγονοι» όσο και οι πολιτισμοί της αρχαιότητας, συμπεριλαμβανομένου και του κλασικού ελληνο-ρωμαϊκού κόσμου) έλκεται από την εικόνα της κυκλικής «αιωνίας επιστροφής» που στηρίζεται στο

παρελθόν: όχι όμως στο χρόνο των παρωχημένων γεγονότων, αλλά σε «εκείνον τον καιρό» (illud tempus) των απαρχών του σύμπαντος και της οικουμένης, στο οποίο η κοινωνία οφείλει να επανέρχεται κατά περιόδους διαμέσου της ιεροτελεστίας και της εορτής, προκειμένου να ανανεώσει την οντολογική ουσία της.

Με την άνοδο των μεγάλων μονοθειστικών θρησκειών –δηλαδή του Ιουδαϊσμού του Ισλάμ και του Χριστιανισμού (κυρίως δε του τελευταίου)–, ένα μέρος της ανθρωπότητας εισήλθε στο βασίλειο του γραμμικού χρόνου. Για τον ιουδαιοχριστιανισμό λ.χ., η ανθρώπινη περιπέτεια κυλά ανεπιστρεπτί από τη Γένεση προς τη Συντέλεια του κόσμου ή, σύμφωνα με άλλες παραμέτρους, από την Έλευση του Σωτήρος προς τη Δευτέρα Παρουσία Του. Ο 18ος αιώνας όμως, έχοντας επιχειρήσει την «κριτική του ουρανού», ήρε και τούτο το εσχατολογικό ορίζοντα που θύμιζε ακόμη τη μυθική κοσμοαντίληψη, και στη θέση του εγκατέστησε το μέλλον, εν είδει αεί μετακινούμενου στόχου προς τον οποίον κατακρημνίζεται η ανθρωπότητα σε ασυγκράτητη φυγή προς τα εμπρός. Έτσι, διαμορφώθηκε η εικόνα του χρόνου που αντιστοιχεί στη δική μας: τη σύγχρονη, νεότερη ή «μοντέρνα» εποχή. Σ' αυτήν, το ανθρώπινο γένος, ή τουλάχιστον το πλέον ενεργό μέρος του: ο δυτικός κόσμος, έλκεται από τον ακατανίκητο μαγνητισμό της ιστορίας.

Όλα τα επιτεύγματα του πολιτισμού μας απορρέουν από τούτο τον πυρήνα: η λατρεία της προόδου, με τις έμπρακτες τελετές της και με τα σύνεργα της επιστήμης και της τεχνολογίας να αναπλάθουν προμηθεϊκά την Πλάση' η τέχνη μας που, από τον Ρομαντισμό έως τις καλλιτεχνικές και ποιητικές πρωτοπορίες του 20ού αιώνα, διαμορφώθηκε ως «παράδοση της ρήξεως» με κίνητρο την αναζήτηση του καινούργιου και του αγνώστου, δηλαδή του υλικού του ίδιου από το οποίο είναι φτιαγμένο το μέλλον' οι πολιτικές επαναστάσεις, οι οποίες ώθησαν στο προσκήνιο της ιστορίας μάζες αποφασισμένες να επισπεύσουν το ρυθμό του χρόνου και να προλάβουν το μέλλον. Αλλά και όλα τα δεινά του: η οικολογική καταστροφή στην οποίαν οδηγεί η ατίθαση και ανεξέλεγκτη πλέον τεχνολογική πρόοδος: αδέξιος Προμηθέας που δεν είναι πια παρά ένας αξιοθρήνητος «μαθητευόμενος μάγος»' ο κομπορτισμός της ρήξεως για τη ρήξη: ακατανόητο και ανόητο πρωτόκολλο που επαναλαμβάνει μέχρις ανίας τις χειρονομίες της πρωτοπορίας' οι γραφειοκρατίες / «ιδεοκρατίες» που, δίκην ιερατειών και επιτελείων, μονοπωλούν την ερμηνεία της ιστορίας και σφετερίζονται την καθοδήγηση των επαναστάσεων, και εν ονόματι του μέλλοντος υποθηκεύουν εσαεί το παρόν των ανθρώπων...

Το εγχείρημα του Ο. Ραζ είναι εγελιανό: η «ιστορία» του χρόνου τον οδηγεί στην κριτική του. Τον οδηγεί, επίσης, στην αναζήτηση μιας χρονικής διαστάσεως με ανθρώπινο πρόσωπο και μέτρα, η οποία να αντικαταστήσει το χρονοδόρο μέλλον. Στο σημείο αυτό συγκλίνουν οι τρεις κύριες πνευματικές καταβολές του ποιητή: ο οντολογικός μηδενισμός του βουδισμού, η ισπανική αντεξουσιαστική παράδοση και η

* Δανείσθηκα τον όρο από τη μελέτη *Le mirage linguistique*, Παρίσι, Editions de Minuit, 1988 (στα αγγλ. *The Feud of Language*, Οξφόρδη, Basil Blackwell Ltd., 1989), του Ρουμάνο - καναδού Thomas G. Pavel, έργο που θεμελιώνει την εύστοχη κριτική του ιδεολογικού αυτού «μορφώματος», με αναφορά στο γαλλικό στρουκτουραλισμό και μετα - στρουκτουραλισμό.

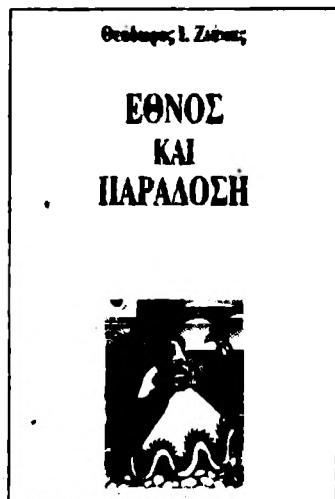
** Όπως πολλοί δυτικοί διανοούμενοι της γενιάς του, ο Ο. Ραζ γοητεύθηκε κάποτε από το όραμα της κοινωνικής δικαιοσύνης, την υλοποίηση του οποίου πίστευε ότι εκπροσωπούσε η ρωσική επανάσταση. Αν και σύντομα (κατά τον εμφύλιο της Ισπανίας, χάρις στη φιλία του με τον Benjamin Péret, κι επίσης στις επαφές που ανέπτυξε την ίδιαν εποχή με τροτσικιστές και αναρχικούς) ανακάλυψε τη φρικιαστική πραγματικότητα των εγκλημάτων του σταλινισμού, εντούτοις ο νεανικός εκείνος ενθουσιασμός διατηρούσε ακόμη άθικτες τις δυνάμεις του στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. Έτσι, όταν διορίσθηκε τότε στο διπλωματικό σώμα του Μεξικού, ο ποιητής πήγε στην Ευρώπη με την ελπίδα να παραστεί στο θρίαμβο της προλεταριακής επαναστάσεως στο δυτικό τμήμα της Γηραιάς Ηπείρου. Μεταγενέστερα –και από θέσεις μάλλον ηθικές πλέον παρά πολιτικές– ο Ο. Ραζ αντιμετώπισε με συμπάθεια την αντεξουσιαστική εξέγερση της νεολαίας στα τέλη της δεκαετίας του '60, χωρίς ωστόσο να θανατοποιείται με τους ψευδο-επαναστατικούς μύθους της. Άλλοτε, τον έβρισκε σύμφωνο το όραμα ενός σοσιαλισμού που να συμβαδίζει με τις δημοκρατικές ελευθερίες' το πολιτικό πιστεύω των ωρίμων χρόνων του είναι η ελευθερία χωρίς επιθετικούς προσδιορισμούς, όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν αξίες με οικουμενική ισχύ.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- ΑΘΗΝΑ: Θεμιστοκλέους 37,
τηλ. 36.26.319, 36.02.644, fax 36.39.930
- ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Αρμενοπούλου 24, τηλ. (031) 20.23.49
- ΛΕΥΚΩΣΙΑ: Έκτορος 40, τηλ. 003572 - 43.32.97, 34.75.22
- ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
Κοινοπρακτική Ε.Π.Ε., Ιπποκράτους 68,
τηλ. 36.20.647, 36.46.202

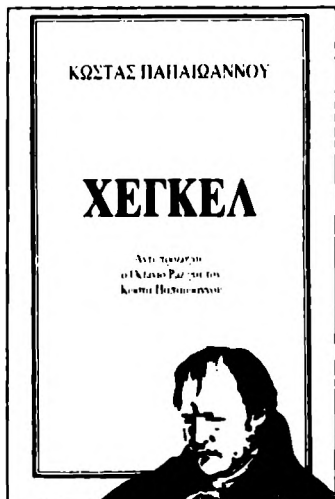
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ
Ελλάδα, μια χώρα των συνόρων

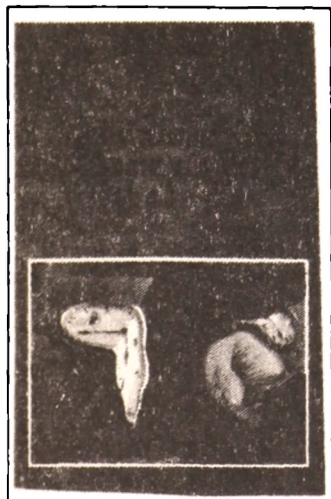
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΖΙΑΚΑΣ
Έθνος και παράδοση

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
Η αποθέωση της ιστορίας

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
Χέγκελ

ΑΝΤΡΕ ΓΚΟΡΖ
Καπιταλισμός, σοσιαλισμός,
οικολογία

ΠΙΕΡ ΣΑΜΟΥΕΛ
Το φαινόμενο του
θερμοκηπίου

απελευθερωτική ορμή του υπερρεαλισμού. Δεν μπορώ εδώ να αναλύσω το μέτρο που η καθεμία συμβάλλει στη διαμόρφωση της προφητικής αυτής πτυχής του στοχασμού του Ο. Ραζ. Αρκεί να επισημάνω ότι χάρις σ' αυτήν, η ζοφερή του αντίληψη για τη νεότερη ιστορία αφήνει ωστόσο, περιθώρια ελπίδας για κάποια μεταϊστορική προοπτική, οποία διανοίγεται με το λυκόφως του μέλλοντος στους «μεταμοντέρνους» χρόνους μας.

Στο πολιτικό πεδίο λ.χ. το φαινόμενο της εξέγερσης, δηλαδή δυναμική εμφάνιση ταπεινομένων μέχρι πρότινος ομάδων (γυναικών, φυλετικών και σεξουαλικών μειονοτήτων), με προοπτική άμεση δικαίωση των προσδοκιών τους για νομιμοποίηση της ειδοποις διαφοράς ως πολιτισμικής ταυτότητας, δηλώνει ότι για ευρείες κατηγορίες ανθρώπων οι γεωμετρικοί παράδεισοι του μέλλοντος που επαίρονται οι «επαναστατικές» ιδεολογίες έχουν χάσει κάθε γόητρο. Εις της, στον καλλιτεχνικό χώρο, η μεταειρωνεία, που εκδηλώνεται στις τελευταίες τεχνοτροπίες (τη νεοπρωτοπορία, τον πειραματισμό κ.ο.κ.), αποτελεί υπέρβαση της τυποποιημένης ρήξεως. Κοινό χαρακτηριστικό όλων αυτών των φαινομένων, στα οποία πρέπει να προσέσουμε το σημαντικότερο ίσως γεγονός του αιώνα, δηλαδή το επαναστατικό κύμα που σάρωσε τον πάλαι ποτέ «υπαρκτό σοσιαλισμό», είναι νέα εικόνα του χρόνου με κέντρο το παρόν.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ;

Για να διακινδυνεύσουμε και κάποια συμπεράσματα, ο στοχασμός του Μεξικανού συγγραφέα εντάσσεται τυπολογικά στη μεγάλη θεματολογία του «τέλους της Ιστορίας», όπως τιτλοφορείται το πρόσφατο βιβλίο του Francis Fukuyama, που επέβαλε διεθνώς τον όρο. Ξεχωρίζω ωστόσο, ανάμεσα στα έργα όσων ασχολούνται με το εν λόγω θέμα, μόνον επειδή οι βασικές θεωρητικές προτάσεις του διατυπώθηκαν αρκετές δεκαετίες προτού τα συμπτώματα του «τέλους της Ιστορίας» γίνουν εμφανή για όλους μας –συμπεριλαμβανομένων και των φιλοσόφων που τα ερμηνεύουν σήμερα–, αλλά κυρίως λόγω της αισθητικής διαστάσεώς τους. Και δεν εννοώ με αυτό τις δεδομένες, αν και σπάνι εκφραστικές αρετές της γραφής του Ο. Ραζ, αλλά τη διάσταση που συνενώνει τον κόσμο των αισθήσεων και τον κόσμο της Τέχνης –η αισθητική που κυριολεκτεί ετυμολογία και έτσι ιδρύει κάθε περαιτέρω φιλοσοφική ή ιδεολογική ερμηνεία του κόσμου των ανθρώπων. Σε έ πρόσφατο βιβλίο του (*Poesia y fin de siglo*, 1989) αναρωτιέται λ.χ. ποιητής:

Τι μπορεί να συνεισφέρει η ποίηση στην ανασύσταση μιας νέας πολιτικής σκέψης; Όχι καινούργιες ιδέες αλλά κάτι πολύ πιο αξιόλογο από και πιο ευάλωτο: τη μνήμη [...]. Στις ανωτάτες σχολές όπου διδάσκουν οι λεγόμενες πολιτικές επιστήμες η αναγνώση του Αισχύλου και του Shakespeare θα έπρεπε να είναι υποχρεωτική. Οι ποιητές τροφοδοτούν τη σκέψη του Hobbes και του Locke, του Marx και του Tocqueville. Με το στόμα του ποιητή μιλάει –υπογραμμίζω μιλάει, δεν γράφει– άλλη φωνή. [...]. Ακούγοντας τούτη τη φωνή ακούμε τον χρόνο τον ίδιο τον χρόνο που φεύγει κι ωστόσο επιστρέφει, μεταμορφωμένος σε μερικές κρυστάλλινες συλλαβές.

Για τον Octavio Paz, λοιπόν, τα ελπιδοφόρα σημεία του «τέλους της Ιστορίας» διαφαίνονται κυρίως εκεί που δεν έπαψαν ποτέ να υπάρχουν: στον Έρωτα και στην Ποίηση. Ο έρωτας ως «συμφιλίωση απελευθέρωση» του Ενός / Παντός / μηδενός και η Ποίηση με τη «καθ-ιέρωση της στιγμής» θεμελιώνουν το κατ' εξοχήν πεδίο της ανθρώπινης αυθεντικότητας, που είναι ο αρχέτυπος χρόνος «άνευ χρονολογιών».

Σε τούτο το πεδίο θα μπορούσε, επιτέλους, ο άνθρωπος να βρει αν που, με τα λόγια ενός τραγικού προφήτη και θύματος της επαναστάσεως –ο οποίος αλλεπάλληλα υπήρξε ένοπλος, άοπλος και εσταυρωμένος– θα ονόμαζα την αληθινή του «πατρίδα στο χρόνο».

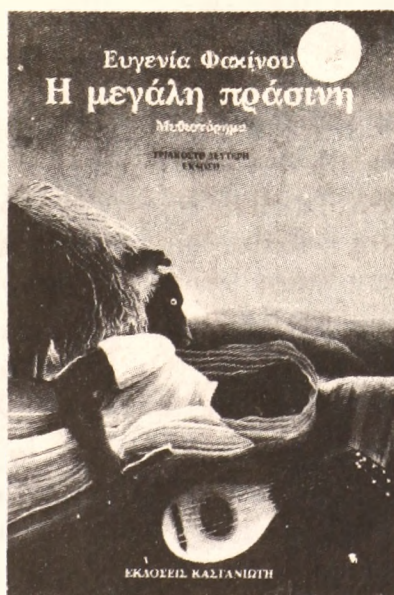
ΕΥΓΕΝΙΑ ΦΑΚΙΝΟΥ

Η Μερόπη ήταν το πρόσχημα
Μυθιστόρημα

Το έβδομο ρούχο
Μυθιστόρημα

Η μεγάλη πράσινη
Μυθιστόρημα

Ζάχαρη στην άκρη
Μυθιστόρημα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

«Η Αφρική μπορεί να προσφέρει στην Ευρώπη τον φαντασιακό της χώρο...»

● Ο ποιητής και πεζογράφος Κάμα Καμάντα, από το Ζαΐρ, μιλά στο ANTI

Ω Ζαΐρ, μορφή σκαμμένη από τον τρόμο
Λικνίζω τα παιδιά που φορούν τη μάσκα της ιστορίας σου
Μέσα στην ψυχή μου, εκεί που καμιά κραυγή δεν πεθαίνει.

KAMA KAMANTA

Η ΚΡΑΥΓΗ των παιδιών της Αφρικής ακούγεται εδώ και χρόνια από το Βέλγιο. Εκεί ζει εξόριστος ο Κάμα Καμάντα. Ο αφρικανός λογοτέχνης και πολιτικός σπούδασε κλασική λογοτεχνία στο Ζαΐρ, νομικά και πολιτικές επιστήμες στη Λιέγη και το Στρασβούργο.

Παράλληλα με τη δημοσιογραφική του καριέρα, δημοσιεύει, το 1986, την πρώτη του ποιητική συλλογή, *Τραγούδια της ομίχλης*, για την οποία του απονέμεται το βραβείο «Βερλαϊν». Το 1992, η Γαλλική Ακαδημία βραβεύει την *Εξορία των Ονείρων*. Την ίδια χρονιά παίρνει και το βραβείο ποίησης «Θεόφιλος Γκωτιέ».

Ο Κάμα Καμάντα δεν είναι μόνο ποιητής, είναι και σημαντικός πεζογράφος. Το 1988 κυκλοφορούν στο Παρίσι τα *Παραμύθια του μάγου*, ακολουθούν τα *Παραμύθια της αφρικάνικης νύχτας*, το 1989 και η *Νύχτα των μάγων*, το 1991.

Ο αφρικανός «παραμυθάς» καταφέρνει να διασώσει στα κείμενά του μια παράδοση προφορική, προϊόν ενός πολιτισμού που κινδυνεύει να εξαφανιστεί με τις τεράστιες αλλαγές που συμβαίνουν στην Αφρική και, παράλληλα, δίνει μια προσωπική λογοτεχνία που κουβαλάει την ευαισθησία και τον προβληματισμό ενός σύγχρονου ανθρώπου. Σ' όλα του, όμως, τα κείμενα, ποιητικά ή πεζά, κυριαρχεί η νοσταλγία της Αφρικής. Ο «μάγος» μάς μεταφέρει σ' έναν άλλο κόσμο, όπου το ταμ ταμ ηχεί ακόμη και, μέσα στην αφρικανική νύχτα, ο άνθρωπος έχει έναν άλλο διάλογο με τον κόσμο και με το θάνατο.

Όμως, χώρος έκφρασης του Καμάντα δεν είναι μόνον η λογοτεχνία αλλά και η πολιτική. Η έντονη δράση του τον έχει κάνει τον κυριότερο αντίπαλο του Μομπούτου και θεωρείται ο μελλοντικός υποψήφιος πρόεδρος του Ζαΐρ.

Με τον Κάμα Καμάντα είχαμε την ευκαιρία να συναντηθούμε και να έχουμε μια ενδιαφέρουσα συνομιλία μαζί του, που ακολουθεί στη συνέχεια:

● Μιλήστε μας λίγο για τα πρώτα παιδικά και νεανικά σας χρόνια και για αυτά που πιστεύετε πως διαμόρφωσαν την προσωπικότητά σας.

□ Η παιδική μου ηλικία σηματοδεύτηκε από τον εμφύλιο πόλεμο που ακολούθησε την ανεξαρτησία του Κογκό. Όλη η οικογένεια εξορίζεται τότε. Στην αρχή, γνωρίζουμε την εσωτερική εξορία στην Κινσάσα. Πηγαίνω στο καθολικό σχολείο, παρ' όλο που οι γονείς μου είναι προτεστάντες. Την επαφή μου με τον αφρικανικό πολιτισμό τη χρωστάω στον παππού μου και τη γιαγιά μου. Από αυτούς ακούω τα πρώτα μου αφρικανικά παραμύθια. Συνεχίζω τις σπουδές μου παίρνοντας το δίπλωμα των Πολιτικών Επιστημών και αρχίζω να δημοσιεύω τα πρώτα μου λογοτεχνικά κείμενα και να δημοσιογραφώ. Τα άρθρα μου εναντίον της δικτατορίας του Μομπούτου γίνονται η αιτία να γνωρίσω την αληθινή εξορία. Από αυτή συνεχίζω τον αγώνα μου ως πολιτικός αντίπαλος του τωρινού καθεστώτος.

● Σε ποιο σημείο βρίσκεται σήμερα το αφρικανικό πρόβλημα;

□ Η Αφρική βρίσκεται σε μια περίοδο αποσύνθεσης και σύγχυσης. Για πρώτη φορά οι λαοί της ζητούν ευθύνες από τους δικτάτορες. Αυτή η πολιτική συνειδητοποίηση του αφρικανικού λαού είναι κάτι καινούργιο, και είχε αποτέλεσμα την αποκάλυψη της «νεοαποικιοκρατίας». Οι Αφρικανοί πίστευαν πως ήταν ανεξάρτητοι, αλλά είναι απλώς μαριονέτες των διεθνών συμφερόντων, εμπορικών και πολιτικών. Γι' αυτό ως συγγραφέας προσπαθώ να συμβάλλω στον αγώνα των αφρικανικών λαών για τη δημοκρατία την ανεξίτηλη, την παιδεία και έναν προοδευτικό ουμανισμό.

● Ο Ζαν Πωλ Σαρτρ είχε κάνει κάποτε ένα συνέδριο με θέμα «Ποια είναι η δύναμη της λογοτεχνίας;». Εσείς τι θα απαντούσατε, η λογοτεχνία είναι ένα όπλο που μπορεί να

Τη συνέντευξη πήρε η Αίνα Λυχναρό

Ο Κάμα Καμάντα στην Επίδαυρο (13.1.94)

οδηγήσει σε πολιτικοκοινωνικές αλλαγές;

□ Ναι, η στρατευμένη λογοτεχνία επιτρέπει ένα βλέμμα χωρίς συμβιβασμό πάνω στην πραγματικότητα και τις αξίες μιας κοινωνίας και προτείνει ταυτόχρονα ένα ιδανικό πρότυπο. Η λογοτεχνία αφυπνίζει τις σιδήσεις και βοηθάει τους λαούς να πάρουν τύχες τους στα χέρια τους. Εάν οι συγγραφείς είναι διεφθαρμένοι από το καθεστώς κάτι τέτοιο είναι φυσικά αδύνατον. Πρέπει να είναι στρατευμένοι.

● Αυτό που λέτε μοιάζει αντιφατικό με τα

στην Ευρώπη τον φανταστικό της χώρο αλλά επίσης κι έναν κάποιο τρόπο ζωής. Ο Αφρικανός είναι ανθρωπιστής με την αληθινή έννοια της λέξης. Ο Αφρικανός ζει δίπλα στη φύση σε πλήρη αρμονία με αυτήν. Ας αναλογιστούμε την καταστροφική σχέση του έχει με αυτήν ο Ευρωπαίος. Αν ακολουθούσε το παράδειγμα των Αφρικανών, η διαβίωση στην Ευρώπη θα είχε άλλη ποιότητα σήμερα.

Παράλληλα με τη δραστηριότητά σας ως συγγραφέας έχετε και μια έντονη πολιτική δράση. Ποιες είναι οι γενικές γραμμές του προγράμματός σας;

Πάνω απ' όλα η χώρα μου χρειάζεται παιδεία. Χρειάζονται καλά σχολεία και μια αξιόλογη εκπαίδευση.

Επίσης, πρέπει ο Ζαϊρινός να ενταχθεί σε να κρατικό σύστημα, πράγμα που δεν γίνεται σήμερα. Η έννοια του κράτους είναι ανύπαρκτη, π.χ. δεν υπάρχουν ταυτότητες. Αυτή η πλήρης απουσία κάθε έννοιας κράτους οδηγεί κάθε πρόγραμμα σε αποτυχία. Υπάρχουν χρήματα αλλά δεν υπάρχουν δομές που να επιτρέπουν στο χρήμα να φτάσει στην περγή μάζα του πληθυσμού (εργάτες, αγρότες κ.τλ.). Η οργάνωση μιας κρατικής μηχανής θα επέτρεπε στην Αφρική να περάσει από τις φυλές στην έννοια του κράτους.

Επίσης, πρέπει να καλλιεργηθεί η ιδέα ότι εργασία είναι το βασικό στοιχείο της ανθρώπινης αξιοπρέπειας μέσα στην κοινότητα του Ζαϊρ. Αυτό θα σήμαινε το τέλος του παρασιτισμού, που είναι η μάστιγα της Αφρικής.

Δεν νιώσατε ποτέ διχασμένος; Πώς ζείτε τη συνύπαρξη δύο τόσο διαφορετικών κόσμων; Υπήρξε σύγκρουση μέσα σας ή ακόμη και η ενοχή ότι προδίδετε τις ρίζες σας;

□ Για μένα το πρόβλημα της διπλής κουλτούρας είναι ένα φαινόμενο επιμιξίας, άρα ένας εμπλουτισμός. Γιατί αυτός που είναι κάτοχος δύο πολιτισμών έχει το προτέρημα να μπορεί να επωφεληθεί και από τους δύο και αυτό είναι κάτι που πολύ λίγοι μπορεί να το έχουν. Σε επίπεδο λαών τώρα, οι λαοί που έχουν διπλή κουλτούρα μπορούν ευκολότερα να αντισταθούν στην παρακμή του πολιτισμού τους. Κατά τη γνώμη μου όλοι οι μεγάλοι πολιτισμοί, όλες οι ζωντανές γλώσσες, όπως και όλες οι δυναμικές κοινωνίες, γνώρισαν το φαινόμενο της επιμιξίας. Στην αφρικανική κοινωνία βλέπουμε πως οι αφρικανικές γλώσσες και πολιτισμοί έχουν μια περιορισμένη επιρροή γιατί αρνήθηκαν την επιμιξία. Η άρνηση αυτή είναι η αιτία του θανάτου πολλών πολιτισμών και πολλών γλωσσών.

Αφρικανικός και ευρωπαϊκός πολιτισμός

• Τι μπορεί να κερδίσει ο δυτικός πολιτισμός από την επαφή του με τον αφρικανικό;

□ Ο αφρικανικός πολιτισμός φέρνει σ' όλο τον ευρωπαϊκό κόσμο ένα σημαντικό μέρος από την καλλιτεχνική και ποιητική του ευαισθησία. Άλλωστε, και στο ελληνικό παρελθόν, πολλοί Έλληνες μεγάλοι ποιητές και φιλόσοφοι αναζήτησαν την έμπνευσή τους στην Αφρική. Η Αφρική μπορεί να δώσει

γραφτά σας. Το παραμύθι είναι μια λογοτεχνία φυγής.

□ Το παραμύθι δεν είναι μόνο μια λογοτεχνία φυγής, είναι και μια πρόταση ιδανικής ζωής. Όταν μια αφήγηση προτείνει μια ιδανική ζωή, κάνει τον αναγνώστη να σκεφθεί τη δική του, άρα να κάνει συγκρίσεις και εκείνη τη στιγμή αρχίζει η κοινωνική συνειδητοποίηση. Το παραμύθι μάς φέρνει αντιμέτωπους με τους δικούς μας πόθους και επιθυμίες.

• Αυτός ο άλλος πολιτισμός, ο αφρικανικός, που είναι κυρίως προφορικός πόσο κινδυνεύει να χαθεί;

□ Χάνεται συνεχώς. Όσον αφορά εμένα, ένας από τους λόγους που γράφω παραμύθια είναι για να συμβάλλω στη διάσωση του νεγροαφρικανικού πολιτισμού. Γιατί πιστεύω πως ένας λαός που χάνει τις παραδόσεις του είναι ένας λαός που χάνει την ταυτότητά του. Όσο για την αντίδραση του ίδιου του αφρικανικού πληθυσμού, σ' αυτό το θέμα υπάρχουν δύο θέσεις. Η μία των κυβερνήσεων, που ενθαρρύνουν την κουλτούρα των ιμπεριαλιστικών κυβερνήσεων σε βάρος του αυτόχθονος, εθνικού πολιτισμού. Από την άλλη ένας καταπιεσμένος, εξαθλιωμένος λαός, είναι τόσο απασχολημένος από την πείνα, που το τελευταίο πράγμα που τον απασχολεί είναι η διάσωση του εθνικού του πολιτισμού. Όπως λέει ο Λαφονταίν «η πεινασμένη κοιλιά δεν έχει αυτιά».

• Η αναφορά σας στο έργο του Λαφονταίν μου θυμίζει πόσο έχετε αφομοιώσει δύο πολιτισμούς.

Ξυδός εις
Νεφέλη

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ
ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ

Ἀριστείδης — Μάρκος Κάτων
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΛΟΥΚΑΣ ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ

Μόλις Κυκλοφόρησε

... Προωθούν τό ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744

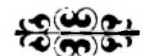
Ξυδός εις
Νεφέλη

Σύγχρονη Ελληνική Πεζογραφία
ΤΟΛΗΣ ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ

Ματαιότης Ματαιοτήτων
(ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ)

Μόλις Κυκλοφόρησε

1979-1994. ΔΕΚΑΠΕΝΤΕ ΧΡΟΝΙΑ ΝΕΦΕΛΗ

... Προωθούν το ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ. 3607744

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ

Την περασμένη Δευτέρα, στο «Θέατρο Καρέζη», μια ομάδα φίλων του Μανόλη Αναγνωστάκη και το πολιτιστικό τμήμα του ΣΥΝ οργάνωσαν μια τιμητική εκδήλωση για τον ποιητή.

Ο Δημ. Μαρωνίτης έκαμε μια σύντομη και εύστοχη παρουσίαση του Μανόλη Αναγνωστάκη, τονίζοντας την πολιτική διάσταση στο έργο του, στη συνέχεια, ο Μίκης Θεοδωράκης τραγούδησε με ζεστασιά τραγούδια του πάνω σε στίχους του ποιητή και η εκδήλωση έκλεισε με ένα σύντομο «υστερόγραφο» του Λεωνίδα Κύρκου, που επέδωσε στον ποιητή μια αναμνηστική πλακέτα.

Το θέατρο είχε γεμίσει ασφυκτικά. Οι πολλοί φίλοι που συγκεντρώθηκαν ευχαρίστησαν θερμά όσους είχαν την πρωτοβουλία και ξεχωριστά τον Μανόλη. Τέτοιες εκδηλώσεις κάνει μόνον η Αριστερά στις καλές της στιγμές, σημείωσε ένας από τους πολλούς φίλους που είχαν έρθει στο «Θέατρο Καρέζη».

Το Ελληνικό Κέντρο Λονδίνου, οργανισμός αφιλοκερδής, με μέλη άτομα και οργανώσεις της Ελληνικής Ομογένειας του Λονδίνου, δέχεται αιτήσεις για τη θέση διευθύνοντος προσώπου με ευθύνες προγραμματισμού, διαχείρισης, οργάνωσης πολιτιστικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων και δημοσίων σχέσεων.

Απαραίτητα προσόντα:

★ Άπταιστη γνώση της Ελληνικής και Αγγλικής γλώσσας.

★ Οργανωτικές/Διευθυντικές ικανότητες.

★ Πείρα σε πολιτιστικές/καλλιτεχνικές δραστηριότητες και σε δημόσιες σχέσεις.

★ Μερική γνώση λογιστικής.

Μισθός ανάλογα με τα προσόντα - βάση το Λονδίνο.

Χρόνος εξοικείωσης πριν από μόνιμη πρόσληψη.

Σχετική αίτηση και βιογραφικό σημείωμα να σταλεί στο:

**The Secretary
Hellenic Centre
c/o West Africa House
Ashbourne Parade
Hanger Lane
London W5 3QR
Tel: 081 810 6062
Fax: 081 081 997 2621**

Η Ομάδα Χορού «ΕΛΙΞ» της Χριστίνας Κλεισιούνη παρουσιάζει την παράσταση χορού «Κόμποι Ρόδα».

Η παράσταση περιλαμβάνει δύο χορογραφίες και αυτοσχεδιασμό με θέμα την επιθυμία για ζωή, όνειρα που εκπληρώθηκαν και εκείνα που έμειναν ανεκπλήρωτα, δεμένα σε κόμποους.

Χορεύουν: Κέλλη Ζαμπέλα, Χριστίνα Κλεισιούνη, Τόνια Πάστρα, Λίλλη Τριαντάρη, Φωτεινή Τσιτσιγιάννη, Francis Savage.

5-9 Μαΐου, ώρα 9.00 μ.μ., Θέατρο Εργοστάσιο

Κρατήσεις θέσεων: 3234614.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Το αποτέλεσμα πολύχρονης εργασίας πάνω στο κείμενο του βιβλίου της Καινής Διαθήκης Αποκάλυψις του Ιωάννου παρουσιάζει ο Περικλής Μουστάκης στο Θέατρο Φούρνος της οδού Μαυρομιχάλη.

Η Αποκάλυψις που παρουσιάζεται στο πρωτότυπο στην ελληνιστική κοινή, προσεγγίζεται μέσα από ένα ασκητικό τελετουργικό που αναδεικνύει τη δραματική σύγκρουση Κακού - Καλού, Φθαρτού - Άφθαρτου, Εκχυδαϊσμού - Πνευματικότητας, και τη θριαμβευτική επικράτηση των δυνάμεων του Καλού. Η σκηνική δράση λειτουργεί όχι εικονογραφικά αλλά από το πώς ο σύγχρονος άνθρωπος εκλαμβάνει ηθικά και αισθητικά τον Αποκαλυπτικό Λόγο του Ευαγγελιστή Ιωάννη.

Η διαμόρφωση του σκηνικού χώρου και τα κοστούμια της παράστασης είναι των Δημήτρη Μουστάκη - Αντώνη Ψαρρά, η κινησιολογική - χορογραφική επιμέλεια του Κωνσταντίνου Ρήγου, η μουσική επιμέλεια του Ιάκωβου Δρόσου και οι φωτισμοί του Παναγιώτη Μανούση. Σύμβουλος, ο επίτιμος καθηγητής Θεολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών Κωνσταντίνος Βλάχος.

Παίζουν οι ηθοποιοί: Περικλής Μουστάκης, Θανάσης Βλαβιανός, Άννα Βυθούλκα, Ορφέας Ζαφειρόπουλος, Δώρα Στυλιανέση. Παραστάσεις δίνονται καθημερινά, καθ'

όλη τη διάρκεια της Μεγάλης Εβδομάδας -και την Κυριακή του Πάσχα- έως και τη Τετάρτη 4 Μαΐου.

ΛΙΣΤ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ

Ένας από τους πιο δραστήριους κι ευαίσθητους πιανίστες της νέας γενιάς, ο Ούθε Μάτσκε, δίνει την Πέμπτη 12 Μαΐου, στις 8.30 π.μ., ρεσιτάλ, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων της αίθουσας Δημήτρη Μητρόπουλου. Στο πρόγραμμά του θα ερμηνεύσει αποκλειστικά έργα του μεγαλύτερου πιανίστα όλων των εποχών, του Φραντς Λιστ.

Τα «Θροίσματα του δάσους» από τις δυσπλουδές κοντσέρτου είναι το πρώτο έργο της βραδιάς, σύνθεση του 1862-'63, περίοδος της ωριμότητας του Λιστ (1811-1886). Ήδη η μουσική του και η αινιγματική ιδιοφυία του είχε επηρεάσει ανεξίτηλα τη μουσική έφραση του 19ου αιώνα. Με την «Πένθιμη Γόνδολα», αρ. 1, την «Επίμονη Τσάρντα» και τη Σονάτα σε σι ελάσσονα, έργα της δεκαετίας του 1850, ολοκληρώνεται το πρώτο μέρος του ρεσιτάλ.

Για το δεύτερο μέρος, ο Ούθε Μάτσκε διάλεξε το Σονέτο αρ. 104 του Πετράρχη, το Βαλς του Μεφιστοφελή αρ. 1 και την ενότητα κομματιών από τις χρονιές προσκυνήματος (δεύτερη χρονιά: Ιταλία 1837-'49), συνθέσεις που απεικονίζουν τις περιπετειώδεις μουσικές και υπαρξιακές αναζητήσεις του πληθωρικού Λιστ ανά την Ευρώπη.

ΟΜΠΕΡΧΑΟΥΖΕΝ

Ένα φεστιβάλ μικρού μήκους μεγάλωσε

Το Διεθνές Φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους «γεννήθηκε» στις 27 Οκτωβρίου του 1954 με τον τίτλο «Δυτικογερμανικές ημέρες πολιτιστικού κινηματογράφου» και μέσα σε λίγα χρόνια μεταβλήθηκε στο σημαντικότερο πυρήνα ταινιών μικρού μήκους διεθνούς θεληνεκούς:

Εκεί έκανε τα πρώτα του τολμηρά βήματα, τη δεκαετία του '60, ο νέος γερμανικός κινηματογράφος, σύμφωνα με τις αρχές του «Μανιφέστου του Ομπερχάουζεν», εκεί έγινε το πρώτο άνοιγμα προς Ανατολάς με τη φιλοξενία ταινιών μικρού μήκους του Πολάνσκι, εκεί βρήκε καταφύγιο η πρωτοπορία από το σινεμά ντιρέκτ μέχρι κινηματογραφικές εκφάνσεις του Νιου γουέιθ και του Πανκ.

Από τις 21 έως τις 27 Απριλίου το «Ομπερχάουζεν» άνοιξε και πάλι τις πύλες του σε 58 ταινίες από 26 χώρες, διοργανώνοντας μεταξύ άλλων και ένα ειδικό αφιέρωμα στο γιανπωνέζικο κινηματογράφο.

Ακόμη και αν οι τόνοι έχουν χαμηλώσει (άλλοι καιροί γαρ), ακόμη και αν οι παραγωγοί και αγοραστές προέρχονται σήμερα, στην πλειοψηφία τους, από το χώρο της ιδιωτικής τηλεόρασης, το «Ομπερχάουζεν» συνεχίζει να παραμένει ένα ζωντανό κύτταρο της τέχνης του αιώνα μας. Και να φιλοξενεί τα ζωντανά όνειρα της νέας, της πιο δυναμικής γενιάς.

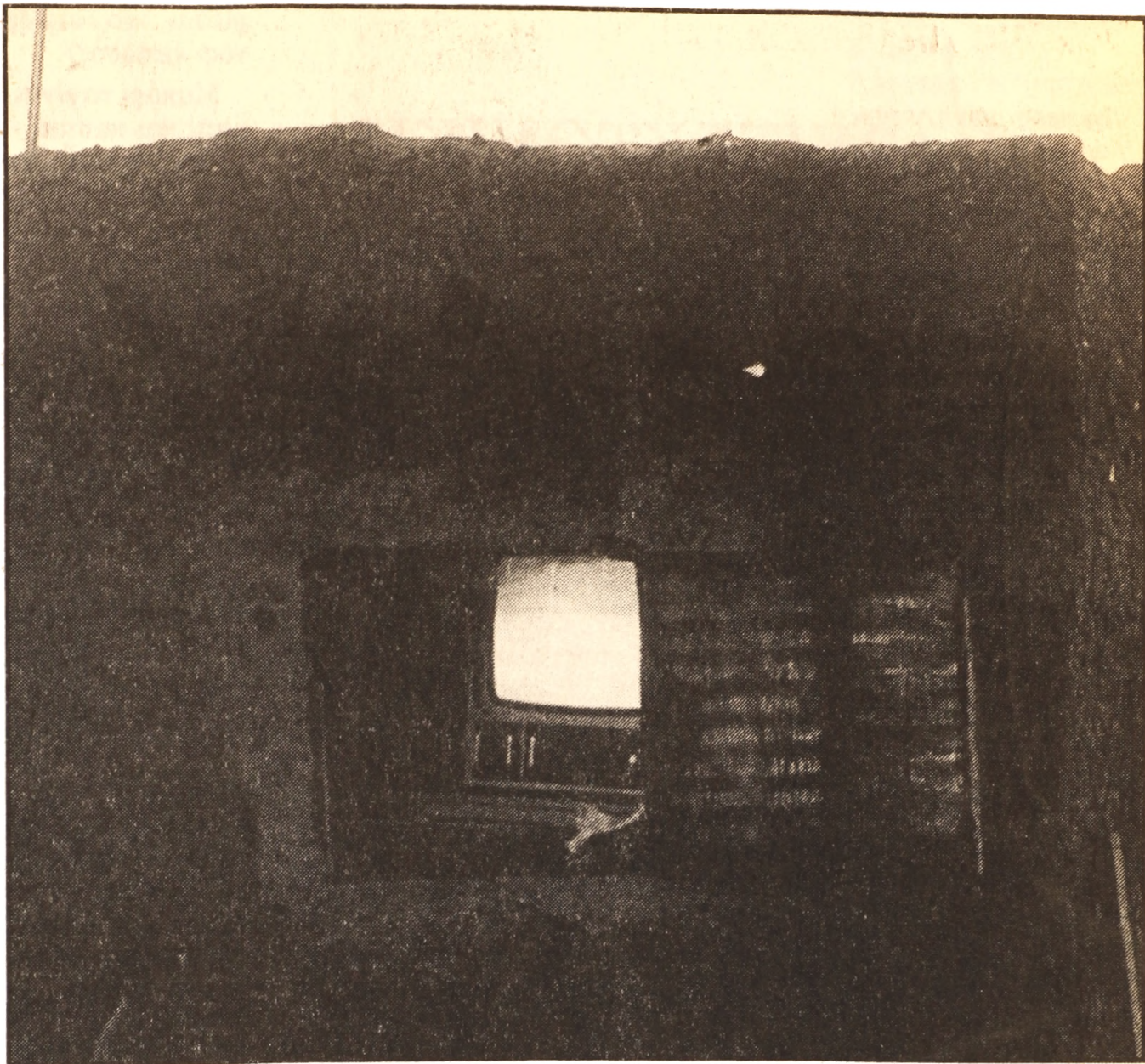
ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ

Η διαρκής ενηλικίωση ενός πρωτοπόρου

Θεωρείται ο σημαντικότερος εκπρόσωπος του αμερικανικού αφηρημένου εξπρεσιονισμού. Ο ίδιος, όμως, έχει δηλώσει ότι «το αφηρημένο προέρχεται από το φάρο των φιλοσόφων και ότι εγώ προσωπικά δεν έχω ανάγκη από καμιά τεχνοτροπία». Είναι ο ολλανδικής καταγωγής ζωγράφος Βίλλεμ ντε Κόονιγκ που στις 24 Απριλίου γιόρτασε τα ενεννηκοστά του γενέθλια.

Προς τιμήν του Ολλανδού, που κατέκτησε τη Νέα Ήπειρο με την τέχνη του, η Εθνική Πινακοθήκη της Ουάσιγκτον διοργανώνει αναδρομική έκθεση, (από τις 8 Μαΐου έως τις 5 Σεπτεμβρίου) που στη συνέχεια θα φιλοξενηθεί και σε άλλες πόλεις της Αμερικής αλλά και της Ευρώπης: από τη Νέα Υόρκη και το Χιούστον μέχρι το Λονδίνο και τη Βαρκελώνη.

Στην Αμερική ο Κόονιγκ πήγε το 1926,

μόλις 22 ετών, και έπρεπε να φθάσει το τέλος του πολέμου για να καταφέρει να απελευθερωθεί από τα «δεσμά» της παραστατικής ζωγραφικής της Ευρώπης. Με μεγάλες, έντονες πινελιές απλώνει τη δεκαετία του '50 τα παχύρρευστα χρώματά του πάνω στο μουσαμά, επεξεργαζόμενος ξανά και ξανά, όπως ο ομοϊδεάτης του Πόλλοκ, κάθε σπιθαμή της ζωγραφικής επιφάνειας, αφήνοντας να αναδυθούν γυναικείες φιγούρες, που θυμίζουν με τους υπερμεγέθεις γλουτούς και τα τεράστια στήθη προϊστορικές θεότητες, ενώ το υπερτονισμένο χαμόγελο πάνω στα χείλη τους μας επαναφέρει στην αμερικανική πραγματικότητα της διαφήμισης.

Η ζωή και οι καλλιτεχνικές αναζητήσεις στην ανήσυχη Νέα Υόρκη, τον οδηγεί στους παλλόμενους αρμονικούς χρωματισμούς του νερού, που τον απομακρύνουν ολοένα και περισσότερο από τις αναζητήσεις του στην παράδοση των κλασικών.

Οι λαμπερές γεμάτες φως λωρίδες κόκκινου, μπλε και κίτρινου που κυριαρχούν σήμερα, το ανοιχτόχρωμο υπόβαθρο, μοιάζουν να είναι το επιστέγασμα του αγώνα του για την ελευθερία της έκφρασης.

ΠΑΡΙΣΙ

Τα πάντα ρει

Κατασκευές από υλικά απλά, καθημερινά

(αλάτι, βούτυρο, κερί, χαλκό, μολύβι), που με τη βοήθεια ενός ψυκτήρα ή λαμπτήρων νέου παίρνουν μορφή, υπόσταση, αποκτούν τη δική τους, αυτόνομη οντότητα: Ένας χάλκινος πάγκος σκεπασμένος με πάγο, συνθέσεις από κερί, μολύβι και αλάτι που φέρουν την πολυσχιδή μορφή των λιμνών, όταν ο πάγος αρχίζει να λιώνει, μεγάλα φύλλα καπνού που μεταλλάσσονται σε ζωντανούς οργανισμούς όταν το φως πέσει πάνω τους: Το έργο του σημαντικότερου εκφραστή της Άρτε Πόθερα, του Πιερ Πάολο Καλτσολάρι, που αυτές τις μέρες (και μέχρι τις 29 Μαΐου) εκτίθεται στην Πινακοθήκη Jeu de Paume, στο Παρίσι.

«Το άσπρο της πάχνης και του πάγου με ενδιαφέρει για τον απόλυτο χαρακτήρα του. Υπερβαίνει το άσπρο της ζωγραφικής, είναι καθαρό φως» δηλώνει ο Καλτσολάρι, θέλοντας να εξηγήσει την εμμονή του στη χρήση του πάγου.

Ο θεατής αιχμαλωτίζεται, είναι αναγκασμένος να ψηλαφήσει με το βλέμμα τους περίεργους σχηματισμούς, που ανακαλούν στη μνήμη τοπία, θα έλεγε σχεδόν κανείς, οικεία, μέσα από τα οποία αναδύεται η ματιά του φιλοσόφου. «Τα πάντα ρει» θα μπορούσε να είναι ο υπέρτιτλος της πρώτης ατομικής έκθεσης του Καλτσολάρι εκτός των ιταλικών συνόρων. Η διακοπή του ρεύματος σημαίνει το τέλος της μαγείας και την μετατροπή των έργων σε μια ρευστή άμορφη μάζα.

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΩΣ ΑΡΣΗ ΤΟΥ ΕΦΙΑΛΤΗ

«Υπάρχουν πολλοί θόρυβοι μέσα στην ύπαρξη, πολλά εργοστάσια».
(Τ. Σινόπουλος, *Ο Χάρτης*)

ΒΓΗΚΑ από την Τράπεζα ζαλι-
σμένος. Γύρω μου βούιζε η αρχι-
τεκτονική των αθηναϊκών δρό-
μων. Αλλά μέσα στο μυαλό μου
σέρνονταν ακόμα οι ίδιες σκέ-
ψεις. Η χαριτωμένη διλίτσα με
την πισίνα, τα μοντέρνα κτίρια
του '30, τα φορτωμένα με επι-
γραφές κτίρια της οδού Σταδίου
– όλα αυτά (και πολλά άλλα)
είναι αρχιτεκτονική. Αναμφίδο-
λα, χωρίς καμιά παραπέρα συ-
ζήτηση, αρχιτεκτονική. Ούτε
«καθαρή», ούτε «ωφελιμιστι-
κή». Χωρίς κανένα άλλο προσ-
διοριστικό.

Αν όλα τα πράγματα του θεού
είναι αρχιτεκτονική, τότε, πώς
θα ξεχωρίζουμε την «καλή» από
την «κακή» αρχιτεκτονική; Ή
μήπως είναι άσκοπες τέτοιες (ή
άλλες ανάλογες) διακρίσεις; Τό-
τε, ισοπέδωση των πάντων;
Μπορούμε να ζούμε μέσα στη
σημερινή πόλη, που κληρονομή-
σαμε, χωρίς να χρησιμοποιούμε
την κριτική ματιά; Μπορούμε να
σχεδιάζουμε τα οράματά μας, με
το δίπλωμά μας καντραρισμένο
ψηλά στον τοίχο, χωρίς να τρα-
βάμε την απαραίτητη νοητή
γραμμή;

Η κριτική ματιά θα μπορούσε
να θεωρηθεί «επιλογή» και ίσως,
από μερικούς τουλάχιστον, πο-
λυτέλεια για αργόσχολους που
τρώγονται με τα ρούχα τους,
που δεν είναι δεμένοι με το μερο-
δούλι. «Έχουμε να κάνουμε με
αναγκαιότητες», μας λένε, εδώ
και καιρό, οι σοφοί αναλυτές
των οικονομικών φαινομένων.
Τα ροζ χρώματα, οι γραφικότη-
τες, οι κάθε είδους φυγές και
σκηνογραφίες, οι λαμπερές τα-
μπέλες των διαφημίσεων εκφρά-
ζουν συγκεκριμένες ανάγκες και
προτιμήσεις. Η αρχιτεκτονική,
αυτός ο χτισμένος χώρος γύρω

μας, τραβά το δρόμο της ερήμην
μας. Εμείς υπάρχουμε απλώς
για να εξυπηρετούμε, για να
προσφέρουμε προδιαγεγραμμέ-
νες υπηρεσίες στην κοινωνία,
βάσει συμφωνητικού. Τίποτε
άλλο.

Η μόνη ελευθερία που έχουμε
είναι στον τίτλο του κατ' ευφη-
μισμόν επιτηδεύματός μας:
«ελεύθερο επάγγελμα». Α ναι,
και να σκεφτόμαστε (όσοι έχουν
την όρεξη). Τι περιθώρια όμως
υπάρχουν στην πράξη; Με το
στασιμοπληθωρισμό που δεν
λέει να φύγει από πάνω μας, με
τόσα γραφεία σε μόνιμη πλέον
κρίση και με ολοένα περισσότε-
ρους ανέργους ή «αδιόριστους»
στην αγορά, με όλους εκείνους
που βρίσκουν διέξοδο ανοίγο-
ντας μαγαζιά, μπαρ και φαγάδι-
κα – τι σημαίνουν όλα αυτά για
την ίδια την αρχιτεκτονική;

Ποιος έχει κάτσει να μετρήσει
τι επιπτώσεις έχουν αυτές οι
συνθήκες στην παραγωγή της;
Είναι άραγε καλύτερη, σύμφω-
να με μια δαρβίνεια λογική,
επειδή υπάρχει τέτοιος άγριος
ανταγωνισμός που επιτρέπει την
επιδίωξη μόνο των πιο ικανών;
Είναι καλύτερη, ή δεν επηρεάζε-
ται καθόλου, από την κυρίαρχη
παρουσία άλλων επαγγελματιών
που «αρχιτεκτονούν»; Θα είχα-
με καλύτερη αρχιτεκτονική αν
μετανάστευαν οι μισοί στην Ια-
πωνία; (Μόνο εκεί κουνιέται
κάτι σήμερα).

Και τι προσόντα διαθέτουν
αυτοί που καταφέρνουν να επι-
πλέουν, σε ποιους τομείς είναι
πιο ευέλικτοι (και σε τι;), είναι
πιο «έμποροι», «μυρίζονται»
πιο γρήγορα τι «θέλει ο κόσμος»;
Ή είναι όλα αυτά ένας καλοστη-
μένος μύθος, αφού πάντα οι αρ-
χιτέκτονες κλαίγονταν για ανύ-
παρκτες «χαμένες πατρίδες» και
τα φόρτωναν όλα στην αχαρι-
στία της κοινωνίας, που δεν
«πιάνει» τι σπουδαίο λειτούργη-

μα διακονεύουν; Γιατί, τελικά,
όλοι κάπου βολεύονται με τον
έναν ή τον άλλον τρόπο. «Δε βα-
ριέσαι, κανένας δεν πάει χαμέ-
νος» (επωδός).

Μακάρι να είναι έτσι τα πράγ-
ματα και κουτσά - στραβά όλοι
να πορεύονται (όπως όλα στην
Ελλάδα). Αλλά με κυνηγά ακό-
μα η ροζ διλίτσα με την πισίνα
και η «καθαρή» Σταδίου, το αί-
τημα της καθώσπρέπει αρχιτε-
κτονικής – η μεταμόρφωση αυ-
τού του άθλιου, βρώμικου, ακα-
τάστατου περιβάλλοντος σε κα-
θαρή ομορφιά, χωρίς «ξένες
προσμίξεις». Κάτι σαν μετεμψύ-
χωση, όπου το σιχαμένο σκουλί-
κι μετατρέπεται σε υπέροχη πε-
ταλούδα που ξεφεύγει από τα
δεσμά της και πετά μακριά.

Ποιος άραγε μας έβαλε στο
μυαλό πως αυτός είναι ο ρόλος
του αρχιτέκτονα; Πώς οφείλει
να χωνεύει την κοπριά για να
δγάλει τριαντάφυλλα; Γλάστρα
της κοινωνίας, δοχείο ρυπαρό
κατ' εικόνα και ομοίωσή της,
που μεταπλάθει αυτή την πρώτη
ύλη σε «έργο τέχνης»; Τι πιο χυ-
δαίο από το σπίτι με την πιλοτή
και τα σίδερα αναμονής – όχι
επειδή είναι τόσο προφανές
στην ασχήμια του, αλλά επειδή
δεν κρύβει την πραγματικότητα
αλλά τη δείχνει με τυραννική
ακρίβεια. Τι πιο ουράνιο από τη
ροζ δίλα, γιατί κρύβει τα πάντα
μέσα της και μας δείχνει μόνο
μία επιδερμίδα άψογα απατηλή.

Επ, κάτι πάει να φανεί εκεί:
ό,τι κρύβεται είναι ωραίο και
ό,τι φαίνεται είναι άσχημο ή, ό,-
τι μιλάει μας ενοχλεί και ό,τι
σωπαίνει φρόνιμα μας ευχαρι-
στεί (γιατί μας βολεύει). Δεν
έχει κανείς ανάγκη από «αλή-
θειες» – κουραφέξαλα. Δεν
υπάρχει πιο βαρετό πράγμα από
το να σου πετούν στα μούτρα την
ταπεινώσή σου, μια, δύο, αμέ-
τρητες φορές. «Θέλω κάτι για τα
λεφτά μου, όχι κήρυγμα. Αν το
είχα ανάγκη, θα πήγαινα στην
εκκλησία. Εκεί να δεις περιγρα-
φές της κόλασης!»

Αλλά υπάρχει και ένας άλλος
άγριος μύθος. Ακούστε τον: Φυ-
σικά δεν έφτιαχναν πάντα οι αρ-
χιτέκτονες ροζ διλίτσες. Ήταν
και εκείνοι που σκέφτονταν αι-
ρετικά (άλλο αν το πλήρωσαν
πικρά), που ξέφυγαν από το
μαρτύριο της ωραιολογίας και
χάθηκαν στο σκοτάδι. Που τόλ-
μησαν να κάνουν «άσχημη»,

ανησυχαστική αρχιτεκτονική
(Που δεν είναι δέδαια το ίδιο μ-
το να ακολουθείς τυφλά τις επι-
θυμίες του άγουστου πελάτη
σου, ως άψογος Χατζιαδάτης.
Που να ταιριάζει στην εποχή
Που κλείστηκαν στους λαβύριν-
θους του μυαλού τους και πρό-
βαρυναν τα τρομακτικά ενδύματα
Κάτι σαν το χιτώνα του Νέσσου.

Κανείς όμως δεν ήθελε εφιαλ-
τικά οράματα, όσο πρωτοπορια-
κά και αν λέγεται πως είναι, ό-
και να τα υμνούσαν οι κατά τό-
πους πονημένοι θεωρητικοί.
Ο κοσμάκης έχει ένστικτο (όπως
φάνηκε και με τις πρόσφατες
εκλογές). Στον Καϊάδα, είπαν.

Έτσι επιστρέψαμε ανακουφ-
σμένοι στα ίδια χωράφια. Στις
δοκιμασμένες συνταγές μαγειρ-
κής. Νομίζω, μάλιστα, πως συ-
μαχήσαμε, και ανταλλάξαμε ε-
τυπώσεις και τεχνικές, με άλ-
λους συγγενικούς κλάδους. Μ-
τους παραγωγούς ευτυχίας (οι
διάφορες συσκευασίες, οι
σχοινοβάτες και τους άλλους με-
τεωριστές. Έτσι πήρε άλλον α-
ρα και η αρχιτεκτονική μας – ν-
δες, τώρα πετάει ελεύθερη πι-
ντού.

Τέλος του παραμυθιού, καλι-
νύχτα σας. Τόσην ώρα τρέχω μ-
σα στην Αθήνα, μεθυσμένος απ-
τα καυσαέρια. Προσέχοντα
τους διπλανούς μου, μαντεύ-
οντας τις κινήσεις τους ώστε να
προλάβω να αντιδράσω, πρι-
να. Η θεία αρχιτεκτονική τι
πόλης απλώς φράζει τις δύο
πλευρές του δρόμου. Καλή, κα-
κή – ποιος προσέχει τέτοι-
πράγματα, όταν παίζει τη ζω-
του. Όμως πιο ψηλά αιωροί-
νται οι δραστήριοι γερανοί των
έργων. Αυτοί ξεχωρίζουν με τη
τραγούδι τους πάνω από την πό-
λη. Υμνούν τον ίλιγγο των
ύψους, τους διαξιφισμούς του
με τα αεροπλάνα, το πώς συνο-
δεύουν τον ήλιο και το φεγγάρι.
Είναι όμορφοι γιατί είναι και
νούργιοι, αστραφτεροί και αψη-
φούν τη βαρύτητα. Είναι όμορ-
φοι γιατί δεν έχουν τίποτα να
κάνουν με ροζ τοίχους που κα-
θρεφτίζονται σε πισίνες, με πι-
λοτές και αναμονές στις ταρά-
τσες, με μακιγιαρισμένες προσό-
ψεις γραφείων. Είναι όμορφοι
γιατί είναι αθώοι.

Θα μπορούσαν αυτοί να ήταν
η αρχιτεκτονική μας, αν.

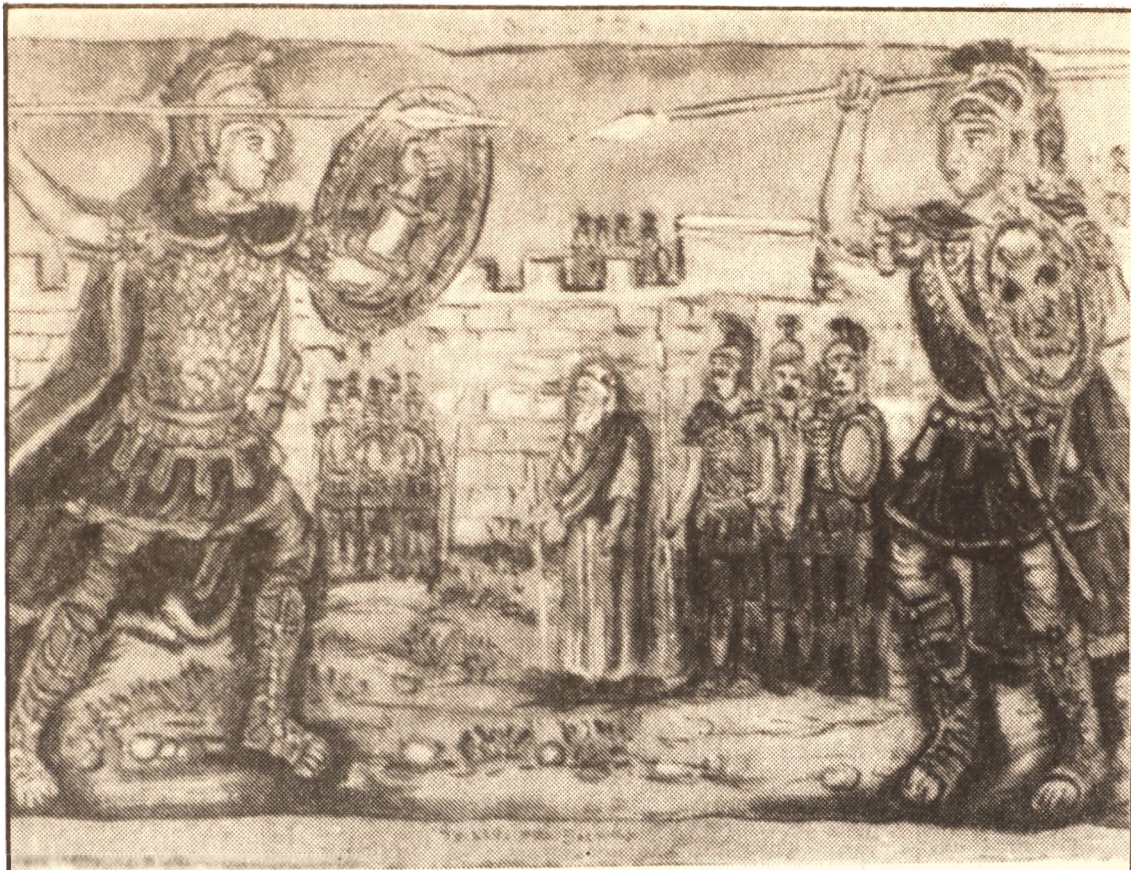
Δημήτρης Φιλίππιδης

Ασυνάρτητη επαρχία

Αλκυόνη Παπαδάκη: Σκισμένο ψαθάκι. Αθήνα, Καλέντης, 1993.

Το *Σκισμένο ψαθάκι* της Αλκυόνης Παπαδάκη έρχεται να προστεθεί στις πολλές και αξιόλογες γυναικείες λογοτεχνικές δουλειές της τελευταίας περιόδου.

Το κείμενο της Παπαδάκη δομείται πάνω σε μία διπλή αντίθεση. Την αντίθεση ανάμεσα στις δύο ιεντρικές, γυναικείες μορφές του μυθιστορήματος, τη γιαγιά Ροζαλία και την εγγονή Ρόζυ, σε επίπεδο πλοκής. Η καθεμιά τους αντιπροσωπεύει μια εποχή κι έναν κόσμο. Και την αντίθεση ανάμεσα στην πρωτοπρόσωπη και την τριτοπρόσωπη αφήγηση, σε επίπεδο αφηγηματολογίας. Η πρωτοπρόσωπη αφήγηση είναι ο ημερολογιακός λόγος της Ρόζυ και περιλαμβάνει το συναίσθημα και τις απορρώσεις του – αλλά και τη σύγχρονη χρονική διάσταση. Η τριτοπρόσωπη, η κλασική μυθιστορηματική επιλογή, επιλαμβάνεται των γεγονότων – συμπεριλαμβανομένου και της διάστασης του παρελθόντος. Ο λόγος της Ρόζυ είναι συνδηλωτικός, τη στιγμή που η αφήγηση είναι ουδέτερη, ο λόγος της Ρόζυ εμπνέει μια ερμηνεία του κόσμου έξω από τους παραμορφωτικούς αθρέφτες της σύμβασης. Η αφήγηση δεν είναι γραμμική, δεν υπονομεύει όμως κιόλας τη ρεαλιστική σύμβαση. Αρχίζει *in medias res*, από το θάνατο της γιαγιάς Ροζαλίας και κλείνει πάλι με ένα θάνατο, του ανάπηρου γιού της, του Γρίνου. Ανάμεσα στους δύο αυτούς θανάτους εκτυλίσσεται μέσα από χρονικές παλινδρομήσεις η πορεία μιας ελληνικής μικροαστικής οικογένειας, αρχετυπικού χαλακτήρα: ο πατριάρχης πατέρας, που διοικείται ουσιαστικά από την απάτσα και ικανότατη συμβία του, τρία αγόρια, τρεις αντιλήψεις ιαφορετικές για τη ζωή – προκοπή, τεμπελιά, αυτοκαταστροφική μπισθήτηση –, οι γυναίκες τους, να κορίτσι πονηρό, με σύζυγο ένα υμπεροντολόγο αστυφύλακα, ναν ανάπηρο και γραφικό γιό. Έλος, μια εγγονή απελευθερωμέ-

«Αχιλλεύς και Έκτωρ» έργο που αποδίδεται στον Θεόφιλο

νη και ευαίσθητη, η οποία βιώνει μια διαφορετική, ανατρεπτική εκδοχή της πραγματικότητας.

Η Παπαδάκη περιγράφει τις ζωές όλων μέχρι του σημείου όπου πλέον καμία σημαντική αλλαγή δεν είναι αναμενόμενη: μέχρι θανάτου ή μέχρι τη στιγμή που οι αντιλήψεις και οι πρακτικές τους έχουν πλέον παγιωθεί μονίμως. Το υλικό που χειρίζεται η συγγραφέας δεν είναι πρωτότυπο. Ο καμβάς της ελληνικής μικροαστικής οικογένειας με τα προβλήματα και τις αντιφάσεις της είναι τυπικός στο μεταδικτατορικό μυθιστόρημα. Όπως επίσης, τυπική είναι και η φιγούρα της Ροζαλίας, της γυναίκας με την ατσάλινη θέληση, που κυδερνάει την οικογένειά της, διαβρώνοντας και διαλύοντάς την ηθικά και ψυχολογικά. Παράλληλα, το περιθώριο, όπως ενσαρκώνεται στο ναρκομανή Λεωνίδα, το λούμπεν προλεταριάτο, που εκπροσωπεί ο φίλος του ο Κούλης, ο κόσμος της κουλτούρας και της υπονόμησης των αστικών αξιών στον οποίο κινείται η Ρόζυ, και άλλα δευτερεύοντα στοιχεία της αφήγησης αφήνουν πολλά περιθώρια ευκολίας και εντυπωσιαμού στη συγγραφέα – το γεγονός ότι η λογοτεχνική μας παραγωγή, τώρα

τελευταία, δρίθει γραφικότητας το αποδεικνύει. Όμως, το κείμενο της Παπαδάκη υπερβαίνει το σύνολο των συστατικών στοιχείων του, ο λόγος και η αφηγηματική της φλέβα του προσδίδουν τη γοητεία της πρωτοτυπίας. Η τεχνική καταρχήν της σύνθεσης είναι άψογη, η αναλογία των υλικών υπολογισμένη με ακρίβεια: καλογραμμένοι και άμεσοι διάλογοι, γρήγορος ρυθμός στην αφήγηση των γεγονότων, ποιητικός ημερολογιακός λόγος, όλα συγκλίνουν στη μυθιστορηματική αρτιότητα. Οι χαρακτήρες είναι ολοζώντανοι, δουλεμένοι, με θεατρικό εκτόπισμα, η ενότητα των μερών οργανική όσο και χαλαρή. Η Παπαδάκη μας δίνει ένα μυθιστόρημα απόλυτα μυθιστορηματικό – μια κατάκτηση διόλου ευκαταφρόνητη –, που διαβάζεται μονορούφι και με απόλαυση. Και παρ' όλες τις αντιρρήσεις που μπορεί κανείς να έχει, το μυθιστόρημά της είναι καλογραμμένο, και προπαντός αποδεικνύει τη δεξιότητα της συγγραφέως στο χειρισμό του υλικού, που έχει επιλέξει, το αφηγηματικό της τάλαντο. Η συνέχεια εξαρτάται από τις επιλογές της και μόνο.

Τιτίκα Δημητρούλια

Η κυρία Αόι του Γιούκιο Μισίμα (εισαγωγή-μετάφραση: Μάκης Λαχανάς, εκδ. α' πόστροφος, Κέρκυρα 1993): το πολύ ωραίο αυτό σύγχρονο Νο, που το είδαμε παλιότερα σε παράσταση από την «Πειραματική Σκηνή της Τέχνης Θεσσαλονίκης», το ξαναδιαβάσαμε τώρα στην προσεγμένη μετάφραση του Μάκη Λαχανά. Καλή δουλειά που όμως φαίνεται να αγνοεί την παλαιότερη. Θα συνιστούσα να διαβάσετε το αφιέρωμα στον Κώστα Κουλουφάκο του Μανδραγόρα, «περιοδικού για την τέχνη και τη ζωή» (τχ. 3, Απρίλιος-Ιούνιος 1994): ανέκδοτα κείμενα, αλλά και ενδιαφέροντες αποτιμήσεις της πολυκύμαντης ζωής του από τον Αλέξανδρο Αργυρίου, τον Τίτο Πατρίκιο, τον Δ. Ραντόπουλο, κ.ά. Ιδιοχείρως το ποίημα του Κώστα Κουλουφάκο, «Για μια στιγμή»: Στα πόδια της γης/απόθεσε το γυλιό σου/Ακούμπησε το κεφάλι σου/πάνω στην καλημέρα των ανθρώπων./Είσαι άξιος/αφού αγαπάς». «Κατά τη διάρκεια της μακριάς του προσπάθειας/επερπατούσε και αναζητούσε ατέρμονα/σύμφωνα με μαρτυρίες του ιδίου –αλλά και άλλων γνωστών του–/Όταν με κόπους, όμως, το γέμμα έφτασεν εις το νησί του,/κι αφού επολέμησε/κι αφού εκδικήθηκε/κι αφού ξαπόστασε/τίποτας δεν τον εκράταγε μετά/να ξεκινήσει το νέο ταξίδι»: Άννα Φιλίνη, Ζωγραφίζοντας τον Οδυσσέα. 15 εικόνες μαζί με κείμενα και ποιήματα (εκδ.

Αγρωστis, 1993).

Λέγεται συχνά πως οι μεταφράσεις της *Ιλιάδας* από τον Αλέξανδρο Πάλλη και της *Οδύσσειας* από τον Αργύρη Εφταλιώτη είναι πια ξεπερασμένες. Μου είναι δύσκολο να το παραδεχθώ· θα ήταν σα να δεχόμουν πως ξεπεράστηκε ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος και το δημοτικό τραγούδι. Έτσι, πιάνοντας στα χέρια μου την πρώτη έμμετρη απόδοση της *Αινειάδας* σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο, μετάφραση του Γιάννη Αμπατζιδή, αισθάνθηκα χαρά παρόμοια μ' αυτή που νιώθεις σαν κολυμπάς σε γνωστή θάλασσα. Δοκιμάστε κι εσείς! *Βεργιλίου Αινειάδα. βιβλία I έως VI.* (μετάφραση: Γιάννης Αμπατζιδής, πρόλογος: Χρήστος Τσολάκης, εκδ. Γαβριηλίδης, 1993).

Μαρτυρίες. Κρήτη 1941· να θαυμάσιο βιβλίο/ντοκουμέντο φτιαγμένο με τον κόπο και την αφοσίωση του Κώστα Ν. Χατζηπατέρα και της Μαρίας Σ. Φαφαλιού, οι οποίοι με τη σειρά τους αποδίδουν το έργο σε όλους όσους προσέφεραν το πολύτιμο υλικό που περικλείει αυτή η σημαντική έκδοση (εκδ. Κέδρος, 1993).

«Να βλέπεις άξαφνα τον Ξένο/σαν απ' το μέλλον να ζυγώνει/να σε σκεπάζει-γκρίζο χιόνι-/το πεπρωμένο// Κάποιος τη θύρα να καρφώνει/Κάποιος ν' ανάδει το κερί σου/Στον ουρανό του παραδείσου/να ξημερώνει//Να μη θυμάσαι τη μορφή σου/Φωνή να μη σ' ακολουθήσει/Νάχεις εντέλει κατακτήσει/βάθος αβύσσου»:

Η μεγάλη και η μικρή ιστορία

Ασημάκη Πανσέληνου: Φύλλα ημερολογίου 1941-1943. Επιμέλεια: Αλέξης Πανσέληνος. Αθήνα, Κέδρος, 1993.

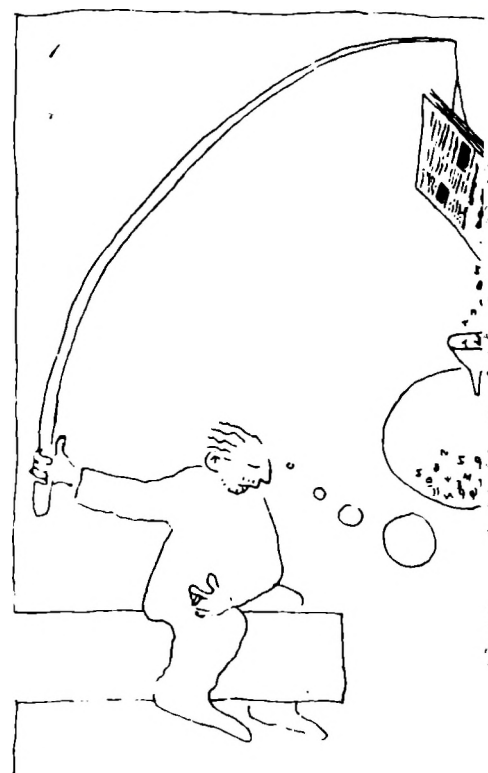
Είναι συνήθης πρακτική η δημοσίευση της αλληλογραφίας ή των ημερολογίων πνευματικών ανθρώπων: η υπευθυνότητά τους αλλά και το διεισδυτικό τους βλέμμα απέναντι στην πραγματικότητα θεωρούνται στοιχεία πολύτιμα και ανιχνεύονται σε κάθε λογής κατάθεσή τους. Με αυτήν ακριβώς τη λογική, ο Α. Πανσέληνος παραδίδει στο φως της δημοσιότητας τα *Φύλλα ημερολογίου* του πατέρα του, κείμενα αυθεντικά κι ανεπεξέργαστα, εν θερμώ μαρτυρία μιας εποχής και της αγωνίας της, και ιδιαίτερα της αγωνίας των αριστερών για τις επιλογές τους.

Στα *Φύλλα ημερολογίου*, ο Πανσέληνος καταγράφει τις δύο όψεις της ιστορίας, τη μεγάλη και τη μικρή - όπως έλεγε ο Αραγκόν, την Ιστορία δηλαδή και τις μικρές ανθρώπινες ιστορίες. Τα γεγονότα, όπως τα πληροφορείται ο άνθρωπος και τρέχουν εν αγνοία του και τα γεγονότα, όπως τα βιώνει και τον σημαδεύουν ανεξίτηλα.

Καταγράφει στις σημειώσεις του τα σημάδια της Ιστορίας στις ζωές των ανθρώπων, τις αντιλήψεις τους στις ψυχές τους. Κουδεντιάζει με τους φίλους και συναγωνι-

στές του που παρελαύνουν μέσα από τις σελίδες του, διυλίζει της ανησυχίες, της αμφιβολίες και τις προσδοκίες του. Χρησιμοποιεί την καταγραφή, τη γραφή ως μέσον για μια πιο ψυχραιμη αντιμετώπιση των πραγμάτων, ως διαμεσολαβητικό διάστημα: η στάση και η πολιτική της ΕΣΣΔ και του ΚΚΕ, οι οδυνηρές αντιφάσεις των αριστερών αγωνιστών, οι θυσίες και οι υποψίες τους, οι δεβαιότητες και οι ανατροπές τους αντιμετωπίζονται με συγκινησιακή φόρτιση, την οποία θέλει ο συγγραφέας να αποποιηθεί προκειμένου να τα κρίνει. Έτσι, η στάση του απέναντί τους διαρκώς μεταβάλλεται και προσδίδει στο κείμενο το χαρακτήρα παλίμψηστου.

Ο συγγραφέας διορθώνει τις απόψεις του, την αντανάκλαση της πραγματικότητας, προσπαθεί να καταλάβει εις βάθος τα γεγονότα έστω κι αν αδυνατεί να παρέμβει στη ροή τους. Οι διορθώσεις αυτές προδίδουν την αγωνία αλλά και την υπευθυνότητά του, την τίμια στάση του απέναντι στη ζωή, που εξ ορισμού αποβάλλει τους δογματισμούς. Στις χρονολογικές αυτές σημειώσεις, παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον να προσπαθήσει κανείς να ανιχνεύσει την πρώτη ύλη, τα γεγονότα που ο Πανσέληνος θα μεταποιήσει σε λογοτεχνία. Ακόμη, όμως, μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαχρονική διάσταση του κειμένου, όσον αφορά τις

αναζητήσεις της Αριστεράς, τις αγωνίες ενός κόσμου που χρειάζεται νέες σταθερές για να συνεχίσει να υπάρχει: σήμερα που η Αριστερά οφείλει να δει καθαρά στο παρελθόν για να δημιουργήσει μέλλον, οι διαυγείς επισημάνσεις του Α. Πανσέληνου ηχούν απολύτως επίκαιρες. Ο Πανσέληνος, αγγήσιος πνευματικός άνθρωπος, διαβλέπει το μέλλον και καταθέτει τη δική του πρόταση ζωής, εναντίον του αριστερού ανθρωπισμού χωρι-
όρια.

Τ.Δ.

Βιβλία για το σήμερα της πολιτικής

Μια σειρά από βιβλία για την πολιτική, τις διεθνείς σχέσεις και τις τελευταίες εξελίξεις στον ελληνικό χώρο και ιδιαίτερα στην παγκόσμια σκακιέρα παρουσιάζουμε σήμερα:

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ - ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΓΙΑΝΝΑΣ. Η ασφάλεια της Ελλάδας σ' ένα μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον. Έκδοση Ιδρύματος Γουλανδρή - Χορν. Αθήνα, 1993, σελίδες 36.

Σήμερα που οι μεταψυχροπολεμικές παγκόσμιες δομές βρίσκονται σε ρευστή και μεταβατική κατά-

σταση, η σύντομη αλλά περιεκτική ανάλυση των Θ. Κουλουμπή και Π. Γιαννά έρχεται να υπογραμμίσει την ανάγκη προσαρμογής της σκέψης μας στη μεταψυχροπολεμική λογική. Επίσης, οι δύο συγγραφείς τονίζουν τις προτεραιότητες ασφάλειας για την Ελλάδα και τους νέους κινδύνους.

Τέλος, μιλούν για την ανάγκη να τεθεί σε κίνηση μια ελληνο - τουρκική διαδικασία επίλυσης των διαφορών, με τη συμπαράσταση και επαγρύπνηση βέβαια των υπολοίπων ατλαντικών εταίρων.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ. Κρίση

στα Βαλκάνια. Μια προσέγγιση. Ελληνική Ευρωεκδοτική, 1993, σελίδες 101.

Ο Θ. Μπενάκης προσεγγίζει σε μελέτη αυτή τα προβλήματα της Βαλκανικής, εξετάζοντας τη δυναμική, αληθινή ή όχι, του μουσουλμανικού τόξου, το ρόλο του αλβανικού παράγοντα, τον εσωτερικό διχασμό στη Σερβία, καθώς και τη μακεδονική πρόκληση. Στις 101 σελίδες του βιβλίου, ο Θ. Μπενάκης μοιράζεται με τον αναγνώστη τις ανησυχίες και τις σκέψεις που προκάλεσαν τα γεγονότα των τελευταίων χρόνων στα Βαλκάνια.

ΤΕΛΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ

επιμέλεια). Τα δικαιώματα των ανδρών και των μειονοτήτων. Μια προβληματική σε εξέλιξη. Εκδόσεις Ι. Σάκουλα, Αθήνα 1993, σελίδες 92.

το συλλογικό αυτό έργο περιλαμβάνονται οι εισηγήσεις που παρουσιάστηκαν σε διημερίδα που διοργάνωσε το Δεκέμβριο του 1991 το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

Η φαινομενολογία των εθνικισμών στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο, η απόσχιση κράτους στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο, το δικαίωμα στην ιστορική και πολιτιστική ταυτότητα, το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση και η χρήση βίας στο πλαίσιο του δικαίου των ενόπλων συρράξεων, το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση και η περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας είναι μερικά από τα θέματα που εξετάζονται.

ALF DAHRENDORF, Σκέψεις για την επανάσταση στην Ευρώπη. Εισαγωγή Π. Καζάκος - Μ. Πανισιζέλης. Μετάφραση Π. Πλάνδριας. Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, 1993, σελίδες 220

σημαίνουν οι αλλαγές του 1989 στην Ευρώπη; Για τον Ralf Dahrendorf τα όσα συνέβησαν στην κεντρική και Ανατολική Ευρώπη δεν αποτελούν νίκη για κανένα από τα κοινωνικά συστήματα που ποτέ αντιτίθετο το ένα στο άλλο.

Θεωρεί, αντιθέτως, τα πρόσφατα γεγονότα, ως μια ψήφο υπέρ μιας ανοικτής κοινωνίας και εναντίον μιας κλειστής. Η ανάλυση του Dahrendorf αποτελεί μια σημαντική προσπάθεια βαθύτερης ανάλυσης της επανάστασης του

ΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΡΑΦΩΤΙΑΣ, ΗΕ, Ο Μέγας Παρεξηγημένος. Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα 1993, σελίδες 158

δημοσιευμένα και αδημοσίευτα έργα του Π. Καραφωτιά στα οποία εξετάζεται το ιστορικό και φιλοσοφικό πλαίσιο του ΟΗΕ καθώς και ο ρόλος του σε τομείς, όπως η εθνική ειρήνη, ο αποπλισμός, η εθνική τρομοκρατία και τα ανώπινα δικαιώματα.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ (εισαγωγή - επιμέλεια): Τα δικαιώματα του πολίτη στην Κοινοτική Έννομη Ώξη. Εκδόσεις Παρατηρητής, 1993.

Για την κοινοτική έννομη τάξη ο όρος «πολίτης» αποτελεί νεωτερισμό, όσο για τα δικαιώματα του πολίτη στην κοινοτική έννομη τάξη αυτά αποτελούν μέρος του δημοκρατικού ελλείμματος. Τα δικαιώματα του πολίτη στην κοινοτική έννομη τάξη εξετάζεται στο συλλογικό αυτό τόμο μέσα από τα κείμενα των καθηγητών: Γιώργου Παπαδημητρίου, Δ. Μανιατοπούλου, Χ. Ταγαρά, Η. Νικολοπούλου - Στεφάνου, Π. Στάγκου, Ε. Σαχπεκίδου, Α. Πλιάκου, Κ. Κεραμέως και Κ. Στεφάνου.

ΑΝΝΙΚΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΟΥ, Ρωσία: Οικονομική κατάσταση και προοπτικές. Εκδόσεις Ινστιτούτου Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, Αθήνα 1993, σελ. 46.

Η σημερινή οικονομική κατάσταση της Ρωσίας εξετάζεται σ' αυτό το κείμενο εργασίας από την Α. Χαραλαμπίδου. Πόσο θα επηρεάσουν την κατάσταση οι θεσμικές αλλαγές σε μια εποχή που η πτώση της παραγωγής συνεχίζεται, υπάρχουν προοπτικές βελτίωσης; Στα ερωτήματα αυτά απαντά η καθηγήτρια Α. Χαραλαμπίδου.

Ιαπωνικός καθολικισμός

Σιουσακού Έντο, Σιωπή, μυθιστόρημα. Μετάφραση: Μαίρη Κιτσικοπούλου. Καστανιώτης, Αθήνα, 1992.

Ο Σιουσακού Έντο θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους σύγχρονους ιάπωνες λογοτέχνες. Στο βιβλίο του αυτό, όντας ο ίδιος καθολικός, ασχολείται με την προσπάθεια των ξένων ιεραποστόλων να προσηλυτίσουν στον χριστιανισμό τους Ιάπωνες κατά το 17ο αιώνα. Ο Κριστόβαου Φερέιρα και ο Σεμπασιάου Ροντρίγκες (μυθιστορηματικό ψευδώνυμο του Γκιουζέπε Κιάρρα) υπήρξαν από εκείνους που δεν άντεξαν στα βασανιστήρια και αποστάτησαν από τον χριστιανισμό. Ο τελευταίος, όμως, φάνηκε να γίνεται αρχικά εύκολα αποδεκτός από τους Ιάπωνες, όταν ήδη το 1549 ο Φράνσις Ξαβιέ έφθανε πρώτος στην Ιαπωνία και σε μικρό διάστημα προσηλύτιζε αρκετές εκατοντάδες, ώστε στα 1579 η χριστιανική κοινότητα στη χώρα αυτή να απαριθμεί γύρω στις εκατόν πενήντα χιλιάδες μέλη.

Η ιστορία του χριστιανισμού στην Ιαπωνία, με τις επιτυχίες και τις διώξεις, είναι σίγουρα άγνωστη στον έλληνα αναγνώστη και το βιβλίο προσφέρει μια επαφή με αυτήν. Η μυθιστορία, όμως, του Έντο προβάλλει έναν άλλο προβληματισμό, εκείνον που αφορά στη δυνατότητα μεταλαμπάδευσης του δυτικού χριστιανισμού σε μια ασιατική χώρα με ισχυρή παράδοση και πολιτισμό, θέτοντας έτσι το καίριο ζήτημα της προσαρμοστικότητας του καθολικισμού όχι μόνο σε άλλους τύπους κοινωνιών, αλλά και στον ίδιο το δυτικό κόσμο. Ο Έντο προβάλλει ακόμη την εσωτερική πάλη που δημιουργεί η αντίσταση της ιαπωνικής ψυχής στον χριστιανισμό, πράγμα που δημιούργησε διενέξεις στη χώρα του όταν δημοσιεύτηκε το βιβλίο του το 1967. Θέματα που απασχολούν σε μεγάλο βαθμό πιθανότατα τους ιάπωνες χριστιανούς και τους δυτικούς καθολικούς, αλλά ενδιαφέρουν σε θεωρητικό μάλλον επίπεδο τον έλληνα αναγνώστη.

Το μυθιστόρημα προλογίζει ο άγγλος μεταφραστής του William Johnston, του οποίου τη μετάφραση, απ' ό,τι φαίνεται, χρησιμοποίησε η ελληνική έκδοση. Θα επαναλάβουμε έτσι εδώ ξανά την αντίρρηση μας για τη διαμεσολαβημένη, μέσω άλλης γλώσσας, μετάφραση στα ελληνικά, τη στιγμή μάλιστα που διαθέτουμε αποδεδειγμένα αξιότατους μεταφραστές από την πρωτότυπη γλώσσα. Επιδοκιμαστική μνεία θα πρέπει να γίνει για την εύλογη σύνθεση που κοσμεί το επιτυχημένο εξώφυλλο του βιβλίου.

Δημήτρης Τσατσούλης

Ορέστης Αλεξάκης, Αγαθά παιχνίδια (εκδ. Συνέχεια, 1994).

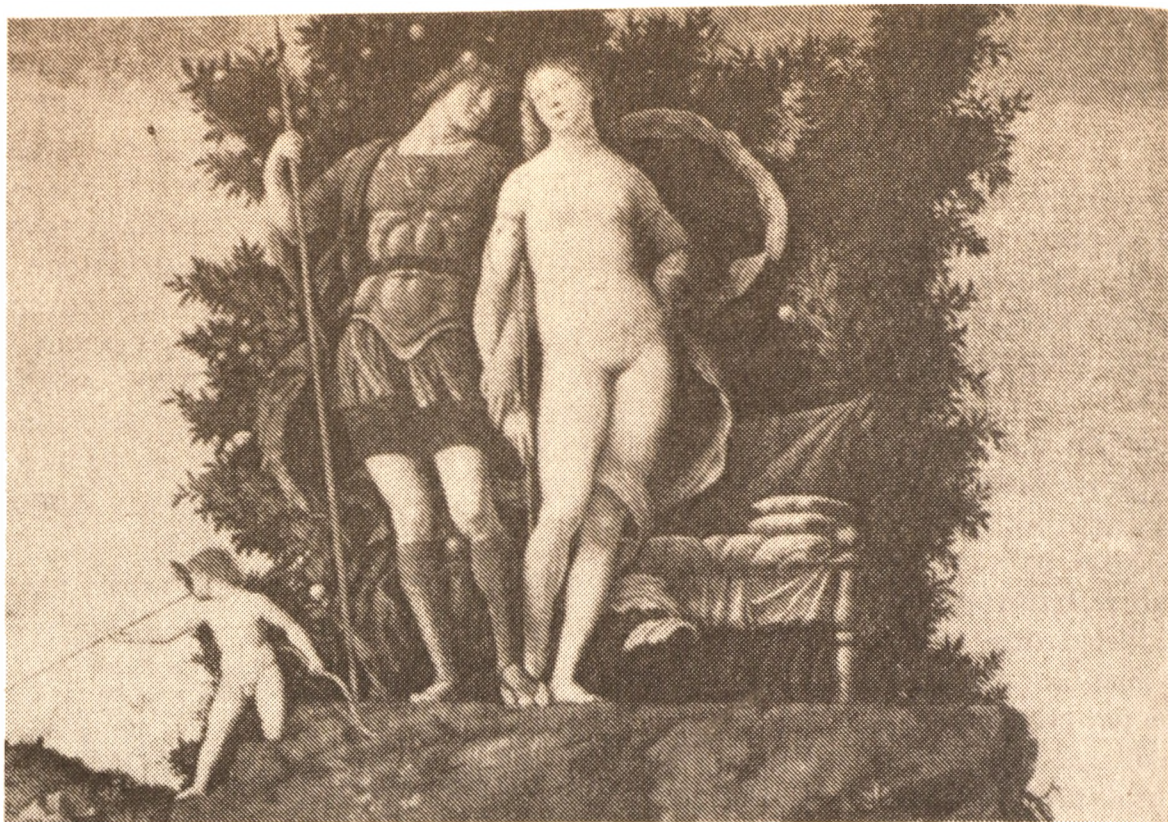
Ξάφνιασμα ευχάριστο η έκδοση του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου Ελληνικές φορεσιές (πρόλογος: Ι.Κ. Μαζαράκης-Αινιάν, εισαγωγή: Μαρία Λαδά-Μινώτου, Ντιάνα Γαργάδη, κεντρική διάθεση:

βιβλιοπωλείο «Δωδώνη»). 116 φορεσιές, ανδρικές και γυναικείες, γιορτινές ή νυφιάτικες, του 18ου και 19ου αιώνα από την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα, αλλά και από τα κέντρα του ευρύτερου Ελληνισμού.

Ο Απόστολος Σαχίνης έχει δρει έναν «καταπληκτικό» τρόπο να παράγει βιβλία: συγκεντρώνει τα κριτικά του σημειώματα ή ακόμη και εκτενέστερά του κείμενα, σε τόμους με το γενικό τίτλο Τετράδια

Κριτικής. Έχουμε ήδη τον όγδοο τόμο (εκδ. βιβλιοπωλείον της «Εστίας» 1993). Δεν ισχυρίζομαι, βέβαια, ότι κάτι τέτοιο είναι εντελώς καινούριο ως πρακτική, ούτε ότι είναι άχρηστη η συγκέντρωση αυτών των κειμένων. Όμως, η χρησιμότητα περιορίζεται στη διευκόλυνση του αναγνώστη στην ανεύρεση των κειμένων κατά τα άλλα, τα κείμενά του δεν έχουν κάποιο μεθοδολογικό ή άλλο -έστω θεματικά- άξονα που να τα συνέχει. Επιτελείται, άραγε, η γενικότερη παιδευτική αποστολή, την οποία επιδιώκει ο συγγραφέας, κατά τον ισχυρισμό του, με την απλή παράθεση κειμένων;

ο Χαρτοκόπτης

Θεολογία

Ας υποθέσουμε πως ο Ισκαριώτης
ήταν ερωμένος της Μαγδαληνής
και πως ο Ιησούς το μάθαινε
την τελευταία ώρα.

Τι θα είχε συμβεί;
Θα είχε άραγε πει
ου γαρ οίδασι
τι ποιούσιν;

TADEUSZ WIERZYNSKI

(1900 - 1933)

μετάφραση από τα γαλλικά
ΝΑΣΟΣ ΒΑΓΕΝΑΣ

• Ο Tadeusz Wierzyński είναι πολωνός ελεγειακός ποιητής

ΤΩΡΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

QUANTUM

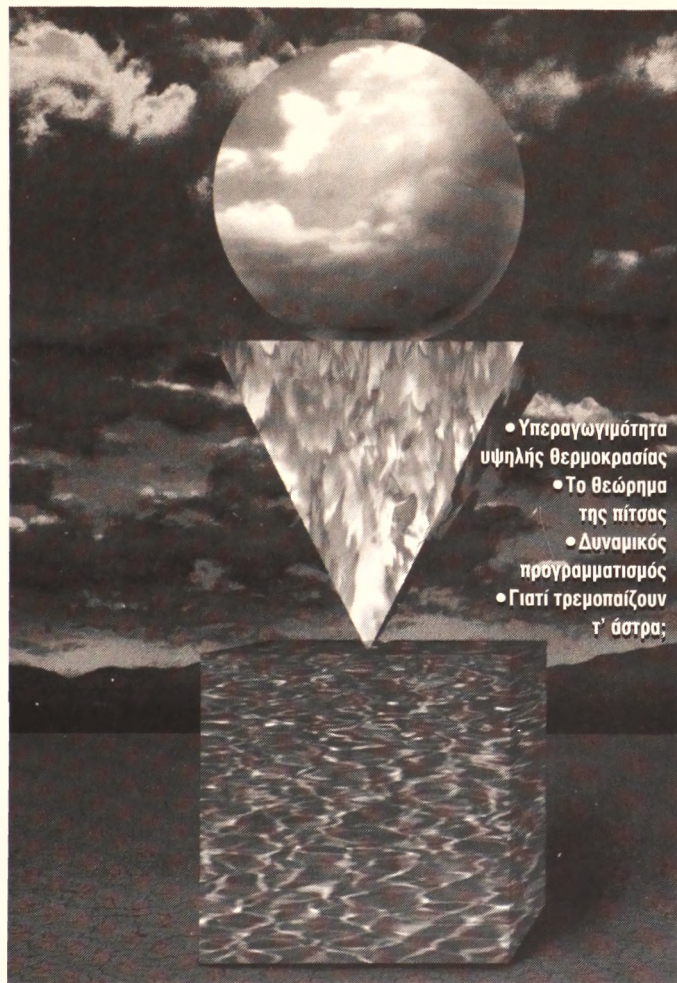
ΤΟ ΝΕΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

QUANTUM

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

ΜΑΪΟΣ / ΙΟΥΝΙΟΣ 1994
ΤΟΜΟΣ 1 / ΤΕΥΧΟΣ 1
1.200 ΔΡΧ.

Έκδοση
της Εθνικής Ένωσης
Καθηγητών Θετικών
Επιστημών (NSTA) των ΗΠΑ,
του Γραφείου Kvant
της Ρωσικής Ακαδημίας
Επιστημών,
της Αμερικανικής Ένωσης
Καθηγητών Φυσικής (AAPT),
του Εθνικού Συμβουλίου
Καθηγητών Μαθηματικών
(NCTM) των ΗΠΑ,
του Εκδοτικού οίκου
Springer και των
Εκδόσεων Κάτοπτρο

Για κάθε μαθητή λυκείου,
για κάθε φοιτητή,
για κάθε καθηγητή
για κάθε απόφοιτο πανεπιστημίου,
για κάθε φιλομαθή αναγνώστη,
για κάθε ώριμο επιστήμονα.

Έκδοση της Ένωσης Καθηγητών Θετικών Επιστημών (NSTA) των ΗΠΑ
του γραφείου Kvant της Ρωσικής Ακαδημίας Επιστημών
της Αμερικανικής Ένωσης Καθηγητών Φυσικής (AAPT)
του Εθνικού Συμβουλίου Καθηγητών Μαθηματικών (NCTM) των ΗΠΑ
του Εκδοτικού οίκου Springer και των Εκδόσεων Κάτοπτρο

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΜΑΪΟΥ

Το *Quantum* θα διανέμεται το πρώτο δεκαπενθήμερο κάθε μονού μήνα, μόνο μέσω συνδρομών καθώς και σε επιλεγμένα βιβλιοπωλεία. Για πληροφορίες: Τηλ.: (01) 3643272, 3645098 Fax: (01) 3641864

P A P A S T R A T O S

CLASSIC LIGHTS

ΠΙΣΣΑ : 7 χγρ

ΝΙΚΟΤΙΝΗ : 0,6 χγρ

Το δικό μας ελαφρύ

